

ΒΑΣ. ΦΑΒΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ Ε! ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

002
ΚΛΣ

ΑΚΛΕΙΟΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ
Μ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤ2Α
1321

ΕΚΔΟΤΑΙ - Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

89 77 Δ Β
92/10 (Β. α. σ.)
ΒΑΣ. ΦΑΒΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΠΕΜΠΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ 1934

Ἀντίτυπα 10.000

Ἀριθμ. ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 51231/51232-20/8/34

Βιβλιοπωλείον Ἑστίας
4069 Η

ALPEAN

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

46Α - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 46Α

1934

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1321

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ιδίόχειρον ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

ΙΔΡΥΜΑ "ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ", — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ
"ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ", — ΑΘΗΝΑΙ (ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ 44)

1. Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

1. Ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ὠνομάζετο Ἀδαμάντιος Ρύσιος, ἦτο δὲ ἐνάρετος καὶ σοφὸς ἄνθρωπος.

Ἄρρενα τέκνα ὁ Ρύσιος δὲν εἶχε, καὶ πολὺ ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο, εἶχε μόνον θυγατέρας καὶ ἐφρόντισε νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὰς καλῶς. Ἀφοῦ τὰς ὑπάνδρευσεν, ἐπερίμενεν ἀνυπομόνως νὰ ἀποκτήσῃ ἄρρενας ἐγγόνους διὰ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσῃ ὁ ἴδιος.

2. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο γέρον, εἶχον δὲ τυφλωθῆ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του, ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ἐπρόφθανε νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπόθει διὰ τοῦτο ἔγραψε διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγε:

«Τὴν μὲν ἄλλην περιουσίαν μου νὰ τὴν μοιρασθοῦν τὰ τέκνα μου ἐξ ἴσου, ἀλλὰ τὰ βιβλία μου ἐπιθυμῶ νὰ τὰ κληρονομήσῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἄρρενας ἀπογόνους μου, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ ἀπολυθῆ ἀπὸ τὸ σχολεῖον μὲ ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα καὶ διαγωγὴν».

3. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ διαθήκη τοῦ Ρυσίου ἐπερίμενε τὸν κληρονόμον της, διότι, ὅτε οὗτος ἀπέθανεν, οὔτε ἄλλος ἔγγονός του οὔτε ὁ Κοραῆς εἶχε γεννηθῆ ἀκόμη. Ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη τὸ 1748, ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου του.

4. Εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμαθήτευεν ὁ Κοραῆς, ἐμαθήτευον καὶ οἱ ἐξάδελφοί του. Ὅλοι ἠγωνίζοντο νὰ γίνουν κληρονόμοι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πάππου των, ὄχι ἀπὸ πλεονεξίαν, ἀλλὰ ἀπὸ φιλοτιμίαν, διότι ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἐδίδετο ὡς βραβεῖον ἀρετῆς καὶ ὅλοι ἦσαν ἐπιμελεῖς καὶ μὲ καρτερίαν ὑπέμενον τὰς ταλαιπωρίας τοῦ σχολείου, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν μικραί.

5. Διότι, καθὼς μᾶς διηγεῖται ὁ Κοραῆς, ἡ πτωχὴ διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον τότε εἰς τὸ σχολεῖον, συνωδεύετο μὲ ραβδισμόν πλουσιοπάροχον. «Τόσον ἄφθονα ἐξυλοκοπούμεθα», λέγει ὁ ἴδιος, «ὥστε ὁ ἀδελφός μου, μὴ ὑποφέρων πλέον, ἐγκατέλειψε τὸ ἐλληνικὸν σχολεῖον».

Ὁ Κοραῆς ὅμως ὑπέμεινε καὶ ἔδειξε μεγαλυτέραν προκοπὴν ἀπὸ τοὺς ἐξαδέλφους του· ἔνεκα τούτου αὐτὸς ἔγινε κληρονόμος τῆς περιμαχίτου βιβλιοθήκης.

2. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἴσως Βουκεφάλας.

1. Εἰς Θεσσαλῶς ὀνομαζόμενος Φιλόνικος ἔφερεν εἰς τὸν Φίλιππον, τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ἵππον τινὰ διὰ νὰ τὸν ἀγοράσῃ.

Ἐπειδὴ ὁ ἵππος οὗτος ἐφαίνετο ὑπερήφανος καὶ γενναῖος, ἐδέχθη ὁ Φίλιππος νὰ καταβοῦν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐκεῖ νὰ δοκιμάσουν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ ἵππος ἦτο ἐντελῶς ἀτιθάσεντος καὶ ἄγριος, οὐδένα ἀναβάτην ἐδέχετο. Ματαίως προσεπάθουν νὰ ἱπεύσουν αὐτὸν ἄρι-

στοι ἵππεῖς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Φιλίππου. Οὐδὲ τὴν φωνὴν των ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ ὁ ἵππος.

2. Διὰ τοῦτο ὁ Φιλίππος ἐδυσκολεύετο νὰ τὸν ἀγοράσῃ καὶ διέταξε τὸν Φιλόνικον νὰ τὸν πάρῃ καὶ νὰ φύγῃ.

Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος τότε δὲν ἦτο ἀκόμη ἔφηβος, εἶπε:

«Τί κοῦμα, νὰ ἀφήσουν τέτοιο ἄλογο, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ μεταχειρισθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνικανότητά των καὶ τὴν δειλίαν των!»

3. Ὁ πατὴρ ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀλλ' οὐδὲν εἶπεν. Ὅτε ὁμοῦς ὁ Ἀλέξανδρος δυσανασχετῶν ἐπανέλαβε τοὺς λόγους τούτους, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Φιλίππος:

«Ὅργίζεσαι ἐναντίον τῶν πρεσβυτέρων σου, ὡσὰν νὰ γνωρίζῃς σὺ καλύτερα νὰ μεταχειρίζεσαι τοὺς ἵππους».

«Δὲν ἤξεύρω διὰ τοὺς ἄλλους ἵππους», ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, «ἀλλὰ τοῦλάχιστον τοῦτον ἐδῶ θὰ ἠμποροῦσα νὰ τὸν μεταχειρισθῶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον».

4. Συγχρόνως δὲ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ πατρός του νὰ δοκιμάσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἵππον.

Ὁ πατὴρ ἐπέτρεψεν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος λαμβάνει τὸν ἵππον ἀπὸ τὰς ἡνίας καὶ τὸν στρέφει οὕτως ὥστε τὸ πρόσωπόν του νὰ βλέπῃ πρὸς τὸν ἥλιον.

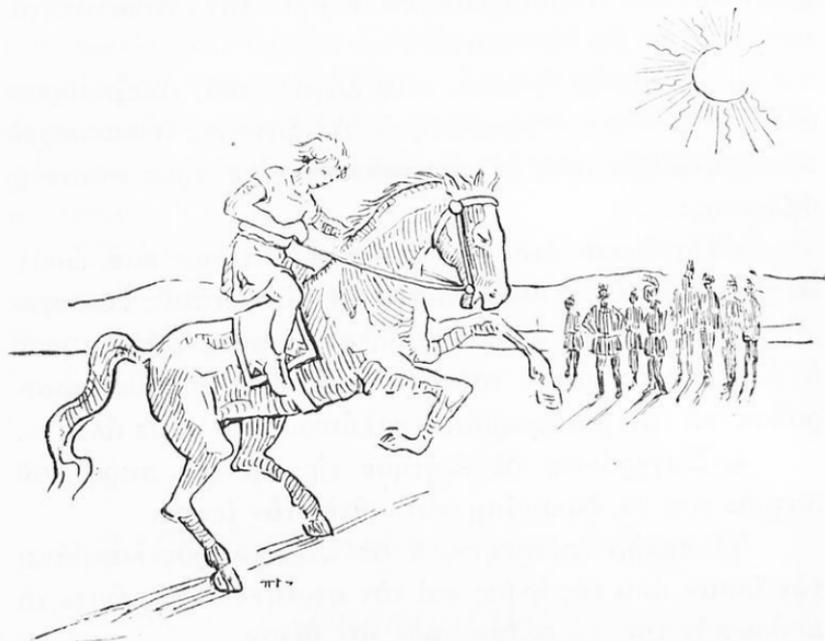
Ἐνόησε δηλαδὴ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι ὁ ἵππος, ὅταν ἔβλεπε τὴν σκιάν του σαλευομένην, ἐταράσσετο.

Κατόπιν ἄφησε τὸν ἵππον νὰ βαδίξῃ καλπασμόν, ἔτρεχε δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ τὸ πλευρόν του, χωρὶς νὰ ἀφήνῃ τὰς ἡνίας. Ἐνῶ λοιπὸν τοιουτοτρόπως ἐπροχώρουν, πετᾷ ἠσύχως τὴν χλαμύδα του καὶ ἀστραλαιῶς πηδᾷ ἐπάνω εἰς τὸν ἵππον.

5. Ὁ ἵππος, μόλις ἠσθάνθη ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του τὸν Ἀλέξανδρον, ἐσπίρτησε καὶ ἔδειξεν ἀκράτητον ὄρμην νὰ

τρέξι. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν συγκρατήσῃ, ἀλλὰ τοῦναντίον ἄφησε τοὺς χαλινοὺς ἐλευθέρους καὶ μὲ φωνὴν τολμηράν, ἀκόμη δὲ καὶ μὲ κτυπήματα τῶν ποδῶν, ἠνάγκαζε τὸν ἵππον νὰ τρέχῃ ὅσον ἠμποροῦσε περισσότερο.

6. Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ μεγιστᾶνες, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο μαζὶ μὲ τὸν Φίλιππον, μὲ ἀγωνίαν ἔβλεπον τὸν

ἵππον νὰ τρέχῃ εἰς τὴν πεδιάδα ἀκράτητος, μετ' ὀλίγον δὲ ἔχασαν ἐντελῶς καὶ τὴν θέαν αὐτοῦ. Σιωπηλοὶ πάντες καὶ θορυβημένοι, δὲν ἤξευραν τί νὰ κάμουν.

7. Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος, ὅτε βλέπουν μακρόθεν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιστρέφῃ σοβαρὸς καὶ ὑπερήφανος. Ὁ ἵππος εἶχε δαμασθῆ διὰ τῆς τόλμης του καὶ τώρα πλέον ἔχασε τὴν ἀγριότητά του. Μόλις τὸν εἶδον, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἠλάλαξαν ἀπὸ χαρὰν, ὁ δὲ πατὴρ του ἐδάκρυσεν.

“Όταν δὲ ὁ Ἀλέξανδρος κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον, ὁ Φίλιππος τὸν ἐπλησίασεν, ἐφίλησε τὴν κεφαλὴν τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ λέγει: «Ζήτησε, παιδί μου, βασιλείαν ἴσην μὲ τὴν τόλμην σου, διότι ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ».

Ὁ ἵππος οὗτος ὠνομάζετο Βουκεφάλας, διότι, καθὼς λέγουν, ἐνῶ ἦτο ὄλος μέλας, εἶχεν εἰς τὴν κεφαλὴν λευκὸν σημεῖον, ὅμοιον κατὰ τὸ σχῆμα μὲ κεφαλὴν βοός.

3. Ἡ Κωπαῖς.

1. Εἰς μίαν ἐποχὴν πολὺ παλαιὰν ἡ λίμνη Κωπαῖς ἦτο ὠραία καὶ εὐφορος κοιλάς. Ὅλην αὐτὴν τὴν κοιλάδα καὶ τὰ ἀμέτρητα ποίμνια, τὰ ὅποια ἔβοσκον εἰς τὰ καταπράσινα λιβάδια της, κατεῖχεν ὡς ἰδικά του κτήματα εἰς γέρον χωρικός.

2. Ὅταν ὁ γέρον ἐνόησεν, ὅτι ἦτο ἐγγὺς τὸ τέλος τοῦ βίου του, ἐκάλεσε τοὺς δύο υἱοὺς του καὶ τοὺς λέγει:

— Παιδιά μου, ἐγήρασα πολὺ καὶ προβλέπω ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα, πὺν θὰ ἀποχωρισθοῦμε γιὰ πάντα. Σᾶς μοιράζω τὴν περιουσίαν μου, ὅπως καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἐπιθυμεῖτε. Σὺ, ὁ μεγαλύτερος, πὺν θέλεις νὰ εἶσαι γεωργός, νὰ πάρῃς ὅλον τὸν κάμπο, καὶ σὺ, ὁ μικρότερος, πὺν προτιμᾶς νὰ γυρίζῃς μὲ τὰ κοπάδια στὶς βοσκάς, νὰ πάρῃς ὅλα τὰ γιδοπρόβατά μου.

3. Μετ’ ὀλίγα ἔτη συνέβη εἰς φοβερὸς χειμῶν. Ἐπὶ ἐβδομάδας αἱ χιόνες ἐσκέπαζαν τὰς βοσκάς, αἱ τροφαὶ τὰς ὁποίας ὁ βοσκὸς εἶχεν εἰς τὰς ἀποθήκας του ἐξηντλήθησαν ὅλαι, τὰ δὲ ποίμνιά του δὲν εἶχον τί νὰ φά-

γουν. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανον ὅλα καὶ ὁ ἀτυχῆς βοσκὸς ἔμεινεν ἄνευ οὐδεμιᾶς περιουσίας. Μετέβη τότε εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ τοῦ ἐζήτησε μικρὸν μέρος ἀπὸ τοὺς ἀπεράντους ἀγρούς του, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον πάθει τίποτε. Ἄλλ' ὁ σκληρὸς ἀδελφὸς ἠρνήθη νὰ τὸν βοηθήσῃ.

4. Τὴν ἐπομένην ἄνοιξιν συνέβησαν πολλαὶ βροχαί. Ἐπὶ ἑβδομάδας μαῦρα σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ βροχὴ ἔπιπτε κρουνηδόν· ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἤνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ χεῖμαρροι μετεβλήθησαν εἰς ποταμοὺς ἀδιαβάτους, οἱ ὅποιοι ἔρρεον μὲ τρομακτικὴν βοήν.

5. Ἄλλὰ τὸ φοβερώτερον ἦτο τὸ ἐξῆς: Οἱ χεῖμαρροι, οἱ ὅποιοι ἐχύνοντο εἰς τὴν κοιλάδα, παρέσυρον λίθους, κορμούς δένδρων, χώματα καὶ ὅ,τι ἄλλο εὐρίσκετο ἐμπρὸς των· μὲ αὐτὰ ἐφράχθησαν αἱ καταβόθραι εἰς τὰς ὁποίας ἐχώνεον ἄλλοτε τὰ ὕδατα, καὶ ἔνεκα τούτου ἡ ὥραία καὶ εὐφορὸς κοιλάς μετεβλήθη εἰς λίμνην.

Ποῦ εἶναι τῶρα τὰ κτήματα τοῦ σκληροῦ ἀδελφοῦ;

4. Ὁ μικρὸς καιριώλης.

α) Οἱ σχοινοβάται.

1. Πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐν γαλλικὸν ἀτμόπλοιον ἐταξίδευσεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπιβάται ἦσαν Ἕλληνες, Τοῦρκοι, Ἑβραῖοι, Ἴταλοὶ καὶ ἄλλοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἐν παιδίον ἔνδεκα ἕως δώδεκα ἐτῶν, ἰσχνὸν καὶ καχεκτικόν. Ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν μαζεμένον καὶ ἔρριπτε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ

βλέμματα ἀνήσυχα, ὡσὸν νὰ εὐρίσκετο μεταξὺ ἀνθρώπων κακοποιῶν καὶ ἤθελε νὰ ξεφύγῃ.

2. Καὶ εἶχε δίκαιον τὸ δυστυχεῖς παιδίον. Ἦτο προσφυγόπαιδο ἀπὸ τὰ Βουρλά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εὐρίσκετο δὲ μὲ τὴν μητέρα του καὶ μὲ μίαν μικροτέραν ἀδελφήν του εἰς ἓν χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου τοὺς ἀπεβίβασε μὲ ἄλλους πρόσφυγας ἐν ἀτιμόπλοιον κατὰ τὴν συμφορὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ πατήρ του ἦτο στρατιώτης καί, καθὼς ἔμαθον βραδύτερον, εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν μάχην.

3. Τὰ ὀλίγα χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε μαζύ της ἡ μήτηρ του, καὶ μερικὰ κοσμήματα μικρᾶς ἀξίας τὰ ἔδωκάνησαν τοὺς πρώτους μῆνας. Κατόπιν ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ προμηθεύωνται τὸν καθημερινὸν ἄρτον διὰ τῆς ἐργασίας των, διότι τὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα ἔστελλε τὸ κράτος, δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ. Καὶ ἡ μὲν μήτηρ ἐπῆγαινεν εἰς ἡμερομίσθια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εὐρίσκει πάντοτε, ὁ δὲ μικρὸς ὑπηρετοῦσεν εἰς ἓν καφενεῖον τοῦ χωρίου καὶ μὲ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν ἐκέρδιζε μόλις τὸν ἄρτον του.

4. Πολλάκις ἐπισκέπτονται τὰ χωρία πλανόδιοι σχοινοβάται, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνθρώποι ὀκνηροί. Ζοῦν ἓνα ἄθλιον βίον, περιφερόμενοι διάφορα χωρία καὶ κωμοπόλεις.

Τρεῖς τοιοῦτοι σχοινοβάται εἶχον ἔλθει εἰς τὸ χωρίον, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἔκαμαν ὀλίγας παραστάσεις, ἔφυγον πάλιν διευθυνόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς ἔλεγον, ἀλλὰ πράγματι καὶ αὐτοὶ δὲν ἤξευραν ποῦ θὰ ἐπῆγαιναν. Ὅπωςδήποτε εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀτιμόπλοιον, παρῆλαβον δὲ μαζὶ των καὶ τὸν μικρὸν πρόσφυγα, τὸν ὁποῖον εἶχον γνωρίσει εἰς τὸ καφενεῖον, καὶ ὑπεσχέθησαν εἰς τὴν μητέρα του, ὅτι θὰ τὸν παραδώσουν εἰς

τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ὀρφανοτροφείου διὰ νὰ εἰσαχθῇ ἐκεῖ.

5. Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἐνόμισεν ὡς μίαν εὐκαιρίαν νὰ ἀποστείλῃ τὸν μικρὸν μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ τὸν δεχθοῦν.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο μόλις κατὰ δεκαπενθήμερον προσήγγιζεν ἀτμόπλοιον διὰ νὰ παραλαμβάνῃ διάφορα προϊόντα τοῦ τόπου· ἐπιβάτας σπανιώτατα παρελάμβανε, διότι οἱ κάτοικοι τὰς ὑποθέσεις των τὰς διεξήγον μὲ τὴν Θεσσαλονίκην· ἦτο λοιπὸν πράγματι εὐκαιρία νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν τῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς.

6. Κατὰ τὸ ταξίδιον οἱ σχοινοβάται ἐδείχθησαν εἰς τὸ παιδίον μὲ μεγάλην φιλανθρωπίαν καὶ εὐγένειαν· τοῦ ἔδιδον καὶ ἔτρωγε καλῶς καὶ τοῦ διηγοῦντο πολλὰς ἱστορίας διὰ τὴν ὠραίαν δῆθεν τέχνην των, τὴν ὁποίαν ἦσαν πρόθυμοι νὰ τοῦ διδάξουν. Καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ πείσουν τὸν μικρὸν συνταξιδιώτην νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ εἰς μακρινώτερα ταξίδια.

β') Ὁ μικρὸς ταξιδιώτης.

7. Δύο ἔτη περιεπλανῶντο εἰς διαφόρους κωμοπόλεις καὶ χωριά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τελευταῖον δὲ μετέβησαν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦτο τὸ μικρὸν προσφυγόπαιδο ἐδιδάσκετο τὴν σχοινοβασίαν καὶ τὰ παιγνίδια μὲ μαστιγώσεις καὶ μὲ νηστείας.

8. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κατέφυγεν ὁ μικρὸς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον, διηγήθη εἰς τὸν Πρόξενον τὰς περιπετείας του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν προστατεύσῃ. Ὁ Πρόξενος ἐφρόντισε καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, τοῦ ἔδωσε δὲ ἓν γράμμα

πρὸς τὸν ἀστυνόμον Πειραιῶς διὰ νὰ φροντίσῃ καὶ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ὁρφανοτροφεῖον.

9. Τοῦ εἶχον δώσει κλίνην εἰς τὴν δευτέραν θέσιν καί, ὅπως ἦτο μὲ ἐσχισμένα ἐνδύματα καὶ ἀνυπόδητον, ἐκίνει τὴν περιέργειαν τῶν ἐπιβατῶν. Ὅλοι τὸ ἐκοίταζαν μὲ οἶκτον, καὶ μερικοὶ τὸ ἐρωτοῦσαν, ποῖος ἦτο, πόθεν ἤρχετο, ποῦ πηγαίνει καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπαντοῦσεν εἰς κανένα καὶ ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ ἐμισσοῦσε καὶ ἐπεριφρονοῦσε τοὺς πάντας. Τόσον τὸν εἶχον ἐξαγριώσει αἱ στερήσεις καὶ αἱ κακουργίαι.

10. Τρεῖς ὅμως ἀπὸ τοὺς ταξιδιώτας κατώρθωσαν μὲ ἐπιμόνους ἐρωτήσεις νὰ τὸν κάμουν νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ τοὺς διηγηθῇ μὲ ὀλίγα λόγια τὴν ἱστορίαν του. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τρεῖς αὐτοὶ δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀνακάτευαν εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ λέξεις τουρκικὰς, ἰταλικὰς, ἀγγλικὰς, ἀπὸ ὅσας ὁμιλοῦνται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπὶ τέλους τοῦ ἔδωσαν ὀλίγα κέρματα χάλκινα καὶ ἀργυρᾶ εἴτε ἀπὸ οἶκτον εἴτε ὡς ἀμοιβήν, διότι μὲ τὰς διηγήσεις του τοὺς διεσκέδαζεν ἐκεῖ πού ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν.

11. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁσάκις εἰσῆρχοντο εἰς τὴν θέσιν ἄλλοι ἐπιβάται, διὰ νὰ ἐπιδεικνύωνται οἱ τρεῖς αὐτοὶ κύριοι τοῦ ἔρριπτον ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι ἐπιδεικτικῶς μερικὰ νομίσματα. Ὁ μικρὸς ἄπλωνε τὰς ἰσχνὰς χεῖρας του καὶ τὰ ἐμάζεψε μὲ κάποιαν ἀπληστίαν καὶ μὲ χαμηλὴν φωνὴν ἔλεγεν «εὐχαριστῶ». Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τὸ βλέμμα του ἦτο διαφορετικόν· ἦτο ἡρεμον καὶ ἱκανοποιημένον.

12. Ἐπειτα χαρούμενος ἀνέβη εἰς τὴν κλίνην του, ἢ ὅποια ἦτο ἀπέναντι τῆς τραπέζης, ὅπου ἐξηκολούθουν νὰ πίνουν οἱ τρεῖς ἄγνωστοι. Ἐκεῖ ἐξαπλωμένος ἐσκέπτετο ὅτι μὲ τὰ χρήματα αὐτά, τὰ ὅποια ἐμετροῦσε καὶ ἐξαναμετροῦσε, θὰ ἠμποροῦσε νὰ φάγῃ ἓν καλὸν φαγη-

τὸν καί, ὅταν φθάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἀγοράσῃ μίαν κούκλαν, τὴν ὁποίαν νὰ στείλῃ εἰς τὴν μικράν του ἀδελφὴν. Μὲ τὰς ὥραίας αὐτὰς σκέψεις ἐξαπλωμένος εἰς τὴν κλίνην του εἶχε λησμονήσῃ σχεδὸν τὰς κακουχίας του.

13. Οἱ τρεῖς ἄγνωστοι ἐξηκολούθουν νὰ συνομιλοῦν καὶ νὰ πίνουν. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν εἶχε κάτι νὰ εἶπῃ διὰ τὰ ταξίδια, τὰ ὁποῖα ἔκαμε καὶ διὰ τὰς χώρας καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν. Ὁμίλησαν καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἕνας κατηγοροῦσε τὰ ξενοδοχεῖά της, ὁ ἄλλος τοὺς σιδηροδρόμους της καὶ ὅλοι μαζὶ κατηγοροῦσαν πᾶν Ἑλληνικὸν πρᾶγμα. Ἐνας ἔλεγεν, ὅτι προτιμοῦσε νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἄλλος ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ὀκνηροὶ καὶ ἀνίκανοὶ ἄνθρωποι καὶ ὁ τρίτος ὅτι τάχα ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα πολὺ καθυστερημένη εἰς τὸν πολιτισμὸν, ἐνῶ τὸναντίον ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία εἶναι πολὺ προοδευτικά.

14. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ ἕνας σωρὸς ἀπὸ γάλκινα καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἐρρίφθη ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς των μὲ πάταγον.

Ἐσηκώθησαν ἔξαφνα καὶ οἱ τρεῖς καὶ στρέφουν νὰ ἴδουν, ὅποτε ἐδέχθησαν κατὰ πρόσωπον ἄλλον σωρὸν νομισμάτων.

«Πάρετέ τα πίσω τὰ χρήματά σας, ἐφώνησεν ὁ μικρὸς ἀνασηκωμένος ἀπὸ τὴν κλίνην του. «Δὲν δέχομαι ἐλεημοσύνην ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ὑβρίζουν τὴν πατρίδα μου».

5. Μάννα.

1. Μάννα κρᾶζει τὸ παιδάκι,
μάννα ὁ νιὸς καὶ μάννα ὁ γέρος,
μάννα ἀκούς εἰς κάθε μέρος...
ᾶ, τί ὄνομα γλυκό!
2. Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάννα τὴ μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς κρούβεις μυστικό.
3. Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲν θὰ βροῆς νὰ σὲ μαντεύῃ
σὰν τὴ μάννα ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάννα ποὺ πονεῖ.
4. Τὴν ὑγείᾳ της, τὴ ζωὴ της,
ὄλα ἢ μάννα τ' ἀφηγάει
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποὺ φιλεῖ.
5. Ὅπου τρέχεις, πάντα ἢ μάννα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,
σὲ προσμένει σὲ γυρεύει,
ὡ' ἀνυπόμονη καρδιά.
6. Κι' ἂν σκληρὸς ἐσὺ φαρμάζια
τὴν ποτίζῃς τὴν καμμένη,
πάντα ἢ μάννα σ' ἀπανταίνει
μὲ τὰ δλόθρομα φιλιά.

7. *Δυστυχῆς ὅποιος τὴν χάνει!*
ὁ καιμὸς εἶναι μεγάλος.
Σὺν τῇ μάνῃ δὲν εἶναι ἄλλος
εἰς τὸν κόσμον θηραυρός.
8. *Κι' ὅποιος μάνα πλὰ δὲν ἔχει*
μάννα κρᾶζει στ' ὄνειρό του,
πάντα μάννα στὸν καιμό του
εἶν' ὁ μόνος στεναγμός.

6. Ὁ μικρὸς καιεσλής.

α) Ἀπὸ στοιχειοθέτου ἐργοστασίου ἀρχῆς.

1. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου τὰ τυπογραφεῖα ἀνέλαβον τόσον πολλὰς ἐργασίας, ὥστε οἱ ἐργάται καὶ τὰ ἄλλα μηχανικὰ μέσα δὲν κατώρθωναν νὰ τὰς φέρουν εἰς πέρας ἐγκαίρως.

Ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς τιμῆς τοῦ χάρτου κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δὲν ἐτολμοῦσαν οὔτε οἱ συγγραφεῖς οὔτε οἱ ἐκδόται νὰ τυπώσουν βιβλία· θὰ ἐκόστιζαν τόσον πολύ, ὥστε δὲν θὰ εὐρίσκοντο ἄνθρωποι διὰ νὰ τὰ ἀγοράσουν. Ἀλλὰ μὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ τιμὴ τοῦ χάρτου ἐξέλεσε, τὰ ἐξοδα τῆς μεταφορᾶς ἠλαττώθησαν εἰς τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον, καὶ τοιοῦτοτρόπως, ὅσα χειρόγραφα ἦσαν κλεισμένα εἰς τὰ συρτάρια τῶν συγγραφέων, ἐστάλησαν ὅλα εἰς τὰ τυπογραφεῖα.

2. Αἱ τόσον πολλαὶ ἐργασίαι ἦτο μία εὐκαιρία ὥστε καὶ τὰ παλαιὰ τυπογραφεῖα νὰ πλουτισθοῦν μὲ νέα καὶ

τελειότερα μηχανήματα καὶ νέα τυπογραφεία νὰ ἰδρυθῶν ἀπὸ ἐπιχειρηματίας ἢ καὶ ἀπὸ ἀπλοῦς τυπογράφους. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τὰ ὀκτὼ ἕως δέκα τυπογραφεία τῶν Ἀθηνῶν ἔγιναν εἰκοσιπέντε καὶ πλέον.

3. Ὁ Νικήτας Σταγός, ἰκανὸς καὶ εὐσυνείδητος στοιχειοθέτης, εἴκοσι χρόνια ἐργάτης εἰς ἓν ἀπὸ τὰ καλύτερα τυπογραφεία τῆς πόλεως, ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ ἔκαμνε δική του δουλειά, νὰ ἄνοιγε δηλαδή ἓν μικρὸν τυπογραφεῖον, διὰ νὰ χρησιμοποιήσει ἐπικερδέστερον καὶ τὴν μικρὰν προῖκα τῆς γυναικὸς του, τὴν ὁποίαν εἶχε καταθέσει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν μὲ μικρὸν τόκον.

4. Μετὰ ἕξ μῆνας ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς τὸ ἰδικόν του τυπογραφεῖον μὲ ἓν καλὸν πιεστήριον καὶ δέκα περίπου στοιχειοθέτας. Ἡ φήμη τῆς εὐσυνειδησίας του καὶ τῆς ἰκανότητός του, τοῦ παρουσίαζε καθ' ἑκάστην νέους πελάτας τὸ μικρὸν χρέος, τὸ ὁποῖον εἶχε δανεισθῆ ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, γρήγορα τὸ ἐξώφλησε, καὶ τώρα πλέον ἐσκέπτετο νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἐργαστήριόν του διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πελατείας του.

5. Καὶ δὲν εἶχε μὲν πολλὰ χρήματα διαθέσιμα ὁ Σταγός, ἀλλὰ ποῖος ἐπιχειρηματίας κάμνει τὰς ἐργασίας του μὲ τὰ χρήματα ὅλα ἰδικά του; Ἴδου αἱ τράπεζαι, αἱ ὁποῖαι προθύμως διευκολύνουν προοδευτικούς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα ἀνθρώπους, ὅπως ὁ Νικήτας Σταγός.

Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγους μῆνας τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Σταγοῦ εἶχε τρία πιεστήρια καὶ παντὸς εἶδους στοιχεῖα μὲ ἐργάτας τριάκοντα ἕως τεσσαράκοντα.

6. Ὁ Νικήτας Σταγός ἐκτὸς τῆς ἰκανότητός του καὶ τῆς εὐσυνειδησίας του, ἦτο εἰς τὴν ἀπόκεντρον συνοικίαν, ὅπου κατοικοῦσε, τὸ παράδειγμα τοῦ καλοῦ

οικογενειάρχου ἐνόμιζε κανείς ὅτι ἡ καλοκαγαθία καὶ ἡ ἐπιείκεια εἶχον ἐνθρονισθῆ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Σταγοῦ· κανείς δὲν τὸν ἤκουσέ ποτε νὰ ὑβρίσῃ ἢ καὶ νὰ ἐπιπλήξῃ, κανείς δὲν τὸν εἶδε θυμωμένον.

Ὅμοίως ἐφέρετο καὶ εἰς τὸ τυπογραφεῖον του, τοὺς ἐργάτας τοὺς ἠθέλε φίλους, τοὺς ἠθέλεν ἀδελφούς, ποτὲ δούλους του, δι' αὐτὸ δὲ καὶ τοὺς ἐπλήρωνε περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐργοστασιάρχας· ἐνόμιζεν ὅτι ὅλοι ἦσαν ὅπως ἦτο καὶ αὐτός.

7. Τὸ τυπογραφεῖον δὲν ἐτύπωνεν ὅσα ἀναλογοῦσαν εἰς τοὺς ἐργάτας του καὶ τὰ πιεστήριά του· «παιδιά, αὐτὸν τὸν μῆνα δὲν ἐπήγαμε καλά», ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐργάτας του· «ἐλπίζω ὅτι εἰς αὐτὸν ποὺ τρέχει, θὰ πάμε καλύτερα».

Ἄλλὰ ματαίως προσπαθοῦσε ὁ Σταγός μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς προτροπὰς νὰ φιλοτιμήσῃ τοὺς ἐργάτας του. Ἀψηχολημένος μὲ ἐκδότας καὶ μὲ συγγραφεῖς, δὲν εἶχε πάντοτε τὸν καιρὸν νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς τεσσαράκοντα ἐργάτας, ὅπως ἐπέβλεπεν, ὅταν εἶχεν δέκα μόνον.

β') Ἀπὸ ἐργοστασιάρχου στοιχειοθέτης.

8. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπῆλθε μία κρίσις τῶν τυπογραφικῶν ἐργασιῶν. Τὰ ἡμερομίσθια ηὔξήθησαν, ἡ τιμὴ τοῦ χάρτου ἐπίσης ηὔξήθη ἀποτόμως καὶ ἔνεκα τούτου συγγραφεῖς καὶ ἐκδόται ἐδίσταζον νὰ τυπώσουν βιβλία. Τοιοῦτοτρόπως πολλὰ τυπογραφεῖα ἐπὶ ἄρκετὸν διάστημα εἶχον περισσοτέρας δαπάνης ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά των.

9. Ὁ Σταγός, πλὴν τῶν ζημιῶν τούτων, ἔπρεπε νὰ πληρώνη καὶ τόκους διὰ τὰ δάνεια, τὰ ὅποια δὲν

ἐπρόφθασε νὰ ἐξοφλήσῃ. Ἐνεκα τούτου ἡ θέσις του ἦτο πολὺ στενόχωρος.

Ἐσκέπτετο ἡμέραν καὶ νύκτα πῶς θὰ κατώρθωνε νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ ἐνοστάλγει τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τυπογραφεῖον μὲ τὸ μοναδικόν του πιεστήριον. Θὰ ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος, ἂν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην· ἀλλὰ οἱ λογαριασμοὶ του τοῦ ἐπέβαλλον νὰ σκεφθῇ ἀκόμη μετριοφρονέστερον.

10. Ὁ Σταγὸς μὲ τὰς οἰκονομίας, τὰς ὁποίας εἶχε προτοῦ νυμφευθῆ, ἠγόρασε μίαν μικρὰν οἰκίαν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ μικροῦ κηπαρίου του ἦτο ἐκτισμένον τὸ πλυσταριὸ τῆς οἰκίας, εὐρύχωρον καὶ μὲ ὄλας τὰς εὐκολίας τῆς νοικοκυρᾶς «Ἄ! στὴν περίστασι αὐτήν», σκέπτεται ὁ Σταγός, «εἶναι μεγάλη πολυτέλεια τέτοιο πλυσταριό· ἠμπορεῖ νὰ ἀντακατασταθῇ καὶ μὲ ἓνα πρόχειρο παράπηγμα ἀπὸ πλίνθους».

11. Εἰς τὸ πλυσταριὸ αὐτό, εὐτρεπισμένον τώρα καὶ εὐπρόσωπον, ἔστησεν ὁ Σταγός τὸ ἓν ἀπὸ τὰ τρία πιεστήριά του, τὸ μικρότερον· διότι αὐτὸ μόνον τοῦ ἔμεινεν, ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖόν του· τὰ ἄλλα τὰ ἐπώλησεν εἰς ἓνα ἐπιχειρηματίαν καὶ ἐπλήρωσε τοὺς δανειστάς του, ὁ ἴδιος δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἡμεροκάματον.

γ') *Νυκτερινὴ ἐργασία.*

12. Μὲ ἓν ἡμερομίσθιον ὀγδοήκοντα δραχμῶν, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανεν ὁ Σταγός, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συντηρηθῇ μία οἰκογένεια ἀπὸ ἕξι ἄτομα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ τρία του παιδιὰ, τὴν γραῖαν μητέρα του, τὴν γυναῖκα του καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκράτησεν ἓν πιεστήριον.

13. Πολλάκις τὰ τυπογραφεῖα ἔχουν περισσοτέρας τυπωτικὰς ἐργασίας ἀπὸ ὅσας ἠμποροῦν νὰ ἀποδώσουν τὰ πιεστήριά των, καὶ μάλιστα ὅταν τυπώνουν διδασκτικὰ βιβλία ἢ λαϊκὰ περιοδικά, τὰ ὁποῖα τυπώνονται εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀντιτύπων τότε στέλλουν τὰς σελίδας ἐτοιμοὺς, στοιχειοθετημένας, καὶ τὰς τυπώνουν εἰς ἄλλα τυπογραφεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν διαθέσιμα πιεστήρια.

14. Λοιπὸν καὶ ὁ Σταγὸς ἔπαιρνεν ἑτοιμὰς φόρμες, (ἔτσι ὀνομάζουσι τὰς στοιχειοθετημένας σελίδας, ὅταν πρόκειται νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὸ πιεστήριον) καὶ ἐτύπωνεν ἰδιαίτερος πρὸς τεσσαράκοντα δραχμὰς τὰ χίλια τυπογραφικὰ φύλλα. Ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐργάζεται τὴν νύκτα μετὰ τὸ γεῦμα ἀπὸ τὰς δέκα ἕως τὸ μεσονύκτιον, καὶ τοιοῦτοτρόπως κατῴρθωνε νὰ κερδίῃ ὀγδοήκοντα περίπου δραχμὰς τὴν ἡμέραν.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐργασία τὸν ἐκούραζε πολὺ. Συχνά, ὅταν μετὰ τὸ γεῦμα ἠτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ πιεστήριον, τὸν ἤκουον νὰ παραπονῆται: «ἄχ! αὐτὴ ἡ δουλειὰ τῆς νύχτας μοῦ κόβει τὰ γόνατα», ἔλεγεν.

15. Ὁ μεγαλύτερός του υἱός, ὁ Ἄριστόβουλος, παιδίον δεκατριῶν ἐτῶν, πλήρες εὐρωστίας καὶ ἀγαθότητος, τοῦ λέγει κάποτε: «Πατέρα, ἄφησέ με νὰ δουλεύω ἐγὼ τὸ πιεστήριον, εἶναι τόσο εὐκόλο πρᾶγμα! ὅταν βάλῃς ἐσὺ τὴ φόρμα καὶ τὴν κανονίσῃς, ἄφησε πιά ἐμένα γιὰ χαρτοθέτη».

16. Καὶ πράγματι τοῦ χαρτοθέτου ἡ ἐργασία εἶναι ἀρκετὰ εὐκόλος καὶ εἰς ὅλα τὰ τυπογραφεῖα ὑπάρχει κάποιος μικρὸς δι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐργασίαν ἀναβαίνει εἰς ἓνα σκαλοπάτι τοῦ πιεστηρίου (εἶναι ἡ θέσις τοῦ χαρτοθέτου) καὶ εἰς κάθε στροφὴν τοῦ κυλίνδρου θέτει ἓν φύλλον χάρτου ἐπάνω· τὸ φύλλον αὐτὸ συλλαμβάνεται εἰς τὸ ἄκρον ἀπὸ ἓν ἐργαλεῖον τοῦ πιεστηρίου καὶ μετὰ τὴν

στροφὴν τοῦ κυλίνδρου τυπώνεται, καὶ αὐτομάτως ἔπειτα τοποθετεῖται εἰς μίαν θέσιν ὅπισθεν ἀκριβῶς τοῦ πιεστηρίου. Ἐπομένως, ἂν πρόκειται ἕνας μικρὸς νὰ κάμη τὴν ἐργασίαν τοῦ χαρτοθέτου δι' ὀλίγην ὥραν, εἶναι μία διασκέδασις, ἀλλὰ νὰ στέκη ἐπὶ ὥρας εἰς τὸ σκαλοπάτι καὶ νὰ ἐξακολουθῇ τὴν χαρτοθεσίαν, εἶναι κουραστικόν.

17. Δι' αὐτὸ κάποτε κάποτε παρεκάλει τὸν πατέρα του ὁ Ἀριστόβουλος καὶ τὸν ἄφηνε νὰ κάμη τὸν χαρτοθέτην, ἀλλὰ γρήγορα τοῦ ἔλεγεν: «Ἔ! Βουλῆ, φθάνει, τώρα στὸ βιβλίον σου». Καὶ μὲ δύο πηδήματα ὁ Ἀριστόβουλος εὐρίσκετο ἔξω.

18. Καὶ τώρα λοιπὸν τὰ ἴδια τοῦ ἀπήνησεν, ἐσὺ στὴ δουλειά σου κι' ἐγὼ στὴ δουλειά μου· νὰ κοιτάξῃς τὰ μαθήματά σου, τὰ ὁποῖα ἔχουν γιὰ μένα περισσότερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν κούρασί μου.

Ἐγνώριζεν ὁ Ἀριστόβουλος ὅτι ὁ πατήρ του εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν θὰ ἐδέχετο συζήτησιν καὶ ἐπομένως ἔκρινε περιττὸν νὰ ἐπιμείνῃ. Ἴδου ὅμως τί ἔκαμεν.

δ') Ὁ Ἀριστόβουλος χαρτοθέτης.

19. Μίαν νύκτα ἔτυχε νὰ ἐξυπνήσῃ τὸ μεσονύκτιον, ὅταν ἀκριβῶς εἶχεν ἐπιστρέψῃ ὁ Σταγὸς ἀπὸ τὸ πιεστήριον καὶ εἶχε κατακλιθῆ. Τοῦ ἐπῆλθεν ἀμέσως μία σκέψις, τὴν ὁποῖαν πολλὰς φορὰς εἶχε κάμει, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ.

Σηκώνεται ἀμέσως, ἐνδύεται προχείρως καὶ σιγά-σιγά ἐξέρχεται καὶ μεταβαίνει εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρὸς του. Τὸ σπῆτι ἦτο ἰσόγειον, καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ μαγειρείου, ἢ ὁποῖα ἦτο πρὸς τὸ μέρος τοῦ κηπαρίου.

20. Ἀνάπτει λοιπὸν τὸ ἠλεκτρικὸν καὶ ἔπειτα θέτει εἰς κίνησιν τὸ πιεστήριον. Ἀρχίζει νὰ τυπώνῃ μὲ κάποιαν συγκίνησιν ἀπὸ φόβον μήπως τὸν ἐννοήσουν. Συχνὰ ἐσταματοῦσε τὸ πιεστήριον καὶ ἐπρόσεχε νὰ ἀκούσῃ, μήπως ὁ θόρυβος ἔκαμε νὰ ξυπνήσῃ κανεὶς, καὶ ἤρχιζε πάλιν μὲ περισσότερον θάρρος καὶ μὲ μεγαλυτέραν ὄρεξιν.

21. Ἐπὶ τέλους σταματᾷ κοιτάζει τὸ ἀριθμητήριον καὶ βλέπει ὅτι ἐτύπωσε χίλια περίπου φύλλα «σαράντα δραχμῆς», λέγει. Σβήνει κατόπιν τὸ ἠλεκτρικόν, κλειδώνει τὸ ἐργαστήριον καὶ σιγὰ-σιγὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ μαγειρεῖον, κρεμᾷ τὸ κλειδί εἰς ἓν καρφίον ὀπισθεν τῆς θύρας, ὅπου τὸ ἐκρεμοῦσεν ὁ πατήρ του, καὶ ἔπειτα κατακλίνεται.

22. Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ βράδυ, ὁ Ἀριστόβουλος ἦτο ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ, ἂν θὰ ἐννοήσῃ ὁ πατήρ του τὸ πρᾶγμα. Ὅταν μετὰ τὸ γεῦμα ὁ Σταγὸς εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ πιεστήριον, ὁ Ἀριστόβουλος εὗρισκετο εἰς τὸν κῆπον καὶ ἀπὸ τὴν μισοανοιγμένην θύραν τοῦ ἐργαστηρίου παρηκολούθει ἔξωθεν τὸν πατέρα του. Ἄλλ' ὁ Σταγὸς τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸν δὲν ἀντελήφθη ὅπως πάντοτε, ἀφοῦ ἄναψε τὸ ἠλεκτρικόν, ἐκοίταξε τὸ ἀριθμητήριον διὰ νὰ μὴ ὑπερβῆ τὸν ἀριθμὸν τῶν φύλλων, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ τυπωθοῦν εἰς κάθε φόρμαν, καὶ κατόπιν ἤρχισε νὰ τυπώνῃ.

«Τίποτε δὲν ἐκατάλαβε», εἶπε μέσα του ὁ Ἀριστόβουλος καὶ πλήρης χαρᾶς εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν. Τὸ μεσονύκτιον μόλις ἐσταμάτησε τὸ πιεστήριον, ὁ Ἀριστόβουλος ἐξύπνησε, καὶ ὅταν ὁ πατήρ του εἶχε κατακλιθῆ, ἐξῆλθεν, ὅπως καὶ τὴν προηγουμένην νύκτα, καὶ ἐτύπωσεν ἄλλα χίλια φύλλα

23. Αὐτὸ ἐγένετο ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα. Ὁ Ἀρι-

στόβουλος ἔξυπνοῦσε πάντοτε μόλις ἐσταματοῦσε τὸ πιεστήριον, διότι τὸ δωμάτιόν του ἦτο πρὸς τὸν κῆπον, καὶ ὅταν κατεκλίνετο, τὸν ἔπαιρνεν ὁ ὕπνος μὲ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ρυθμικοῦ ἐκείνου θορύβου, τὸν ὁποῖον κάμνει τὸ πιεστήριον. Ἀλλὰ μόλις ἔπαυεν ὁ θόρυβος, ἦτο ὡσὰν νὰ διεκόπτετο ὁ ὕπνος του καὶ ἔξυπνοῦσεν ἀμέσως.

24. Εἰς ὅλον αὐτὸν τὸν μῆνα ἔβλεπεν ὁ Σταγός, ὅτι ἐτυπώνοντο περισσότερα φύλλα, ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶχεν ὑποπτευθῆ· τὸ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἱκανότητά του καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀντοχήν του. Διὰ τοῦτο κάποτε εἰς τὸ τραπέζι ἔλεγεν: « Ἔ! δὲν ἐγήρασα ἀκόμη, παιδιά, τὸ πιεστήριον βγαίνει δουλειά σὰν νὰ τὸ διευθύνουν χέρια ξεκούραστα »

Καὶ ὁ Βουλῆς ἤκουε τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς του εὐχαριστημένος καὶ ἔλεγε μέσα του: « τὸν καημένον τὸν πατέρα! ἐκτὸς τοῦ κέρδους πού τοῦ δίδω, τοῦ κάμνω καὶ τὴν εὐχαρίστησι νὰ νομίζῃ ὅτι βασιτέται ἀκόμη σὰν νέος ».

25. Μίαν ἡμέραν ὁμως, ὅταν ἦλθεν ὁ εἰσπράκτωρ τῆς Ἡλεκτρικῆς ἐταιρείας καὶ εἰσέπραξε τὴν κατανάλωσιν τοῦ ρεύματος, ἐκοίταξεν ὁ Σταγός προσεκτικὰ τὴν ἀπόδειξιν καὶ εἶπε: « Περίεργον, αὐτὸν τὸν μῆνα, εἴχαμε μεγάλην κατανάλωσιν ρεύματος! » Ὁ Ἀριστόβουλος ἐταράχθη, ἀλλὰ ὁ πατήρ του ἐδίπλωσε τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὴν ἔβαλεν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του, χωρὶς νὰ εἴπῃ ἄλλο τίποτε.

ε) *Τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀγρυνίας.*

26. Ἐννοεῖται ὁμως ὅτι ἡ νυκτερινὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ Ἀριστοβούλου εἶχε καὶ μερικὰ δυσάρεστα ἀποτε-

λέσματα. Ἐπειδὴ διέκοπτε τὸν ὕπνον του, δὲν ἀνεπαύετο ἀρκετά, ὅταν δὲ τὸ πρωὶ ἐσηκώνετο, ἦτο πάντοτε κουρασμένος, καὶ τὸ βράδυ, ὅταν πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἤθελε νὰ μελετήσῃ, μόλις καὶ μετὰ βίας ἐκρατοῦσε τοὺς ὀφθαλμούς του ἀνοικτούς.

27. Κάποτε, ἐνῶ ἔγραφεν, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκοιμήθη ἐπάνω εἰς τὸ τετραδίον. Ὁ πατὴρ του ἐκτύ-

πησε τὰς χεῖρας καὶ μὲ τόνον αὐστηρὸν τοῦ φωνάζει: «ἐμπρός, δουλειά! δὲν σὲ φθάνει ὁ ὕπνος ὅλην τὴν νύκτα;» Ὁ Ἀριστόβουλος ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν του, ἐπανελάβε σιγά, χωρὶς ν' ἀκουσθῆ, τὰς τελευταίας λέξεις ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ.

28. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀταξίαι παρατηροῦντο καθ' ἐκάστην· τὸ πρωὶ δύσκολα ἐξυπνοῦσε καὶ ἐσηκώνετο ἀργά, ἢ μελέτη του δὲν ἦτο τακτικὴ, ὅπως ἄλλοτε. Ὁ πατὴρ του ἤρχισε νὰ τοῦ κάμνῃ παρατηρήσεις· κάποτε τοῦ λέγει μὲ μεγάλῃν δυσανασχέτησιν: «ἐσύ, παιδί μου, δὲν κάμνεις τὸ καθῆκον σου, δὲν εἶσαι πλέον ὅπως ἦσο πρὶν. Πρόσεχε, εἶσαι τὸ μεγαλύτερο παιδί καὶ μετὰ τὸν πατέρα αἱ ὑποχρεώσεις τῆς οἰκογενείας ἔρχονται ἐπάνω σου».

29. Εἰς τὴν ἐπίπληξιν αὐτὴν ὁ Ἀριστόβουλος δὲν ἔδωσε καμμίαν ἀπάντησιν, ἀλλὰ μέσα του ἔλεγε: «βέβαια, δὲν ἠμπορεῖ νὰ πηγαίῃ ἔτσι τὸ πρῶγμα, πρέπει νὰ σταματήσῃ αὐτὴ ἢ ἀπάτῃ».

Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὸ τραπέζι ἔλεγεν ὁ πατὴρ του χαρούμενος· «λοιπὸν αὐτὸν τὸν μῆνα ἐκέρδισα χιλίας περίπου δραχμὰς περισσοτέρας»· καὶ ἐνῶ

ἔλεγεν αὐτά, ἐπαρουσίασεν ἓνα χαρτὶ γλυκά, τὰ ὁποῖα ἠγόρασε διὰ νὰ ἐορτάσῃ μὲ τὴν οἰκογένειάν του τὸ ἕκτακτον κέρδος.

30. Τότε ὁ Ἄριστόβουλος ἐπῆρε θάρρος καί, ἐνῶ ἐσκέπτετο νὰ φανερώσῃ τὴν ἀπάτην, μετενόησε καὶ εἶπε μέσα του: «ὄχι, φτωγὲ μου πατέρα, δὲν θὰ παύσω νὰ σὲ ἀπατῶ· θὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν νὰ μελετῶ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν νύκτα θὰ ἐξακολουθήσω νὰ ἐργάζομαι». Καὶ ὁ πατὴρ του ἐπανέλαβε: «χίλιες δραχμοῦλες! εἶμαι εὐχαριστημένος... ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖ» — καὶ ἔδειξε τὸν Ἄριστόβουλον — «μὲ κάμνει νὰ στενοχωροῦμαι».

Καὶ ὁ μικρὸς ἐδέχθη τὴν ἐπίπληξιν μὲ συγκίνησιν.

31. Ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται χωρὶς διόλου νὰ δυσανασχετῆ οὔτε διὰ τὸν κόπον οὔτε διὰ τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ πατρός του. Ἀλλὰ τὸ τρυφερόν του σῶμα ἕως τότε θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀντέχῃ εἰς αὐτὴν τὴν ταλαιπωρίαν; Εἶχον περάσει δύο μῆνες καὶ ὁ Ἄριστόβουλος δὲν ἐσκέπτετο νὰ σταματήσῃ. Ὁ πατὴρ του ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν ὄχι μὲ τὴν γνωστὴν εἰς ὅλην τὴν συνοικίαν καλοκαγαθίαν του καὶ γλυκύτητα, ἀλλὰ μὲ τραχύτητα.

32. Μίαν ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τὸ σχολεῖον νὰ ζητήσῃ πληροφορίας ἀπὸ τὸν καθηγητὴν του, καὶ αὐτὸς τοῦ εἶπε: «Ναί, κάτι κάμνει, διότι εἶναι ἔξυπνος· ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν ὄρεξιν ποὺ εἶχε πρὶν νυστάζει, χασμουριέται, εἶναι διαρκῶς ἀφηρημένος. Αἱ ἐκθέσεις ποὺ κάμνει στὸ σπῆτι, εἶναι κακογραμμένες καὶ φαίνονται βιαστικές. Θὰ ἠμποροῦσε βέβαια νὰ εἶναι πολὺ καλύτερος».

33. Τὴν ἐσπέραν, ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἐπῆρεν ἰδιαίτερος τὸν υἱόν του καὶ τοῦ εἶπε λόγους σκληροῦς, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχεν ἀκούσει: «Ἄριστόβουλε, βλέπεις ὅτι ἐγὼ σκοτώνομαι στὴ δουλειὰ διὰ νὰ ἐξοικονομῶ ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὸ σπῆτι. Ἐσὺ ὅμως δὲν παίρ-

νεις παράδειγμα ἀπὸ ἐμένα. Εἶσαι ἕνας ἀφιλότιμος, ποὺ δὲν λογαριάζεις οὔτε τὴν μητέρα σου οὔτε τ' ἀδέρφια σου οὔτε ἐμένα».

«Ἄ, ὄχι! μὴ τὸ λὲς αὐτό, πατέρα», εἶπεν ὁ μικρὸς μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ ἄνοιξε τὰ χεῖλη του διὰ νὰ ὁμολογήσῃ ὅλα, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, διότι ὁ πατὴρ του ἐξηκολούθησεν: «Εἰς τὴν ἡλικίαν ποὺ εἶσαι γνωρίζεις τὰς ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ. Βλέπεις ὅτι ἐγὼ ἀναγκάζομαι νὰ ἐργάζομαι καὶ τὴν νύκτα. Αὐτὸν τὸν μῆνα ἐλογάριαζα ὅτι θὰ ἔπαιρνα αὔξησιν πεντακοσίας δραχμᾶς, ἀλλὰ σήμερον τὸ πρῶτ' μᾶς εἶπεν ὁ ἀρχιεργάτης, ὅτι δὲν θὰ πάρωμε δεκάρα».

34. Ὅταν ἤκουσε τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ πατρὸς του ὁ Ἀριστόβουλος συνεκρατήθη καὶ δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν ποὺ εἶχε, νὰ ὁμολογήσῃ ὅλα, ἀλλὰ εἶπε μέσα του: «Ὁχι, πατέρα, τίποτε δὲν θὰ σοῦ ὁμολογήσω, θὰ φυλάξω τὸ μυστικόν μου διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἐργάζομαι. Ὅσον διὰ τὸ σχολεῖον, θὰ μελετῶ τόσον μόνον ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ προβιβασθῶ, διότι ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει τώρα, εἶναι νὰ σὲ βοηθήσω οἰκονομικῶς καὶ νὰ σὲ ἀνακουφίσω ὅσον ἠμπορῶ».

ς') Ἡ ἀποκάλυψις.

35. Τὰ τυπογραφικὰ φύλλα, τὰ ὁποῖα ἐτύπωνεν ὁ Σταγὸς εἰς τὸ ἰδιαίτερόν του πιεστήριον, τὰ παρέδιδεν εἰς ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκον, μετὰ τὴν ἕκτην ἔσπερινὴν ὥραν, ὁπότε εἶχε εὐκαιρίαν· διότι τότε ἐσχόλαζεν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Λοιπὸν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦλθεν ἀμέσως ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖον διὰ νὰ παραδώσῃ ὅσα φύλλα εἶχον τυπωθῆ. Παρατήρησε δὲ ὅτι τοῦ τελευταίου

φύλλον, τοῦ ὁποίου ἡ φόρμα ἦτο ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὸ πιεστήριον, εἶχον τυπωθῆ πεντακόσια περισσότερα.

Ὅταν τὸ παρετήρησεν, ἔμεινεν ἐμβρόντητος, διότι ἐνθυμεῖτο καλῶς, ὅτι εἶχε συμπληρώσει ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν τὴν προηγουμένην νύκτα.

36. Ἐκάθισεν ἀσυναίσθητως εἰς ἓν σκαμνίον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο πλησίον, καὶ κρατῶν τὴν κεφαλὴν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, εἶχε βυθισθῆ εἰς διαλογισμούς. Ἐνθυμήθη ὅτι καὶ κάποτε ἄλλοτε συνέβη τὸ λάθος αὐτό· ἀλλὰ τότε εἶχον τυπωθῆ μόνον πενήκοντα φύλλα περισσότερα. Καὶ τότε βέβαια ἐπαραξενεύθη ὁ Σταγός, πῶς ἔγινε τὸ λάθος, διότι ἦτο πολὺ προσεκτικός, ἀλλὰ ἐπὶ τέλους δὲν τὸ ἔκαμε ζήτημα. Ἐνθυμήθη ἀκόμη ὅτι κάποτε, ὅταν μετὰ τὸ μεσονύκτιον τὸν εἶχε καταλάβει ὁ ὕπνος ἐλαφρά, τοῦ ἐφάνη ὡσὰν νὰ ἤκουε τὸ πιεστήριόν του νὰ λειτουργῇ· ἀλλ' ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἐντύπωσις θοροῦβου ἢ ἤχου παραμένει καὶ μετὰ τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τότε ἠνωχλήθη περισσότερον. Ἀλλὰ τώρα πῶς εὐρέθησαν τυπωμένα πεντακόσια φύλλα περισσότερα;

37. Τὴν ἐσπέραν, εἰς τὸ τροπέξι, ἔφαγε πολὺ ὀλίγον, ἐφαίνεται πολὺ στενοχωρημένος καὶ κάποτε-κάποτε ἔροπτε πλάγια βλέμματα εἰς τὸ παιδί του, ὄχι πλέον ἄγρια, ἀλλὰ δειλὰ καὶ στοργικά.

«Νικήτα, δὲν ἔφαγες ἀπόψε φαίνεσαι στενοχωρημένος, τί συμβαίνει;» τοῦ λέγει ἡ σύζυγός του. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἄφωνος, ὡσὰν νὰ μὴ ἤκουσε τίποτε.

38. Μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς τὸ πιεστήριον, ἠλλάξε φόρμαν καὶ ἐτύπωσεν, ὅπως πάντοτε. Τὸ μεσονύκτιον μὲ τὴν παῦσιν τοῦ πιεστηρίου ἐξύπνησεν ὁ Ἀριστόβουλος καί, ὅπως τὰς ἄλλας νύκτας, σηκώνεται καὶ ἀμέσως εὐρίσκει εἰς τὸ πιεστήριον.

Ἐδούλευε τὸ φιλότιμον παιδίον, ἀλλ' ὄχι ὅπως ἄλλοτε· ἡ ὑπερβολικὴ κόπωση καὶ αἱ καθημεριναὶ συγκινήσεις τοῦ ἐμάρναν τὸ τρυφερόν του σῶμα καὶ τοῦ ἐξησθένησαν τὰς δυνάμεις.

39. Ἐξαφνα στρέφει πρὸς τὴν θύραν, τῆς ὁποίας τὸ ἀνοιγμα δὲν ἀντελήφθη, καὶ βλέπει τὸν πατέρα του νὰ στέκη ἀκίνητος σὰν ἄγαλμα μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ τὴν κεφαλὴν κλίνουσαν ἐπὶ τοῦ στήθους του ἔτρεμαν τὰ χεῖλη του ἀπὸ συγκίνησιν, ἐνῶ ἄφθονα δάκρυα ἔβρεχον τὰς παρειάς του. Ὅταν τὰ βλέμματά των συνητήθησαν, τοῦ λέγει: «καλό μου παιδί! φθάνει πιά!» Καὶ ὀρμῆ πρὸς τὸ παιδί του, τὸ ὁποῖον ἐναγκαλιζέται σφιχτά.

40. «Τὸ ἐμάντευσα, παιδί μου, ἀπὸ χθές, ὅταν εἶδα τυπωμένα πεντακόσια φύλλα παραπάνω», τοῦ εἶπε, καὶ κρατῶν αὐτὸν ἀπὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα τὸν ἔφερε εἰς τὴν κλίνην τῆς μητρός του, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐξυπνήσει· τὸν ἔρριπεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ τῆς εἶπε: «φίλησε αὐτὸν τὸν ἄγγελον, ποὺ τρεῖς μῆνες τώρα δὲν κοιμᾶται, ἀλλὰ δουλεύει γιὰ μᾶς, κι' ἐγὼ τὸν ἔκαμα τόσο νὰ στεναχωρηθῆ, αὐτὸν ποὺ κερδίζει τὸ ψωμί μας».

41. Ἡ μητέρα τὸν ἔσφιξεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μὲ λαχτάρα καὶ κατόπιν τοῦ λέγει: «στὸ κρεβάτι! ἀμέσως, παιδί μου, νὰ κοιμηθῆς!»

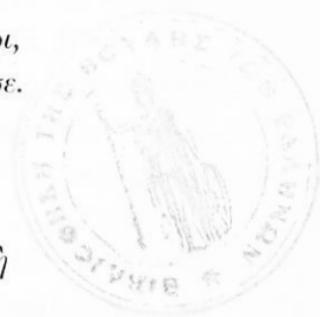
Ὁ πατέρας τὸν ἐσήκωσεν εἰς τὰς χεῖράς του, τὸν ἔφερον εἰς τὸ δωμάτιόν του, τὸν ἔγδυσε καὶ τὸν ἔβαλε νὰ κοιμηθῆ, ἐνῶ διαρκῶς τὸν ἐφιλοῦσε καὶ τὸν ἐθώπευεν. «Εὐχαριστῶ, πατέρα, εὐχαριστῶ», ἔλεγεν ὁ μικρός, «πήγαινε τώρα νὰ κοιμηθῆς καὶ σύ».

42. Ἀλλὰ ὁ πατέρας ἤθελε νὰ τὸν ἴδῃ ἀποκοιμισμένον· ἐκάθισε πλησίον τῆς κλίνης του καὶ τοῦ εἶπε: «κοιμήσου, παιδί μου, κοιμήσου!» Καὶ ὁ Βουλῆς, ὅπως

ἦτο κουρασμένος ἀκούμπησε τὸ ἀπαλό του μάγουλο εἰς τὴν παλάμην του, ἔκλεισε τὰ νυσταγμένα βλέφαρά του καὶ ἐπῆρε εἰς τὰ χεῖλη του ἓνα χαμόγελο ἡσυχίας καὶ γαλήνης. Καὶ ὅταν τὴν πρώτην ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του ἐκατάλαβεν εἰς τὸ στήθος του καὶ ἔπειτα εἶδεν ἀκουμπισμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ πατρὸς του, ὁ ὁποῖος εἶχε περάσει ὅλην τὴν νύκτα ἐκεῖ, καὶ ἀκόμη ἐκοιμᾶτο μὲ τὸ μέτωπον ἀκουμπισμένον ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τέκνου του.

7. Τὸ καλὸ παιδί.

1. Ἐνα καλὸ παιδάκι ὠδηγοῦσε
τὸν μέθυσο πατέρα του ἀπ' τὸ χέρι,
ποῦ ὁ κόσμος ὅλος τὸν περιγελοῦσε.
Οὔτε τί λέει οὔτε, τί κάμνει ξέρει.
2. Μὲ πόνο τὸ παιδάκι τοῦ μιλεῖ
μὲ γλύκα ὅση μποροῦσε πρὸ πολλῆ
τοῦ λέει. " Ἀχ! πατέρα, ἄχ πατέρα!
μὴν εἶχε ξημερώσει τέτοια μέρα!
3. Παράλυτος σὲ λίγα χρόνια ἐγίνη
καὶ κείτεται ἀσάλευτος στὴ κλίνη.
Μὰ τὸ καλὸ παιδί τὸ προκομμένο,
ποῦ ἦταν μεγάλο πιά, γραμματισμένο,
πάντα μὲ γλύκα στὸν πατέρα του μιλεῖ,
καὶ ἐργάζεται δι' ὅλους μὲ χαρὰ πολλή,
καὶ λέει στὸν κόσμο, πῶς δὲ φταίει ὁ καημενος
εἰς τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πηγαιμένος...
ἀπὸ παιδάκι εἶχε ὀρφανέψει
τὸν ξένο ποιὸς σκοτίσθη ν' ἀναθρέψῃ;

8. Τὸ σωΐη μου.

1. Θέλω νὰ χτίσω ἕνα σπιτάκι
στὴ μοναξιά καὶ στὴ σιωπή·
ξέρω μὰ πρόσσνη ραχοῦλα,
δὲ θὰ τὸ χτίσω ἐκεῖ.
2. Ξέρω στὴ χώρα τὴ μεγάλη
τὸν πλούσιο δρόμο τὸν πλατὺ,
μὲ τὰ παλάτια καὶ τοὺς κήπους,
δὲ θὰ τὸ χτίσω ἐκεῖ.
3. Ξέρω τὸ πρόσχαρο ἀκρογιαλί,
ὄλο τὸ κῶμα τὸ φιλεῖ,
κορινόσπαρτη εἶν' ἢ ἀμμονδιά του,
δὲ θὰ τὸ χτίσω ἐκεῖ.
4. Ἀτέλειωτη τραβάει μία στράτα,
σκίζει μὰ χέρσα ἀπλοχωριά,
σκληρὰ τὴ δέρνει τὸ ἀγριοκαίρι
κι' ὁ ἥλιος τὴ χτυπᾷ.
5. Μία στράτα χλιοπατημένη
τὸν καβαλάρη νησιτικό,
τὸν πεζοπόρο διψασμένο,
θάφτει στὸν κορνιαχτό.
6. Ἐκεῖ τὸ σπίτι μου θὰ χτίσω
μὲ μὰ βρυσούλα στὴν ἀνλή,
πάντα ἢ γωνιά του νὰ καπνίζη
κι' ἢ θύρα του ἀνοιχτή.

9. Ο τόσος τῶν εὐσεβῶν.

1. Εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν εὐρίσκεται ἓν ὄρος ὀνομαζόμενον Αἴτνη. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κορυφὰς αὐτοῦ ὑπάρχει ἠφαιστειον, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ.

Πολλάκις τὸ ἠφαιστειον τοῦτο ἐξερράγη καὶ ἡ φλεγομένη λάβα του ἔσπειρε τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους.

2. Ἄλλ' ἡ φοβερωτέρα ἐκρηξις ἐγένεν εἰς παλαιὰν ἐποχὴν, τὸ 500 π. Χ., ὅτε καὶ κατεστράφη μία μεγάλη ἑλληνικὴ πόλις, ὀνομαζομένη Κατάνη. Ἴδου τί διηγοῦνται περὶ τῆς ἐκρήξεως ἐκείνης.

Σεισμοὶ κατ' ἀρχὰς ἐτάραξαν τὸ ἔδαφος τόσον ἰσχυροί, ὥστε οἱ κάτοικοι ἔντρομοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς οἰκίας των εἰς τὸ ὑπαιθρον. Μετ' ὀλίγον καπνὸς πυκνὸς καὶ μαῦρος, ἐξερχόμενος ἀπὸ τοῦ κρατῆρος, ἐκάλυψε τὴν κορυφὴν τῆς Αἴτνης, μυκηθμοὶ δὲ ὑποχθόνιοι ἠκούοντο, ὡσὰν νὰ ὑπῆρχον ὑπογείως μηχαναὶ συντριβουσαι τὰ πετρώματα.

3. Δὲν παρῆλθον πολλαὶ στιγμαὶ, ὅτε ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ κρατῆρος ἐξεσφενδονίζετο βροχὴ λίθων, ὃ δὲ χεῖμαρρος τῆς λάβας ἐχύνετο καὶ ἐκάλυπτε τὰ κλιτύς καὶ τὰς κοιλάδας τοῦ βουνοῦ· αἱ φυτεῖαι τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καθὼς καὶ οἱ ὠραῖοι ἀμπελώνες, οἱ ὁποῖοι ἐστόλιζον τὸν τόπον, κατεκαίοντο εἰς μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸν πύρινον ποταμόν.

4. Οἱ κάτοικοι τρομαγμένοι δι' ὅσα ἔβλεπον, δὲν ἤθελον νὰ τὰ πιστεύσουν· ἔμενον εἰς τὰς θέσεις των ὡσὰν ἀπολιθωμένοι, ἐνόμιζον ὅτι ὄνειρον ἦτο καὶ θὰ περάσῃ. Ἄλλ' ὅταν τὰ κύματα τῆς λάβας πελώρια καὶ ἀκάθεκτα

ἤρχισαν νὰ σκεπάζουν τὰς ἀκρινὰς οἰκίας, τότε πλέον ἐκοίταζαν ὅλοι, πῶς νὰ φύγουν διὰ νὰ σωθοῦν.

Αἱ μητέρες ἐλάμβανον τὰ μικρὰ των τέκνα εἰς τὰς ἀγκάλας των ἢ εἰς τοὺς ὤμους των καὶ ἔφευγον, οἱ νέοι ὠδήγουν τοὺς γέροντας γονεῖς των, ὅπως ἤμποροῦσαν,

ἄλλους ἐπὶ τῶν ὑποξυγίων καὶ ἄλλους ἐπὶ τῶν ὤμων των, οἱ μικροὶ ἠκολούθουν τοὺς μεγάλους, πάντες δὲ κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι ὕψωνον τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

5. Μέσα εἰς τὴν ταραχὴν αὐτὴν καὶ τὸν ἱλιγγον, εἷς νέος ἀνεξήτει τὸν πατέρα του ἔτρεχε πρὸς τὰς διαφόρους ομάδας, αἱ ὁποῖαι ἔφευγον, ἀλλ' οὐδαμοῦ τὸν εὔρισκεν. «Α!» ἀνέκραξε, «δὲν θὰ ἠμπόρσεσε νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὸ σπίτι», καὶ τρέχει ἀμέσως ὁ στοργικὸς νεανίας πρὸς τὴν οἰκίαν του, ἀψηφῶν τὸν κατακλυσμὸν τοῦ πυρός, ὁ ὁποῖος τὸν ἠπείλει.

Φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν ἀσθμαίνων καὶ εὐρίσκει τὸν πατέρα του προσευχόμενον, ἀρπάζει αὐτὸν ἀμέσως εἰς τοὺς ὤμους του καὶ τοιουτοτρόπως φορτωμένος τὸν προσφιλῆ του γεννήτορα, τρέχει καὶ αὐτὸς νὰ σωθῆ, ἀλλ' ὁ χεῖμαρρος τῆς λάβας τὸν προφθάνει.

6. Καὶ ἐνῶ ὅλοι, ὅσοι ἀπὸ μακρὰν τὸν παρατήρουν, ἐνόμιζον ὅτι θὰ τὸν παρέσυρε καὶ θὰ τὸν κατέκαιε, μὲ ἐκπληξίν των εἶδον ὅτι ὁ χεῖμαρρος ἐσχίσθη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἄφησε δρόμον εἰς αὐτοὺς νὰ σωθοῦν.

Ὁ τόπος οὗτος, ὅπου καὶ αὐτὴ ἡ ἄψυχος λάβα ἐσεβάσθη τὸν εὐσεβῆ καὶ στοργικὸν νεανίαν, ὠνομάσθη τόπος τῶν εὐσεβῶν.

10. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι.

α') Ἀλκμέων καὶ Κροῖσος.

1. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἦσαν μία ἀπὸ τὰς ἐπιφανεστέρας οἰκογενείας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν· γενάρχης αὐτῆς ἦτο ὁ εὐπατορίδης Ἀλκμέων, περὶ τοῦ ὁποίου διηγοῦνται τὰ ἑξῆς:

Μίαν φορὰν ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ συμβουλευθοῦν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν Λυδοὶ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν βασιλέα Κροῖσον. Ὁ Ἀλκμέων τοὺς ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ κατόπιν τοὺς ὠδήγησεν εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τοὺς ἐφάνη πρόθυμος εἰς ὅ,τι ἐχρειάζοντο.

2. Ὅτε δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπανῆλθον εἰς τὰς Σάρδεις καὶ ὁ βασιλεὺς ἔμαθε παρ' αὐτῶν πόσον τοὺς

ἐφάνη χρήσιμος ὁ Ἀλκμέων, ἀμέσως προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰς Σάρδεις διὰ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ.

Ὁ Ἀλκμέων ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν μετὰ μεγάλης προθυμίας, διότι ὁ Κροῖσος ἦτο περίφημος διὰ τὰ ἄπειρα πλοῦτη του καὶ τὴν θερμὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ καὶ αἱ Σάρδεις ἦσαν ἐπίσης ὀνομασταὶ ὡς πόλις τοῦ πλούτου καὶ τῆς γλιδῆς.

3. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἀλκμέων ἔσπευσε νὰ μεταβῆ ἐκεῖ καὶ νὰ προσέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κροῖσου. Ὁ Κροῖσος μετὰ χαρᾶς ἐδέχθη αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει:

— «Θέλω νὰ ἀνταποδώσω εἰς σέ, εὐγενέστατε Ἀθηναῖε, τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερες εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου. Θὰ διατάξω λοιπὸν νὰ σὲ μεταφέρουν εἰς τοὺς θησαυροὺς μου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σοῦ ἐπιτρέπω νὰ λάβῃς τόσον χρυσόν, ὅσον ἠμπορεῖς νὰ σηκώσῃς καὶ νὰ μεταφέρῃς μόνος σου μίαν φορᾶν.

4. Ὁ Ἀλκμέων, ἀφοῦ τοιοῦτον δῶρον ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ, ἐμηχανεύθη τὰ ἐξῆς: Ἐφόρσεεν ὑποκάμισον πλατὺ ὥστε νὰ κάμνῃ μέγαλον κόλπον, ἔπειτα ἐφόρσεε κοθόρνους, ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρους καὶ τοιουτοτρόπως ἐτοιμασμένος, ἐπορεύθη εἰς τὸν θησαυρόν, ὅπου τὸν ᾠδήγησαν.

Ἐκεῖ βλέπει διάφορα σκεύη, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, κύπελα, φιάλας, ἀμφορεῖς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· βλέπει ὅπλα χρυσᾶ καὶ στολὰς πολυτίμους· βλέπει πρὸς τούτοις Νίκας χρυσᾶς καὶ ἄλλα ἀγαλμάτια, ἀκόμη δὲ χρυσὸν καὶ ἀργυρον ἀκατέργαστον εἰς ράβδους ἢ ἐλάσματα καὶ ἓνα τεράστιον σωρὸν ψήγματος χρυσοῦ.

5. Ἐθάμβωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἀλκμέωνος, ὅταν παρειτήρει τὸ ἀφάνταστον πλῆθος τῶν θησαυρῶν τοῦ

Κροΐσου, καὶ ἐσκέπτετο, τί θὰ ἦτο ὠφελιμώτερον εἰς αὐτὸν νὰ ἀποκομίσῃ ἐξ αὐτοῦ. Ἄφου περιέφερε τὰ βλέμματά του δεξιὰ καὶ ἀριστερά, προσήλωσεν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ σωροῦ τοῦ ψήγματος καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐπλησίασεν εἰς τὸν σωρόν. Καὶ πρῶτον ἔρριψεν εἰς τοὺς κοθόρνους ὅσον ἐχωροῦσαν, ἔπειτα ἐγέμισεν ὅλον τὸν μεγάλον κόλπον του, ἔρριψε δὲ καὶ εἰς τὴν κόμην του διὰ νὰ συγκρατηθῇ μεταξὺ τῶν τριχῶν ἔστω καὶ μικρὸν ποσόν, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ στόμα του ἐγέμισεν ἀπὸ τὸ ψῆγμα.

Καὶ τοιουτοτρόπως μὲ τὸ στόμα φουσκωμένον, καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐξωγκωμένα, μὲ κάθε ἄλλο πρᾶγμα ὁμοίαζεν ὁ Ἄλκμέων παρὰ μὲ ἄνθρωπον. Ἐξήρχετο δὲ ἀπὸ τὸν θησαυρὸν μετὰ δυσκολίας σύρων τοὺς πόδας του.

6. Ὄταν ὁ Κροΐσος τὸν εἶδεν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἤρχισε νὰ γελᾷ, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐδυσανασχέτησε διὰ τὴν ἀπλησίαν τοῦ Ἄλκμέωνος, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅλα ἐκεῖνα τοῦ ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ καὶ ἄλλα ἀκόμη τοῦ ἔδωσεν ὄχι ὀλιγώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα.

Τοιουτοτρόπως ἡ οἰκογένεια τῶν Ἄλκμεωνιδῶν ἐπλούτησεν ὑπερβολικὰ, καὶ ὁ Ἄλκμέων οὗτος ἠδυνήθη νὰ τρέφῃ καὶ νὰ γυμνάζῃ ἵππους χάριν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὅπου καὶ ἐνίκησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ τεθρίππου.

β') Οἱ μνηστῆρες τῆς Ἀγαρίστης.

7. Μετὰ μίαν γενεὰν ὁ Κλεισθένης ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος ἐξύψωσε τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἄλκμεωνιδῶν τόσον πολὺ, ὥστε ἐγένεν ἡ ἐπιφανεστέρα οἰκογένεια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Κλεισθένης δηλαδή οὗτος εἶχε μίαν θυγατέρα ὀνομαζομένην Ἀγαρίστην. Ἦτο δὲ ἡ Ἀγαρίστη περίφημος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλοι ὠμιλοῦσαν διὰ τὸ ἔκτακτον κάλλος καὶ τὰ ἄλλα χαρίσματα τῆς. Πᾶς νέος θὰ ἐπεθύμει νὰ γίνῃ σύζυγος τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς κόρης. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλεισθένης ἐσκέπτετο, πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ εὔρῃ τὸν καλύτερον νέον τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν μονάκριβη θυγατέρα του.

8. Ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὃ δὲ Κλεισθένης ἐνίκησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ τεθρίππου. Ὁ ἀγὼν τοῦ τεθρίππου ἦτο ὁ μεγαλοπρεπέστερος ἐξ ὅλων τῶν ἀγώνων καὶ ὁ νικητὴς ἐθαυμάζετο καὶ ἐτιμᾶτο περισσότερον τῶν ἄλλων.

Τοιοιουτρόπως ὁ Κλεισθένης μὲ τὴν αἴγλην τοῦ νικητοῦ, ἔκαμε γνωστὸν διὰ κήρυκος τὸ ἔξις:

«Ὅποιος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νομίζει τὸν ἑαυτὸν του ἄξιον νὰ γίνῃ γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἄς μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα ἐντὸς ἐξήκοντα ἡμερῶν ἀπὸ σήμερον, ὃ δὲ Κλεισθένης ἐντὸς ἐνὸς ἔτους θὰ ἀπόφασίῃ τὸν γάμον».

9. Ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατήγοντο ἀπὸ ἐπιφανεῖς οἰκογενείας καὶ ὀνομαστάς πόλεις ἔσπευσαν εἰς τὴν Σικυῶνα ὡς μνηστῆρες τῆς Ἀγαρίστης.

Ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἦλθεν ὁ Σμινδυρίδης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἴπποκράτους, ἀπὸ τὴν πόλιν Σύβαριν, ὁ ὁποῖος ἔκαμνε τὴν πολυτελεστέραν ἐμφάνισιν ἀπὸ ὅλους. Ἦλθε καὶ ὁ Δάμασος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύριος, ἀπὸ τὴν πόλιν Σίριν. Αὐτοὶ οἱ δύο ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Ἀπὸ τὸν Ἰόνιον κόλπον ἦλθεν ὁ Ἀμφίμνηστος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐπιστρόφου, ἀπὸ τὴν πόλιν Ἐπίδαμνον. Μόνος αὐτὸς ἦλθεν ἀπὸ τὸν Ἰόνιον κόλπον.

10. Ἀπὸ τὴν Αἰτωλίαν ἦλθεν ὁ Μάλης, ὁ ἀδελφὸς τοῦ περιβοήτου ἐκείνου Τιτόρμου, ὁ ὁποῖος ὑπερέβαλλεν ὅλους τοὺς Ἑλληνας κατὰ τὴν ρώμην.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἦλθεν ὁ Λεωκίδης, ὁ υἱὸς τοῦ Φεῖδωνος τοῦ βασιλέως τῶν Ἀργείων, τοῦ περιφήμου ἐκείνου Φεῖδωνος, ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰς τὴν Πελοπόννησον ὄρισε μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ ἐφημίσθη διὰ τοῦτο περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Ἦλθε καὶ ὁ Ἀρχὰς Λαφάνης, ὁ υἱὸς Εὐφορίωνος, ἀπὸ τὴν πόλιν Παῖον, ἀκόμη δὲ ὁ Ὄνομαστός, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τὴν Ἦλιν. Αὐτοὶ ἦλθον ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον.

11. Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦλθον δύο, ὁ Μεγακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκμέωνος τούτου, ὁ ὁποῖος προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κροίσου, καὶ ὁ Ἴπποκλείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Τισάνδρου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀνώτερος τῶν ἄλλων Ἀθηναίων καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ κατὰ τὴν ὠραιότητα.

Ἀπὸ τὴν Ἐρέτριαν, ἡ ὁποία ἤκαμζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦλθεν ὁ Λυσανίας. Μόνος αὐτὸς ἦλθεν ἀπὸ ὅλην τὴν Εὐβοίαν.

Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἦλθεν ὁ Διακτορίδης τῆς

οικογενείας τῶν Σκοπαδῶν, ἀπὸ τὴν πόλιν Κρανῶνα.
Ἐκ τῆν χώραν τῶν Μολοσσῶν ἦλθεν ὁ Ἄλκων.
Τόσοι ἦσαν οἱ μνηστῆρες τῆς Ἀγαρίστης.

γ) Ὁ γάμος τῆς Ἀγαρίστης.

12. Ἀφοῦ δὲ οὗτοι ἦλθον ἐντὸς τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας, ὁ Κλεισθένης πρῶτον μὲν ἠρώτησεν ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, πόθεν ἦτο καὶ ἀπὸ ποίαν οἰκογένειαν κατήγετο· ἔπειτα δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, συναναστροφόμενος αὐτούς, καὶ ὄλους μαζί, καὶ ἕνα ἕκαστον χωριστά, προσεπάθει νὰ ἀντιληφθῆ καὶ τὴν νεανικὴν ὀρμητικότητα καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐν γένει τὰς ἀρετὰς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν.

13. Τὴν προσπάθειαν δὲ ταύτην κατέβαλλε κατὰ τὰ γυμνάσματα, διότι εἶχε κατασκευάσει χάριν αὐτῶν καὶ στάδιον καὶ παλαίστραν, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὰ συμπόσια· διότι ὅσον καιρὸν ἐκράτει τοὺς μνηστῆρας ἐκεῖ, μετεχειρίσθη πάντα τρόπον, ὥστε νὰ τοὺς φιλοξενῆ μεγαλοπρεπῶς.

Καὶ λοιπὸν περισσότερον ἀπὸ ὄλους τῆς μνηστῆρας ἤρεσκον εἰς τὸν Κλεισθένην οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς περισσότερον ὁ Ἴπποκλείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Τισάνδρου καὶ διὰ τὰς προσωπικὰς του ἀρετὰς καὶ διότι ἐσυγγένευε μὲ τοὺς Κυψελίδας τῆς Κορίνθου.

14. Ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ὀρισμένη ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κλεισθένης ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τὴν ἀπόφασίν του, ποῖον ἀπὸ ὄλους προτιμᾷ, ἔσφαξεν ἑκατὸν βοῦς καὶ ἔκαμε τραπέζι ὄχι μόνον εἰς τοὺς μνηστῆρας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους τοὺς Σικυωνίους. Ἀφοῦ δὲ ἐγευματίσαν, ἀπε-

σύρθησαν ἀπὸ τὴν αἴθουσαν τῶν τραπεζῶν καὶ ἤλθον εἰς ἄλλην αἴθουσαν, ὅπου οἱ μνηστῆρες ἔκαμναν ἐπίδειξιν τῆς ἰκανότητός των εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὴν συζήτησιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἴπποκλείδης διατάσσει τὸν αὐλητὴν νὰ παίξῃ χορὸν. Ὁ αὐλητὴς ὑπήκουσε, καὶ ὁ Ἴπποκλείδης ἐχόρευσε.

15. Ὁ Κλεισθένης, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ Ἴπποκλείδης μόνος αὐτὸς ἄφησε τὴν μουσικὴν καὶ τὴν συζήτησιν, ἐπροτίμησε δὲ νὰ χορεύσῃ, ἤρχισε νὰ μεταβάλλῃ γνώμην.

Μετ' ὀλίγον διατάσσει ὁ Ἴπποκλείδης νὰ τοῦ φέρουν μίαν τράπεζαν. Ἡ τράπεζα ἐκομίσθη καὶ οὗτος ἐχόρευσε ἐπάνω εἰς αὐτὴν πρῶτον Λακωνικούς τινες ἀκόμψους χοροὺς καὶ κατόπιν Ἀττικούς· τελευταῖον δὲ ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν του ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ἔστρεψε τὸν κορμὸν καὶ τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔκαμνε μὲ τοὺς πόδας διαφόρους κινήσεις.

16. Ὁ Κλεισθένης, ὅταν εἶδεν αὐτὸν νὰ χορεύῃ καὶ μάλιστα τοὺς ἀκόμψους ἐκείνους Λακωνικούς καὶ Ἀττικούς χορούς, δὲν θὰ ἐδέχετο διόλου πλέον νὰ τὸν κάμῃ γαμβρόν του, διὰ τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν ἀναίδειαν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀποδοκιμάσῃ φανερά. Ὅταν ὅμως τὸν εἶδε νὰ χειρονομῇ μὲ τὰ σκέλη, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ καὶ τοῦ εἶπε:

— "Ε! υἱὲ τοῦ Τισάνδρου, μὲ τὸν χορὸν σου ἔχασες τὸν γάμον.

Καὶ ὁ Ἴπποκλείδης ἀπήντησεν:

— Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδη.

17. Κατόπιν ὁ Κλεισθένης ἀφοῦ τοὺς παρεκάλεσε νὰ σιγήσουν, εἶπε τὰ ἑξῆς:

— «Ἄνδρες μνηστῆρες τῆς κόρης μου, ὅλους ἐγὼ σᾶς ἐπαινῶ καὶ εἰς ὅλους θὰ ἐπεθύμουν νὰ φανῶ εὐά-

ρεστος, χωρίς νά προτιμήσω μὲν ἕνα, νά ἀποδοκιμάσω δὲ τοὺς λοιπούς. Ἄλλὰ βέβαια, ἀφοῦ πρόκειται περὶ μιᾶς μόνον κόρης, δὲν εἶναι δυνατὸν νά κάμω εἰς ὄλους, ὅπως ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ μου. Λοιπὸν, εἰς ἐκείνους μὲν, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ κερδίσετε τὸν γάμον αὐτόν, δίδω ὡς δῶρον ἀνὰ ἓν τάλαντον διὰ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποῖαν μοῦ ἐκάματε, θελήσαντες νά λάβετε σύζυγον τὴν κόρην μου, καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἀποδημίας σας, εἰς δὲ τὸν Μεγακλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλκμέωνος, παρέχω ὡς μνηστὴν τὴν κόρην μου Ἀγαρίστην, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων».

18. Ἀφοῦ δὲ ὁ Μεγακλῆς ἐδήλωσεν ὅτι δέχεται αὐτὴν ὡς μνηστὴν, ἐκυρώθη ὁ γάμος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους.

Ὁ γάμος λοιπὸν οὗτος συνετέλεσεν ὥστε οἱ Ἀλκμεωνίδαι νά γίνουν ὀνομαστοὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

11. Τραγούδια τοῦ γάμου.

Ὅταν ξεκινᾷ ἡ νύφη ἀπὸ τὸ πατρικὸ τῆς σπίτι.

Α΄.

*Σειστήτε ὄρη καὶ βουνά, λαγκάδια μὲ τὰ δάση,
κι ἡ μάννα τὸ παιδάκι τῆς κλαίει πὼς θὰ τὸ χάσῃ.
Μ' ἀπὸ χαρὰν ἐγκρίνιασε, κι ἀπὸ χαρὰ τῆς κλαίει,
κάθε γοιοῦ ν' ἀξιῶνῃ ὁ θεὸς παιδιά του νά παντρεύῃ.
Κλαίνει ἀπαρηγόρητα καὶ τὰ πουλιὰ στὰ δάση,
κλαίει σε κι ἡ φτωχολογιά, γιατί θὲ νὰ σὲ χάσῃ.*

B'.

Ἐπήραμε τὴν πέρικα, τὴν πενταπλουμισμένη,
κι ἀφήσαμε τὴ γειτονιά σὰ χώρα κρουσεμένη,
σὰ ἐκκλησιά ἀλειτούργητη, σὰ νερατζιά κομμένη.

“Ὅταν φθάνουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Νύφη μου, ξάστερο νερό καὶ ξέλαμπρο φεγγάρι,
τὸ ταίρι σου ἴναι ζηλευτὸ κι ὁμορφο παλληκάρι.
Στὸ σπίτι τὸ πεθερικό, στὴ γειτονιά ὁποῦ ἴρδες,
σὰν κυπαρίσσι νὰ σταθῆς, σὰν πρῖνος νὰ ριζώσης,
καὶ σὰ μηλιὰ γλυκομηλιὰ ν' ἀνθήσης νὰ καρπίσης,
ὄγμους ἐννιά ν' ἀξιωθῆς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα.

12. Τραῖν τοῦ Ἑκτορος.

α) Ὁ Πριάμος καὶ ἡ Ἑκάβη.

1. Βοὴ καὶ θρήνος ἠκούετο εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου, οἱ μὲν υἱοὶ του εἰς τὴν αὐλὴν πέριξ τοῦ πατρὸς των καθήμενοι μὲ δάκρυα ἔβρεχον τὰ ἱμάτιά των, αἱ δὲ θυγατέρες καὶ αἱ νύμφαι του ἐντός, εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐθρήνον ἐνθυμούμεναι τοὺς συζύγους των, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ἑκτωρ εἶχεν ἤδη φονευθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ζητήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ τὸν ἴδουν καὶ νὰ τὸν κλαύ-

σουν ἢ σύζυγός του, τὸ τέκνον του, ἢ μήτηρ του, ὁ πατήρ του καὶ ὁ λαός, ἔπειτα δὲ νὰ τὸν καύσουν καὶ νὰ τὸν ἐνταφιάσουν.

2. Ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ Πριάμου ἡ θεὰ Ἴρις, ἡ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός.

Τρέμει ὁ Πρίαμος ἀπὸ τὸν φόβον του, νομίζων ὅτι κάτι κακὸν πρόκειται νὰ τοῦ ἀναγγεῖλη.

Ἄλλ' ἡ θεὰ τοῦ λέγει:

— «Μὴ φοβῆσαι Πρίαμε, δὲν ἔρχομαι διὰ κακόν. ἀλλὰ διὰ κάτι καλόν. Μὲ ἔστειλεν ὁ Ζεὺς, ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ σὲ καὶ σὲ εὐσπλαγχνίζεται. Σοῦ παραγγέλλει νὰ μεταβῆς εἰς τὸν Ἀχιλλέα καὶ νὰ τοῦ ζητήσης τὸν Ἔκτορα· νὰ φέρῃς δὲ ἀξιόλογα δῶρα διὰ νὰ τοῦ μαλάξῃς τὴν καρδίαν. Μὴ λάβῃς μαζί σου ὡς συνοδοὺς ἄλλους Τρωῶας, ἀλλὰ μόνον ἓνα γέροντα ὑπηρέτην, ὁ ὁποῖος νὰ διευθύνῃ τὴν ἄμαξαν. Μὴ φοβηθῆς μήπως πάθῃς κακόν τι, διότι ὁ Ἀχιλλεὺς εἶναι γενναιοῦσυχος καὶ θὰ σεβασθῆ ἄνθρωπον ἰκέτην».

3. Ὁ Πρίαμος ἀμέσως διέταξε τοὺς υἱοὺς του νὰ τοῦ ἐτοιμάσουν μίαν ἄμαξαν, νὰ θέσουν δὲ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἓν κιβώτιον. Ἐπειτα ἐκάλεσε τὴν Ἐκάβην καὶ τῆς λέγει:

— «Καλή μου γυναῖκα, ἄγγελος τοῦ Διὸς ἦλθε καὶ μοῦ παραγγέλλει νὰ ἐξαγοράσω μὲ λύτρα τὸν υἱόν μας Ἔκτορα. Διόλου δὲν διστάζω νὰ μεταβῶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν. Ἐλα λοιπόν, εἶπέ μου, τί νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ κομίσω εἰς τὸν Ἀχιλλέα, ὥστε νὰ τοῦ μαλάξω τὴν ψυχὴν;»

4.— «Ἀλίμονον», τοῦ ἀπαντᾷ ἐκείνη, «ἔχασες λοιπὸν τὸν νοῦν σου καὶ θέλεις νὰ μεταβῆς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν καὶ ν' ἀντικρίσης τὸν ἄγριον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διόλου δὲν θὰ σὲ εὐσπλαγχνι-

σθῆ οὔτε θὰ σὲ σεβασθῆ; Ἐὰς κλαύσωμεν τὸ τέκνον
μας ἀπὸ μακρὰν καθήμενοι εἰς τὸ σπίτι μας, διότι
αὐτὰ τοῦ ἔγραφεν ἡ μοῖρά του νὰ πάθῃ, ὅταν ἐγεν-
νήθῃ, νὰ ἀποθάνῃ δηλαδὴ μακρὰν τῶν γονέων του,
καὶ οἱ κύνες νὰ κορεσθοῦν ἀπὸ τὰς σάρκας του ὁ ἰσχυ-
ρὸς ἀντίπαλός του, ὁ Ἄχιλλεύς, ἔτσι τὸ θέλει».

5. Πρὸς αὐτὴν ἀπήντησεν ὁ Πρίαμος: «Μὴ μ' ἐμ-
ποδίσῃς νὰ μεταβῶ, ἀφοῦ τὸ ἀπεφάσισα, μηδὲ νὰ προ-
μαντεύῃς κακά, διότι δὲν θὰ μὲ πείσῃς. Ἐὰν βέβαια
κανεὶς ἀπὸ τοὺς μάντις ἢ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς μὲ προέτρπε
νὰ μεταβῶ, δὲν θὰ ὑπήκουον εἰς αὐτόν. Ἄλλὰ τώρα
ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤκουσα τὴν θεὰν καὶ τὴν εἶδα μὲ τὰ μά-
τια μου. Θὰ πορευθῶ λοιπὸν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ
γίνῃ διαφορετικά. Ἐὰν δὲ τὸ ἔχῃ ἡ μοῖρά μου νὰ ἀπο-
θάνω εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, τὸ θέλω καὶ
αὐτό. Ἐὰς μὲ φονεύσῃ ὁ Ἄχιλλεύς, ἀρκεῖ μόνον νὰ λάβω
εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὸν υἱόν μου καὶ νὰ τὸν κλαύσω
ὅσον ἐπιθυμῶ».

6. Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔπειτα ἤνοιξεν ὥραϊα κιβώτια καὶ
ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὰ δώδεκα περικαλλεῖς χιτῶνας, δώδεκα
ἱμάτια καὶ ἄλλους τόσους τάπητας. Ἐλαβεν ἀκόμη δύο
τρίποδας πυρὸς καὶ τέσσαρας λέβητας. Πλὴν αὐτῶν
ἔλαβεν ἓν ὥραϊον ποτήριον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὰ
ἀνάκτορα ὡς πολύτιμον κειμήλιον, διότι τὸ εἶχον δώσει
εἰς αὐτόν οἱ Θρᾶκες, ὅταν κάποτε μετέβῃ εἰς αὐτοὺς ὡς
πρέσβυς· καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα ὁ
ἀτυχὴς γέρον διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν ἀγαπητόν του υἱόν.

7. Ὅτε ταῦτα ἠτοιμάζεν ὁ Πρίαμος, εὐρίσκοντο εἰς
τὴν αἴθουσαν πολλοὶ Τρῶες· αἴφνης στρέφεται πρὸς αὐ-
τοὺς καὶ τοὺς λέγει:

«Πηγαίνετε ἀπ' ἐδῶ ἀνάξιοι, ἐντροπιασμένοι, τώρα
θὰ καταλάβετε καὶ σεῖς, πόσον εὐκολώτερον θὰ εἶναι εἰς

τοὺς Ἑλληνας νὰ σᾶς νικήσουν, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ υἱός μου. Ἄλλὰ ἐγὼ εἶθε νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Ἄδην προτοῦ ἴδω τὴν πόλιν διαρπαζομένην καὶ καταστρεφομένην». Ταῦτα εἶπε καὶ ἐκεῖνοι ἔφυγαν ἔξω. Ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς λέγει: «Πηγαίνετε γρήγορα νὰ μοῦ ἐτοιμάσετε τὴν ἄμαξαν καὶ νὰ φορτώσετε ἐπάνω αὐτά, διὰ νὰ ὑπάγω στὴ δουλειά μου».

β') Ὁ Πριάμος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως.

8. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐκάθητο εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μόνου εἰς τι μέρος, μακρύτερα δὲ ἀπὸ αὐτὸν δύο θεράποντες, ὁ Αὐτομέδων καὶ ὁ Ἄλκιμος. Μόλις εἶχε γευματίσει καὶ εἶχε ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν τράπεζαν, ὁ ὁποῖα δὲν εἶχε σηκωθῆ ἀκόμη.

Εἰσέρχεται ὁ Πριάμος καὶ σταθεὶς πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως τοῦ ἔπιασε τὰ γόνατα καὶ τοῦ ἐφίλησε τὰς χεῖρας· τὰς χεῖρας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι καὶ ἄλλους υἱούς του εἶχον φονεύσει.

9. Ἐξεπλάγη ὁ Ἀχιλλεὺς μόλις εἶδε τὸν Πριάμον, ἐξεπλάγησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκοιτάχθησαν ἀναμεταξύ των.

Ἀμέσως ὁ Πριάμος μὲ ὕφος ἰκευτικὸν λέγει πρὸς τὸν Ἀχιλλέα:

«Θεόμορφε Ἀχιλλέα, ἐνθυμήσου τὸν πατέρα σου, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶναι γέρον, καθὼς καὶ ἐγώ. Ἀγάλεται ἡ ψυχὴ του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι γρήγορα θὰ ἴδῃ τὸν υἱόν του ἐπανερχόμενον ἀπὸ τὴν Τροίαν. Ἄλλ' ἐγὼ ὁ δυστυχὴς ἀπὸ ὅσους υἱούς ἐγέννησα, ἔχασα τὸν καλύτερον· διότι μόνος αὐτὸς ὑπερήσπιζε τὴν πόλιν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ τοῦτον σὺ πρὸ ὀλίγων

ἡμερῶν ἐφόνευσες, μαχόμενον ὑπὲρ πατρίδος, τὸν Ἔκτορά μου».

10. «Χάριν αὐτοῦ ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ τὸν ἐξαγοράσω ἀπὸ σέ· κομίζω δὲ πολὺτιμα δῶρα. Ἀλλὰ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ,

Ἀχιλλέα, ἐνθυμήσου τὸν πατέρα σου καὶ εὐσπλαγχνίσου με. Ἔκαμα πράγμα, πὺ κανεῖς ἄλλος ἕως τώρα δὲν τὸ ἔκαμεν, ἤγγισα μὲ τὰ χεῖλη μου τὰς χεῖρας ἐκείνου πὺ ἐφόνευσε τὸ παιδί μου».

Ταῦτα εἶπε, καὶ καμφθεῖς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ἀχιλλέως ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα.

11. Ἀμέσως ὁ Ἀχιλλεὺς ἐσηκώθη ἀπὸ τὸν θρόνον του, ἔπιασεν ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ταλαίπωρον γέροντα καὶ τὸν ἐσήκωσεν.

«Ἄ! δυστυχισμένε», τοῦ λέγει, «πράγματι πολλὰ ὑπέφερεν ἡ ψυχὴ σου· σιδερένια ἀληθῶς εἶναι ἡ καρ-

διά σου, ἀφοῦ δὲν ἐδίστασες νὰ ἀντικρίσῃς ἐμέ, ὁ ὁποῖος γενναίους υἱούς σου ἐφόνευσα».

«Ἔλα τώρα, κάθισε εἰς τὸν θρόνον αὐτὸν καὶ ἄς κρατήσωμεν μέσα μας τὰ δυστυχήματά μας, διότι μὲ τοὺς παραρακτικούς θρήνους τίποτε δὲν κερδίζομεν. Αὐτὴν τὴν μοῖραν ἔδωσαν οἱ θεοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ περνοῦν τὴν ζωὴν των πάντοτε λυπημένοι μόνοι αὐτοὶ εἶναι εὐδαίμονες».

12. Ἔπειτα ἀπήντησεν ὁ Πρίαμος: «Μὴ μοῦ λέγεις νὰ καθίσω, εὐγενέστατε Ἀχιλλέα, ἐφ' ὅσον ὁ Ἔκτωρ εἶναι ἐξαπλωμένος ἐδῶ εἰς τὸ στρατόπεδον, χωρὶς νὰ φροντίζῃ κανεὶς δι' αὐτόν, ἀλλὰ ἀμέσως τώρα ἄφησέ τον νὰ τὸν ἴδουν οἱ ὀφθαλμοὶ μου καὶ δέξου τὰ πολλὰ δῶρα ποὺ σοῦ ἔφερα. Εἴθε καλὸν νὰ ἀπολαύσῃς διὰ τὴν χάριν αὐτὴν καὶ νὰ ἀξιωθῆς νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα σου».

13. «Μὴν ἀνησυχῆς, γέροντα», ἀπαντᾷ ὁ Ἀχιλλεύς, «καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω ὑπ' ὄψιν μου νὰ σοῦ δώσω τὸν Ἔκτορα. Ἦλθεν εἰς ἐμέ ἀγγελιαφόρος ἀπὸ τὸν Δία, ἡ μάννα μου, ἡ Θέτις, ἡ νεράϊδα τῆς θαλάσσης, ἡ κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ».

«Ἀλλὰ καὶ σέ, Πρίαμε, ἐννοῶ πολὺ καλὰ ὅτι κάποιος θεὸς σέ ὠδήγησεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν διότι μόνος του οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ πορευθῆ ἐδῶ, οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν φρουρῶν καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς σκηνῆς μου».

14. Ταῦτα εἶπε καὶ ἀμέσως ὡς λέων ἐπήδησεν ἔξω ἀπὸ τὴν σκηνὴν του· τὸν ἠκολούθησαν δὲ καὶ οἱ δύο θεράποντες, ὁ Αὐτομέδων καὶ ὁ Ἄλκιμος.

Ἔλυσαν οὗτοι τοὺς ἵππους ἀπὸ τὴν ἄμαξαν, ἔλαβον τὰ κομισθέντα δῶρα ὡς λύτρα τοῦ Ἔκτορος,

ἐκ τῶν ὁποίων ἄφησαν ἓν ἱμάτιον καὶ ἓνα χιτῶνα διὰ νὰ ἐνδύσουν τὸν νεκρόν.

Ἔπειτα δὲ ἀφοῦ δουλαὶ ἔλουσαν τὸν Ἔκτορα καὶ τὸν ἤλειψαν μὲ ἔλαιον, τοῦ ἐφόρεσαν δὲ χιτῶνα καὶ ὠραῖον ἱμάτιον, ὁ ἴδιος ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν ἐσήκωσε καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τὸ φέρετρον καὶ ἀμέσως μαζί μὲ τοὺς θεράποντάς του τὸν ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τῆς ἀμάξης.

15. Μετὰ ταῦτα εἰσηλθὲν εἰς τὴν σκηνήν, ἐκάθισεν εἰς ἓν κάθισμα καὶ εἶπε πρὸς τὸν Πρίαμον:

«Ὁ υἱὸς σου τώρα πλέον εἶναι ἐλεύθερος, καθὼς ἐπιθυμεῖς, καὶ εἶναι ἐξαπλωμένος ἐντὸς τοῦ φερέτρον· μόλις φανῆ ἡ αὐγή, θὰ τὸν ἴδῃς καὶ θὰ τὸν πάρῃς. Τώρα ἄς γευματίσωμεν, διότι καὶ ἡ Νιόβη αὐτή, ἡ ὁποία ἔχασε τὰ δώδεκα τέκνα της, ἕξ υἱοὺς καὶ ἕξ θυγατέρας, ἀφοῦ ἐκουράσθη νὰ χύνη δάκρυα, ἐζήτησεν ἔπειτα νὰ φάγῃ».

«Ἐλα λοιπόν, εὐγενέστατε γέροντα, ἄς φάγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἔπειτα δέ, ὅταν κομίσης τὸν ἀγαπητόν σου υἱὸν εἰς τὴν Τροίαν, ἡμπορεῖς νὰ τὸν κλάυσης, διότι βέβαια πολλὰ δάκρυα τοῦ ἀξίζουν».

γ) Οἱ Τρωῆες ὑποδέχονται τὸν Ἔκτορα.

16. Τὴν ἐπομένην αὐγὴν, ὅτε ἀκόμη ὅλοι ἐκοιμῶντο, ὁ Πρίαμος καὶ ὁ ὑπηρέτης του στενάζοντες ὠδήγουν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἄμαξαν, ἡ ὁποία ἐβάσταζε τὸν νεκρόν τοῦ Ἔκτορος. Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τίποτε, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄνδρας οὔτε ἀπὸ τὰς γυναῖκας· μόνη ἡ Κασσάνδρα ἀνέβη εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ εἶδε τὸν ἀγαπητόν της πατέρα καὶ τὸν ὑπηρέτην νὰ ἔρχονται

μακρόθεν, καθήμενοι εἰς τὴν ἄμαξαν μὲ τὸ φέρετρον τοῦ ἀδελφοῦ της.

17. Ἐκλαυσε σπαρακτικὰ καὶ ἐφώνησεν εἰς ὅλην τὴν πόλιν: «Τρωάδες, ἔλθετε νὰ ἴδετε τὸν Ἐκτορα, ἀποθαμένον τώρα, ὅπως τόσας φορὰς ἄλλοτε μὲ χάραν τὸν ἐβλέπατε νὰ ἐπιστρέφῃ ἀπὸ τὴν μάχην ζωντανός, διότι αὐτὸς ἦτο τὸ μεγάλο καμάρι ὅλου τοῦ λαοῦ».

Αὐτὰ εἶπε, καὶ κανεὶς δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν ὅλους, ἄνδρας, καὶ γυναῖκας, κατέλαβεν ἀπαρηγόρητον πένθος· συνήντησαν δὲ τὸν νεκρὸν πλησίον τῶν πυλῶν. Πρῶται ἡ ἀγαπητὴ σύζυγός του καὶ ἡ σεβαστὴ του μητέρα ἐπήδησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὸν ἐθρήνουν μαδῶσαι τὴν κόμην των· ἔκλαιε δὲ ὁ κόσμος γύρω ἀπὸ τὴν ἄμαξαν.

18. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν θὰ ἔκλαιον τὸν Ἐκτορα ἐκεῖ πρὸ τῶν πυλῶν, ἂν δὲν ἔλεγεν ὁ Πρίαμος: «τραβηχτῆτε νὰ περάσῃ ἡ ἄμαξα, καὶ ἔπειτα, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἡμπορεῖτε νὰ τὸν κλαύσετε».

Ἀμέσως ἐπαραμέρισαν καὶ ἔκαμαν τόπον εἰς τὴν ἄμαξαν. Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὰ δοξασμένα ἀνάκτορα, τὸν ἔθεσαν εἰς πολυτελὲς φέρετρον, ἐκάθισαν δὲ πλησίον ἄνδρες θρηνηδοί, καὶ οὗτοι μὲν ἔψαλλον θρηνώδη ἄσματα, αἱ δὲ γυναῖκες ἔκλαιον.

Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἡ ὠραία Ἀνδρομάχη κρατοῦσα μὲ τὰς χεῖράς της τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐκτορος, ἔλεγε:

— «Νέος ἐχάθης, σύζυγέ μου, καὶ μὲ ἀφήνεις χήραν εἰς τὰ ἀνάκτορα· ὁ δὲ υἱός μας εἶναι τόσον μικρός, ποῦ δὲν πιστεύω νὰ φθάσῃ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν διὰ νὰ πολεμήσῃ, διότι πρωτύτερα θὰ πυρποληθῇ ἡ πόλις αὐτή! Ἐχάθης βέβαια σύ, ὁ ὁποῖος τὴν ὑπερήσπιζες καὶ ἔσωζες τὰς χρηστὰς συζύγους καὶ τὰ μικρὰ των τέκνα· αἱ

δυστυχεῖς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν θὰ καταντή-
σουν, καὶ ἐγὼ μαζί μὲ αὐτάς».

«Καὶ σύ, τέκνον μου, ἐμὲ θὰ ἀκολουθήσῃς, ὅπου
θὰ ἀσχολῆσαι εἰς ἔργα ἀπρεπῆ διὰ σέ, ὑπηρετῶν, ποῖος
ἤξεύρει, ποῖον σκληρὸν βασιλέα. Ἴσως ὁμως κανεῖς ἀπὸ
τοὺς Ἀχαιοὺς σὲ πιάσῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ σὲ κρημνίσῃ
ἀπὸ κανένα πύργον ἐκδικούμενος τὸν Ἔκτορα, ὁ ὁποῖος
θὰ τοῦ ἐφόνευσεν ἢ ἀδελφὸν ἢ πατέρα ἢ υἷόν· διότι ὁ
πατήρ σου εἰς τὴν ὀλεθρίαν μάχην ἦτο ἀμείλικτος. Διὰ
τοῦτο, Ἔκτωρ, σὲ κλαίει ὁ λαὸς εἰς τὴν πόλιν, σὲ
κλαίουσιν καὶ οἱ γονεῖς σου ἀπαρηγόρητοι. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ
ἀπομένει ἢ σκληροτέρα τύχη, διότι, ὅταν ἀπέθνησκες,
δὲν μοῦ ἄπλωσες τὰ χέρια σου ἀπὸ τὴν κλίνην οὔτε μοῦ
ἄφησες συνετήν τινα παραγγελίαν, τὴν ὁποῖαν νὰ ἐνθυ-
μοῦμαι καὶ νύκτα-μέρα νὰ κλαίω».

Καὶ ἔκλαιον μὲν αἱ γυναῖκες εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐστέ-
ναζε δὲ ὁ ἀναριθμητὸς κόσμος εἰς τὴν πόλιν.

21. Ὁ δὲ Πριάμος διέταξε νὰ κομίσουν ξύλα διὰ
νὰ καύσουν τὸν νεκρὸν.

Ἀμέσως τότε ἔξεψαν εἰς τὰς ἀμάξας βοῦς καὶ ἡμιό-
νους καὶ ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ἐκόμιζον ἄπειρα ξύλα, τὴν
δὲ δεκάτην ἔκαμαν τὴν ἐκφορὰν τοῦ Ἔκτορος. Χύνον-
τες δάκρυα λύπης τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν κορυφὴν
τοῦ σωροῦ τῶν ξύλων, ὑποκάτω δὲ ἔθεσαν πῦρ.

22. Ὅλοι οἱ Τρῶες συνηθροίσθησαν πέριξ τῆς πυ-
ρᾶς· ὅτε δὲ αὕτη ἐμαράνθη καὶ αἱ φλόγες ἔπαυσαν,
ἔσβησαν μὲ οἶνον τοὺς ἀνθρακας καὶ κατόπιν οἱ ἀδελφοὶ
καὶ οἱ φίλοι συνέλεγον τὰ λευκὰ ὀστᾶ, ἄφθονα δὲ δά-
κρυα ἔβρεχον τὰς παρειὰς των.

Ἄφου τὰ συνέλεξαν, τὰ ἐτύλιξαν μὲ ἐρυθρὸν πέ-
πλον καὶ τὰ ἔθεσαν ἐντὸς χρυσοῦς θήκης. Ἐπειτα τὴν

θήκην ταύτην ἔθεσαν ἐντὸς τάφου, τὸν δὲ τάφον ἐκάλυψαν πρῶτον μὲ στρω̄μα λίθων μεγάλων, ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ἔροισαν χῶμα καὶ ἐσχημάτισαν τύμβον.

13. Βάσιγκλων καὶ Φιλοσοίμην.

Α'.

1. Πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου αἰῶνος ὁ εὐτυχῆς καὶ πλούσιος λαὸς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἦτο ὑπήκοος τῆς Ἀγγλίας.

Ἄλλὰ οὐδεὶς λαὸς δύναται νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος, ἂν δηλαδὴ δὲν διοικῆται μόνος του, ὅπως ἀρέσκει εἰς αὐτόν. Ἡ ὑποτελεία εἶναι πάντοτε ἐμπόδιον εἰς τὴν πρόοδον ἐνὸς λαοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἐπανεστάτησε κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐκέρδισεν ὅ,τι ἐζήτην διότι τὸ 1783 ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ὡς κράτος ἀνεξάρτητον.

2. Ὅτε ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος, εἰργάζοντο εἰς ἐν ὀχύρωμα Ἀμερικανοὶ τινες στρατιῶται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ δεκανέως των. Προσεπάθουν νὰ στηρίξουν ἓνα στῦλον πολὺ βαρὺν καὶ ἐκοπίαζον ὑπερβολικά. Ὁ δεκανεὺς, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ μέρος μὲ τὰς χεῖράς του, ἐνόμιζεν ἀρκετὸν νὰ τοὺς παρακινῇ μὲ φωνάς.

3. Ἄγνωστος διαβάτης παρατηρεῖ εἰς τὸν δεκανέα, ὅτι θὰ ἦτο ὠφελιμώτερον, ἂν ἐλάμβανε καὶ ὁ ἴδιος ἐνεργὸν μέρος. Ἄλλ' ὁ δεκανεὺς ἀπαντᾷ ὑπερηφάνως:

— «Καὶ δὲν βλέπετε, ὅτι εἶμαι δεκανεὺς;»

— « Συγχωρήσατέ με », κύριε, ἀποκρίνεται ὁ ἄγνωστος κλίνων τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ, « δὲν παρετήρησα τὸν βαθμὸν σας ». Καὶ ἀμέσως ἐπέταξε τὸν πῖλον τοῦ ἐξεδύθη τὸ ἐπανωφόριόν του καὶ ἔσπευσεν ὁ ἴδιος νὰ βοηθήσῃ τοὺς στρατιώτας. Μετ' ὀλίγον, ἀφοῦ πλέον ὁ στῦλος εἶχε στηριχθῆ εἰς τὴν θέσιν του, ἐνεδύθη ὁ ἄγνωστος, ἐφόρεσε τὸν πῖλόν του καὶ ἐνῶ ἔφευγε, λέγει πρὸς τὸν δεκανέα :

4. — « Ὅσακις, κύριε, ἔχετε ἀνάγκη νὰ ἐκτελέσετε ἐργασίαν τινὰ βαρεῖαν, ἢμπορεῖτε νὰ προσκαλῆτε ἔλευθέρως τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν σας, τὸν στρατηγὸν Βασιγκτῶνα· ἐγὼ προθύμως θὰ τρέχω πρὸς βοήθειάν σας ». Ὁ δεκανεὺς ἔμεινεν ἐμβρόντητος καὶ κατησχυμμένος ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς ἐπαναστάσεως.

B'.

1. Δύο χιλιετηρίδας πρὸ τοῦ Βασιγκτῶνος ἔζησεν εἰς ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους ἀρχαίους Ἕλληνας, ὁ Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης. Ὅτε οὗτος ἦτο στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ διὰ τινὰ ὑπόθεσιν εἰς τὰ Μέγαρα. Εἷς φίλος τοῦ Μεγαρεύς, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὸν φιλοξενήσῃ, ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχετο ὁ Φιλοποίμην. Διὰ τοῦτο τὴν εἶδησιν, ὅτι μετ' ὀλίγον φθάνει ὁ Φιλοποίμην, ἔμαθε πρώτη ἢ σύζυγός του, καὶ ἀμέσως αὕτη μὲ πολλὴν βίαν προσεπάθει νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ἀναγκαῖον γεῦμα μόνῃ της.

2. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον ἀνθρώπος τις μὲ ἐνδυμασίαν ἐντελῶς κοινήν. Ἐνόμισεν ἡ ἀγα-

θῆ γυνή, ὅτι οὗτος ἦτο κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀκολουθούς τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ λέγει:

— «Ἐλα, καημένε, σχίσε μου, σὲ παρακαλῶ, ὀλίγα ξύλα, γιατί εἶμαι μόνη καὶ δὲν προφθάνω.» Ὁ ξενος ἀμέσως πετᾷ τὴν γλαμύδα του, ἀρπάζει τὸν πέλεκυν καὶ

ἀρχίζει νὰ σχίζη ξύλα. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ οἰκοδεσπότης, ὁ ὁποῖος ἐκπληκτος λέγει πρὸς τὸν Φιλοποίμενα.

— «Τὶ εἶν' αὐτὸ ποῦ ἔπαθες, Φιλοποίμην;»

— «Δὲν πταίω ἐγώ», ἀπήντησεν ἐκεῖνος, «ἀλλὰ τὰ ἄσχημα καὶ ἄκομψα ἐνδύματά μου».

14. Δάμων καὶ Φιντίας.

1. Εἰς τὰς Συρακούσας τῆς νήσου Σικελίας ὑπῆρχε μία σχολὴ ὀνομαζομένη Πυθαγόρειος, εἶχε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ὁ ἰδρυτὴς τῆς σχολῆς, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καὶ

ὁ πρῶτος διδάσκαλος αὐτῆς, ὠνομάζετο Πυθαγόρας. Ἐδιδάσκοντο δὲ ἐκεῖ οἱ μαθηταὶ κυρίως ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν, ἀλλὰ πλὴν τούτων ἐδιδάσκοντο νὰ εἶναι ἐνάρετοι καὶ νὰ συνδέωνται μεταξὺ τῶν μὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης. Πόσον στενὴ ἦτο πολλάκις ἡ φιλία μεταξὺ συμμαθητῶν τῆς Πυθαγορείου σχολῆς, μᾶς δεικνύει ἓν παράδειγμα, τὸ ὁποῖον διηγοῦνται οἱ ἀρχαῖοι.

2. Εἰς τὰ 400 περίπου πρὸ Χριστοῦ ἐκυβέρνησα τὰς Συρακούσας ὁ τύραννος Διονύσιος. Ὅπως κάθε τύραννος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Διονύσιος, ἦτο φιλύποτος· ἐφαντάζετο ὅτι πολλοὶ συνωμοτοῦν ἐναντίον του, ὅχι μόνον διὰ νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὸν φονεύσουν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ συνελαμβάνοντο, καὶ ἄλλοι μὲν ἐφονεύοντο, ἄλλοι δὲ ἐξεδιώκοντο ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν καὶ ἄλλοι ἄλλας τιμωρίας ὑπέφερον. Συνελήφθη ὡς ὑποπτος καὶ ἀκολούθως ἐπιστεύθη ὅτι πράγματι ἦτο συνωμότης, κάποιος Συρακόσιος ὀνομαζόμενος Φιντίας.

3. Οὗτος, ὅπως ἦτο ἐπόμενον, κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ἄλλ' ὁ Φιντίας, ὡς ἄξιος μαθητῆς τῆς Πυθαγορείου Σχολῆς, τὸν μὲν θάνατον ὀλίγον ἐλογάριαζεν, εἶχεν ὅμως ἀνάγκην νὰ τακτοποιήσῃ τὰ οἰκογενειακά του συμφέροντα. Ἐνεκα τούτου ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τοῦ Διονυσίου νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας. Ὑπεσχέθη δὲ νὰ παρουσιάσῃ ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον εἰς τὸ δεσμοτήριον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐδέχετο καὶ νὰ θανατωθῆ, ἂν τυχὸν δὲν ἐπανήρχετο κατὰ τὴν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ὄριζαν.

4. Ὁ τύραννος, ὁ ὁποῖος τίποτε ἄλλο δὲν ἤξευρε, παρὰ μόνον νὰ λαμβάνῃ προφυλάξεις μήπως πάθῃ κακόν τι, ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ εὔρῃ τοιοῦτον ἐγγυητὴν ὁ Φιντίας· διὰ τοῦτο δέχεται τὴν αἴτησίν του.

Μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις τοῦ Λιονυσίου, ὅτε εἶδε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ Δάμων, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὴν θέσιν τοῦ φίλου του.

Ὁ Φιντίας λοιπὸν ἀποφυλακίζεται καὶ ἐλεύθερος πλεὸν μεταβαίνει εἰς τὴν πατρίδα του, ἡ ὁποία ἦτο ἐγγὺς τῶν Συρακουσῶν.

5. Ὅτε ἔφθασεν ἡ ἡμέρα ἡ προσδιωρισμένη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὁ Φιντίας δὲν εἶχεν ἐπανέλθει ἀκόμη. Ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως ἐπλησίασε καὶ ἀντὶ τοῦ Φιντίου ὁδηγεῖται ὁ Δάμων σιδηροδέσμιος εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ὅπου εἶχε συναθροισθῆ πλῆθος θεατῶν.

6. Ὁλος ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν ἀγανακτεῖ διὰ τὴν αἰσχρὰν προδοσίαν τοῦ Φιντίου. Βλέπει τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου ἔτοιμον νὰ καταπέσῃ κατὰ τοῦ τραχήλου τοῦ ἀθῶου Δάμωνος καὶ φοίττει. Ὁ δὲ τύραννος μειδιᾷ σαρκαστικῶς, ἐμπαίζει δὲ τὴν μωρίαν τοῦ Δάμωνος καὶ τὴν ψευδοφιλίαν τοῦ Φιντίου.

Μόνος ὁ Δάμων παραμένει ἀτάραχος καὶ φαιδρός, διότι ἐγνώριζε τὴν ἀρετὴν τοῦ Φιντίου καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐπανήρχετο.

7. Ἐπὶ τέλους ὁ δήμιος ἐτοιμάζεται καὶ λαμβάνει εἰς χεῖρας τὸν πέλεκυν, ἡ δὲ τρομερὰ στιγμή ἐγγίζει, ὅτε ἔξαφνα ἀκούονται θορυβώδεις κραυγαί:

— Ὁ Φιντίας! ὁ Φιντίας!

Συγχρόνως δὲ ἀσθμαίνων καὶ δρομαῖος διασχίζει τὰ πλήθη ὁ Φιντίας καὶ μετὰ δακρῶν ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τὸν συγχωρήσῃ, διότι ἐξ αἰτίας του ὑπέφερεν ἴσως φορικτὴν ἀγωνίαν.

Ὁ Δάμων τοῦ ἀπήντησεν ὅτι οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἶχε περὶ τῆς ἐπανόδου του καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους καὶ

τὸν θάνατον ἀκόμη δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ δεχθῆι, χωρὶς νὰ δυσανασχετήσῃ κατ' αὐτοῦ.

8. Ἐκπληκτοὶ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων οἱ θεαταὶ παρακολουθοῦν τὴν συνομιλίαν τῶν

δύο φίλων. Ἐπὶ τέλους συγκινεῖται καὶ αὐτὸς ὁ σκληρόκαρδος Διονύσιος, θαυμάζει τὴν ἀληθινὴν φιλίαν, τῆς ὁποίας τὴν δύναμιν δὲν εἶχε φαντασθῆι ὁ τύραννος, καὶ χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τὸν Φιντίαν, τὸ δὲ πλῆθος ἐπαινεῖ τὴν γενναίαν πράξιν τοῦ τυράννου.

15. Οἱ χωριανοί.

1. Ὅλοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιά, μὲ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἕνας τὸν ἄλλον κράζει. Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά, ξέρει καθένας στ' ἄλλοννοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάσῃ.

2. Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερά
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθείς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρὰ.
Γιὰ βρέχει σ' ὄλο τὸ χωριό, γιὰ σ' ὄλο εἶναι λιακάδα!
3. Γάμος; ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροί, κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαντρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀγέρα.
4. Διάπλατα τὶς ὀξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοίγει
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τροῦπα,
κι ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ, γιορτῆ-καθημερνή,
θὰ βρῆ στρωμένον καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στήν κούπα.
5. Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικρούς,
μεσ' στίς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινὸν Ἀπρίλη
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγρούς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι...

16. Ἡ σωτηρία τοῦ Ἀρίονος.

1. Ὅτε τύραννος τῆς Κορίνθου ἦτο ὁ Περίανδρος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γοργίας εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ Ταίναρον, ἵνα ἐκεῖ προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Ποσειδῶνα. Ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, διηγήθη μίαν ἱστορίαν ἀπίστευτον.

Ἔλεγε δηλαδή ὅτι μετὰ τὴν θυσίαν ἔκαμαν ὄλονουκτίαν πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτο δὲ πανσέλη-

νος καὶ ἔλαμπεν ἡ θάλασσα ὅλη ὡς καθρέπτῃς, διότι ἦτο γαλήνη. Ἐνῶ λοιπὸν ἔβλεπον πρὸς τὸ πέλαγος καὶ ἐτέρποντο μὲ τὸ θέαμά του παρατήρησαν μακρὰν ἐν ρυτίδωμα τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον διηυθύνετο πρὸς τὸν αἰγιαλόν. Ὅτε δὲ τοῦτο ἐπλησίαζεν, ἤκούετο καὶ κάποιος ψόφος, ἐφαίνετο δὲ καὶ ὀλίγος ἀφρός.

Μετ' ὀλίγον βλέπουν δελφίνας ἄλλους ἐμπρὸς καὶ ἄλλους ὀπίσω, εἰς τὸ μέσον δὲ κάτι ἀκαθόριστον, τὸ ὁποῖον ἐξεῖχεν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

2. Ἐπλησίασαν ἀκόμη εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ βλέπουν νὰ ἐξέρχεται εἷς ἄνθρωπος. Οἱ δὲ δελφίνες, ἐνῶ ἐγύριζαν ὀπίσω πρὸς τὸ πέλαγος, ἐσκίρτων καὶ ἔπαιζον, ὡσὰν νὰ ἠσθάνοντο κάποιαν εὐχαρίστησιν.

Ἐξακολουθεῖ τὴν διήγησίν του ὁ Γοργίας καὶ λέγει:

«Ἐξ ἡμῶν πολλοὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὀλίγοι δὲ μαζὶ μὲ ἐμὲ ἐτολμήσαμεν καὶ ἐπλησίασαμεν τὸν ἐξεληθόντα ἄνθρωπον. Καὶ ποῖον βλέπομεν; Βλέπομεν τὸν γνωστόν μας Ἄριονα τὸν κιθαρωδόν».

3. «Ἦτο σχεδὸν παράλυτος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ ἀπὸ τὸν κόπον, ἀλλὰ τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε πάθει. Δύο ἐξ ἡμῶν τὸν ἐλάβομεν ἀπὸ τοὺς βραχιονάς του καὶ τοιοῦτοτρόπως στηριζόμενον ἐπάνω μας τὸν ὠδηγήσαμεν εἰς τὴν σκηνήν. Ἐβοηθήσαμεν αὐτὸν νὰ συνέλθῃ, τοῦ ἐδώσαμεν ἐνδύματα καὶ ἄλλαξε καὶ κατόπιν ἠκούσαμεν διήγησιν ὁμολογουμένως ἀπίστευτον εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅπως τὸ εἶδαμεν ἡμεῖς».

4. Ἐλεγε δηλαδὴ ὁ Ἄριων, ὅτι εὗρίσκετο εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποφασίσει νὰ φύγῃ καὶ

νά ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὅτε δὲ ἔλαβε πρόσκλησιν παρὰ τοῦ Περιάνδρου νά ἔλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ἠθέλησε νά ταξιδεύσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Τότε ἀκριβῶς ἐν Κορινθιακὸν ἐμπορικὸν πλοῖον ἠτοιμάζετο νά ἀποπλεύσῃ ἐκ Τάραντος εἰς Κόρινθον. Ὁ Ἀρίων,

ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἔσπευσε νά ἐπιβιβασθῆ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦτο ὁ μοναδικὸς ἐπιβάτης.

5. Ὅτε τὸ πλοῖον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τῆς Ἰταλίας καὶ οὐρανὸν μόνον καὶ θάλασσαν ἔβλεπον, ἐνόησεν ὁ Ἀρίων ὅτι οἱ ναῦται κάτι κακὸν ἐσκέπτοντο ἐναντίον του. Ἐσκέπτοντο δηλαδὴ νά τὸν φονεύσουν διὰ νά τοῦ ἀφαιρέσουν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐκέρδισεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Διότι ὁ Ἀρίων ἦτο κιθαρωδός, εἶχε φωνὴν μελωδικήν, ἐγνώριζε δὲ καὶ τὴν μουσικὴν τέχνην ἄριστα, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐδίδασκεν. Εἶχε δὲ κερδίσει χρήματα ἀπὸ τὴν ἐπίδειξιν τῆς φωνῆς του καὶ τῆς τέχνης του, τὴν ὁποῖαν ἔκαμνεν εἰς τὰ ὄρθεα ἢ εἰς τὰ θέατρα τῶν πόλεων, ἐκέρδιζεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς

μουσικῆς. Ταῦτα λοιπὸν τὰ χρήματα ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν οἱ ναῦται.

Τὸν σκοπὸν τοῦτον τῶν ναυτῶν ἐνόησεν καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, ὁ ὁποῖος κρυφίως τὸ ἔκαμε γνωστὸν εἰς τὸν Ἄριονα.

6. Ἡ φοβερὰ στιγμή ἔφθασεν· ὁ Ἄριων εὐρίσκετο εἰς τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου καὶ αἴφνης βλέπει γύρω του τοὺς ναύτας μὲ τὰ ξίφη γυμνὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἐξηγριωμένους· ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὰ ἐμπήξουν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀόπλου Ἀρίονος.

«Μίαν στιγμήν», τοὺς λέγει «θέλω νὰ ψάλω τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ πλοίου καὶ τῶν ταξιδευόντων κατόπιν φονεύσατέ με».

7. Ἐσταμάτησαν τὴν ὀρμὴν των οἱ ναῦται καὶ ὁ Ἄριων ἐνεδύθη τὴν χρυσοποίκιλον στολὴν, τὴν ὁποίαν ἐνεδύετο, ὁσάκις ἔψαλλεν εἰς τὰ θέατρα, ἔλαβε τὴν ὠραίαν κιθάραν του καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸν ὕμνον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε εἶχε συγκινήσει τοὺς κατοίκους ὅλων τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπισκεφθῆ. Ἄλλὰ οὐδεμία ἀρμονία εἶναι ἱκανὴ νὰ συγκινήσῃ ἀνθρώπους διψῶντας χρήματα. Καὶ οἱ ναῦται ἔμενον ἀσυγκίνητοι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠκούοντο περίξ τοῦ πλοίου παφλασμοὶ τινες, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ῥίψῃ ἐκεῖ τὰ βλέμματά του διὰ νὰ ἴδῃ τί συνέβαινε.

8. Λέγουν ὅτι οἱ ἀλιεῖς οὐδέποτε βλάπτουν τοὺς δελφῖνας, καὶ ἂν τύχῃ καμμίαν φορὰν νὰ τοὺς χαλάσουν τὰ δίχτυα, τοὺς κτυποῦν μὲ τὴν κώπην ἢ μὲ κανὲν ξύλον ὡς ἀτακτοῦντα παιδιά, ἀλλ' οὐδέποτε τοὺς φονεύουν. Διότι τὰ κήτη αὐτὰ ἔχουν ἐξαιρετικὰς ἀρετάς. Πρῶτον οὐδέποτε βλάπτουν τὸν ἄνθρωπον, ἂν τύχῃ καὶ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν· τοῦναντίον μάλιστα

διαγωνίζονται με τοὺς κολυμβῶντας, ποῖος θὰ περάσῃ δεύτερον δέ, καθὼς λέγουν, ἀγαποῦν τὴν μουσικὴν καὶ πάντοτε πλησιάζουν πρὸς τὸ μέρος ὅπου τὴν ἀκούουν.

Καὶ τότε τὸ ἄσμα τοῦ Ἀρίωνος συνεκίνησε τὰ κήτη ταῦτα καὶ συνεκεντρώθησαν πέριξ τοῦ πλοίου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς θαλάσσης, ὅπου ἔφθανεν ἡ μελωδικὴ φωνὴ τοῦ κιθαρφοῦ, ἐσκίρτων ἀπὸ τὴν χαρὰν των καὶ τοιουτοτρόπως ἔκαμαν τὴν θάλασσαν νὰ παφλάζῃ.

9. Ἦτο ὁ ἥλιος πρὸς τὴν δύσιν του καὶ διεκρίνετο ἡ Πελοπόννησος, ὅτε οἱ ναῦται μετὰ τὰ ξίφη γυμνὰ ὤρμησαν ἐπάνω του. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὸν ἐγγίσουν, διότι ὁ Ἀρίων μετὰ ἐν πῆδημα ἐρορίφθη εἰς τὴν θάλασσαν.

Προτοῦ ὅμως βυθισθῆ ὅλος εἰς τὸ ὕδωρ, ἕνα δελφῖνι εὐρέθη μεταξὺ τῶν σκελῶν του καὶ τὸν ἐβάσταζεν ὡς βαστάζει ὁ ἵππος τὸν ἀναβάτην. Κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀρίων ἐταράχθη καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ ὑποθέσῃ. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ καλὰ ἐκρατεῖτο εἰς τὴν ράχιν τοῦ δελφῖνος, ἔβλεπε δὲ καὶ ἄλλους δελφῖνας γύρω του νὰ σκιροῦν ὡσὰν ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, ἐνόησε καλῶς ὅτι θεῖον θαῦμα ἐτελεῖτο. Καὶ δὲν κατεῖχε πλέον τὴν ψυχὴν του οὔτε ὁ φόβος πρὸς τὸν θάνατον οὔτε ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὴν ζοὴν, ἀλλὰ ἡ εὐχαρίστησις, ὅτι ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεόν.

10. Ὄταν δὲ ἔβλεπε τὸν οὐρανὸν πλήρη ἀστέρων καὶ τὴν σελήνην, ἡ ὁποία τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνέτελλε, φωτεινὴν καὶ καθαρὰν, καὶ τὴν θάλασσαν ἐντελῶς ἀκύμαντον, ἐσκέπτετο καὶ ἐνόει καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι εἷς ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀστέρες εἶναι οἱ ὀφθαλμοί, μετὰ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς βλέπει πᾶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

11. Προτοῦ φθάσῃ τὸ πλοῖον εἰς τὴν Κόρινθον, εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ ὁ Γοργίας μετὰ τοῦ Ἀρίονος. Ὁ Περιάνδρος διέταξε τὸν Ἀρίονα νὰ μένῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα χωρὶς διόλου νὰ ἐξέροχεται.

Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ πλοῖον κατέπλευσεν, ὁ Περιάνδρος ἐκάλεσε τοὺς ναῦτας καὶ τοὺς ἠρώτησεν, ἂν ἤξεύρουν τίποτε περὶ τοῦ Ἀρίονος. Ἀπήνησαν ἐκεῖνοι ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑγιῆς καὶ ὅτι τὸν ἄφησαν εἰς τὸν Τάραντα εὐτυχοῦντα. Ἐξαφνα ἀνοίγει μία θύρα καὶ ἐμφανίζεται ὁ Ἀρίων. Ἐξεπλάγησαν οἱ ναῦται καὶ ὠμολόγησαν τὴν προᾶξιν των.

17. Τιμωρία ἀσεβοῦς.

Α΄.

1. Εἰς ἀμμώδη παραλίαν τῆς Κερκύρας, βροχομένην ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Ἰονίου πελάγους, ὑπάρχει μία μικρὰ ἐκκλησία τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γορδίου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ παραλία ἐκεῖνη καλεῖται Ἁῖς Γόρδις.

Πλησίον τῆς ἀκτῆς καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὅπου τὰ ὕδατα εἶναι βαθύτατα, ὑψοῦται εἰς βράχος ἀπόκρημνος, εἴκοσι μέτρα περίπου ὑπεράνω τῆς θαλάσσης· ἡ κορυφή του, ὅταν τὴν βλέπῃ τις ἀπὸ μακρὰν, ὁμοιάζει πρὸς κεφαλὴν καλογραίας σκεπασμένην μὲ τὴν καλύπτραν της, καὶ διὰ τοῦτο ὁ βράχος οὗτος καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Καλογριά.

2. Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου ὑπάρχουν πολ-

λαί ρωγμαί, μικρότεραι ἢ μεγαλύτεραι, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς φυσικαὶ κυψέλαι ἀγρίων μελισσῶν. Εἰς τὰς ρωγμάς ταύτας δηλαδὴ καταφεύγουν ἀδέσποτοι μέλισσαι καὶ κατασκευάζουν τὰς κηρήθρας τῶν, τὰς ὁποίας γεμίζουν μὲ ἀφθονον μέλι.

Εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ βράχου παραλίαν ἡ βλάστησις εἶναι ἀφθονωτάτη καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων φυτῶν τὰ ἄνθη τοῦ θυμαριοῦ, τῆς ἀγριοτριανταφυλλιᾶς, τῆς ρίγανης, τῆς θρούμπης, τῆς ἐρείκης καὶ τὰ ἄνθη τῶν ὀπωροφόρων δένδρων παρέχουν πλουσίαν τροφήν εἰς τὰ ἀδέσποτα αὐτὰ σμήνη τῶν μελισσῶν, τὸ δὲ γλυκὺ κλίμα τῆς Κερκύρας τὰ προστατεύει ἀπὸ τῶν ἀποτόμων καιρικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀνέμων.

Διὰ τοῦτο αἱ φυσικαὶ αὐταὶ κυψέλαι οὐδέποτε ἀστοχοῦν. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀπρόσιτοι, τὸ μέλι συνήθως παρασύρεται ὑπὸ τῶν φθινοπωρινῶν βροχῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως χάνεται εἰς τὴν θάλασσαν.

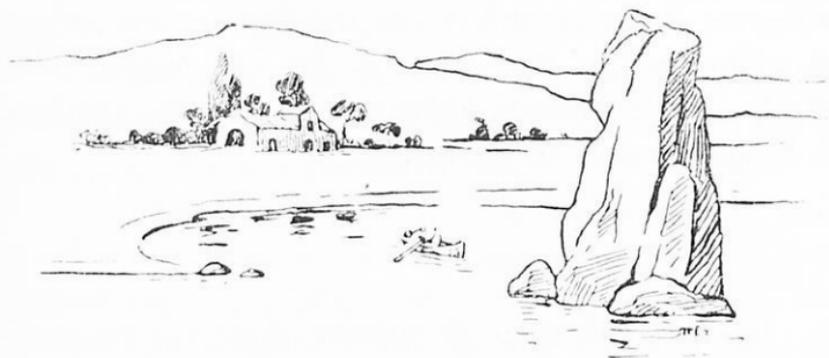
4. Πολλάκις πλησιόχωροι χωρικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ συλλέξουν τὰς κηρήθρας καὶ ἄλλοι μὲν κατῴρθωσαν νὰ ἀποκομίσουν ἀξιόλογον κέρδος ἀπὸ τὴν πλουσίαν συγκομιδὴν τῶν, ἄλλοι ὅμως εὖρον οἰκτρὸν θάνατον, καταπεσόντες ἐπὶ τῶν εὕρισκομένων ὑποκάτω μικροτέρων βράχων. Διότι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον κατορθώνουν νὰ φθάνουν εἰς τὰς ρωγμάς, εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος.

Ὅσάκις συνέβαινε τοιοῦτον δυστύχημα παρήρχοντο δύο καὶ τρία ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κηρηθρῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐλησμονεῖτο τὸ κακὸν καὶ ἡ ἐλπίς μεγάλου κέρδους παρέσυρέ τινὰς εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ἐπιχείρησιν.

5. Τοιοῦτοτρόπως κάποτε εἶχε λησμονηθῆ τὸ τε-

λευταῖον δυστύχημα καὶ δύο χωρικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν συγκομιδὴν τοῦ μέλιτος. Τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἦτο ἐξαιρετικῶς γλυκύ, καὶ ὑπελογίζετο ὅτι ἡ συγκομιδὴ θὰ ἦτο πλουσιωτάτη.

Οἱ δύο οὗτοι χωρικοὶ ἤλθον εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἁγίου Γορδίου, καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐκκλη-

σύδριον ἦναψαν ἀπὸ ἓν κηρίον, ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπον: «Ἁγιε μου Γόρδι, βοήθησέ μας καὶ νὰ σοῦ βγάλωμε μερτικό». Κατόπιν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὴν λέμβον των καὶ ἐπέρασαν εἰς τὸν βράχον.

6. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤθελον, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι μόνον τολμηροὶ καὶ ρισκοκίνδυνοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιτήδειοι ἀκροβάται καὶ τοιοῦτοι ἀκριβῶς ἦσαν οἱ δύο χωρικοί.

Ὁ νεώτερος, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ τολμηρότερος, κατώρθωσε νὰ ἀναβῆ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου ἀναρριχώμενος ὡς γαλῆ μὲ χεῖρας καὶ μὲ πόδας.

Ἐφοῦ ἀνέβη, ἄφησε νὰ πέσῃ κάτω ἡ ἄκρα ἐνὸς σχοινίου, τὸ ὁποῖον ἔφερε μαζί του. Εἰς τὸ σχοινίον τοῦτο ἔδεσεν ὁ σύντροφός του ἓνα σιδηροῦν μοχλόν, καὶ τὸν μοχλόν τοῦτον ἀνέσυρεν ἐπάνω ὁ νεώτερος καὶ ἀμέσως τὸν ἐκάρρωσεν ἐντὸς μιᾶς ρωγμῆς

καὶ τὸν ἐστερέωσεν ὅσον ἠδύνατο καλύτερον· ἔπειτα ἔδεσεν ἀπὸ αὐτὸν ἀσφαλῶς τὴν ἄκραν ἐνὸς χονδροῦ σχοινίου, τοῦ ὁποίου ἢ ἄλλη ἄκρα ἔφθανε μέχρι τῆς θαλάσσης.

7. Ὁ σύντροφός του, κάτω εἰς τὴν βάσιν τοῦ βράχου, ἔδεσεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σχοινίου ἐν κἀνιστρον στερεὸν καὶ ἔπειτα κρατῶν τὸ σχοινίον καὶ στηριζόμενος διὰ τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ βράχου κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς κορυφῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας μόλις δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ σταθοῦν. Ἀμέσως δὲ ἔσυραν ἐπάνω τὸ κἀνιστρον.

B'.

8. Ἔως ἐδῶ εἶναι τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον. Τὸ δεύτερον μέρος εἶναι πολὺ ἐπικινδυνότερον

Τὸ κἀνιστρον, δεμένον καλῶς μὲ τὸ σχοινίον, ὅπως εἴπαμεν, ἀνηρτήθη ὑποκάτω τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εἰσηλθεν ὁ νεώτερος. Ὁ ἄλλος ἐκράτει τὸ σχοινίον ἰσχυρῶς καὶ τὸ ἄφηνε νὰ γλιστρᾷ διὰ τοῦ μοχλοῦ, ὡς διὰ τροχαλίας, λίγο-λίγο, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ κἀνιστρον ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς πρώτης ρωγμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ τρυγήσουν.

9. Ἐννοεῖ ἕκαστος τὴν κινδυνώδη θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ ἐντὸς τοῦ κἀνιστροῦ ἀκροβάτης· ἐν γλίστρον ἢ μία ἀπροσεξία τοῦ κρατοῦντος τὸ σχοινίον θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ἀναπότρεπτον τὸν οἰκτρὸν θάνατον ἐκείνου. Καὶ ἀναφέρεται τοιοῦτον παράδειγμα.

Τέλος πάντων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κηρηθρῶν τῆς πρώτης ρωγμῆς ἐσύρθη πρὸς ἄλλην ρωγμὴν καὶ κατόπιν πρὸς ἄλλην, μέχρις ὅτου συνεκόμισε τὰς κηρή-

θρας ἀπὸ ὅλας τὰς ρωγμάς, πρὸς τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ.

Τρεῖς φορὰς ἐγέμισε τὸ κἀνιστρον ἀπὸ κηρήθρας τὰς ὁποίας κατερχόμενος ἀπέθετεν ἐντὸς τῆς λέμβου.

10. Ἡ συγκομιδὴ ὑπῆρξεν, ὅπως ὑπελογίζετο, πλουσιωτάτη, καὶ ἱκανοποιημένοι πλέον οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν ἔφθασαν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἁγίου Γορδίου, ὅπου θὰ ἔκαμναν τὴν διανομὴν.

Ὁ νεώτερος τότε ἐμοίρασε τὰς κηρήθρας εἰς δύο ἄνισα μέρη· τὸ μεγαλύτερον διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ μικρότερον διὰ τὸν σύντροφόν του.

— «Δὲν μὲ πειράζει», λέγει ὁ σύντροφός του, «ποῦ μοῦ δίδεις ὀλιγώτερο, ἀλλὰ βγάλε τοῦλάχιστον καὶ τὸ μερικὸ τοῦ Ἁϊ Γόρδι, ἀφοῦ τοῦ τὸ τάξαμε;»

— «Δὲ βαριέσαι;», τοῦ ἀπαντᾷ· «ὁ Ἁϊ Γόρδις δὲν τρώει μέλι».

11. Ἐξεκίνησαν νὰ φύγουν, ὁπότε ὁ νεώτερος ἀναζητεῖ τὴν μάχαιραν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέσπα τὰς κηρήθρας. «Ἄ! λέγει, ἐλησμονήσα τὸ μαχαίρι μου σὲ μιὰ τρυπα· θὰ πάω νὰ τὸ πάρω».

— «Ἄφησέ το», τοῦ λέγει ὁ σύντροφός του, «δὲν ἀξίζει νὰ σακρφαλώσῃς ἐπάνω γιὰ ἓνα μαχαίρι· ἐπὶ τέλους ἀγοράζεις ἄλλο μὲ τὸ μερικὸ τοῦ Ἁϊ Γόρδι, ποῦ δὲν τοῦ τό βγαλες».

— «Ὁχι, θὰ πάω», ἀπαντᾷ· καὶ ἀμέσως ἐπιστρέφει.

12. Τὸ σχοινίον, τὸ ὁποῖον εἶχον δέσει εἰς τὸν μοχλόν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ πάρουν ὀπίσω· αὐτὸ καὶ ὁ μοχλὸς ἦσαν τὰ μόνα ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Λοιπὸν διὰ τοῦ σχοινίου τούτου ἀνεροικήθη διὰ νὰ λάβῃ τὴν λησμονηθεῖσαν μάχαιραν. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ ὅπου εἶχε λησμονήσει αὐτήν, ἐκφεύγει ὁ μοχλὸς ἀπὸ τὴν ρωγμὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο καρφω-

μένος, καὶ κρημνίζεται ὁ ἀτυχῆς ἀκροβάτης εἰς τοὺς παρὰ τὴν βάσιν βράχους, ὅπου συνετρίβη καὶ παραχρῆμα ἀπέθανεν.

18. Οἶκος Τυφλῶν.

1. Ὄταν καταβαίνωμεν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Φάληρον διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τροchioδρόμου, ὀλίγον κατωτέρω τῆς Καλλιθέας καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μας, συναντῶμεν ἓν ὠραῖον μέγαρον.

Τὸ μέγαρον τοῦτον εὐρίσκεται ἐντὸς μεγάλου κήπου, ὁ ὁποῖος εἶναι περιτοιχισμένος μὲ ὑψηλὸν μανδρότοιχον. Ἄν προσέξωμεν εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ μεγάρου, θὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν «Οἶκος Τυφλῶν».

Ἐννοοῦμεν ἀμέσως, ὅτι ἐνώπιόν μας ἔχομεν ἓν φιλανθρωπικὸν κατάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου στεγάζονται τυφλοί.

Ἄλλὰ τί κάμνουν ἐκεῖ μέσα οἱ τυφλοί; Μήπως διαιτῶνται ἀπλῶς ὡς ἄποροι; Ἢ μήπως θεραπεύονται διὰ τὴν ἀποκτήσουν τὴν ὄρασίν των;

Οὔτε ὡς ἄποροι διαιτῶνται, οὔτε ἀτυχῶς εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ὄρασίν των. Ὅσοι στεγάζονται εἰς τὸν Οἶκον Τυφλῶν εἶναι ἀνεπανορθώτως δυστυχεῖς. Πρόκειται ὅμως διὰ τῆς διαμονῆς των εἰς τὸ μέγαρον τοῦτο νὰ γίνῃ ἢ δυστυχία των ἐλαφροτέρα.

3. Οἱ τυφλοὶ εἶναι οἱ δυστυχέστεροι τῶν ἀνθρώπων, συνήθως τίποτε δὲν διδάσκονται, τίποτε δὲν μανθάνουν, εἰς τίποτε δὲν χρησιμοποιοῦνται. Γυρίζουν εἰς

τοὺς δρόμους ὡς οἱ ἀθλιώτεροι τῶν ἐπαιτῶν καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν διαβατῶν. Μεταβαίνουν χειραγωγούμενοι εἰς πανηγύρεις, ὅπου τραγουδοῦντες μελαγχολικά τινα ἕσματα προσπαθοῦν τοιοῦτοτρόπως νὰ συγκινήσουν τοὺς ἀκροατάς, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτοὺς μικρὰν ἐλεημοσύνην. Καὶ ἡ ἀθλιότης αὐτῶν ἀυξάνει ἔνεκα τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς ἀργίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι καταδικασμένοι.

4. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ δυνηθῆ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἑνασχόλησιν τινα, οἰανδήποτε ἐργασίαν, ὥστε καὶ νὰ ὠφελοῦν καὶ νὰ ὠφελοῦνται, ἐκεῖνος θὰ κάμῃ τὴν δυστυχίαν των πολὺ ἐλαφροτέραν.

Ἡ ἀθλία τύχη τῶν τυφλῶν συνεκίνησε τοὺς ἀνθρώπους ἀνέκαθεν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἠσχολήθησαν σοβαρῶς μὲ τὴν δυστυχίαν των πολλοὶ φιλόανθρωποι καὶ ἐσκέφθησαν μὲ ποῖα μέσα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φωτίσουν τὴν σκοτεινὴν διάνοιαν αὐτῶν.

5. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως φωτίζει τὸν νοῦν εἶναι τὰ γράμματα. Ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ τυφλὸς νὰ μάθῃ γράμματα; πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διαβάξῃ; Καὶ ὅμως εἶναι δυνατόν, καὶ ὅμως οἱ τυφλοὶ διαβάξουν!

Παραξενεύεσθε βέβαια, μικροὶ μου ἀναγνώσται,

ὅταν λέγω, ὅτι διαβάζουν οἱ τυφλοί, καὶ δὲν ἔχετε ἄδικον. Ἀκούσατε ὅμως φίλοι μου.

6. Κάποτε ἔκαμα μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Οἶκον Τυφλῶν, διὰ νὰ ἴδω πῶς ἐκπαιδεύονται οἱ ἀτυχεῖς αὐτοὶ ἀδελφοί μας. Εἰς μίαν στιγμὴν μου λέγει ἡ διευθύντρια: «Θέλετε νὰ διαβάσουν;» Καὶ ἀμέσως προσκαλεῖ μίαν ἀπὸ τὰς τυφλὰς καὶ τῆς λέγει: «Κούλα, πάρε τὸ βιβλίον σου νὰ μᾶς διαβάσῃς κάτι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν».

Ἀμέσως σηκώνεται μία λεπτὴ καὶ κομψὴ κόρη καὶ μὲ βῆμα ταχύ, ἀλλὰ μὲ τὰς χεῖρας ὀλίγον πρὸς τὰ ἔμπρός, ὅπως κάμνομεν ἡμεῖς, ὅταν βαδίζομεν εἰς τὸ σκότος, ἐπροχώρησε πρὸς μίαν τράπεζαν, ἄπλωσε τὰς χεῖράς της καὶ ἔλαβεν ἓν ὀγκῶδες βιβλίον. Ἐπειτα ἐκάθισε εἰς τὸ τραπέζι, ὅπως καθήμεθα, ὅταν πρόκειται νὰ φάγωμεν, καὶ τὸ ἤνοιξεν.

7. Ἐπερίμενα ἀνυπομόνως νὰ ἴδω, τί θὰ κάμῃ. Βέβαια δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ προσηλώσῃ τοὺς σβησμένους ὀφθαλμούς της εἰς τὸ βιβλίον, ἔθεσεν ὅμως τὴν παλάμην της ἐπάνω εἰς τὴν σελίδα καί, ἐνῶ οἱ δάκτυλοι ἐκινουῦντο ὡσάν νὰ ἐχάϊδευαν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βιβλίου, ἡ τυφλὴ ἀπήγγελλε μεγαλοφώνως. Καὶ πράγματι αὐτὸ τὸ χάϊδευμα, αὐτὴ ἡ ἀφή ἦτο ἡ ἀνάγνωσις τῶν γραμμάτων.

8. Τὰ βιβλία τῶν τυφλῶν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα διαβάζομεν ἡμεῖς. Τὰ φύλλα των εἶναι ἀπὸ χαρτόνι καὶ τὰ γράμματα ἐξέχουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ χαρτονίου. Καὶ μὲ τὰ δάκτυλά των, τὰ ὁποῖα ἀκουμβοῦν ἐπάνω εἰς τὰς σελίδας, αὐτὸ ἀκριβῶς κάμνουν, ὅτι κάμνομεν ἡμεῖς μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μας, δηλαδὴ διακρίνουν τὰ γράμματα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τοιουτοτρόπως κατορθώνουν νὰ διαβάζουν.

Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀναγνώσεως ἐπενόησεν εἰς Γάλλος, ὀνομαζόμενος Ρουσσώ.

9. Ἴδου πῶς ἐσκέφθη ὁ σοφὸς οὗτος ἄνθρωπος. Ἄφοῦ ὁ τυφλὸς ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνη τὰ πράγματα μὲ τὴν ἀφήν, τότε διὰ τί δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ διακρίνη μὲ τὴν ἀφήν τὸ α ἀπὸ τὸ β; Ὅταν παραδείγματος χάριν κατασκευάσωμεν τὸ α καὶ τὸ β ἀπὸ ξύλον ἢ ἀπὸ χαρτόνι, δὲν θὰ διακρίνη τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅπως διακρίνει τὸ κουτάλι ἀπὸ τὸ πιρουνί;

10. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν σκέψιν αὐτήν, ἐτύπωσαν ἀλφαβητάρια καὶ ἄλλα βιβλία, μὲ γράμματα ἐξέχοντα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, μὲ γράμματα ἔκτυπα, ὅπως λέγονται. Καὶ σήμερον ὁ τυφλὸς δύναται νὰ ἐκπαιδευθῇ διὰ τῆς ἀναγνώσεως.

Ἐπάρχουν βιβλιοθῆκαι διὰ τοὺς τυφλοὺς μὲ πολλὰ βιβλία, διὰ νὰ δύνανται καὶ αὐτοί, καθήμενοι εἰς τὸ τραπέζι των, νὰ διαβάζουν καὶ νὰ μανθάνουν ἱστορίαν, γεωγραφίαν, ἀριθμητικὴν καὶ ὅ,τι ἄλλο περιπου μανθάνομεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μας.

11. Διδάσκονται ἐπίσης καὶ μουσικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐδοκιμοῦν ἐξαιρετικῶς οἱ τυφλοί. Ἐπάρχουν χορδισταὶ κλειδοκυμβάλων, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὸ ἔργον των πολὺ τελειότερον ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν ὄρασίν των.

Διδάσκονται πρὸς τούτοις εἰς τὸν Οἶκον Τυφλῶν καὶ κατασκευάζουν παντὸς εἶδους χειροτεχνήματα. Κατασκευάζουν ὠραιότατα καλαθάκια, τὰ ὅποια, ὅταν τὰ ἴδετε, δὲν θὰ πιστεύσετε ὅτι εἶναι ἔργα τυφλῶν. Πλέκουν φανέλλες, δαντέλλες, κουβέρτες καὶ πᾶν πλεκτὸν εἶδος μὲ θαυμαστὴν δεξιότητα.

12. Ἐννοεῖ ἕκαστος πόσῃν εὐγνωμοσύνην ὀφείλει

ἡ ἀνθρωπότης εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφιέρωσαν τὴν σκέψιν των καὶ τὰς προσπαθείας των, πῶς νὰ καταστήσουν τὴν δυστυχίαν τῶν τυφλῶν ἐλαφροτέραν, πῶς νὰ φωτίσουν τὴν διάνοιάν των καὶ πῶς νὰ ἀποδώσουν αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκογενεῖας των συντελεστάς τῆς οἰκογενειακῆς προόδου καὶ εὐτυχίας.

13. Ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τῶν τυφλῶν ὑπῆρξεν ὁ Ἀμερικανὸς Σαμουήλ Χάου, ὁ ὅποιος ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οὗτος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τυφλῶν οὐ μόνον τὴν σοφίαν του καὶ τὰς προσπαθείας του, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλην παρουσίαν του.

Οὗτος ἴδρυσεν τὸ πρῶτον σχολεῖον τῶν τυφλῶν εἰς τὴν Βοστώνην τῆς Ἀμερικῆς, ὑπῆρξε δὲ καὶ ὁ πρῶτος διδάσκαλος αὐτῶν.

Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῆς σχολῆς τοῦ Χάου παρεκίνησαν πλῆθος φιλανθρωπῶν νὰ προσφέρουν τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ κεφάλαια πρὸς ἴδρυσιν καὶ ἄλλων σχολείων καὶ ἔκδοσιν βιβλίων μὲ ἔκτυπα γράμματα.

14. Σήμερον ὑπάρχουν σχολεῖα τυφλῶν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ ἰδικόν μας τὸ ὀφείλομεν εἰς τὴν γενναιοδωρίαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ζήσαντος ὁμογενοῦς Ἀμπέτ, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ἄλλα ἐθνικὰ ἰδρύματα ὀφείλονται. Ὁ Ἀμπέτ ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγαλύτερων ἐθνικῶν εὐεργετῶν.

19. Οἱ δύο πτωχοί.

1. Σὲ μιὰ γωνιά περαστικὴ
γέρος πτωχὸς ἔχει καθίσει.
Κόσμος πολὺς περὶ ἀπ' ἐκεῖ
καὶ ἴσως θὰ τὸν ἐλείψῃ
καμμιά ψυχὴ, ποὺ ἔχει μάθει
νὰ συμπονεῖ τὰ ξένα πάθη.
2. Σὲ λίγο, ὅλος προσοχὴ
ἔφερ' ἐκεῖ τὰ βήματά του
κι ἄλλος πτωχός. Τὸν δυστυχῆ,
μὲ ὅλη τὴ νεότητά του
ἔχει στὸ φῶς του μαύρη σκέπη
εἶναι τυφλός, τυφλός— δὲν βλέπει.
3. Ἄχ! τί ζευγάρι θλιβερό!
Τὰ νιάτα τὰ δυστυχισμένα,
τὰ γηρατειὰ τὰ μαραμμένα,
βλέπει ἐκεῖ ὅποιος περναίει
νὰ ζητιανεύουν πλάϊ πλάϊ.
4. Ὅμως καθεὶς τὰ γηρατειὰ
τὰ χιονοσκεπαστα λυπᾶται,
στὸ γέρο ρίχνουν μιὰ ματιὰ
καὶ τὸν ἔλεονε οἱ διαβάται.
Μὰ οὔτε ἓνας τους δὲν δίνει
καὶ στὸν τυφλὸν ἐλεημοσύνη.
5. Μὲ πονεμένη τὴν καρδιά
ἀνασηκώνεται νὰ πάγῃ...

“Αχ! θὰ περάσῃ τὴ βραδιά
καὶ σήμερα χωρὶς νὰ φάγῃ...
— γι’ αὐτὸ τοὺς ἄλλους τί τοὺς νοιάζει
καὶ ὁ τυφλὸς ἀναστενάξει...”

6. Μὰ ἔξαφνα, κάποιος ζητᾷ
μέσ’ στήν παλάμη νὰ τοῦ δώσῃ
χρήματα λίγα, μ’ ἄρκετά
ἓνα ψωμί γιὰ νὰ πληρώσῃ.
«Σοῦ εὔχει’ ἡ φτωγὴ καρδιά μου
τιμὲς καὶ δόξες, ἄρχοντά μου».

7. Εἶπεν ἐκεῖνος, ἐπειδὴ
τυφλὸς ποὺ ἦτο δὲν μποροῦσε
μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ ἰδῇ
πὼς σπλαγχνικὰ τὸν ἔλεοῦσε
ὁ γέρος, ἐλεώντας πάλι,
καθὼς τὸν ἐλεήσαν ἄλλοι.

20. Πύρρος ὁ βασιγεὺς τῆς Ἡσείρου καὶ οἱ Ρωμαῖοι.

α) Μάχη παρὰ τὴν Ἡράκλειαν.

1. Περὶ τὸ 281 πρὸ Χριστοῦ οἱ Ταραντῖνοι, Ἕλληνες τῆς Κάτω Ἰταλίας, εἶχον πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοβοῦντο ὅτι θὰ ἐνικῶντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἰσχυρότε-

ροί των, ἀπεφάσισαν νὰ καλέσουν ὡς σύμμαχον τὸν βασιλέα τῆς Ἡπειροῦ Πύρρον. Ἦτο δὲ ὁ Πύρρος φημισμένος στρατηγὸς καὶ διὰ τὴν γενναιότητα καὶ διὰ τὴν ἰκανότητα.

Ἐστειλαν λοιπὸν πρέσβεις πρὸς αὐτόν, οἱ ὅποιοι τοῦ εἶπον ὅτι μᾶλλον στρατηγοῦ συνετοῦ ἔχουν ἀνάγκην, διότι στρατός, καὶ πεζικός καὶ ἰππικός, δύναται νὰ συγκροτηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους.

2. Ὁ Πύρρος ἦτο φιλοπόλεμος καὶ μὲ εὐχαρίστησιν του ἤκουσε τὰς προτάσεις τῶν Ταραντίνων· ἐφαίνετο δὲ πρόθυμος νὰ τὰς δεχθῇ.

Ἄλλὰ πρὶν ἀποφασίσῃ ὀριστικῶς, ἔκρινε καλὸν νὰ συμβουλευθῇ τὸν σύμβουλόν του Κινέαν. Ἦτο δὲ ὁ Κινέας οὗτος συνετὸς ἄνθρωπος καὶ ἐστέλλετο ὑπὸ τοῦ Πύρρου εἰς τὰς διαφόρους πόλεις ὡς πρέσβυς, ὡσάκις ἦτο ἀνάγκη· ἐξετιμᾶτο δὲ καὶ ἠγαπᾶτο ὑπ' αὐτοῦ μεγάλως.

3. Ὅταν λοιπὸν ὁ Πύρρος ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν τὰς προτάσεις τῶν Ταραντίνων, ὁ Κινέας τοῦ ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

— «Οἱ Ρωμαῖοι, ὦ Πύρρε, εἶναι πολεμισταὶ περίφημοι ἐκτὸς τούτου ἔθνη πολλὰ καὶ μάχιμα τοὺς ἀκολουθοῦν εἰς τὸν πόλεμον. Δὲν ἠξεύρω, ἂν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τοὺς νικήσωμεν. Ἄλλὰ τέλος πάντων, ἂν δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς νικήσωμεν, τί θὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν νίκην αὐτήν;»

— «Τί θὰ ὠφεληθῶμεν;» ἀπαντᾷ ὁ Πύρρος. «Ἄλλὰ θὰ γίνωμεν κύριοι ὅλης τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Ἀφρικὴν θὰ κατακτήσωμεν.»

— «Πολὺ καλὰ», λέγει ὁ Κινέας. «Ἄλλὰ καὶ ὅλα αὐτὰ ἂν κατορθώσωμεν, τί θὰ κερδίσωμεν;»

4. Ὁ Πύρρος ἐγέλασε καὶ εἶπεν:

— «Ἔ, τότε πλέον, Κινέα, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ δὲν θὰ ἔχωμεν τίποτε ἄλλο νὰ κάμνωμεν, παρὰ νὰ εὐφραινώμεθα μὲ διασκεδάσεις καὶ συναναστροφάς».

— «Ἄλλὰ καὶ τώρα τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει, ὦ Πύρρε, νὰ ἡσυχάζωμεν καὶ νὰ εὐφραινώμεθα, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ χύσωμεν ματαίως ἀνθρώπινον αἷμα, χωρὶς οὔτε ἄλλους νὰ ρίψωμεν εἰς τὴν δυστυχίαν οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ κινδυνεύσωμεν νὰ χάσωμεν τὴν εὐτυχίαν μας».

5. Ἄλλ' ὁ Πύρρος δὲν ἐλείθετο· ἡ ἐλπίς τῶν πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν καὶ ἡ δόξα, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκέρδιζεν ἀπὸ αὐτάς, τὸν παρέσυραν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ δεχθῆ τὰς προτάσεις τῶν Ταραντίνων.

Εἴκοσι πέντε χιλιάδες Ἑπειρωτῶν μετὰ εἴκοσιν ἐλεφάντων ἠτοιμάσθησαν πρὸς ἀναχώρησιν.

6. Μετ' ὀλίγον χρόνον δύο μεγάλοι στρατοὶ εἶχον παραταχθῆ ἀντιμέτωποι ἀλλήλων πλησίον τῆς πόλεως Ἡρακλείας τῆς Κάτω Ἰταλίας· ὁ εἷς ἦτο ὁ στρατὸς τοῦ Πύρρου, ὁ δὲ ἄλλος ἦτο ὁ στρατὸς τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λαιβίνον.

Ἡ μάχη ἔγινε πεισματώδης· λέγουν ὅτι ἐπὶ φοράς ἐκάτερος στρατὸς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἀντίπαλόν του· καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἡ μάχη ἦτο ἀμφίροπος. Τέλος δὲ μὲ μίαν ὀρμητικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Θεσσαλικοῦ ἰππικοῦ ἐτράπη εἰς φυγὴν ὁ Ρωμαϊκὸς στρατὸς καὶ ὁ Πύρρος ἐνίκησεν ὀριστικῶς.

7. Τὸ στρατόπεδον τῶν Ρωμαίων περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Πύρρου καὶ ἀμέσως πολλαὶ πόλεις τῆς Κάτω Ἰταλίας συνεμάχησαν μὲ αὐτόν. Ἦλθε δὲ μετὰ τὴν μάχην καὶ στρατὸς ἀπὸ ἄλλας Ἰταλικὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐμέμφθη ὁ Πύρρος, διότι ἐβράδυναν νὰ στείλουν· ἀλλ' ἐν τούτοις ἐφαίνετο εὐχαριστημένος

καὶ υπερήφανος, διότι μὲ τοὺς ἰδικούς του μόνον καὶ μὲ τοὺς Ταραντίνους ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους.

β') *Προτάσεις περὶ εἰρήνης. Ἄππιος Κλαύδιος.*

8. Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι δὲν κατεπλάγησαν ἕνεκα τῆς ἥττης των· κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ συντάξουν ἐν νέου τὰς δυνάμεις των καὶ ἔλεγον ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον.

Ὁ Πύρρος ἐννοοῦσε καλῶς, ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον πρᾶγμα νὰ νικήσῃ ἐντελῶς τοὺς Ρωμαίους καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως Ρώμης. Ἀλλά, ἐὰν κατώρθωνε νὰ συνάψῃ φιλίαν μὲ τοὺς Ρωμαίους κατόπιν τῆς νίκης του, θὰ ἦτο ἀξιόλογος ἱκανοποίησις δι' αὐτόν.

9. Διὰ τοῦτο ἔστειλε τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ ἀντιληφθῆ, ἂν ἦσαν πρόθυμοι οἱ Ρωμαῖοι νὰ κάμουν εἰρήνην. Ὁ δὲ Κινέας, ἀφοῦ ἤλθεν εἰς τὴν Ρώμην, συνητητήη καὶ ὠμίλησε μὲ τοὺς ἰσχυρούς καὶ δῶρα δὲ ἐκόμισε χάριν τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν των, λέγων ὅτι ταῦτα προσφέρει ὁ βασιλεὺς. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη τὰ δῶρα ταῦτα.

Καὶ εἰς τὴν βουλὴν τῶν Ρωμαίων ὁ Κινέας παρουσιάσθη καὶ ἔκαμε προτάσεις περὶ εἰρήνης ἐπεικεῖς καὶ φιλανθρώπους· καὶ τοὺς συλληφθέντας αἰχμαλώτους εἶπεν ὅτι θὰ ἀφήσῃ ὁ βασιλεὺς ἄνευ λύτρων· ἀκόμη δὲ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς νὰ ὑποτάξουν τὴν ἄλλην Ἰταλίαν, ἀρκεῖ νὰ κάμουν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ μείνουν ἐλεύθεροι οἱ Ταραντῖνοι.

10. Οἱ ὄροι τοὺς ὁποίους προέτεινεν ὁ Κινέας ἦσαν ὁμολογουμένως πολὺ μετριοπαθεῖς καὶ συμφέροντες εἰς τὴν Ρώμην· διὰ τοῦτο πολλοὶ βουλευταὶ εἶχον

τὴν γνώμην ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰρήνη μὲ τοὺς ὄρους τούτους. Ἐπειτα ἐγνώριζον ὅτι εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πύρρου προσετέθη καὶ ἐξ ἄλλων Ἰταλικῶν πόλεων στρατός, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι, ἂν δὲν ἔκαμνον εἰρήνην, θὰ εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν μεγαλυτέρας δυνάμεις.

11. Τότε λοιπὸν ὁ Ἄππιος Κλαύδιος, ἐπιφανὴς Ρωμαῖος, ὁ ὁποῖος ἔνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς τυφλώσεώς του εἶχε παύσει πλέον νὰ πολιτεύεται, ἔμαθε τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, ἔμαθε δὲ πρὸς τούτους ὅτι οἱ βουλευταὶ ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ τὰς δεχθοῦν.

Δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἀδιάφορος· διατάσσει τοὺς δούλους του νὰ τὸν σηκώσουν καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν ἐντὸς φορείου εἰς τὸ βουλευτήριον. Ὅτε δὲ εἶχε κομισθῆ ἔμπροσθεν τῆς θύρας, οἱ υἱοὶ του καὶ οἱ γαμβροὶ του τὸν ἐσήκωσαν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸν ἔφεραν ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου· οἱ βουλευταὶ ἔβλεπον τὸ πρᾶγμα σιωπῶντες, διότι ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τὸν ἄνδρα.

12. Ἐκεῖνος δὲ ἀμέσως ἀπὸ τῆς θέσεως, ὅπου τὸν ἔβαλαν νὰ καθίσῃ, τοὺς λέγει: «Ἐως τώρα, ὦ Ρωμαῖοι, ἐλυπούμην διὰ τὴν τύφλωσιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ τώρα δυσανασχετῶ, διότι δὲν εἶμαι συγχρόνως καὶ κωφός, καὶ ἐπομένως εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ἀκούω τὰς ἐπαισχύντους σκέψεις σας, αἱ ὁποῖαι ἐξαφανίζουν τὴν δόξαν τῆς Ρώμης. Ποῦ λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος σας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει διαδοθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι τάχα, ἂν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἤρχετο εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ συνεκρούετο μὲ τοὺς Ρωμαίους δὲν θὰ ἐδοξάζετο ὡς ἀνίκητος, ἀλλὰ ἢ θὰ ἐτρέπετο εἰς φυγὴν ἢ θὰ ἐφονεύετο, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἔκαμνε τὴν Ρώμην ἐνδοξοτέραν;»

13. «Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς ἦτο μία ἀηδὴς ἀλαζονεία καὶ κομπορημοσύνη. Τρέμετε τὸν Πύρρον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε δορυφόρος καὶ ὑπηρετὴς τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου. Εύρίσκεται δὲ ἐδῶ εἰς τὴν Ἰταλίαν οὐχὶ διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ταραντίνους, ἀλλὰ διότι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἔχει εἰς τὸν τόπον του· ἐνῶ δὲ εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς τυχοδιώκτης, δὲν διστάζει νὰ σᾶς ὑπόσχεται βοήθειαν διὰ νὰ ὑποτάξετε σεῖς τὰς ἄλλας Ἰταλικὰς πόλεις. Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι, ἐὰν ὁ Πύρρος φύγῃ ἐξ Ἰταλίας χωρὶς νὰ τιμωρηθῆ, θὰ νομισθῆτε ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους εὐκόλως δύναται τις νὰ καταβάλλῃ».

14. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Ἀπίου ἔκαμε τοὺς βουλευτὰς νὰ σκεφθοῦν γενναιότερον καὶ νὰ δώσουν εἰς τὸν Κινέαν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν: «Ἐὰν ὁ Πύρρος ἔχῃ ἀνάγκην νὰ συζητήσωμεν περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας πρέπει πρῶτον νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς Ἰταλίας· ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἐνταῦθα μὲ στρατόν, οἱ Ρωμαῖοι θὰ πολεμήσουν ἐναντίον του μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις».

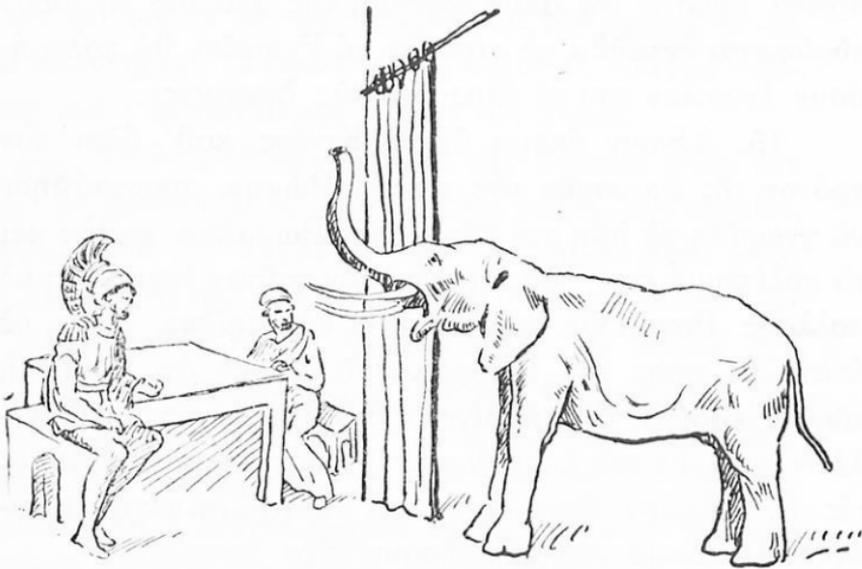
15. Λέγουν ἀκόμη ὅτι ὁ Κινέας, καθ' ὄλον τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Ρώμην, προσεπάθησε νὰ γνωρίσῃ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ρωμαίων, καθὼς καὶ τὸ πολίτευμά των· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσχετίσθη μὲ πολλοὺς Ρωμαίους καὶ μάλιστα εὐπατρίδας. Ὅτε δὲ ἐπανῆλθε πρὸς τὸν Πύρρον, τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἡ βουλή τῶν Ρωμαίων τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο συνέδριον βασιλέων, περὶ δὲ τοῦ λαοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτο τόσον πρόθυμος εἰς τὸν πόλεμον, ὥστε διπλάσιοι στρατιῶται εἶχον συναθροισθῆ ἕτοιμοι νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ πατρίδος.

γ') Πύρρος καὶ Φαβρίκιος.

16. Μετὰ ταῦτα ἦλθον πρὸς τὸν Πύρρον πρέσβεις τῶν Ρωμαίων διὰ νὰ παραλάβουν τοὺς αἰχμα-

λώτους. Προϊστάμενος δὲ τῶν πρέσβεων ἦτο ὁ Γάϊος Φαβρίκιος, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Κινέας εἶπεν εἰς τὸν Πύρρον ὅτι ἦτο ἠθικὸς ἄνθρωπος καὶ ἰκανὸς στρατηγός, ἀλλὰ πενέστατος. Τοῦτον ὁ Πύρρος, ἀφοῦ ἐπῆρεν ἰδιαιτέρως, ἠθέλησε νὰ περιποιηθῆ ἔξαιρετικῶς· τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῆ ὡς δῶρον πολλὰ χρήματα εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλοξενίας. Ἄλλ' ὁ Φαβρίκιος δὲν ἐδέχθη τὸ δῶρον.

17. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Πύρρος θέλων νὰ τὸν καταπλήξῃ, διότι ὁ Φαβρίκιος δὲν εἶχεν ἴδει ἐλέφαντας, διέταξε νὰ ὀδηγήσουν τὸν μεγαλύτερον ἐλέφанта ἐκεῖ ὅπου συνεζήτουν, ἀφοῦ πρῶτον κρεμάσουν ἐν τῷ μεταξὺ ἐν παραπέτασμα. Καὶ ἔγιναν αὐτά.

Ἐνῶ δὲ συνωμίλουν, διέταξεν ὁ Πύρρος διὰ νεύματος καὶ τὸ παραπέτασμα συνεπτύχθη· αἴφνης τὸ θηρίον ἐσήκωσε τὴν προβοσκίδα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Φαβρίκιου καὶ ἐξέβαλε φωνὴν φοβερὰν καὶ βραχνήν.

Ὁ Φαβρίκιος ἀτάραχος ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του καὶ ἐμειδίασεν, εἶπε δὲ πρὸς τὸν Πύρρον: «οὔτε χθὲς τὸ χρυσίον μου ἔκαμεν ἐντύπωσιν, ὦ Πύρρε, οὔτε σήμερον τὸ θηρίον».

18. Ὁ Πύρρος ἐθαύμασε τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐπεθύμησεν ἀκόμη περισσότερον νὰ συνάψῃ εἰρήνην. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, διότι οἱ Ρωμαῖοι ἔμενον ἀμετάβλητοι εἰς τὴν ἀπόφασίν των· εἶπον δηλαδὴ ὅτι δὲν θὰ συζητήσουν περὶ εἰρήνης, ἐφ' ὅσον ὁ Πύρρος εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἔπρεπε νὰ γίνῃ νέα μάχη. Τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τώρα στρατηγὸς ἦτο ὁ Φαβρίκιος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὴν μεγαλοφροσύνην μετὰ θαυμασμοῦ πάντοτε ἀνέφερεν ὁ Πύρρος εἰς τοὺς φίλους του.

19. Ἡμέραν τινὰ ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ρωμαίων ἄνθρωπος κομίζων πρὸς τὸν Φαβρίκιον ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως· ἔγραφε δὲ ὁ ἰατρὸς, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ φονεύσῃ τὸν Πύρρον διὰ δηλητηρίου, ἐὰν δοθῇ εἰς αὐτὸν ἀνταξία ἀμοιβῆς.

Ὁ Φαβρίκιος ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἐγκληματικὴν σκέψιν τοῦ ἰατροῦ καὶ ἀμέσως ἔστειλε γράμμα πρὸς τὸν Πύρρον συμβουλεύων αὐτὸν νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὸν ἰατρόν του. Τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ γράμματος ἦτο τὸ ἑξῆς:

*«Γάϊος Φαβρίκιος, στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων,
Πύρρον τὸν βασιλέα χαιρετίζει.*

Φαίνεται, ὦ Πύρρε, ὅτι εἶσαι ἀτυχῆς καὶ ὡς πρὸς τοὺς φίλους σου καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου. Ὅταν ἀναγνώσῃς τὴν ἐπιστολήν ἢ ὁποία ἐστάλη πρὸς ἐμέ, θὰ

ἐννοήσης ὅτι πολεμεῖς ἐναντίον ἐναρέτων καὶ δικαίων ἀνδρῶν καὶ ὅτι ἔχεις ἐμπιστοσύνην εἰς ἀνθρώπους κακοὺς καὶ ἀδίκους. Καὶ δὲν σοῦ καταγγέλλομεν τὸ πρᾶγμα διὰ νὰ σὲ κολακεύσωμεν, ἀλλὰ διότι, ἐὰν σὺ φονευθῆς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ σου, θὰ νομισθῶμεν ὅτι ἠθελήσαμεν νὰ δώσωμεν τέλος εἰς τὸν πόλεμον διὰ δόλου.

Ἔρωσο».

20. Ὄταν ὁ Πύρρος ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φαβρικίου καὶ ἐντὸς αὐτῆς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἱατροῦ του, ἐπέισθη πράγματι ὅτι ὁ ἱατρὸς ἐσκέφθη νὰ τὸν φονεύσῃ· καὶ τοῦτον μὲν ἐτιμώρησε, πρὸς δὲ τοὺς Ρω-

Ἄν εἰς μίαν ἀκόμη μάχην νικῆσωμεν...

μαίους ἔστειλε πάλιν τὸν Κινέαν διὰ νὰ διαπραγματευθῆ εἰρήνην μὲ νέας προτάσεις. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐδέχθησαν.

21. Τότε πλέον ὁ Πύρρος ὠδήγησε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν πόλιν Ἄσκλον, ὅπου εὕρισκετο ὁ Ρωμαῖ-

κὸς στρατός, καὶ ἐκεῖ συνῆψε νέαν μάχην πεισματώδη. Καὶ πάλιν ἐνίκησεν ὁ Πύρρος, ἀλλ' ὑπέστη τόσας ζημίας ὁ στρατός του, ὥστε λέγουν ὅτι εἶπεν: «ἂν εἰς μίαν ἀκόμη μάχην νικήσωμεν τοὺς Ρωμαίους, θὰ καταστραφῶμεν ἐντελῶς». Διότι καὶ στρατιῶται πολλοὶ εἶχον φρονηθῆ καὶ στρατηγοί, νὰ καλέσῃ δὲ ἄλλους δὲν ὑπῆρχον. Πλὴν τούτου καὶ οἱ ἐν Ἰταλία συμμαχοί του δὲν ἦσαν πλέον πρόθυμοι· ἐνῶ τούναντίον οἱ Ρωμαῖοι ἦτο δυνατόν νὰ στρατολογήσουν νέους ἄνδρας καὶ νὰ ἐτοιμάσουν νέον στρατὸν ἐπίσης ἰσχυρόν.

Εἰς τοιαύτην ἀπορίαν εὗρεθεις ὁ Πύρρος ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἰταλίαν τὸ 278 π.Χ.

21. Καρὸν ἀντὶ κακοῦ.

1. Πρὸ δύο περίπου αἰώνων ἔζη εἰς τὴν Ἐνετίαν ὁ ἄγγελος Βλαστός, ἐπίλεκτον μέλος τῆς αὐτόθι ἐλληνικῆς παροικίας. Ἴσως κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτην, διότι οἰκογένεια Βλαστῶν ὑπῆρχεν εἰς τὸ Ῥέθυμνον· εἰς δὲ ἐκ τῆς οἰκογενείας, ὁ Νικόλαος Βλαστός, τὸ 1600 περίπου μετέβη εἰς τὴν Ἐνετίαν ὡς ἱερεὺς τῆς παροικίας καὶ καθηγητῆς τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς.

Ὁ ἄγγελος Βλαστός ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς φιλοπονίας του νὰ ἀναδειχθῆ εἰς τῶν μεγαλυτέρων ἐμπόρων καὶ τῶν πλουσιωτέρων κατοίκων τῆς Ἐνετίας. Ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως ἦτο ἀπλοῦς καὶ εἰλικρινής, ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοειδῶν του, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.

2. Ἄλλ' ὅμως ἢ ὑπέροχος θέσις, τὴν ὁποίαν εἶχε

δημιουργήσει εἰς ἑαυτὸν ὁ Βλαστός, ἐκίνησε τὸν φθόνον ἄλλων ἐμπόρων καὶ μάλιστα τοῦ Ἐνετοῦ εὐπατρίδου Ἀντίνου.

Ὁ Ἀντίνος οὗτος ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς πλέον ἀλαζονικοὺς μεγιστᾶνας τῆς Ἐνετίας. Κανεῖς δὲν ἐδυσσαρεστεῖτο περισσότερον ἀπὸ αὐτόν, ὁσάκις ἄνθρωποι κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως ἐδείκνυον σημεῖα πλούτου καὶ ὑπεροχῆς.

Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίνος ἐμίσει θανασίμως τὸν Βλαστόν καὶ θὰ ἠύχαριστεῖτο πολὺ, ἂν εὑρισκεν εὐκαιρίαν νὰ τὸν βλάψῃ. Καὶ μέχρι τινὸς τὸ μόνον κακὸν τὸ ὁποῖον τοῦ ἔκαμνεν ἦτο νὰ τὸν διαβάλλῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅτι τάχα τὴν περιουσίαν του ὁ Βλαστός ἀπέκτησεν οὐχὶ δι' ἐντίμων μέσων.

3. Τὸ 1714 ἔξερράγη πόλεμος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας. Τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἐσταμάτησε καὶ τὰ πλοῖα ἐδέθησαν εἰς τοὺς λιμένας.

Ἐν πλοῖον τοῦ Βλαστοῦ, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἀπὸ τὴν Σμύρνην, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐνετίαν μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου.

4. «Ἀλλὰ διατί οἱ Τοῦρκοι ἐσεβάσθησαν τὸ πλοῖον τοῦ Βλαστοῦ; Μήπως διότι συνεργάζεται μὲ τοὺς ἐχθρούς; Εἶναι λοιπὸν προδότης ὁ Βλαστός;» Τοιαύτας ἐρωτήσεις ἔκαμνεν ὁ Ἀντίνος, μέχρις ὅτου ὁ δυστυχῆς ἔμπορος συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς.

Ἡ ἀπολογία τοῦ Βλαστοῦ ἦτο ὀλιγόλογος καὶ εἰλικρινής. «Τὸ πλοῖον μου», εἶπεν, «εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν Σμύρνην πρὶν κηρυχθῆ ὁ πόλεμος. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἠναγκάσθη νὰ σταθμεύσῃ εἰς τὴν Κέρκυραν χάριν ἐπισκευῶν, ἔμεινεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐνετίαν κάπως ἄργά».

5. Αὐτὰ εἶπεν ὁ Βλαστός. Ἀλλ' ἡ ἐπιρροὴ τὴν

ὅποιαν εἶχεν εἰς τὸ δικαστήριον ὁ Ἄντινος ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ ἀπολογία τοῦ ἐμπόρου δὲν ἔγινε πιστευτὴ καὶ κατεδικάσθη εἰς διαρκῆ ἔξοριαν.

Ὁ Βλαστὸς ἐγνώριζε καλῶς ποῖος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς ἀδίκου αὐτῆς καταδίκης, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πράξῃ· ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ καὶ νὰ ζῆ μακρὰν τῆς οἰκογενείας του.

6. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐνίκων πανταχοῦ. Ἡ Πελοπόννησος, ἡ ὅποια τότε ἦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑνετίας, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ παρέμεινε τουρκικὴ μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ἐνετικὸς στόλος ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ καὶ πολλοὶ Ἑνετοὶ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι.

7. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Ἄντινου. Εἶναι εὐκόλον νὰ ἐννοήσωμεν πόσον μεγάλη ἦτο ἡ λύπη τοῦ κακοῦ εὐπατρίδου. Συνετριβὴ ὁ δυστυχῆς καὶ κλεισμένος εἰς τὸν οἶκόν του μὲ ἀγωνίαν ἀνέμενε καθ' ἐκάστην εἰδήσεις ἀπὸ τὸν υἱόν του. Παρηλθον ἡμέραι, ἐβδομάδες, μῆνες, ἀλλ' εἵδησις δὲν ἤρχετο. Ὁ ἀτυχῆς γέρον εἶχε χάσει πλέον πᾶσαν ἐλπίδα ἐπανόδου τοῦ υἱοῦ του.

Τὸ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον τοῦ Ἄντινου, τὸ ὅποιον ἄλλοτε κατάφωτον ἐδέχετο εἰς τὰς πολυτελεῖς αἰθούσας του ὄλους τοὺς μεγιστᾶνας τῆς Ἑνετίας, τώρα ἀκαλειστον, ἦτο βυθισμένον εἰς πένθος μέγα καὶ μόνον οἱ ἀναστεναγμοὶ καὶ αἱ οἰμωγαὶ τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς ἠκούοντο καὶ διέκοπτον τὴν πένθιμον σιγὴν.

8. Εἶχε συμπληρωθῆ ἔτος ὀλόκληρον ἀπὸ τῆς ἀτυχοῦς ναυμαχίας, ὅτε μία γόνδολα φθάνει πρὸ τῆς πύλης τοῦ μεγάρου. Πηδᾶ ἔξω εἰς νεανίας καὶ χωρὶς κἂν νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν τῶν ὑπηρετῶν, εἰσέρχεται βιαστικὸς

ἐντός, ἀναβαίνει τρέχων τὰς κλίμακας καὶ διευθύνεται εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ γέροντος εὐπατρίδου.

Ὁ γέρον ἦτο καθισμένος ἐπὶ ἐνὸς ἀνακλίντρου, εἶχε τὴν κεφαλὴν κλίνουσαν εἰς τὸ στήθος καὶ στηριζομένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρός του. Τόσον πολὺ ἦτο βυθισμένος εἰς σκέψεις, ὥστε οὔτε εἶδεν οὔτε κἂν ἀντελήφθη ὅτι κάποιος εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον.

9. Ὁ νέος ἐστάθη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀκίνητος· ἔπειτα τὸν ἐπλησίασε: «Πατέρα!» φωνάζει. Ὁ γέρον

ἀνεπήδησε καὶ ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του μὲ τὴν ἀγωνίαν ζωγραφισμένην εἰς τὸ πρόσωπόν του. Δὲν ἠδύνατο οὔτε λέξιν νὰ ἀρθρώσῃ ἀπὸ τὴν συγκίνησιν. Ἐκράτει τὸν υἱὸν του εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἔκλαιεν ὡς μικρὸν παιδίον.

Μετ' ὀλίγον, ἀφοῦ συνῆλθεν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, ἤρχισε νὰ τὸν ἐρωτᾷ πῶς ἐπέρασε τόσον καιρὸν, μὲ ποῖον τρόπον κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ ἂν πράγματι συνελήφθη αἰχμάλωτος.

10. «Μάλιστα», ἀπήντησεν ὁ νέος, «μὲ ἔπιασαν αἰχμάλωτον καὶ μὲ ἔσωσεν εἷς πλούσιος Ἕλληνας ὀνομα-

ζόμενος ἄγγελος. Ὁ Ἕλλην αὐτὸς εἶναι ὁ εὐγενέστερος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ ὅσους ἔχω γνωρίσει. Μὲ εὔρεν εἰς τὴν φυλακὴν ἄρρωστον, ἡμιθανῆ, μὲ ἠγόρασεν ὡς δοῦλον, μὲ ἐπῆρε εἰς τὸ σπίτι του, μὲ ἐπεριποιήθη καὶ μὲ ἔκαμε καλά. Κατόπιν μοῦ ἔδωσε τὴν ἐλευθερίαν μου καὶ μὲ ἔστειλεν ἐδῶ μὲ ἔξοδά του. Ἴδου καὶ μία ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδωσε διὰ σᾶς.

11. Ὁ Ἀντίνοσ ἔσχισε τὸν φάκελον μὲ ἀνυπομονησίαν, ἐξεδίπλωσε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἐδιάβασε :

« *Κύριε,*

» *Ἐξωρισμένος μακρὰν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μου καὶ τῆς οἰκογενείας μου, συνήρτησα κατὰ τύχην τὸν υἱόν σας καὶ τὸν ἠγάπησα ὡς ἰδικόν μου παιδί. Εὐχαρίστως θὰ τὸν ἐκρατοῦσα πλησίον μου ἐδῶ εἰς τὴν ἔξορίαν, διὰ τὰ τὸν ἔχω ὡς παρηγορίαν, ἀλλὰ τὸν ἀγαποῦσα τόσον πολὺ, ὥστε δὲν ἠμποροῦσα τὰ τὸν κρατήσω μακρὰν τῆς πατρίδος του. Ἐπειδὴ εἶσαι ὁ πατέρας του, δέξου τον ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον μισεῖς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον· διότι πρέπει τὰ ἠξεύρης ὅτι ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ υἱοῦ σου ἀπὸ τὴν δουλείαν εἶναι ὁ ἐξ αἰτίας σου ἐξωρισμένος*

Ἄγγελος Βλαστός».

12. Μόλις ἀνέγνωσεν ὁ Ἀντίνοσ τὴν ὑπογραφὴν, ἔπεσε τὸ γράμμα ἀπὸ τὰς χειρὰς του καὶ τοῦ ἐξέφυγε μία κραυγή: «ὁ ἄθλιος, τί ἔπραξα!».

Ἦτο ἀδύνατον νὰ ἠσυχάσῃ προτοῦ ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὸν Βλαστόν. Δὲν ἐδίστασε νὰ κατακρίνῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ ἐξιτορήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Βλαστοῦ· τοιοῦτοτρόπως κατώρθωσε νὰ ἀνακληθῆ ὁ εὐγενὴς ἔμπορος

ἀπὸ τὴν ἔξοριαν. Ὁ Βλαστός ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἐνε-
τίαν καὶ τὸ παλαιὸν μῖσος διεδέχθη μία ἀδελφικὴ φι-
λία μετὰ τοῦ Ἀντίνου.

22. Τὰ ἀλεστικά τοῦ μυλωνᾶ.

Α΄.

1. Ἦτο γνωστός διὰ τὴν ἐντιμότητά του ὁ Στρά-
της Καλολίχειρος ὁ μυλωνᾶς. Οὐδέποτε τοῦ ἀπεδόθη
ἢ μομφὴ ὅτι κρατεῖ περισσότερα ἀλεστικά ἀπὸ ὅ,τι
ἔπρεπε, οὔτε ὅτι ἔστειλέ ποτε ἄλεσμα μὲ ἄμμον. Ἡ
ζυγαριά του ἦτο ἀκριβής, ὅταν δὲ ἐχάρασσε τὶς μυλό-
πετρες, ποτὲ δὲν ἄλεθε ξένον σῖτον ἀπὸ χαραγῆς· ἄλε-
θεν ὀλίγον ἰδικόν του καὶ τὸ ἄλευρον αὐτὸ προώριζε
διὰ τὸν χοῖρόν του· διότι τὸ πρῶτον ἄλευρον τοῦ μύ-
λου ἀπὸ χαραγῆς εἶναι πλήρες λεπτοτάτης ἄμμου ἀπὸ
τὸ χάραγμα τῶν μυλοπετρῶν.

2. Εἶχεν ἀποθάνει ὁ Στράτης πλήρης ἐτῶν καὶ τὸν
διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀγγελῆς. Οἱ πλησιόχωροι γεωρ-
γοὶ ἐξηκολούθουν νὰ κομίζουσιν ἐκεῖ τὰ σιτηρὰ των διὰ
νὰ ἀλεσθοῦν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Ἀγγελῆς ἐκρατοῦσε τὰ
ἀλεστικά του, τέσσαρας ὀκάδας εἰς τὰς ἑκατόν.

Τὰ κέρδη τοῦ μυλωνᾶ δὲν ἦσαν ὀλίγα, διότι μὲ
αὐτὰ ἠμποροῦσε νὰ ζῆ ἀνέτως καὶ περισσεύματα ἀκόμη
νὰ ἔχη ἀρκετά. Ἀλλὰ ὁ νέος μυλωνᾶς, ὅπως πολλοὶ
ἄλλοι νέοι τῆς ἐποχῆς του, εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ
γίνῃ πλούσιος γρήγορα.

3. Μεταξὺ τῶν πελατῶν του ἦτο καὶ ὁ ἰατρός τοῦ

χωρίου, ἄνθρωπος περασμένης ἡλικίας καὶ σοβαρός. Εἶχε πολλοὺς ἀγροὺς καὶ μεγάλην οἰκογένειαν· διὰ τοῦτο ἔστελλεν εἰς τὸν μύλον κατὰ δεκαπενθήμερον ἥμισυ φορτίον σίτου.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἀλέσῃ τὸν σῖτον τοῦ ἱατροῦ, εἶπε μὲ τὸν νοῦν του ὁ μυλωνᾶς: «ἂν πάρω ἀπὸ τὸ σιτάρι του λίγο περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι δικαιοῦμαι, δὲν θὰ τὸ παρατηρήσῃ ὁ γιατρός. Καὶ ἄλλοι μυλωνᾶδες κάμνουν τὸ ἴδιο, γιατί νὰ μὴν τὸ κάμω καὶ ἐγώ;»

4. Ἀλλὰ μόλις ἐπῆρε τὸ ἐπὶ πλέον ποσόν, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ. Ἐννοοῦσε ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἦτο κακόν, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ πάρῃ πάλιν ὀπίσω νὰ τὸ χύσῃ εἰς τὴν καλαχίδα, ὅπου εἶχεν ἀδειάσει τὸν ἄλλον σῖτον τοῦ ἱατροῦ διὰ νὰ ἀλεσθῇ.

Ἐν τούτοις τοῦ ἦλθε μία ἄλλη σκέψις. Ἐπρόκειτο νὰ ἀλέσῃ κατόπιν ἓνα σάκκον σίτου μιᾶς πτωχῆς χήρας· καὶ εἶπε μόνος του: «θὰ πάρω ὀλιγώτερα ἀλεστικά ἀπὸ τὴ φτωχὴ χήρα καὶ ἔτσι τὰ πράγματα τακτοποιοῦνται. Πρέπει νὰ εἴμεθα καλοὶ στοὺς φτωχοὺς».

5. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ ἱατρός ἔστειλε τὸ συνηθισμένον ποσόν νὰ ἀλεσθῇ καὶ ὁ μυλωνᾶς ἐκράτησεν ὡς δικαίωμά του περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ἀνῆκε. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐπανελήφθη πολλάκις, χωρὶς πλέον ὁ μυλωνᾶς νὰ ἐνθυμηθῇ καμμίαν πτωχὴν χήραν.

6. Μίαν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἱερεὺς ὠμίλησε περὶ τῆς ὀγδόης ἐντολῆς *οὐ κλέψῃς*. Παρέστησε πόσον ἐπικίνδυνα εἶναι τὰ ἐκ τῆς κλοπῆς κέρδη. «Εἶναι ἐνδεχόμενον», ἔλεγεν, «ἢ κλοπὴ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς διεπράξαμεν, νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἄλλον καὶ νὰ νομισθῇ ὡς κλέπτῃς ἓνας ἀθῶος...» Ἀλλὰ πρὶν τελειώσῃ τὸν λόγον ὁ ἱερεὺς, ὁ μυλωνᾶς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἄλλην μίαν Κυριακὴν ὁ ἱερεὺς ὠμίλησε διὰ τὴν κατάραν, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους. «Ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου σας νὰ ἐσθίετε τὸν ἄρτον σας», εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς, ὅταν τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν παράδεισον. «Ἴσως διὰ τοὺς πρωτοπλάστους νὰ ἦτο κατάρα», εἶπεν ὁ ἱερεὺς, «ἀλλὰ δι' ἡμᾶς εἶναι εὐχή. Ποία εὐχαρίστησις, ποία χαρὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα ὅταν συγκομίζωμεν τοὺς καρπούς τῶν κόπων μας, ὅταν ἀπολαύωμεν τὰ κέρδη τοῦ τιμίου ἰδρῶτός μας;» Δὲν εἶχε τελειώσει τὸν λόγον ὁ καλὸς ἱερεὺς καὶ ὁ μυλωνᾶς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν βιαστικός.

7. Καθ' ἐκάστην ἐδιάβαζε τὴν ἐφημερίδα του ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ τέλος. Ἐνῶ ὁ τροχὸς τοῦ μύλου ἐγύριζε καὶ οἱ μυλόπετρες ἄλειθαν, αὐτὸς καθήμενος παραπλεύρως ἐπὶ σκαμνίου δὲν παρέλειπε καμμίαν εἰδησιν τῆς ἐφημερίδος καὶ πολλάκις ἀνεγίνωσκε δύο φορές ὅσα τοῦ ἔκαμνον ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν. Ὅσον διὰ τὴν ἄλειψιν, ἠμποροῦσε νὰ τὴν παρακολουθῇ μὲ μόνην τὴν ἀκοὴν καὶ νὰ τὴν ῥυθμίζῃ, ἂν ἦτο ἀνάγκη.

8. Τώρα ὅμως ὁσάκις ἔβλεπεν εἰδήσεις περὶ κλοπῆς ἢ ἄλλου ἐγκλήματος, ἀνεσηκῶντο ἀπὸ τὸ σκαμνίου του, ἐκοίταζε τὸν μύλον μήπως εἶχε πάθει τίποτε, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τοιούτων εἰδήσεων.

Ὅσον παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, τόσον τὸ βάρος τῆς συνειδήσεώς του ἐγίνετο μεγαλύτερον. Πολλάκις ἐπιπτεν εἰς διαλογισμούς, ἀναμετροῦσε τὴν κλοπὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε, καὶ τὸν περιέλουεν ἰδρῶς.

9. Ἦρchiσε νὰ μεταμελῆται διὰ τὴν πρᾶξίν του καὶ ἡ μεταμέλειά του ἦτο εἰλικρινής. Δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ἱατρὸν καὶ νὰ τοῦ ἐξομολογηθῇ τὸ

ἀμάρτημά του. Ἄλλὰ καὶ ὁ σῖτος, τὸν ὁποῖον ἐκράτησε χωρὶς νὰ τοῦ ἀνήκη, ἦτο βάρως εἰς τὴν συνείδησίν του ἀβάστακτον. Ἐπρεπε διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν ἐπιστρέψῃ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φανερωθῇ ἢ προᾶξίς του.

10. Ὁ ἰατρὸς ἐξηκολούθει νὰ στέλλῃ εἰς τὸν μύλον τὴν συνήθη ποσότητα σίτου πρὸς ἄλεσιν κατὰ δεκαπενθήμερον. Αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι δὲν εἶχεν ὑποπευθῆ ἀκόμη τίποτε. Ὁ μυλωνᾶς ἐσκέφθη νὰ κρατῇ εἰς τὸ ἐξῆς ὀλιγώτερον ποσὸν διὰ τὰ ἀλεστικά του, μέχρῃς ὅτου ἐπιστραφῇ ὅλον τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀδίκως.

B'.

11. Ὁ μυλωνᾶς θὰ ἦτο περισσότερον ἀνήσυχος, ἂν ἐγνώριζε, τί εἶχε συμβῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰατροῦ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα.

Ἡ σύζυγος τοῦ ἰατροῦ, μία προσεκτικὴ καὶ ἔξυπνη νοικοκυρά, εἶχε παρατηρήσει ὅτι τὸ ἀλεύρι δὲν ἀπέδιδε τὸ αὐτὸ ποσὸν ἄρτου, ὅσον ἄλλοτε. Ἠρχισε νὰ ὑποπεύεται, ἀλλὰ ἐδυσκολεύετο νὰ τὸ ἀναφέρῃ εἰς τὸν ἄνδρα της, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἀποδώσῃ ἄδικον μομφὴν εἰς τὸν μυλωθρόν.

12. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν παρατήρησιν αὐτὴν τὴν ἔκαμεν ἐπανειλημμένως, εἶπεν εἰς τὸν ἰατρὸν τὰς ὑποψίας της. Ἐκεῖνος ἐγέλασε καὶ τῆς ἀπήντησεν :

— «Ὅχι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίῃ τίποτε. Τὸν ξέρω καλὰ τὸν μυλωνᾶ, εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, ὅπως ἦτο καὶ ὁ πατέρας του».

— «Καλά», εἶπεν ἡ σύζυγός του, «ἂν ὁ μυλωνᾶς εἶναι τίμιος, τόσο τὸ καλύτερο. Ἄλλὰ δὲν βλάπτει νὰ

ζυγίζωμε τὸ σιτάρι πὺ πηγαίνει στὸν μύλο, καὶ τὸ ἀλεύρι, ὅταν γυρίζῃ στὸ σίτι».

Ὁ ἰατρὸς ἐξηκολούθει νὰ γελᾷ διὰ τὴν ἐπιμονὴν τῆς γυναικὸς του, ἀλλ' ἐπὶ τέλος συνεφώνησεν.

13. Ὅταν τὸ πρῶτον φορτίον ἦλθεν ἀπὸ τὸν μύλον, ἡ σύζυγος τοῦ ἰατροῦ τὸ ἐζύγισε, καὶ ἐξεπλάγη, ὅταν τὸ ἄλευρον εὐρέθη βαρύτερον ἀπὸ ὅσον ἔπρεπε νὰ εἶναι, δηλαδὴ ὁ μυλωθρὸς εἶχε κρατήσῃ ὀλιγότερον ἀπὸ ὅσον ἐδικαιοῦτο.

Ὁ ἰατρὸς ἐγέλασε πάλιν καὶ ἔτριψε τὰς χεῖράς του ἀπὸ εὐχαρίστησιν. «Δὲν σοῦ τὸ εἶπα ἐγὼ ὅτι ὁ μυλωνᾶς εἶναι τίμιος ἄνθρωπος;» ἀνεφώνησεν.

14. Ὅταν μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἐζυγίσθη πάλιν τὸ ἐπιστραφὲν ἀπὸ τὸν μύλον ἄλευρον, εὐρέθη τοῦτο ὅσον καὶ ὁ ἀποσταλεῖς σῖτος. Δὲν ἦτο ἠλαττωμένον οὔτε κατὰ πεντήκοντα δράμια.

Ὁ μυλωθρὸς δηλαδὴ, ἀφοῦ δὲν τοῦ ἔγινε καμμία παρατήρησις διὰ τὴν ποσότητα τοῦ ἀποδιδομένου ἀλεύρου, δὲν ἐκράτησε διόλου ἀλεστικά τὴν δευτέραν φορὰν, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιστρέψῃ ταχύτερον τὴν ὀφειλομένην ποσότητα καὶ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς συνειδήσεώς του.

15. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐξεπλάγη καὶ ὁ ἰατρὸς ὄχι ὀλιγότερον ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Δι' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ἔμειναν ἄφωνοι καὶ οἱ δύο· δὲν ἤξευραν πῶς νὰ ἐξηγήσουν τὸ πρᾶγμα.

Τὴν σιωπὴν διέκοψεν ὁ ἰατρὸς καὶ λέγει ἐντόνως: — «Ἡ πλάστιγγα τοῦ μύλου ἔχει πάθει κάποια βλάβη. Χωρὶς ἄλλο αὐτὸ συμβαίνει». Καὶ ἐξηκολούθησεν: «Εἶναι ἄδικον πρᾶγμα νὰ χάνῃ ὁ μυλωνᾶς τὴν ἀμοιβὴν του. Θὰ πάω στὸν μύλο νὰ τοῦ μιλήσω».

— «Αὐτὸ νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι εἶναι τὸ καλύτε-

—'Εξόγισες τὸ χθεσινὸ ἄλεσμά μου;

ρον», εἶπεν ἡ σύζυγός του. «Εἶμαι ὁμως βεβαία ὅτι τὸ ἀλεύρι ἐγύριζε πρὶν στὸ σπίτι ὀλιγώτερο· τώρα, τὶς δύο τελευταῖες φορές, ἦτο περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε. Δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω τί συμβαίνει».

16. Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωῖ ὁ ἱατρὸς ἐπῆγε εἰς τὸν μύλον. Ὁ μυλωθρὸς, μόλις τὸν εἶδε νὰ πλησιάσῃ, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ, καὶ ὅταν ὁ ἱατρὸς τὸν ἐχαιρέτησε μὲ ἐγκαρδιότητα, μόλις κατώρθωσε νὰ ἀποδώσῃ τὸν χαιρετισμόν.

— «Φαντάζομαι, Ἀγγελῆ, ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ μαντεύσῃς, γιατί ἔρχομαι νὰ σὲ ἐπισκεφθῶ», λέγει ὁ ἱατρὸς.

Ὁ μυλωθρὸς δὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ δὲν εἶχε καμμίαν ἀμφιβολίαν διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως.

— «Ἐζύγισες τὸ χθεσινὸ ἄλεσμά μου;» ἠρώτησεν ὁ ἱατρὸς μὲ ζωηρότητα.

— «Ναί, τὸ ἐζύγισα», ἀπήντησε μὲ σιγανὴν φωνὴν ὁ μυλωνᾶς.

— «Καὶ δὲν εἶδες ὅτι μοῦ τὸ ἔστειλες χωρὶς νὰ κρατήσῃς τὸ δικαίωμά σου; Νομίζεις ὅτι θέλω νὰ μοῦ ἀλέθῃς δωρεάν;».

17. Ὁ μυλωθρὸς εἶχε ταραχθῆ τόσον πολὺ, ὥστε δὲν κατώρθωνε νὰ ἀπαντήσῃ τίποτε, ἂν καὶ κάτι προσπαθοῦσε νὰ εἴπῃ. Τὰ χεῖλη του ἔτρεμαν καὶ τὸ πρόσωπόν του εἶχε γίνεи κατακόκκινον.

Ὁ ἱατρὸς ἀντελήφθη τὴν ταραχὴν του καὶ τὸν ἐρωτᾷ μὲ πολλὴν μαλακότητα καὶ καλοκαγαθίαν:

— «Μὰ τί σοῦ συμβαίνει, παιδί μου; Εἶπέ μου ἐλεύθερα, μὴ διστάζῃς. Ἡξεύρεις ὅτι ὁ γιατρὸς εἶναι πνευματικός;»

18. Ὁ μυλωθρὸς ἤρχισε νὰ διηγῆται τὴν περιπέτειάν του μὲ ὅλας τὰς λεπτομερεῖας. «Δὲν ἠμπόρεσα,

γιατρέ μου, νὰ ἀντισταθῶ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ εὐκόλου κέρδους. Ἡ πρᾶξις μου αὐτὴ μὲ εἶχε κάμει δυστυχή. Ἡ προσπάθειά μου καὶ ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ δώσω πίσω ὅ,τι δὲν μοῦ ἀνῆκε, διὰ νὰ ἀνακτήσω τὴν ψυχικὴν μου γαλήνην καὶ καταλάβω τὸν ἑαυτόν μου πάλιν τίμιον ἄνθρωπον. Δὲν θὰ ἡσυχάσω, ἂν δὲν σοῦ ἐπιστρέψω ὅ,τι σοῦ ἀφῆρεσα».

— «Ἀγαπητέ μου φίλε», ἀπήντησεν ὁ ἰατρός, «δὲν μὲ μέλει διὰ τὸ σιτάρι μου. Ἄλλὰ ἀφοῦ θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ νὰ μοῦ τὸ ἐπιστρέψῃς, τὸ δέχομαι. Ἐπῆρες ἓνα σκληρὸν μάθημα, πού δὲν θὰ τὸ λησμονήσῃς ποτέ. Ἡ ζωὴ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παραβαίνουν τὴν ἠθικὴν, εἶναι τυραννία. Τώρα ὅμως ὅλα ἐτελείωσαν. Κανένας δὲν θὰ μάθῃ τίποτε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γυναῖκά μου, ἀλλὰ αὐτὴ ἠξεύρει νὰ κρατῇ τὰ μυστικά».

19. Ἀπὸ τότε ὁ μυλωνᾶς ἤρχισε πάλιν νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν ὡς τίμιος ἄνθρωπος. Δὲν ἀπετροπιάζετο πλέον νὰ διαβάξῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τὰς εἰδήσεις τῶν ἐγκλημάτων. Καὶ ὅταν μίαν Κυριακὴν ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐξήγησε τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου καὶ εἶπεν ὅτι «ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἐκδικητικὸς, ἀλλὰ πανάγαθος πατήρ, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ καὶ συγχωρεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὡς παραστρατημένα τέκνα του», ὁ μυλωθρὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εὐτυχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

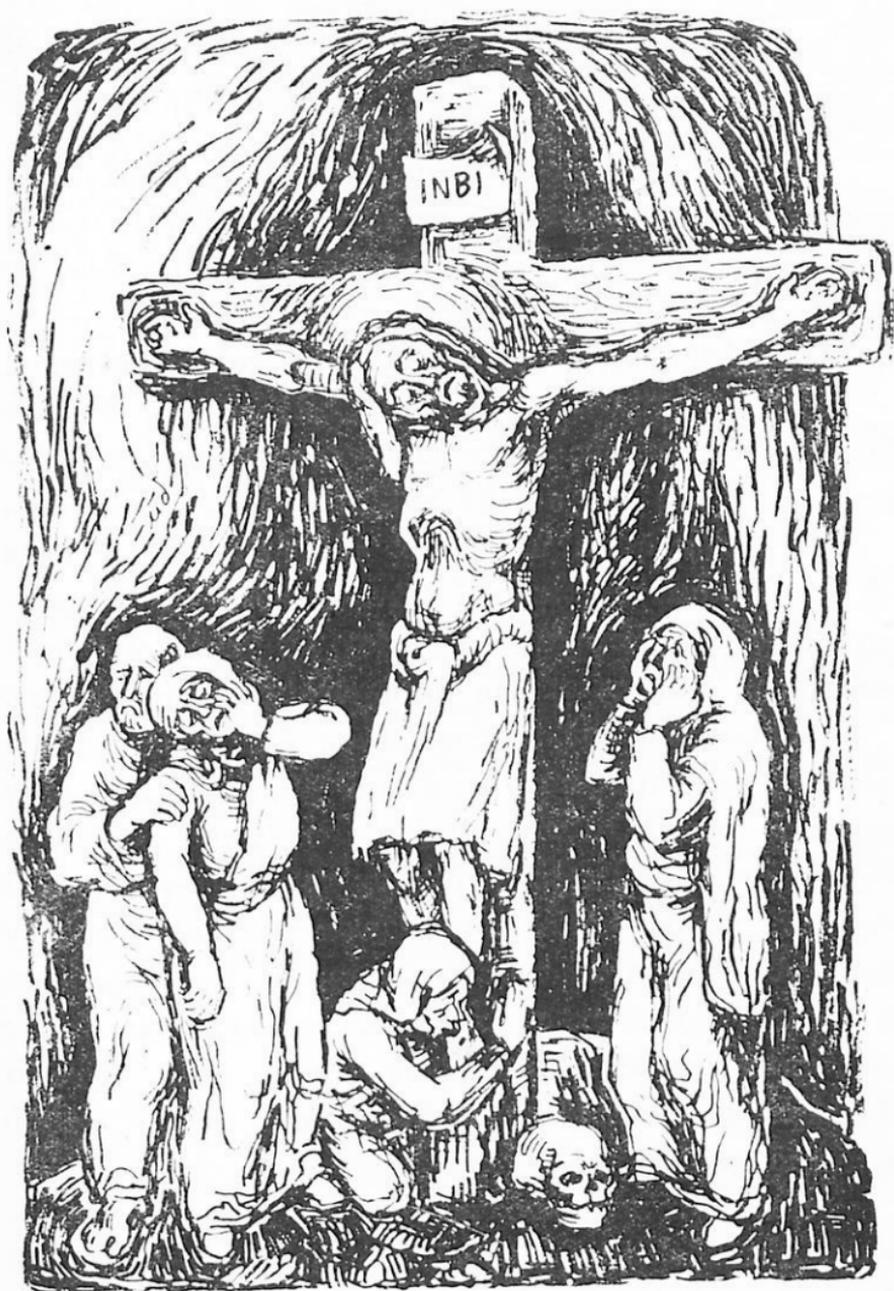
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

23. Ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ.

1. Τὴν πρώτην τῆς Παρασκευῆς, καταδικασμένος πλέον ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον, ὠδηγεῖτο εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινή. Ἡ ποινή τῆς σταυρώσεως δὲν ἦτο σπανία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν ὠδηγοῦντο δύο λησταὶ καταδικασμένοι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἰδίαν ποινήν.

Ἡ σταύρωσις δὲν ἦτο μόνον ταπεινωτικὴ τιμωρία διὰ τὸν κατάδικον, ἀλλὰ καὶ ὁ μαρτυρικώτερος θάνατος, τὸν ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος.

2. Ἐστερέωναν εἰς τὸ ἔδαφος ἓνα στῦλον ἀκλόνητον, ἔπειτα ἐξάπλωναν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸν κατάδικον γυμνόν, τοῦ ἄπλωναν τὰς χεῖρας ὀριζοντίως ἐπὶ μιᾶς σανίδος παχείας καὶ ἐπὶ τῆς σανίδος ταύτης ἐκάρφωναν τὰς παλάμας, ἐκάστην μὲ ἓν καρφίον ἰσχυρόν. Τὴν σανίδα αὐτήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν καρφωμένοι αἱ παλάμαι τοῦ καταδίκου, ὕψωναν μὲ σχοινίον καὶ τὴν ἐστερέωναν ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ ὀρθίου στύλου κατόπιν ἐκάρφωναν καὶ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ στύλου. Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἀφήνετο ὁ ἐσταυρωμένος μέχρις οὗτου ἀποθάνῃ.

Ἄλλ' ὁ θάνατος δὲν ἐπήρχετο ταχέως. Ὁ κατάδικος ἔμενε κρεμασμένος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἐνίστε δὲ καὶ περισσοτέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὑπέφερε φρικτοὺς πόνους.

3. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Γολγοθᾶν φορτωμένος τὰ ξύλα τοῦ σταυροῦ του (διότι οὕτω διέτασεν ὁ νόμος), πλῆθος κόσμου ἠκολούθει ὀπισθεν αὐτοῦ, ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἀγρίαν περιέργειαν, καὶ αὐτοὶ ἦσαν πολλοί, ὀλίγοι δὲ ἀπὸ ἀγάπην καὶ συμπάθειαν.

Ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἔγινε καὶ διὰ τὸν Ἰησοῦν ὅ,τι δι' ὄλους τοὺς καταδίκους τὸν ἐγύμνωσαν, τὸν ἐκάρφωσαν εἰς τὴν σανίδα καὶ ἔπειτα τὸν ἐκρέμασαν.

4. Τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον τὸν ἠκολούθει, ἔβλεπε τὸ μαρτύριόν του, καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ του, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, ἔβλεπον μὲ χαρὰν καὶ ἀνακούφισιν, οἱ δὲ φίλοι του μὲ ἀγωνίαν καὶ συγκίνησιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐσταυρωμένου ἦτο ἐλευθέρᾳ καὶ ἠδύνατο νὰ στρέφεται δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Εἰς μίαν στιγμὴν ἀντικρίζει τὴν μητέρα του. Ὁχρὰ καὶ κλαίονσα παρηκολούθει τὸ μαρτύριον τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ της. Ὁ Ἰησοῦς ἠσθάνθη τὸν πόνον της καὶ δεικνύων διὰ τοῦ βλέμματός του τὸν μαθητὴν του Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος εὗρίσκετο πλησίον τοῦ σταυροῦ, εἶπε πρὸς τὴν μητέρα του: «Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου». Ἐπειτα ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μαθητὴν του, εἶπεν: «Ἴδου ἡ μήτηρ σου».

Καὶ πράγματι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἰωάννης παρέλαβε τὴν Μαρίαν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν ὡς ἀληθινὴν μητέρα του.

5. Ἦτο μεσημβρία περίπου καὶ εἶχον παρέλθει τρεῖς ὥραι, ἀφότου ὁ Ἰησοῦς ἐκρεμάσθη ἐπὶ τοῦ ξύλου.

Ἐξαφνα ὁ ἥλιος κρύπτεται καὶ σκότος σκεπάζει

τὴν γῆν, οἱ δὲ συνηγμένοι ἄνθρωποι μὲ φόβον καὶ ἀπορίαν ἐκοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ἐσκέπτοντο μήπως δὲν ἦτο ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὁποῖον ἐσταύρωσαν.

Ἄλλαι τρεῖς ὄραι παρῆλθον καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ζωντανὸς ἀκόμη. Εἰς μίαν στιγμήν ἐφώναξε: «Διψῶ». Καὶ ἓνας στρατιώτης ἀπὸ τοὺς φύλακὰς του τοῦ ἔδωκεν ὄξος. Ἀφοῦ τὸ ἐγεύθη, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν πρὸς τοὺς οὐρανούς καὶ εἶπε μὲ μεγάλην φωνήν:

— «Πάτερ μου! εἰς χεῖράς σου παραδίδω τὸ πνεῦμα μου». Καὶ ἀμέσως μὲ σιγανὴν φωνὴν προσέθεσε:

— «Τετέλεσται».

6. Καὶ ἔκλινεν ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ στήθος. Εἶχε πλέον ἀποθάνει.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην σεισμὸς ἰσχυρὸς ἐτάραξε τὴν γῆν καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβεν ὅλους ὅσοι εὐρέθησαν ἐκεῖ.

Ὁ Ρωμαῖος ἐκατόνταρχος, ὁ ὁποῖος παρηκολούθει τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Ἰησοῦ εἶπεν:

— «Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ».

24. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.

1. Κατὰ τὸ ἔτος 306 μ.Χ. ἐγίνοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀγῶνες πάλης. Εἰς περίφημος παλαιστής, ὀνομαζόμενος Λυαῖος, ἐκόμπαζε καὶ προεκάλει εἰς τὸν ἀγῶνα οἰονδήποτε ἄλλον παλαιστήν· εἶχε γιγαντιαῖον ἀνάστημα καὶ ἐξαιρετικὴν σωματικὴν ῥώμην. Διὰ τοῦτο κατώρ-

θωνε νὰ καταβάλλη πάντα ἀντίπαλόν του καὶ κατόπιν τὸν ἐφόνευε μὲ θηριώδη ἀγριότητα.

Οἱ Θεσσαλονικεῖς ἠγανάκτουν διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ παλαιστοῦ τούτου, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσουν κατ' αὐτοῦ, διότι ἦτο τὸ καύχημα τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ.

2. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἦσαν ὅλοι Χριστιανοί· πολλοὶ ἦσαν ἐθνικοί, δηλαδή δὲν ἐπίστευον εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐλάτρευον τοὺς ἀρχαίους θεοὺς· τοὺς θεοὺς τούτους ἐλάτρευε καὶ ὁ Μαξιμιανός, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν ἐθνικοὺς ἠγάπα ὡς ὁμοθρήσκους του, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ἐμίσει καὶ κατεδίωκεν. Ὁ Λυαῖος ἦτο ἐθνικός· ποῖος λοιπὸν θὰ ἐτόλμα νὰ τὸν κακοποιήσῃ;

3. Καὶ ὅμως ἰδοὺ τί συνέβη. Ἐξῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην εἶς καλὸς χριστιανὸς καὶ ἰκανὸς ἰατρός, ὀνομαζόμενος Δημήτριος. Ὁ Δημήτριος οὗτος προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν εὐγενῆ λαὸν τῆς Θεσσαλονίκης μὲ προθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν. Εἶχε διδαχθῆ ἀπὸ τοὺς καλοὺς γονεῖς του καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των καὶ μὲ τὰς συμβουλὰς των νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον καὶ μὲ προθυμίαν νὰ ἐξυπηρετῇ πάντα ἄνθρωπον.

4. Ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις τῶν Θεσσαλονικέων ἦτο πρωτοφανής, καὶ ἡ φήμη του ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Μαξιμιανοῦ.

— «Ἐνας χριστιανὸς νὰ ἔχη τόσον καλὴν φήμην», ἔλεγεν ὁ Μαξιμιανός, «δὲν εἶναι πρᾶγμα ἀκίνδυνον».

Μετ' ὀλίγον κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος συνελήφθη ὁ Δημήτριος καὶ ἐκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς.

5. Ὅλοι τώρα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὠμίλουν διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὅποιος ἐστέρησε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας

τοῦ Δημητρίου. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου εὐρίσκειτο, ἤρχοντο ἄνθρωποι εἴτε διὰ νὰ ζητήσουν τὰς συνετάς συμβουλὰς του εἴτε διὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν.

Ἦλθε λοιπὸν κάποτε καὶ εἰς νεανίας ὀνομαζόμενος Νέστωρ, ὁ ὁποῖος λέγει πρὸς τὸν Δημήτριον:

— «Ἀπεφάσισα καὶ ἐγώ, Δημήτριε, νὰ παλαίσω μὲ τὸν Λυαῖον, διότι δὲν ἀνέχομαι τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν ἔπαρσιν τοῦ αἰμοβόρου αὐτοῦ ἀνθρώπου· ἐλπίζω ὅτι ὁ Θεὸς θὰ μὲ βοηθήσῃ».

Ὁ Δημήτριος εὐλογεῖ τὸν Νέστορα καὶ προσεύχεται εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

B'.

6. Μὲ ἔκπληξιν τῶν ἔμαθον οἱ Θεσσαλονικεῖς ὅτι ὁ ἀγαθὸς Νέστωρ ἔμελλε νὰ παλαίσῃ μὲ τὸν φοβερὸν καὶ ἄγριον παλαιστὴν Λυαῖον. Ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς πάλης, ἄνθρωπος δὲν ἔμεινεν εἰς τὸ σπίτι του, ὅλοι ἔτρεξαν εἰς τὸ στάδιον, μικροὶ μεγάλοι. Καὶ ἔβλεπον εἰς τὸν στίβον τοὺς δύο ἀντιπάλους νὰ περιδιαβάξουν ὁ ἓνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖ ἀδιάφοροι.

7. Κτυπᾶ ἡ σάλπιγξ πρώτην φορὰν καὶ οἱ παλαισταὶ ἀνεσείσθησαν, ἐλυγίσθησαν καὶ ἐπῆραν θέσιν ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου· τὴν δεξιὰν χεῖρα εἶχον εἰς τὸ σπαθὶ καὶ τὴν ἀριστερὰν εἰς τὴν ἀσπίδα.

Ἀνυπόμονοι οἱ θεαταὶ εἶχον προσηλωμένα τὰ βλέμματά των εἰς τοὺς παλαιστάς.

Κτυπᾶ ἡ σάλπιγξ δευτέραν φορὰν, καὶ τοῦτο ἦτο τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς πάλης.

Ξεγυμνώνουν τὰ σπαθιά καὶ σηκώνουν τὰς ἀσπίδας. Συμπλέκονται καὶ παλαίουν πεισματικά.

8. Ὁχοροὶ ἀπὸ συγκίνησιν οἱ θεαταὶ παρακολουθοῦν τὴν πάλην. Μεγαλυτέραν δύναμιν ἔδειξε πράγματι ὁ Λυαῖος, ἀλλὰ τέχνην καὶ ἐπιτηδειότητα ὁ Νέστωρ· κατώρθωνε νὰ ἀποφεύγῃ τὰ κτυπήματα τοῦ Λυαίου ἄλλοτε ἀποσυρόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω, ἄλλοτε τρέχων πρὸς τὰ ἔμπρός, ἄλλοτε πηδῶν εἴτε πρὸς τὰ δεξιὰ εἴτε πρὸς τὰ ἀριστερά.

Μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν ὁ Νέστωρ ἐξήτει εὐκαιρίαν νὰ καταφέρῃ καίριον κτύπημα κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του. Καὶ εἶχε πράγματι κατορθώσει νὰ τὸν τραυματίσῃ εἰς τὸν μηρὸν καὶ κατόπιν εἰς τὸ στήθος, ἀλλὰ τὰ τραύματα αὐτά, ἂν καὶ αἵματηρά, δὲν ἦσαν ὅμως καίρια.

9. Καθὼς βλέπει ὁ Λυαῖος νὰ τρέχουν αἵματα ἀπὸ τὸ στήθός του καὶ ἀπὸ τὸν μηρὸν του, ἐταράχθη καὶ ὡς λέων ἐβρυχήθη· συγκεντρώνει τὰς δυνάμεις του, σηκώνει ὑψηλὰ τὴν σπάθην του καὶ μὲ ὀρμὴν θηρίου κατευθύνει τὸ κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Νέστορος· Ἄλλ' ὁ Νέστωρ μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα σηκώνει τὴν ἀσπίδα καὶ ἡ ἀσπίς δέχεται τὸ κτύπημα τοῦ Λυαίου.

Ἐνόμιζεν ὁ Λυαῖος ὅτι δὲν θὰ διέφευγε τὸ κτύπημα ὁ Νέστωρ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπροφύλακτος εἶχεν ὀρμήσει· ἀλλ' ὁ Νέστωρ, ὁ ὁποῖος τοιαύτην ἀκριβῶς εὐκαιρίαν ἐπεζήτη, κτυπᾷ μὲ τὴν σπάθην καὶ τὸν φονεύει.

Γ'.

10. Ὁ θάνατος τοῦ Λυαίου κατελύπησε τὸν αὐτοκράτορα· ὅτε δὲ οὗτος ἔμαθεν ὅτι ὁ Δημήτριος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐθάρρυνε τὸν Νέστορα εἰς τὴν κατὰ τοῦ Λυαίου πάλην, διέταξε νὰ φονεύσουν αὐτὸν διὰ λογισμῶν.

Νεκρὸς ἤδη ὁ Δημήτριος ἐρρίφθη εἰς τὰς ὁδοὺς ὡς θνησιμαῖον ἀνάξιον ταφῆς. Οἱ χριστιανοὶ ἔσπευσαν νὰ παραλάβουν αὐτὸν καὶ εὐλαβῶς τὸν ἔθαψαν. Ἄλλ' ἢ γῆ δὲν ἔλυσε τὸ ἅγιον σκῆνωμα τοῦ Δημητρίου· διὰ τοῦτο οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔθεσαν αὐτὸ ἐντὸς πολυτελοῦς φερέτρου, τὸ ὁποῖον ἐστόλισαν μὲ χρυσὸν καὶ μὲ ἄργυρον, μὲ πολυτίμους λίθους καὶ μὲ μαργαρίτας. Ὅσοι δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς κατέφευγον εἰς τὸ ἅγιον λείψανόν του καὶ προσευχόμενοι εἰς αὐτὸ ἐθεραπεύοντο.

11. Δὲν ἦτο δὲ μόνον θαυματουργὸς ἰατρὸς ὁ ἅγιος Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔνδοξος προστάτης τῆς ἀγαπητῆς του πατρίδος. Ἴδου πῶς ἐβοήθησε τοὺς Θεσσαλονικεῖς βραδύτερον καὶ ἀπεκρούσθη-

σαν οἱ Ἄβαραι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκινδύνευσεν ἡ πόλις.

Ἀμέτρητα πλήθη τῆς ἀγρίας ταύτης φυλῆς ἐπολιόρχουν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἤλπιζον κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν πόλιν νικηταί. Ἄλλ' ἡ πεποίθησις τῶν κατοίκων εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ βοήθειαν τοῦ ἁγίου ἐδυνάμωνε τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν των, τοὺς ἔκαμνε νὰ περιφρονοῦν τὸν θάνατον καὶ τοιουτοτρόπως ὄχι μόνον τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν ἀπέκρουον, ἀλλὰ καὶ ἐξόδους ἀπὸ τοῦ τείχους ἔκαμναν καὶ ἔτρεπον αὐτοὺς εἰς φυγὴν.

Ἄνευ τῆς ἐμψυχώσεως αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἐχρεώστων εἰς τὴν πίστιν των, τὰ ἰσχυρὰ τεῖχη τῆς Θεσσαλονίκης δὲν θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἐχθρούς.

12. Λέγουν ὅτι κατὰ τὰς μάχας ἔβλεπον τὸν ἅγιον νὰ παρουσιάζεται μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ νὰ ὀδηγῆ αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν προπορευόμενος μὲ τὸ ξίφος γυμνόν. Ἄλλοτε πάλιν ἐνόμιζον ὅτι τὸν ἔβλεπον ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ του ἵππου καὶ μὲ τὴν λόγχην εἰς τὴν χεῖρα νὰ ὀδηγῆ τοὺς στρατιώτας ἔξω τῶν τειχῶν ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν.

Καὶ δὲν ἔβλεπον μόνον οἱ συμπολιταί του Θεσσαλονικεῖς, τὸν ἔβλεπον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι κατελαμβάνοντο ὑπὸ τρόμου καὶ διεσκορπίζοντο. Ὅταν μετὰ τὴν νίκην ἠρώτων τοὺς αἰχμαλώτους διατί ἔφευγον, ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο:

— «Μᾶς κατεδίωκεν εἰς νεανίας ξανθὸς καὶ ὠραῖος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ ἵππου καὶ ἐφόρει λευκὸν ἱμάτιον».

25. Πόλεμοι τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν.

α) Πρώτη ἐκστρατεία.

1. Τὴν 5ην Ἀπριλίου τοῦ 622, δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἔτοιμος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν, προσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Δὲν ἐφόρει τὰ πορφυρᾶ τοῦ βασιλέως πέδιλα, ἀλλὰ τὰ μέλανα τοῦ μαχητοῦ ὑποδήματα.

Ἔπεσε πρηνὴς ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀνέκραξε:

— «Δέσποτα Θεὲ καὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ παραδώσῃς ἡμᾶς εἰς τὸ ὄνειδος τῶν ἐχθρῶν διὰ τὰς ἀμαρτίας μας καὶ δῶσε νὰ μὴ καυχῶνται οἱ διῶκται τῆς θρησκείας σου».

2. Ἀφοῦ δὲ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ καὶ ἔκαμε τὴν ἐξῆς σύντομον προσφώνησιν πρὸς τοὺς στρατιώτας, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν πόλεμον:

— «Ἀδελφοί μου καὶ τέκνα μου, βλέπετε ὅτι οἱ ἐχθροὶ κατεπάτησαν τὴν χώραν μας, ἠρήμωσαν τὰς πόλεις μας καὶ κατέκαυσαν τοὺς ναοὺς μας».

«Πρὸς Θεοῦ, ἀδελφοί μου, σπεύσατε μαζί μου νὰ ἐλευθερώσετε τὴν κινδυνεύουσαν πίστιν μας, τὸ κράτος μας, τὰς γυναῖκάς μας καὶ τὰ τέκνα μας ἀπὸ τὸ μεγάλο κακόν, τὸ ὁποῖον κρέματα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς πάντων ἡμῶν».

3. Καὶ πράγματι, οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην εἶχον κυριεύσει καὶ ἄλλας χώρας τοῦ

Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀφήρεσαν τὸ ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ ἐκόμισαν αὐτὸ εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου τὸ ἐφύλαττον, ἐνόμιζον δὲ ὅτι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι θὰ γίνουν κύριοι τοῦ Χριστιανισμοῦ.

4. Εἶχον καταλάβει ὅλην σχεδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν πλὴν εὐρίσκοντο ἐστρατοπεδευμένοι ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν Χαλκηδόνα. Ἀλλὰ πλοῖα δὲν εἶχον διὰ νὰ διαπλεύσουν τὸν Βόσπορον οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἰσχυρότεροι κατὰ θάλασσαν

καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ Κωνσταντινούπολις ἔμενεν ἀπρόσβλητος.

Ἄλλ' ὁ κίνδυνος ὑπῆρχεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν ὅτε δὲ ὁ Ἡράκλειος ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ συνεννοηθοῦν καὶ παύσουν τὸν πόλεμον, οὗτοι ἀπήντησαν:

— «Ἐν ὅσῳ δὲν ἀρνεῖσθε τὸν Ἐσταυρωμένον σας διὰ νὰ λατρεύσετε τὸν ἥλιον, δὲν θὰ ἔλθωμεν εἰς οὐδεμίαν συνεννόησιν μαζί σας».

5. Ὁ πόλεμος λοιπὸν ἦτο ἄφευκτος καὶ ἔμελλε νὰ εἶναι μακρὸς καὶ τραχὺς. Καὶ ἄνδρες μὲν ὑπῆρχον, οἱ ὁποῖοι ἐπροθυμοῦντο νὰ θυσιασθοῦν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἄλλὰ μὲ ποῖα χρήματα θὰ ἠτοιμάζοντο πλοῖα, θὰ ἠγοράζοντο ὅπλα καὶ θὰ διετρέφοντο οἱ στρατιῶται;

Τὸ Ταμεῖον τοῦ κράτους ἦτο πτωχόν, αἱ ἰδιωτικαὶ συνεισφοραὶ ἦσαν ἀνεπαρκεῖς. Ἀπέκειτο ὁμως χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ εἰκόνες, ἱερὰ σκεύη καὶ πολύτιμα ἀφιερῶματα ἔβριθον εἰς τοὺς ναοὺς τῶν πόλεων καὶ μοναστηρίων. Ἡ Ἁγία Σοφία ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν πολυτίμων ἀφιερῶμάτων.

Ἄσας ὁ θησαυρὸς οὗτος ἐκινδύνευε νὰ γίνῃ κτῆμα τοῦ ἀπηνουῖς ἐχθροῦ.

6. Μὲ μίαν γνώμην καὶ μίαν φωνήν, βασιλεὺς, κυβέρνησις καὶ λαὸς δὲν ἐδίστασαν νὰ ἀποσπάσουν τὸ πολύτιμον μέταλλον ἀπὸ τὰς ἁγίας εἰκόνας, νὰ ἀφαιρέσουν τὰς ἀργυρᾶς κανδήλας καὶ τὰ ἄλλα σκεύη, νὰ ἀπογυμνώσουν τὰ μοναστήρια καὶ μὲ τὸν συλλεχθέντα χρυσὸν καὶ ἄργυρον νὰ κατασκευάσουν νόμισμα.

«Ὅταν νικήσωμεν», εἶπεν ὁ βασιλεὺς, «πολλαπλάσια ταῦτα καὶ λαμπρότερα θὰ ἀποκαταστήσωμεν».

Εἰς τὸ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου μετάλλου κοπὲν νόμισμα ἐτυπώθη ἢ ἐπιγραφὴ ἐν τούτῳ νίκα διὰ τὰ ὑπενθυμίξῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας τὸν ἱερὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐκόπη καὶ διὰ τὰ ἀποτρέπη αὐτοὺς ἀπὸ πᾶσαν φιλοχρηματιάν, καθ' ὃν χρόνον ἢ πατρις κινδυνεύει.

Διὰ τῶν ἱερῶν τούτων χρημάτων παρεσκευάσθη ἡ ἔκστρατεία ταχέως καὶ ἀρτίως.

7. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω προσφώνησιν ὁ Ἡράκλειος ἐπεβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξῆλθε τοῦ Ἑλλησπόντου· κατόπιν ἐστράφη πρὸς νότον καὶ φθάνει εἰς τὴν Λυκίαν· ἐστράφη πάλιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ φθάνει εἰς τὸν Ἴσικὸν κόλπον. Ἐνταῦθα σταματᾷ καὶ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Κιλικίαν, εἰς μίαν στενὴν πεδιάδα περικλειομένην ὑπὸ ἀπροσίτων ὄρέων.

Καὶ τότε συνέβησαν ὅσα προέβλεπεν ὁ Ἡράκλειος. Οἱ Πέρσαι φοβηθέντες μήπως ἀποκοπῇ ἢ μετὰ τῆς χώρας τῶν ἐπικοινωνία, ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα καὶ νὰ ἔλθουν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας τῶν.

8. Ὁ Ἡράκλειος εἶχε μελετήσει καλῶς πῶς ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὸν πόλεμον· δὲν ἐσκέφθη νὰ ἀποβιβάσῃ στρατὸν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραλίαν διὰ τὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα· τοὺς ἄφησεν ἐκεῖ ἀνενοχλήτους διὰ τὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ φύγουν μόνοι τῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινεν.

9. Ἡ ἔκστρατεία τοῦ Ἡρακλείου ηὐλογήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Χοσρόης ἐταπεινώθη. Ἦσαν τόσαι αἱ συμφοραί, τὰς ὁποίας ἔπαθαν οἱ Πέρσαι, ὥστε ὁ Ἡράκλειος ἐκαλεῖτο ὑπ' αὐτῶν *ξίφος τοῦ Θεοῦ*· ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὁδηγῶν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἄλλ' ὁ πόλεμος δὲν ἐτελείωσεν. Οἱ Πέρσαι ἦσαν λαὸς γενναῖος καὶ πολεμικὸς καὶ ἐθεωροῦντο ἕως τότε ἀκαταγώνιστοι παρ' ὄλην δὲ τὴν ταπεινώσιν των ἦσαν ἀκόμη ἐπικίνδunami εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος.

β') Δευτέρα ἐκστρατεία.

10. Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Ἡράκλειος ἔκαμε δευτέραν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Εἰσέρχεται εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των. Καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσουν αἱ συμπλοκαί, ἐκάλεσε πλησίον τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ὠμίλησεν ὡς ἑξῆς:

— « Ἄνδρες ἀδελφοί μου, ἄς πολεμήσωμεν μὲ γενναϊότητα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας, οἱ ὅποιοι μεγάλα κακὰ ἔκαμαν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Ἄς σκεφθῶμεν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντὸς τῆς χώρας των, καὶ ὅτι ἡ φυγὴ φέρει παντελῆ καταστροφὴν. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι παρθένους ἤρπασαν καὶ στρατιώτας ἀπανθρώπως κατέκοψαν. Ὁ κίνδυνος τὸν ὅποιον θὰ διατρέξωμεν δὲν θὰ μείνη χωρὶς ἀμοιβήν· στέφανος δόξης αἰωνίας θὰ εἶναι ὁ μισθός μας. Ἄς δειχθῶμεν, ἀδελφοί μου, γενναῖοι καὶ ὁ Θεὸς θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ ἔργον μας ».

11. Πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ αὐτοθυσίας οἱ στρατιῶται διέτρεχον μετὰ τοῦ βασιλέως των τὴν Περσικὴν χώραν κυριεύοντες ἐχθρικὰς πόλεις τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην.

Τὴν 12ην Δεκεμβρίου τοῦ 627 συνεκροτήθη μάχη παρὰ τὸν Ζαβάταν ποταμόν. Ἡ μάχη διήρκεσεν ἀπὸ πρωΐας μέχρι νυκτός, ἦτο δὲ πεισματώδης καὶ πολύνεκρος· διότι οἱ Πέρσαι καὶ θάρρος εἶχον καὶ ἐμπειροπό-

λεμοι ἦσαν. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀνδρεία τοῦ βασιλέως Ἑρακλείου ἐμάχετο πρῶτος καὶ ἐφόρευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Περσῶν Ραξάνην. Τέλος ἡ νίκη ἔσπεψε τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα, ὁ δὲ Περσικὸς στρατὸς στερηθεὶς τοῦ γενναίου στρατηγοῦ του διεσκορπίσθη ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

12. Τώρα πλέον ἀκωλύτως ὁ Ἑράκλειος εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν Δασταγέρδην, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως διέμενεν ὁ Χοσρόης. Παραχρῆμα οἱ νικηταὶ κατέλαβον τὰ φρούρια τῆς πόλεως καὶ τὰ ἀνάκτορα. Ἐνταῦθα εὔρον ἀμυθήτους θησαυροὺς, σωροὺς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, πλῆθος μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ἀρωμάτων, παραδείσους βρίθοντας φασιανῶν, στρουθοκαμήλων, δορκάδων, ὀνάγρων καὶ ἄλλων ἀγρίων θηρίων διὰ τὸ κυνήγιον τοῦ βασιλέως.

13. Ἀλλὰ τὸ πολυτιμότεον τῶν λαφύρων ὑπῆρξαν τριακόσαι χριστιανικαὶ σημαῖαι, τὰς ὁποίας εἶχον κυριεύσει οἱ Πέρσαι εἰς προηγουμένους πολέμους. Εὔρον πρὸς τούτοις πολλοὺς χριστιανούς, οὐ μόνον Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοεθνεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκρατοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν αἰχμάλωτοι. Πάντας τούτους ἠλευθέρωσεν ὁ Ἑράκλειος.

14. Τοῦ Χοσρόου τὸ τέλος ὑπῆρξεν ἐλεεινόν. Συνελήφθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σιρόου καὶ δεσμευμένος μὲ πέδας σιδηρᾶς ἐρρίφθη εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν. Ἐπειτα δὲ εἶδεν ἐνώπιόν του νὰ σφαγῇ ὁ ἄλλος υἱὸς του, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὀρίσει ὡς διάδοχον. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐφονεύθη καὶ ὁ ἴδιος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του.

Τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Σιρόης, κάμνει εἰρήνην μὲ τὸν Ἑράκλειον καὶ παραδίδει εἰς αὐτὸν ὄλους τοὺς χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἐκρατοῦντο

αἰχμάλωτοι πρὸς τούτοις δὲ παραδίδει καὶ τὸ ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρπαγῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του.

γ') Ἐξοδος τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

15. Μεγαλοπρεπεστάτη ἦτο ἡ τελετὴ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ βαστάζοντες κλάδους ἐλαιῶν καὶ λαμπάδας. Προεπορεύοντο ὁ πατριάρχης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντῖνος, ἡ βουλή, ὅλος ὁ κληρὸς τῆς πρωτεύουσας καὶ οἱ ἄρχοντες, μὲ δάκρυα χαρᾶς περιμένοντες τὸν νικητὴν.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐπλησίασεν, ὁ υἱὸς του ἐγονυπέτησε πρὸ αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους καὶ μὲ δάκρυα ἔβρεξαν τὴν γῆν. Κατόπιν ἡ παράταξις ἐκίνησε μὲ τάξιν καὶ εὐπρέπειαν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

16. Τέσσαρες ἐλέφαντες ἔσυρον τὴν ἄμαξαν τοῦ Ἡρακλείου περικυκλωμένοι δὲ ὑπὸ δάσους λαμπάδων καὶ εἰκόνων ἔψαλλε μετὰ τῶν ἀρχιερέων τὸν τρισάγιον ὕμνον· τὸ δὲ ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐθυμιατίζετο μὲ σμύρναν καὶ λίβανον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου.

17. Ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ τίμιος Σταυρὸς ἀπετέθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ἐπετράπη δημοσίᾳ σταυροπροσκύνησις, ἡ ὁποία διήρκεσε μῆνᾶς τινάς. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο προσῆλθον πρὸς ἀσπασμὸν τοῦ τιμίου ξύλου εὐσεβεῖς χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν περᾶτων τῆς Χριστιανοσύνης.

18. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκομίσθη ὁ τίμιος Σταυρὸς εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ παντὸς

τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἀνύψωσεν αὐτὸν πάλιν τὴν 14ην Σεπτεμβρίου τοῦ 629. Ἐκτοτε ἡ Ἐκκλησία τελεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

26. Ποιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων.

1. Πλὴν τῶν Περσῶν, ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἦτο τὸ ἔθνος τῶν Ἀβάρων. Οἱ Ἀβαροὶ ἐξεκίνησαν κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὰ πέραν τοῦ Καυκάσου ὄροπέδια τῆς σημερινῆς Ρωσίας, διηυθύνοντο δὲ πρὸς δυσμὰς ἀκολουθοῦντες τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἰς τὸν δρόμον των ἐλεηλάτουν τὰς χώρας, διὰ τῶν ὁποίων διήρχοντο, καὶ ἔσπειρον τὴν δυστυχίαν εἰς τοὺς κατοίκους.

2. Τὸν ἕκτον αἰῶνα εἶχον φθάσει εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου ἦσαν ἐγκατεστημένοι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως, ἔξω δὲ βίον νομαδικὸν καὶ ληστρικόν.

Οὗτοι δηλαδὴ ἀγροὺς δὲν ἐκαλλιέργουν διὰ νὰ συγκομίζουσι τοὺς καρπούς, δένδρα δὲν ἐφύτευον, διότι δὲν εἶχον μόνιμον κατοικίαν· ἐπομένως οὔτε οἰκίας ἔκτιζον, οὔτε πόλεις εἶχον· ἔξω εἰς σκηνάς κινητάς, ἐπὶ ἀμαξῶν. Εἶχον ὅμως φοβερὸν ἵππικόν· δι' αὐτοῦ εἰσέβαλλον εἰς διαφόρους χώρας, ἐλεηλάτουν αὐτάς καὶ ὑπέτασσον τοὺς λαούς.

Ἐπειδὴ ἐγειτόνευον μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ἔκα-

μαν πολλοὺς πολέμους κατ' αὐτοῦ, ἐπέφερον μεγάλας καταστροφάς, αἱ δὲ λεηλασίαι ἔφθανον μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

3. Προτοῦ ὁ Ἡράκλειος ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἐφρόντισε νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῶν Ἀβάρων· κατώρθωσε δὲ μὲ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔδωσεν εἰς αὐτούς, νὰ κάμῃ συνθήκην φιλίας.

Ἄλλ' οἱ Ἀβαροὶ ἦσαν καὶ δόλιοι διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ἡράκλειος εὗρίσκετο εἰς τὴν Περσίαν, δὲν ἐδίστασαν νὰ συνάψουν συμμαχίαν μετὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ ἐπέλθουν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ πολιορκήσουν αὐτὴν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τὴν 29 Ἰουλίου τοῦ 626.

4. Οἱ Ἕλληνες, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀρκετὸν στρατόν, ὥστε νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν Ἀβάρων, ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς δοκιμάζοντες, ἴσως τοὺς πείσουν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ ματαία προσπάθεια.

Ὁ Χαγᾶνος, δηλαδὴ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀβάρων, τοὺς ἀπήντησε τὰ ἑξῆς:

— «Ὁφείλετε νὰ ἐξέλθετε τῆς πόλεως μὲ μίαν μόνον ἐνδυμασίαν ἕκαστος καὶ μὲ τροφὴν μιᾶς ἡμέρας καὶ νὰ περάσετε εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφήνοντες εἰς ἐμὲ τὴν πόλιν καὶ τὴν περιουσίαν σας. Οἱ σύμμαχοί μου καὶ φίλοι μου Πέρσαι θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν νὰ μεταβῆτε ὅπου θέλετε. Ἄλλος τρόπος νὰ σωθῆτε δὲν ὑπάρχει, ἐκτὸς ἂν γίνετε ἰχθύες καὶ φύγετε διὰ θαλάσσης ἢ περωτοὶ καὶ πετάξετε εἰς τὸν οὐρανόν».

5. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀπόπειρα πρὸς συμβιβασμὸν ἀπέτυχε καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν. Ματαίως οἱ Ἀβαροὶ μετεχειρίσθησαν πάσας τὰς γνωστὰς τότε πολιορκητικὰς μηχανὰς πρὸς ἄλωσιν τῆς πόλεως. Ὁ

ὀλιγάριθμος στρατὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμψυχούμενος ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς πατριάρχου Σεργίου, κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ πάσας τὰς ἐφόδους τῶν Ἀβάρων.

Ἔνεκα τῶν ἐπανειλημμένων ἀποτυχιῶν οἱ Ἄβαραροι ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τὴν 8ην Αὐγούστου.

6. Ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον διέτρεξεν ἡ Κωνσταντινούπουλις καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ἦτο μέγιστος. Ἐὰν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύετο, θὰ κατεστρέφετο καὶ ὁ Ἡράκλειος ἐντὸς τῆς ἐχθρικῆς χώρας, ὅπου εὐρίσκετο. Διὰ τοῦτο ἡ σωτηρία τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἐθεωρήθη ἔργον θεῖον καὶ ὄχι ἀνθρώπινον· ἀπεδόθη εἰς τὴν προστάτιδα τῆς πόλεως Θεοτόκον, ἡ ὁποία ἐνέπνευσε θάρρος καὶ γενναιότητα εἰς τὴν ὀλιγάριθμον φρουρὰν τῶν τειχῶν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, ὁ ὁποῖος ψάλλεται ἀπὸ τότε ἐκάστην Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας, ὅπως κοινῶς τὸν ὀνομάζομεν.

Τότε ἐπίσης συνετάχθη ὁ μετὰ τοῦ Ἀκαθίστου ψαλλόμενος εὐχαριστήριος ὕμνος:

*Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι, χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

27. Ἡ ναυμαχία τῆς Λήμνου.

(Τὴν 5^{ην} Ἰανουαρίου τοῦ 1913).

α') Τὸ σχολεῖον τοῦ Μούδρου.

1. Ἀκριβῶς εἰς τὰς 8 τὸ πρωί, ὅπως καθ' ἑκάστην ἡμέραν, δυνατὸν κουδούνισμα ἠκούσθη. Διὰ μιᾶς κατέπαυσε τὸ τρικυμιῶδες βοητὸν καὶ τὰ εὐθυμα γέλια τῆς τάξεως, ὅπου μαθηταὶ περισσότεροι ἀπὸ τριάκοντα ἐγέλων, ἐμάλωναν καὶ παντοιοτρόπως ἐθορούβουν, ἄλλοι διαβάζοντες μουρμουριστὰ καὶ βιαστικὰ τὸ μάθημά των καὶ ἄλλοι συζητοῦντες γεγονότα πολεμικὰ ἀπὸ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν.

2. Πρὶν ἀκόμη ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὴν ἔξω θύραν τὸ τρεμουλιαστὸ χέρι τοῦ ἐπιστάτου γέρο-Λάμπη, πὺν ἀνεβοκατέβαινε μὲ τὸν βαρὺν κώδωνα, ὅλα τὰ βιβλία ἔκλεισαν, ὅλη ἡ πολύλογος ζωὴ τῆς τάξεως ἐνεκρώθη, οἱ δὲ μαθηταί, στηλωμένοι εἰς τὰ θρανία των, ἐπερίμεναν νὰ φανῆ εἰς τὴν θύραν τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ διδασκάλου.

3. Ἄλλ' ὁ κύριος Τάσης παραδόξως δὲν ἐφαίνετο.

Ἦτο δὲ πολὺν ιδιόρρυθμος ἄνθρωπος ὁ διδάσκαλος τοῦ Μούδρου. Ὑψηλός, ἰσχνός, νευρικός, μὲ κεφα-

λήν μεγάλην καὶ μαλλιά πυκνὰ καὶ μακριά, κτενισμένα πρὸς τὰ ὀπίσω, πάντοτε αὐστηρός, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἀγαθὸς καὶ πονετικός. Εἶχε κατακτήσει τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν του. Εὗρισκε πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ διδάσκη τοὺς μαθητάς του περισσότερα καὶ σπουδαιότερα πράγματα, ἀπὸ ὅσα συνήθως διδάσκονται εἰς τὰ σχολεῖα. Καὶ τὰ μικρὰ Ἑλληνόπουλα τοῦ Μούδρου πολλάκις εἶχον συγκινηθῆ μέχρι δακρύων, ὅταν ἤκουον τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διδασκάλου Τάση.

4. Αὐτὸς πάντοτε ἔδιδε τὸ σύνθημα ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ γραφείου εἰς τὸν ἐπιστάτην νὰ σημαίνει καί, πρὶν ἀκόμη ὁ κώδων σιωπήσῃ, εὕρισκετο εἰς τὴν τάξιν. Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐνεφανίσθη, ὅπως πάντοτε. Ἐπέρασαν μερικαὶ στιγμαὶ ἡσυχίας, ἀλλὰ ματαίως. Τέλος οἱ μαθηταὶ ἀνελάμβανον ὀλίγον κατ' ὀλίγον θάρος, ψιθυρισμοὶ ἤρχισαν, δύο τρεῖς χάρτιναι σαῖτες ἐπέταξαν ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς τάξεως πρὸς τὴν ἔδραν, ἐνῶ οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ κυρίου Τάση, οἱ ἐπιμελεῖς καὶ φρόνιμοι, καθισμένοι εἰς τὰ πρῶτα θρανία, ἐστενοχωροῦντο.

Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ κρατηθῆ ἡ τάξις. Ἡ ἀταξία καὶ ἡ ὀχλοβοή, ἡ ὁποία γίνεται κάθε πρωτῆ, ἕως ὅτου κτυπήσῃ ὁ κώδων, ἐπανελήφθη καὶ τώρα εἰς μεγαλύτερον βαθμόν.

5. Ὁ ἥλιος, ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα κρυπτόμενος εἰς νέφη μολύβδινα, τὴν πρωτῆν ἐκείνην εἶχεν ἀναφανῆ καὶ ὑπέρλαμπρος ἐχρύσωνε τὴν θάλασσαν. Ἐλαφρὰ κυματάκια ἐξέσπων εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ἐνῶ μακρὰν τὸ ἀνοιχτὸν πέλαγος ἐχάνετο εἰς τὴν θαμβὴν ὁμίχλην. Εἰς τὴν τάξιν ἡ βοή ἐξηκολούθει, ὅταν ἕξαφνα οἱ μαθηταί,

ὄσοι εὐρίσκοντο εἰς τὰ παράθυρα καὶ ἔγραφον τὰ ὀνόματα των εἰς τὰ ἰδρωμένα τζάμια, ὥρμησαν εἰς τὰ θρανία των.

β') *Ἐμφανίζεται ὁ διδάσκαλος.*

6. Ὁ θόρυβος διὰ μιᾶς εἶχε καταπαύσει. Ἡ ἀναπνοὴ τριάκοντα μαθητῶν ἠκούετο ἀσθενεστέρα τῆς ἀναπνοῆς βρέφους. Τέλος ἡ θύρα ἤνοιξε καὶ ἐφάνη τὸ ὑψηλὸν σῶμα τοῦ διδασκάλου, τυλιγμένον εἰς μακρὸ ἐπανωφόρι, τὸ ὁποῖον τὸν ἔκαμνε φοβερώτερον. Παράδοξος τὴν μορφὴν, ὀλίγον ἄγριος, σὰν ἀφηρημένος, μὲ τὰ ὑποδήματα λασπωμένα καὶ τὰ μαλλιά ἀνεμισμένα, ἐπέρασε βιαστικὸς τὴν τάξιν, ἐψιθύρισεν ἓν «καλὴ μέρα», ἔβγαλε τὸ ἐπανωφόρι του καὶ ἀφοῦ τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν χαμηλὴν ἔδραν, εἶπε μὲ σιγανὴν φωνήν:

— Λέγε τὴν προσευχὴν, Στάθης.

7. Ἐνας μικρὸς μαθητῆς, ὠχρὸς καὶ ἀδύνατος, ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ πρῶτον θρανίον, συγχρόνως δὲ ἐσηκώθησαν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ ἐσταύρωσαν τὰς χεῖρας.

— «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...»

Ὁ διδάσκαλος μὲ τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῆς τραπέζης του εἶχε χαμηλώσει τὴν κεφαλὴν βυθισμένην εἰς τὰς χεῖράς του, μὴ βλέπων, μὴ προσέχων, ὡς ἀφηρημένος.

«...Ἀμήν!» εἶπεν ὁ Στάθης, καὶ ἐνῶ ὅλη ἡ τάξις ἐσταυροκοπεῖτο ὁ διδάσκαλος ἔμενεν ἀκόμη σκυμμένος.

8. Τί συνέβαινε λοιπόν; Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐκοιτάζοντο μὲ ἀπορίαν, μερικοὶ ψιθυρισμοὶ ἠκούοντο καὶ ἓνας ζωηρὸς μαθητάκος, ὁ πλέον ἄτακτος, ὁ ἀστεῖος τῆς τάξεως, ἐτόλμησε νὰ τιναχθῆ ἑπάνω ἀπὸ τὸ θρανίον, μὲ ἓνα τρομερὸν μορφασμὸν εἰς τὸ πρόσωπον.

Ἄλλὰ συνέπεσε τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ σηκώσῃ τὴν κεφαλὴν του ὁ διδάσκαλος.

Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐκοκκάλωσαν. Νέκρα καὶ τρόμος τοὺς ἐκυρίευσε, διότι ὁ διδάσκαλος Τάσης, μολονότι ἄλλοτε ἦτο γελαστός, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο ἐξαιρετικῶς σοβαρὸς καὶ σύννους.

9. Καὶ ὅμως ὁ διδάσκαλος δὲν ἐτιμώρησε τὸν ἄτακτον Λινάρδον, τὸν ἐκοίταξε μόνον μὲ τὰ μάτια του, ἀπλανῆ σὰν γυάλινα, καὶ μὲ φωνὴν μελιχίαν εἶπε:

— «Γιατί, παιδί μου, δὲν κάθῃσαι φρόνιμα; Εὐρίσκεις τόσῃν εὐχαρίστησιν μὲ τὸ νὰ δείχνῃς εἰς τὰ ἄλλα παιδιά ὅτι μόνος ἐσὺ εἶσαι ἓνας ἄτακτος; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ ὄχι διὰ νὰ σᾶς ξυλιζῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς μορφώνω; Μὲ τί ὄρεξιν λοιπὸν θὰ ἐργασθῶ; πῶς θὰ σᾶς διδάξω ὅλα ὅσα θὰ σᾶς χρειασθοῦν, διὰ νὰ γίνετε μίαν ἡμέραν ὠφέλιμοι διὰ τὴν πατρίδα;»

γ) Γεώργιος Ἀβέρωφ.

10. Καὶ ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος μὲ τὴν αὐτὴν γλυκύτητα:

— «Ἄς μὴ εἶπῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς, παιδιά μου: τί ἤμπορῶ νὰ κάμω ἐγὼ, ἓνα φτωχόπαιδο, γιὰ τὴν πατρίδα; Ὅχι! Πρέπει νὰ μάθετε, ὅτι καὶ τώρα ἡ πατρίς μας χρεωστεῖ μέγα μέρος τοῦ θριάμβου της εἰς ἓνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ μεγάλο θωρηκτόν, τὸν Μπαρμπα-Γιῶργον· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο πρὶν φτωχόπαιδο σὰν καὶ σᾶς».

11. Οἱ μαθηταὶ ἐκοίταζαν τὸν διδάσκαλον κατάπληκτοι καὶ μὲ εὐχαρίστησιν τὸν ἤκουον.

— «Αὐτὸ τὸ θωρηκτόν», ἐξακολουθεῖ ὁ διδάσκα-

λος, «τὸ ἐχάρισεν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, ἓνας πλούσιος ὁμογενῆς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ποὺ ἔκαμε καὶ πλῆθος ἄλλας εὐεργεσίας καὶ ἔργα εἰς τὴν πατρίδα του, ὅταν ἀπέκτησε πολλὰ χρήματα».

12. «Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Μέτσοβον τῆς Ἡπείρου, πτωχὸς καὶ ἄσημος· εἰργάσθη, ἐκοπίασεν, ἀπὸ δοῦλος ἔγινε πλούσιος, ἑκατομμυριοῦχος, ἔγινεν εὐεργέτης τοῦ χωρίου του καὶ ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τοῦ Ἔθνους. Ἔδωσε χρήματα διὰ τὸ Πολυτεχνεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἔκτισε τὰς φυλακὰς τῶν Ἐφήβων, ἐμαρμαρόστρωσε τὸ μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον Παναθηναϊκὸν Στάδιον, καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐδώρησε χρήματα διὰ νὰ γίνῃ τὸ μεγαλύτερον πολεμικὸν πλοῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα ὠνόμασε Γεώργιον Ἀβέρωφ».

δ) *Γίνεται ναυμαχία.*

13. Αἰφνης ὁ διδάσκαλος ἐτινάχθη ἀπὸ τὴν ἔδραν του, ὤρμησε πρὸς τὸ παράθυρον καὶ ὠχρὸς προβάλλων τὴν κεφαλὴν του ἔξω, προσεπάθει ὡς διὰ νὰ ἀκούσῃ κάτι. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἠσθάνθησαν τότε μίαν συγκίνησιν, ἐμάντευσαν ὅτι κάτι ἔκτακτον συνέβαινε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τὸ ἐμάντευσαν ἀπὸ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ διδασκάλου, ἀπὸ τὸ παράδοξον ὕφος του, ἀπὸ τὸ ἀπρόοπτον μάθημα, καὶ τώρα ἀπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων, ὁ ὁποῖος ἠκούετο μακρόθεν ἀπὸ τὸ πέλαγος.

Ὅλοι ἐσηκώθησαν ὄρθιοι εἰς τὰ θρανία καὶ συνωθούμενοι, δακρυσμένοι, ἐκάρφωσαν τὰ μάτια των μακρὰν εἰς τὴν γαλανὴν θάλασσαν.

14. «Παιδιά μου, γονατίσατε», ἐφώνηξε μὲ τρέ-

μουσαν φωνήν ὁ διδάσκαλος. «Αὐτὴν τὴν στιγμὴν γίνεται ναυμαχία. Ἄν καὶ σήμερον νικήσῃ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ θρίαμβος τοῦ σταυροῦ θὰ εἶναι ἀσφαλῆς».

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄνεμος ἐκτύπων τὰ ἀγριεμένα μαλλιά τοῦ κυρίου Τάση καὶ ἐν μακρινὸν μπουμπουνητὸν ἀντήχει εἰς τοὺς γυμνοὺς τοίχους τῆς τάξεως, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος μὲ τὰ μάτια ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἔκαμνε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὰ χεῖλη του ἐψιθύριζαν:

— «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαὸν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸ Σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα».

15. Εἰς τὴν παραλίαν, ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῶν λόφων τοῦ Μούδρου, μία ἄλλη θάλασσα ὑπὸ διαρκῆ κύματα ἀνθρώπων, μία ἀπέραντος θάλασσα ἑλληνικῶν καρδιῶν, φουσκωμένη ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀγωνίαν, περιμένει νὰ μεγαλώσουν μερικὰ μικρὰ στίγματα, ἕξω μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, ὅπου τὰ χρώματα τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐνώνονται.

ε') Ὁ στόλος ἐπιστρέφει.

16. Ὁ μαῦρος καπνός, ὁ ὁποῖος σηκώνεται ἀπὸ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα στίγματα, σιγὰ-σιγὰ μεγαλώνει καὶ διακρίνεται πλέον ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπιστρέφων σῶος καὶ νικητής.

Ὅλον αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ ὁποῖοι καρφώνονται εἰς τὸν γαλανὸν ὀρίζοντα, ἀναζητοῦν τὸν «Ἀβέρωφ».

Θέλουν νὰ ἰδοῦν τὸ ἀνίκητον πλοῖόν μας. Θέλουν

νά ἰδοῦν τὸν Μπάριμπα-Γιῶργον, τὸ φόβητρον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

17. Τὰ σκάφη πλησιάζουν. Διακρίνονται καθαρά, ἐμπρὸς τὰ τορπιλλικά, στακτερὰ δελφίνια παίζοντα μὲ τὰ κύματα, ὀπισθεν τὰ ἀντιτορπιλλικά, καὶ τέλος τὰ ὀγκώδη θωρηκτὰ «Ύδρα», «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά», τῶν ὁποίων ὑπερέχει καταπληκτικῶς ὁ «Ἀβέρωφ».

Οἱ ὀφθαλμοὶ ὀρθάνοικοι καμαρώνουν τὸν θριαμβευτήν. Τὰ στόματα χάσκουν καὶ χεῖρες ἐκτείνονται μὲ τὰ χρωματιστὰ μανδήλια ἀνεμιζόμενα.

18. Ἐξαφνα κρότος ἀλύσεων καὶ κατακυλίσματος σιδήρων ἀκούεται διὰ μιᾶς ὅλα τὰ σκάφη καρφώνονται, ὅπου εὐρέθησαν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν θεατῶν ἀλαλαγμὸς φωνῶν ἠνώθη μετὰ τῶν συριγμῶν ὄλων τῶν πλοίων.

— «Νὰ μᾶς ζήσετε, θαλασσοπούλια».

19. Σμῆνος λέμβων καὶ πλοιαρίων σημαιοστολίστων καὶ μερικοὶ τολμηροὶ νησιῶται κολυμβῶντες ὀλισθαίνουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σκάφη καὶ κυκλώνουν τὸ ὑπερήφανον θωρηκτόν μας. Χεῖρες ἐκτείνονται διὰ νὰ ψαύσουν καὶ χεῖλη διὰ νὰ φιλήσουν τὰς χαλυβδίνους πλευρὰς τοῦ γίγαντος...

ζ') Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀβέρωφ.

20. Ὁ κύριος Τάσης, ὁ διδάσκαλος τοῦ Μούδρου, τριγυρισμένος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του, παρηκολούθει τὴν ὄλην σκηνογραφίαν ἀπὸ ἓνα ὑψηλὸν βράχον τοῦ λιμένος, καί, ὅταν πλέον ἐνύκτωσεν, ἔβλεπαν ἀκόμη κάτω εἰς τὰ ζοφερὰ ὕδατα τὴν ὀγκώδη σκιὰν τοῦ θωρηκτοῦ, ἐπιβλητικὴν, σιωπηλήν, ἀτάραχον.

21. Εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων τῶν μαθητῶν ὑπερτάτη καὶ ἱερὰ συγκίνησις ἐκυριάρχει, ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ πτωχοῦ παιδίου τοῦ Μετσόβου ἐπερῦγιζεν ὑπεράνω τοῦ ἀναπαυομένου θωρηκτοῦ, ἐπερῦγιζεν ὑπεράνω καὶ αὐτῶν καὶ ἐνίσχυε τὴν πεποίθησίν των, ὅτι ἡ πατρὶς στηρίζει τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της καὶ εἰς τὰ πλεόν ταπεινὰ παιδιὰ της.

28. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

(Εἶχε λήξει ὁ Περσικὸς πόλεμος. Οἱ Πέρσαι εἶχον νικηθῆ ἐν Μαραθῶνι, ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Πλαταιαῖς.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς νίκης ὤφειλετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι τώρα πλήρεις χαρᾶς καὶ ὑπερηφάνειας ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς καταστροφείσης ὑπὸ τῶν Περσῶν πόλεώς των.

Τὴν Ἑλληνικὴν νίκην καὶ ἰδίᾳ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἠσθάνετο βαθύτατα ὁ ποιητὴς Αἰσχύλος, διότι ἐπολέμησεν ἡρωικῶς καὶ ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς.

Διὰ τοῦτο ἠδυνήθη νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην θαυμασίως διὰ τοῦ δράματός του, τὸ ὅποιον καλεῖται *Πέρσαι*.

Ἡ σκηνὴ παρίσταται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Περσικοῦ κράτους Σοῦσα καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ξέρξου.

Ἐκεῖ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἄτосσα, ταρασσομένη ὑπὸ κακῶν ὀνειδῶν, ἀναμένει μετ' ἀγωνίας εἰδήσεις περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκστρατείας).

α) *Πῶς γίνεται γνωστὴ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ξέρξου.*

Ἄτосσα

Πάντοτε μὲν βλέπω ὄνειρα, ἀφ' ὅτου ὁ υἱός μου ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν γῆν τῶν Ἑλλήνων, θέλων νὰ

ὑποτάξη αὐτήν. Ἄλλ' οὐδέποτε εἶδον τόσον ἑναργῆς ὄνειρον, καθὼς τὴν παρελθούσαν νύκτα, καὶ θὰ σᾶς τὸ εἶπω:

Μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶδον δύο γυναῖκας εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένας, καὶ ἡ μὲν μία ἐφόρει ἐνδύματα περσικά, ἡ δὲ ἄλλη ἑλληνικά. Ἦσαν ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἀμέμπτου ὠραιότητος, ἐφαίνοντο δὲ ὅτι ἦσαν ἀδελφαὶ καὶ κατοῦν ἡ μὲν μία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μοῦ ἐφάνη ἀκόμη, ὅτι εἶδον καὶ τὸν υἱόν μου Ξέρξην, ὁ ὁποῖος ἔξευξε τὰς γυναῖκας αὐτὰς εἰς τὸ ἄρμα του καὶ τὰς ἔδεσεν εἰς τὸν ζυγὸν μὲ τοὺς ἱμάντας. Καὶ ἡ μὲν μία ἐκαμάρωνε, διότι εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν αὐτήν, ἡ δὲ ἄλλη τὸναντίον ἐξηγριώθη καὶ ἀπέκοψε μὲ τὰς χεῖράς της τοὺς ἱμάντας καὶ ἔθραυσε τὸν ζυγόν. Πίπτει κατόπιν ὁ υἱός μου ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ αἴφνης παρουσιάζεται ὁ Δαρεῖος, ὁ ὁποῖος τὸν οἰκτίρει διὰ τὸ πάθημά του. Μόλις τὸν βλέπει ὁ Ξέρξης, σχίζει τὰ ἐνδύματά του ἀπὸ τὴν λύπην του.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶδον τὴν νύκτα εἰς τὸν ὕπνον μου. Ἀφοῦ δὲ ἠγέρθην ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἐνίφθην, μετέβαινον εἰς τὸν βωμόν διὰ νὰ προσφέρω θυσίαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ἴσως ὁ θεὸς οὗτος ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον προλέγει τὸ ὄνειρον.

Καὶ τί βλέπω, καλοὶ μου γέροντες! Βλέπω ἕνα ἀετόν, ὁ ὁποῖος καταδιωκόμενος ἐπῆγε καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὸν βωμόν. Ἀπὸ τὸν φόβον μου ἔσταμάτησα καὶ ἐκοίταζα χωρὶς νὰ εἶπω λέξιν. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς βλέπω ἕνα ἰέρακα νὰ ὀρμᾷ ἐναντίον τοῦ ἀετοῦ καὶ μὲ τοὺς ὄνυχας νὰ τοῦ μαδᾷ τὴν κεφαλὴν· ὁ δὲ ἀετὸς τίποτε δὲν ἔκαμνε, παρὰ ἀφοῦ ἐξάρωσεν, ἄφηνε νὰ τὸν κακοποιῇ ὁ ἰέραξ.

Αὐτά, ἀγαπητοί μου γέροντες, εἶναι φοβερὰ πράγματα καὶ δι' ἐμὲ ἢ ὅποια τὰ εἶδον, καὶ διὰ σᾶς, οἱ ὅποιοι τὰ ἀκούετε.

Γέροντες

Δὲν θέλομεν οὔτε νὰ σὲ φοβίσωμεν, οὔτε νὰ σοῦ δώσωμεν θάρος. Τοὺς θεοὺς ἅς ἰκετεύσωμεν νὰ ἀποτρέψουν μὲν τὰ κακά, νὰ ἐκτελέσουν δὲ τὰ συμφέροντα.

Ἄτισσα

Εἶθε νὰ ἔχουν καλὸν τέλος ὅλα τὰ ζητήματά μας. Ἄλλ' ἤθελα νὰ μάθω, ἀγαπητοί μου γέροντες, αἱ Ἀθῆναι εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς εὐρίσκονται;

Γέροντες

Μακράν, πρὸς δυσμὰς, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ κόσμου.

Ἄτισσα

Ἄλλὰ διατί ὁ υἱὸς μου ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν τὴν πόλιν;

Γέροντες

Διότι, ἂν ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, θὰ ὑπετάσσετο ἡ Ἑλλὰς ὅλη.

Ἄτισσα

Ἐχουν αὐτοὶ πολὺν στρατόν;

Γέροντες

Ἐχουν βέβαια στρατόν, ὁ ὅποιος μάλιστα πολλὰ κακὰ εἰς τοὺς Πέρσας ἔκαμεν.

Ἄτισσα

Ποῖον ἔχουν βασιλέα; ποῖος εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ;

Γέροντες

Κανενὸς ἀνθρώπου δὲν εἶναι δοῦλοι οὔτε ὑπήκοοι.

Ἄτισσα

Πῶς λοιπὸν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἐπερχομένους ἐχθροὺς ἄνευ βασιλέως;

Γέροντες

Ὅπως ἠδυνήθησαν καὶ τοῦ Δαρείου τὸν στρατὸν νὰ καταστρέψουν, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ πολὺς καὶ καλός.

Ἄλλὰ ταχέως θὰ μάθωμεν τί συμβαίνει. Αὐτὸς ἐκεῖ, ὁ ὁποῖος δρομαίως ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς, εἶναι ἀγγελιαφόρος, καὶ χωρὶς ἄλλο θὰ μᾶς εἴπη ὅτι συνέβη εἴτε καλὸν εἴτε κακόν.

Ἄγγελος

ὦ πόλεις ὅλης τῆς Ἀσίας! ὦ πλουσία Περσικὴ χώρα! Μάθετε ὅτι μὲ ἐν κτύπημα πολὺς πλοῦτος ἐξηφανίσθη, οἱ δὲ ἄριστοι τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν, καὶ ὄλος ὁ Περσικὸς στρατὸς κατεστράφη. Ἐγὼ δὲ ἀνελπίστως κατώρθωσα νὰ φθάσω εἰς τὴν πατρίδα.

Ἥξεύρω ὅτι λέγω ἀπίστευτα πράγματα καὶ ὅμως δὲν τὰ ἤκουσα παρ' ἄλλων, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἤμην ἐκεῖ, καὶ θὰ σᾶς εἴπω, πόσον μέγала κακὰ ἐπάθαμεν.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς ἐκεῖ πλησίον εἶναι γεμᾶται ἀπὸ νεκροὺς ἀδόξους.

ὦ, πόσον μοῦ εἶναι μισητὸν νὰ ἀκούω τὸ ὄνομα τῆς Σαλαμῖνος, πόσον στενάζω, ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι πολλὰς Περσίδας μητέρας ἔκαμαν χωρὶς παιδιὰ καὶ συζύγους χωρὶς ἄνδρας.

Ἄτοσσα

Δὲν ἠμπορῶ νὰ ὀμιλήσω ἢ δυστυχίης· τόσον εἶμαι κατάπληκτος δι' ὅσα ἀκούω. Ἡ συμφορὰ εἶναι ἀνωτέρα ἢ ὥστε νὰ ἐρωτήση τις ἢ νὰ ἀναφέρῃ λεπτομερείας. Ἄλλ' ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποφέρωμεν ὅ,τι μᾶς δίδουν οἱ θεοί.

Διὰ τοῦτο εἰπέ μας τὴν συμφορὰν ὅπως τὴν ἀντελήφθης, μὲ τὰς λεπτομερείας της, ποῖος ζῆ καὶ ποῖος ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς· ποῖους πρέπει νὰ πενήθσωμεν, διότι ἄφησαν ἔρημον τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθησαν.

Ἄγγελος

Ἐέρξης μὲν ὁ ἴδιος ζῆ καὶ βλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἄλλ' ὁ Ἀρτεμβάρης, ἀρχηγὸς δέκα χιλιάδων ἰππέων, εἰς τὰς βραχώδεις ἀκτὰς τῆς Σαλαμῖνος κτυπιέται ἀπὸ τὰ κύματα.

Ἐχιάρχος Δαδάκης, τραυματισθεὶς διὰ δόρατος, ἐξετινάχθη ἔξω ἀπὸ τὸ πλοῖον.

Ἐλίαιος, ὁ Ἀρσάκης καὶ ὁ Ἀργήστης κυλίνονται καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τοὺς τραχεῖς αἰγιαλοὺς τῆς Σαλαμῖνος.

Ἐρτάμης, ἀρχηγὸς τριάκοντα χιλιάδων ἰππέων, μὲ αἷμα ἔβαψε τὴν ξανθὴν γενειάδα του! Διότι αὐτὸς ἐκτυπήθη εἰς τὸ στήθος καὶ αἷματα ἔρρεον ἀπὸ τὸ στόμα του.

Ἐθάρυβις, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος νεανίας, ἀρχηγὸς διακοσίων πενήκοντα πλοίων, εἰς τὴν ἄμμον εἶναι ἐξηπλωμένος· ἀδόξως ἐφονεύθη ὁ δυστυχής.

Ἐπίσης ἐφονεύθη ὁ ἀγαθὸς Ἀριόμαρδος, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐπένθησαν αἱ Σάρδεις, διότι ἀπὸ ἐκεῖ κατήγετο καὶ ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του.

Ἐσιέννεσις, ὁ βασιλεὺς τῶν Κιλικῶν, ὑπῆρξε

πρῶτος κατὰ τὴν ἀνδρείαν· μόνος αὐτὸς πολλοὺς ἐχθροὺς ἀπέκρουσεν· ἐνδόξως αὐτὸς ἐφονεύθη.

Περὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτὰ τὰ ὀλίγα σᾶς ἀναφέρω ἀπὸ τὰ πολλὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδυνάμην νὰ σᾶς εἶπω.

Ἄτσοσα

Ἄλιμονον! Τί συμφοραὶ εἶναι αὐταὶ πού ἀκούω! Τί αἴσχη καὶ τί θρῆνος διὰ τοὺς Πέρσας!

Ἄλλὰ εἰπέ μου, πόσα πλοῖα εἶχον οἱ Ἕλληνες, ὥστε νὰ τολμήσουν νὰ ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τοῦ Περσικοῦ στόλου;

Ἄγγελος

Ἄν ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, βέβαια ἡ νίκη θὰ ἀνῆκεν εἰς ἡμᾶς· διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον τριακόσια πλοῖα, ὁ δὲ Ξέρξης εἶχε χίλια. Ὡστε, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων ἡμεῖθα ἀνώτεροι.

Ἄλλὰ κάποιος θεὸς ἔγινεν αἰτία νὰ καταστραφῇ ὁ στόλος μας.

Ἄτσοσα

Ἄλλὰ πῶς ἔγινεν ἡ ἀρχὴ τῆς ναυμαχίας; Ποῖοι ἤρχισαν πρῶτοι; Οἱ Ἕλληνες ἢ ὁ υἱός μου;

Ἄγγελος

Τῆς συμφορᾶς μας ἔγινεν ἀρχὴ ἀπὸ κακοποιόν τινα τύχην. Εἰς Ἕλληνα, ἀνήκων εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων, ἦλθεν εἰς τὸν υἱόν σου Ξέρξην καὶ τοῦ λέγει τὰ ἐξῆς: «Οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ μείνουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλὰ θὰ δραπετεύσουν ἄλλος εἰς ἄλλον τόπον, ὅπου ἕκαστος νομίζει ὅτι δύναται νὰ σωθῇ».

Ὁ βασιλεὺς δὲν ἐνόησε τὸν δόλον, ἀλλ' εὐθύς ὡς ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους, ἔδωσεν εἰς τοὺς ναυάρχους τὴν ἐξῆς διαταγὴν:

«Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅταν τὸ σκότος καλύψῃ τὴν γῆν, νὰ σπεύσετε νὰ καταλάβετε τὰς ἐκατέρωθεν τῆς Σαλαμῖνος ἐξόδους τοῦ κόλπου μὲ πολλὰ πλοῖα, μὲ ἄλλα δὲ πλοῖα νὰ περιπολῆτε πέριξ τῆς Σαλαμῖνος διὰ νὰ μὴ δυνηθῆ νὰ δραπετεύσῃ οὐδεὶς Ἑλλην».

Μόλις ἐπῆλθεν ἡ νύξ, ὄλος ὁ Περσικὸς στόλος μὲ πειθαρχίαν καὶ μὲ τάξιν φεύγει ἀπὸ τὸ Φάληρον, ὅπου εἶχεν ἀγκυροβολήσει, καὶ ἐκτελεῖ τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα τριήραρχοι καὶ ναῦται ἔμενον ἄγρυπνοι διὰ νὰ συλλάβουν τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι, καθὼς ἐνόμιζον, θὰ προσεπάθουν νὰ δραπετεύσουν. Καὶ ἡ νύξ παρήρατο, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκινεῖτο ἀπὸ τὴν θέσιν του.

Ὅταν δὲ ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα, ἠκούσθη ὁ ἦχος τῶν Ἑλληνικῶν σαλπύγγων καὶ οἱ πολεμικοὶ παιᾶνες, οἱ ὅποιοι ἀντήχουν εἰς τοὺς βράχους τῆς νήσου. Τότε οἱ Πέρσαι ἐνόησαν τὴν πλάνην των καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου· διότι βέβαια οἱ Ἕλληνες δὲν ἔψαλλον τὸν παιᾶνα πρὸς φυγὴν, ἀλλὰ πρὸς μάχην, τὴν ὁποίαν μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐπεθύμουν.

Εὐθὺς δὲ ὅτε ἐδόθη ἡ διαταγὴ νὰ ὀρμήσουν, ἐβύθισαν τὰς κώπας εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ταχέως ἔπλεον. Καὶ πρῶτον μὲν ὄρμησε τὸ δεξιὸν κέρας, ἠκολούθησε δὲ κατόπιν καὶ ὄλος ὁ στόλος. Καὶ τότε ἦτο δυνατόν νὰ ἀκούησιν μίαν μεγάλην βοήν· ἤρατο ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ὄλοι μαζὶ ἔψαλλον:

«ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἐμπρὸς ἐλευθερώσατε τὴν πατρίδα, ἐλευθερώσατε τὰ παιδιὰ σας, τὰς γυναῖκάς σας, τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν σας καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας. Τώρα εἶναι ὁ ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγών».

Ἄλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι δὲν ἐβράδυναν νὰ κινηθοῦν ὄρμησαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἤρασαν ἡ

συμπλοκή. Ἑλληνικὸν πλοῖον πρῶτον ὄρημα ἔναντιον Φοινικικοῦ καὶ θραύει αὐτὸ μὲ τὸ ἔμβολόν του.

Κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Πέρσαι ἀντεῖχον, ἔπειτα ὁμως, ἐπειδὴ εἰς στενὸν χῶρον ἦσαν πολλὰ πλοῖα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κινουῦνται εὐκόλως καὶ νὰ βοηθοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο· διὰ τοῦτο συνεκρούοντο ἀναμεταξύ των καὶ ἐθραύοντο. Τοῦναντίον τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκινουῦντο ἐλευθέρως καὶ μὲ ἐπιτηδειότητα ἔβαλλον κατὰ τῶν Περσικῶν. Καὶ δὲν ἔβλεπες πλέον θάλασσαν, διότι ἦτο γεμάτη ἀπὸ ἀναποδογυρισμένα σκάφη καὶ ἀπὸ ἄλλα ναύαγια, αἱ δὲ ἀκταὶ ἦσαν πλήρεις νεκρῶν.

Ὁ στόλος τῶν Περσῶν διεσπάρσθη, καὶ τότε πλέον ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν πρὸς τὸ Φάληρον, οἱ δὲ Ἑλληνες κατεδίωκον καὶ τοὺς ἐκτυποῦσαν μὲ θραύσματα κωπῶν καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο εἶχον πρόχειρον, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἀγέλη θύννων· καὶ εἰς ὅλον τὸ πέλαγος ἀντήχει βοή κραυγῶν μαζὶ καὶ θρήνων. Ἐπαυσε τὸ κακόν, ὅταν πλέον ἐπῆλθε σκότος· ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν δυστυχημάτων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ μάθετε, καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἂν σᾶς διηγούμην.

Ἄτοσσα

Ἄλιμονον, τί πέλαγος κακῶν εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔπαθαν οἱ Πέρσαι!

Ἄγγελος

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτά, ἔπαθαν κατόπιν μεγαλύτερα καὶ φοβερῶτερα.

Ἄτοσσα

Καὶ ὑπάρχουν ἄλλα κακὰ φοβερῶτερα ἀπ' αὐτά; εἰπέ μας τέλος πάντων, ποῖα κακὰ ἐννοεῖτε;

Ἄγγελος

Ὅσοι εὐπατρίδαι ἠκολούθουν τὸν βασιλέα, πιστοὶ εἰς αὐτόν, ὅλοι αὐτοὶ ἐφονεύθησαν αἰσχυρῶς καὶ ἀδόξως· ἦσαν δὲ ὅλοι νέοι, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας των, καὶ ἀπετέλουν τὸ ἄνθος τῆς Περσίας.

Ἐπάρχει μία μικρὰ νῆσος ἔμπροσθεν τῆς Σαλαμῖνος, ὀνομαζομένη Ψυττάλεια. Εἰς ταύτην ἀπεβίβασε τούτους ὁ Ξέρξης διὰ νὰ συλλαμβάνουν καὶ φονεύουν τοὺς Ἑλληνας, ὅσοι κατὰ τὴν μάχην θὰ κατέφευγον ἐκεῖ.

Κακῶς βέβαια ὑπελόγιζεν ὁ βασιλεύς. Διότι ὅτε ὁ θεὸς ἔδωσε τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀμέσως οὗτοι ἔπλευσαν εἰς τὴν νῆσον, ἀπεβιβάσθησαν εἰς αὐτὴν ὀπλισμένοι καὶ περιεκύκλωσαν τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι τοιουτοτρόπως δὲν εἶχον ποῦ νὰ καταφύγουν. Τότε οἱ Ἑλληνες τοὺς ἐφόνευσαν ὅλους.

Ὅπισθεν τοῦ Περσικοῦ στόλου ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου πλησίον τῆς ἀκτῆς ἦτο τοποθετημένος ὁ ἀργυροῦς θρόνος· ἐπ' αὐτοῦ ἐκάθητο ὁ Ξέρξης, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ μεγιστᾶνας καὶ γραμματεῖς. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅταν εἶδε τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν ἔσχισε τὰ ἱμάτιά του, ἐθρήνησε πολὺ καὶ ἀμέσως φεύγει μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ.

β') Μετὰ τὴν ναυμαχίαν.

1. Μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Περσῶν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἠθέλον νὰ καταδιώξουν τοὺς Πέρσας μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἦτο σύμφωνος, καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγούς τὰ ἑξῆς:

«Συμβαίνει ἐνίοτε καὶ ἄνθρωπος δειλός, ὅταν

εύρεθῆ εἰς ἀνάγκην, νὰ ἀνακτῆσῃ δύναμιν καὶ ἀγριότητα τόσον μεγάλην, ὥστε νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ διώκοντος καὶ νὰ καταβάλλῃ αὐτόν. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μὴ καταδιώξωμεν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι φεύγουν».

2. «Ἐπειτα τὰ κατορθώματά μας ταῦτα δὲν ὀφείλονται εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωάς μας, οἱ ὅποιοι ἠγανάκτησαν, διότι εἷς ἄνθρωπος ἤθελε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μάλιστα ἄνθρωπος ἀσεβῆς καὶ ἄνανδρος. Διότι αὐτὸς οὐδεμίαν διάκρισιν ἔκαμε μεταξὺ ναῶν τῶν θεῶν καὶ κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων· ὅλα τὰ ἐπυρόλησε καὶ κατέρριψεν εἰς τὸ ἔδαφος τὰ ἀγάλματα».

3. «Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ πράγματα δι' ἡμᾶς εἶναι πολὺ καλά. Ἄς φροντίσῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν διὰ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ διὰ τὸ σπίτι του· ἄς φροντίσῃ νὰ σπείρῃ τοὺς ἀγρούς του, ἀφοῦ τώρα πλέον οἱ βάρβαροι ἔφυγαν ἐντελῶς. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς, τότε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ εἰς τὴν Ἰωνίαν, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὰς ἐκεῖ Ἑλληνικὰς πόλεις».

29. Τασίνη.

*Δὲν ἀκούεται οὐτ' ἓνα κῦμα
εἰς τὴν ἕρμη ἀκρογιαλιά,
λὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
μέσ' στῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.*

30. Ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

α) Τὰ σχέδια τοῦ Μαρδονίου.

1. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἦτο λαμπρὰ καὶ ἀδιαφιλονίκητος. Ἄλλ' ὁ στόλος τῶν Περσῶν δὲν εἶχε καταστραφῆ ἐντελῶς, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου ἦτο ἀβλαβές. Ἐπειτα δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν ἀρκετὰς ζημίας κατὰ τὴν ναυμαχίαν, ὥστε ἡ ναυτικὴ τῶν δύναιμις ἠλαττώθη κατὰ τι.

2. Ἐν τούτοις ὁμως ἡ δειλία τοῦ βασιλέως Ξέρξου ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε οὐδεμίαν πλέον ἐμπιστοσύνην εἶχεν εἰς τὰ στρατεύματά του, καὶ ἐσκέπτετο οὐχὶ πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πῶς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του.

3. Τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Περσίαν ἐπεθύμει καὶ ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μαρδόνιος. Οὗτος δηλαδὴ συνεβούλευσε τὸν βασιλέα νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τοῦ στόλου καὶ μέρους ἐκ τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀσίαν, νὰ ἀφήσῃ δὲ αὐτὸν ὡς διοικητὴν τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας κατέκτησαν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ὁ βασιλεὺς ἐπέισθη, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ μὲν Μαρδόνιος, ἀφοῦ ἐκράτησε τοὺς δοκιμωτάτους πολεμιστάς, διεχέμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὁ δὲ Ξέρξης ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν.

4. Ὅτε ἀκόμη διεχέμαζεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁ Μαρδόνιος, ἐσκέφθη ὅτι εὐκόλως θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἑλλάδος, ἂν κατώρθωνε νὰ συνάψῃ εἰρήνην μὲ τοὺς

Ἀθηναίους· διότι τοιουτοτρόπως θὰ ἀπεχωρίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦς ἄλλους Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι μόνοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντισταθοῦν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Πέμπει λοιπὸν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου, ὁ ὅποιος ἦτο φίλος τῶν Ἀθηναίων, διὰ νὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις.

5. Εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου ἀπεφάσιζον οὐχὶ οἱ ἄρχοντες, ἀλλ' αὐτὸς ὁ λαός. Ἐπρεπε λοιπὸν οἱ ἄρχοντες νὰ καλέσουν τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν, ἵνα αὐτὸς ἀποφασίσῃ, ἂν ἔπρεπε νὰ γίνουν δεκταὶ αἱ προτάσεις τοῦ Μακεδονίου. Ἀλλ' οἱ ἄρχοντες ἐχρονοτριβήσαν ἐλίτηδες διὰ νὰ φθάσουν ἐν τῷ μεταξῦ καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων· διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι μόλις ἔμαθαν τὴν προσπάθειαν τοῦ Μακεδονίου ἀμέσως ἔστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ συγκρατήσουν τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

β') Ὁ λόγος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

6. Ὅτε λοιπὸν ἔφθασαν οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ἄρχοντες ἐκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν καὶ τοιουτοτρόπως, παρόντων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, πρῶτος ὠμίλησεν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς ἐξῆς:

7. « Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὁ Μακεδόνιος μὲ διέταξε νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ἦλθεν εἰς αὐτὸν διαταγὴ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως λέγουσα τὰ ἐξῆς: Συγχωρῶ τοὺς Ἀθηναίους διὰ κάθε κακόν, τὸ ὅποιον ἔκαμαν πρὸς ἐμέ.

Τώρα λοιπόν, Μαρδόνιε, νὰ ἐνεργήσης κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον νὰ ἀποδώσης εἰς αὐτοὺς τὴν χώραν των, καὶ ἄλλην πλὴν ταύτης νὰ ἐπιτρέψῃς νὰ λάβουν οἱ ἴδιοι ὅποιανδήποτε θέλουν, χωρὶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ χάσουν τὴν αὐτονομίαν των. Καὶ τοὺς ναοὺς ἀκόμη ὄλους ὅσους ἐγὼ ἐπυρπόλησα νὰ οἰκοδομήσης ἐκ νέου, ἐὰν βέβαια θέλουν νὰ συνθηκολογήσουν μαζί μου. Αὐτὰ διατάσσει ὁ βασιλεύς, ὁ δὲ Μαρδόνιος λέγει ὅτι εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς ταύτας, ἂν σεῖς δὲν ἐναντιωθῆτε».

8. «Μὲ τὴν εὐκαιρίαν δὲ αὐτὴν σᾶς λέγει ἀκόμη ὁ Μαρδόνιος ὅτι εἶναι παραφροσύνη νὰ ἐξακολουθήσετε τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως· διότι οὔτε νὰ ὑπερισχύσετε εἶναι δυνατὸν οὔτε διαρκῶς νὰ ἀντέχετε εἰσθε ἱκανοί. Εἶδατε, λέγει, τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων τοῦ Ξέρξου, μανθάνετε δὲ καὶ πόσον στρατὸν κρατεῖ ὁ ἴδιος ὁ Μαρδόνιος μαζί του, ὥστε καὶ ἂν ὑπερισχύσετε καὶ τοὺς νικήσετε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ἂν εἰσθε φρόνιμοι ἄνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζετε, ἄλλος στρατὸς πολλαπλάσιος θὰ ἔλθῃ».

9. «Μὴ θέλετε λοιπὸν ἀνταγωνιζόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα νὰ χάσετε τὴν χώραν σας καὶ νὰ διακινδυνεύετε πάντοτε τὴν ὑπαρξίν σας, ἀλλὰ παύσατε τὸν πόλεμον. Σᾶς παρέχει δὲ πρῶτος ὁ βασιλεύς τὴν ἀφορμὴν, ὥστε ἐντίμως νὰ παύσετε αὐτόν. Διατηρήσατε τὴν ἐλευθερίαν σας καὶ κάμετε συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας χωρὶς δόλον καὶ χωρὶς ἀπάτην».

10. «Αὐτὰ εἶναι, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσα ὁ Μαρδόνιος μὲ διέταξε νὰ σᾶς εἶπω. Ἐγὼ δέ, πόσον ἐνδιαφέρομαι διὰ σᾶς, θεωρῶ περιττὸν νὰ εἶπω—διότι δὲν μὲ γνωρίζετε τώρα διὰ πρώτην φοράν. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νὰ πεισθῆτε εἰς τὸν Μαρδόνιον, διότι βλέπω καλῶς ὅτι

σεῖς δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ πολεμῆτε διαρκῶς ἐναντίον τοῦ Ξέρξου. Ποτὲ δὲν θὰ ἤρχομην νὰ σᾶς εἶπω αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἂν ἔβλεπα ὅτι εἴχετε τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν».

11. «Ἐὰν λοιπὸν δὲν συνθηκολογήσετε τώρα, ὁπότε οἱ Πέρσαι σᾶς προτείνουν σπουδαῖα ὠφελήματα, ὁ πόλεμος θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ σεῖς εἴσθε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ζημιωθῆτε περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς συμμάχους, διότι ἡ χώρα σας κεῖται εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιμαχομένων. Ἀλλὰ νὰ πεισθῆτε, διότι εἶναι πολὺ σπουδαῖον πρᾶγμα, ὅτι ὁ μέγας βασιλεὺς, λησιμονῶν ὅσα ἔπαθεν ἀπὸ σᾶς, μὲ σᾶς μόνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων θέλει νὰ γίνῃ φίλος». Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος.

γ') Ὁ λόγος τῶν Λακεδαιμονίων.

12. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἔλαβον τὸν λόγον οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ὁποῖοι εἶπον τὰ ἑξῆς:

«Ἐπεμψαν ἡμᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὧ Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ μὴ ἀποφασίσετε τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ φανῆ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπροσδόκητον, μηδὲ νὰ δεχθῆτε προτάσεις ἐκ μέρους τῶν βαρβάρων. Διότι δὲν εἶναι δίκαιον οὐδ' ἔντιμον, οὔτε βέβαια εἰς ἄλλον τινὰ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον εἰς σᾶς, καὶ διὰ πολλοὺς λόγους».

13. «Πρῶτον δηλαδὴ σεῖς ἠρχίσατε τὸν πόλεμον τοῦτον χωρὶς οὐδόλως ἡμεῖς νὰ τὸν θελήσωμεν, καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σας χώραν κατ' ἀρχὰς ὁ ἀγὼν ἔγινε· τώρα δὲ ἔγινε κοινὸς δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειτα δὲ τὸ νὰ γίνετε σεῖς οἱ Ἀθηναῖοι αἴτιοι ὑποδουλώσεως τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι διόλου ὑποφερτόν, ἀφοῦ πάν-

τοτε καὶ εἰς τὸ παρελθὸν εἶναι φανερόν ὅτι πολλοὺς ἀνθρώπους ἠλευθερώσατε. Λυπούμεθα βέβαια διότι σεῖς εὗρίσκεσθε εἰς μεγάλας στενοχωρίας, ἐπειδὴ καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς ἐστερήθητε ἐπὶ δύο τώρα ἔτη καὶ αἱ οἰκίαι σας εἶναι κατεστραμμέναι».

14. «Διὰ τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι σᾶς ὑπόσχονται ὅτι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς ἀνθρώπους σας, ὅσοι εἶναι ἄχρηστοι διὰ τὸν πόλεμον, θὰ διατρέψουν, ἐφ' ὅσον διαρκέσῃ ὁ πόλεμος οὗτος. Ἄλλὰ προσέξατε νὰ μὴ σᾶς μεταπείσῃ ὁ Ἀλέξανδρος παρουσιάζων τοὺς λόγους τοῦ Μαρδονίου συμφέροντας· οὗτος βέβαια νομίζει ὅτι σεῖς πρέπει νὰ ὑπακούσετε, διότι κάθε τύραννος θέλει τὸ καλὸν ἄλλου τυράννου· ἀλλὰ σεῖς δὲν πρέπει νὰ πεισθῆτε, ἐὰν εἴσθε φρόνιμοι ἄνθρωποι, διότι ἠξεύρετε ὅτι εἰς τοὺς βαρβάρους οὔτε ἐμπιστοσύνη ὑπάρχει οὔτε εὐλικρίνεια». Ταῦτα εἶπον οἱ Σπαρτιᾶται.

δ') Ἀπάντησις τῶν Ἀθηναίων.

15. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφοῦ ἤκουσαν καὶ τὰς δύο πρεσβείας, πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεκρίθησαν τὰ ἐξῆς:

«Καὶ οἱ ἴδιοι βέβαια γνωρίζομεν ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν εἶναι πολλαπλάσιος τοῦ ἰδικοῦ μας, ὥστε οὐδεμία ἦτο ἀνάγκη νὰ μᾶς παραστήσετε τὴν δυσχέρειαν ταύτην. Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι, θὰ τὸν ἀποκρούσωμεν ὅπως ἠμποροῦμεν νὰ συνθηκολογήσωμεν δὲ μὲ τοὺς βαρβάρους, μὴ προσπαθῆς νὰ μᾶς πείσῃς, διότι δὲν θὰ πεισθῶμεν».

16. «Καὶ τώρα εἶπέ εἰς τὸν Μαρδόνιον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι λέγουν τὰ ἐξῆς· ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος διατρέχει τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν καὶ τώρα διατρέχει, δὲν θὰ

εἶναι δυνατὸν ἡμεῖς νὰ συνθηκολογήσωμεν μὲ τὸν Ξέρξην· ἀλλὰ θὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατ' αὐτοῦ ἔχοντες ἐλπίδα εἰς τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος χωρὶς διόλου νὰ τοὺς σεβασθῆ ἔπυρπόλησε τοὺς ναοὺς καὶ κατέρριψε τὰ ἀγάλματα».

17. «Καὶ σύ, Ἀλέξανδρε, εἰς τὸ ἐξῆς μὴ παρουσιασθῆς κομίζων εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοιοῦτου εἶδους προτάσεις, καὶ μὴ συμβουλεύης νὰ πράττωμεν ἀθέμιτα ἔργα, νομίζων ὅτι τοιουτοτρόπως μᾶς φαίνεσαι χρήσιμος. Διότι δὲν θέλομεν σὺ νὰ πάθῃς τίποτε δυσάρεστον ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων εἶσαι φίλος».

18. Πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους πρέσβεις εἶπον τὰ ἐξῆς:

«Τὸ νὰ φοβηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι μήπως συνθηκολογήσωμεν μὲ τοὺς βαρβάρους εἶναι ἀνθρώπινον πρᾶγμα. Ἀλλ' ἦτο μικροψυχία διὰ σᾶς τοῦτο, ἀφοῦ γνωρίζετε ὅτι διὰ τοὺς Ἀθηναίους οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὑπάρχει οὔτε χρυσὸς τόσον πολὺς οὔτε χώρα τόσον ὑπέροχος κατὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν εὐφορίαν, ὥστε ἡμεῖς ἀφοῦ τὰ ἀποκτήσωμεν νὰ δεχθῶμεν νὰ γίνωμεν φίλοι τῶν Περσῶν καὶ νὰ ὑποδουλώσωμεν τὴν Ἑλλάδα. Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ σπουδαῖοι λόγοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐμποδίζουν νὰ μὴ κάμωμεν αὐτά, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ ἐπιθυμοῦμεν πρῶτος καὶ σπουδαιότατος λόγος εἶναι τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ οἱ ναοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι πυρπολημένοι καὶ κατεδαφισμένοι· ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τιμωρήσωμεν μᾶλλον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὰς καταστροφὰς ταύτας, παρὰ νὰ συνθηκολογήσωμεν μὲ αὐτόν· ἔπειτα δὲ νὰ προδώσωμεν ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶναι ὄμαιμον καὶ ὁμόγλωσσον καὶ ὁμόθησκον, δὲν εἶναι ἠθικὸν πρᾶγμα».

19. «Τοῦτο πρέπει σεις νὰ γνωρίζετε, ἐὰν πρότερον ἔτυχε νὰ μὴ τὸ γνωρίζετε, ὅτι καὶ εἷς Ἀθηναῖος ἐὰν ἀπομείνη, καὶ αὐτὸς ἀκόμη δὲν θὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὸν Ξέρξην. Ἐπαινοῦμεν βεβαίως τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἔχετε χάριν ἡμῶν, ὅτι δηλαδὴ εἴσθε πρόθυμοι νὰ διαθρέψετε τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς ἀνθρώπους μας, ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντά μας εἶναι τόσοσιν πολὺ κατεστραμμένα. Καὶ σεις μὲν μὲ τὴν προθυμίαν σας αὐτὴν ἀπεδώσατε εἰς ἡμᾶς τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην, ἡμεῖς ὁμως θὰ μείνωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας ὀπωσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, διότι δὲν θέλομεν νὰ σᾶς δώσωμεν καμμίαν ἐνόχλησιν».

20. «Ἄλλὰ τώρα πρέπει νὰ στείλετε στρατὸν ὅσον τὸ δυνατὸν γρηγορώτερα. Διότι, καθὼς συμπεραίνομεν, οἱ βάρβαροι εὐθύς ὡς μάθουν ὅτι ἡμεῖς τίποτε δὲν θὰ κάμωμεν ἀπὸ ὅσα μᾶς ἐζήτησαν, θὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν χώραν μας. Προτοῦ λοιπὸν ἐκεῖνοι ἔλθουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἶναι ἀνάγκη ἡμεῖς νὰ σπεύσωμεν εἰς τὴν Βοιωτίαν».

31. *Τὰ λάφυρα τῶν Πλαταιῶν.*

1. Εὐθύς ὡς ἔληξεν ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων Πausanίας διέταξε διὰ κήρυκος, κανεῖς ἐκ τῶν ἐλευθέρων νὰ μὴ ἐγγίσῃ τὰ λάφυρα, ἀλλὰ νὰ συναθροίσουν αὐτὰ οἱ εἰλωτες. Οὗτοι δὲ διασκορπισθέντες εἰς τὸ στρατόπεδον εὗρισκον σκηναὺς μὲ ἐξαρτήματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ κλίνας ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, καὶ κρατῆρας χρυσοῦς καὶ παντὸς εἶδους ποτήρια, ἀκόμη καὶ σάκκους εὗρισκον ἐπάνω

εἰς τὰς ἀμάξας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐξηπλωμένων κατὰ γῆς νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια καὶ περιδέραια καὶ χρυσοῦς ἀκινάκας.

2. Κλέπτοντες δὲ πολλὰ ἐξ αὐτῶν οἱ εἴλωτες ἐπώλουν εἰς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐκ τούτων δὲ τῶν λαφύρων ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀρχὰς αἱ μεγάλαι περιουσίαι τῶν Αἰγινήτων, διότι ἐξαπατῶντες τοὺς εἴλωτας ἠγόραζον ἀπὸ αὐτοῦ τὰ χρυσᾶ σκεύη ὡς χάλκινα.

3. Ἀφοῦ συνηθροίσθησαν τὰ λάφυρα ἐχώρισαν τὸ δέκατον μέρος χάριν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος καὶ ἀπὸ τὰ λάφυρα ταῦτα κατεσκευάσθη ὁ χρυσοῦς τρίπους, ὁ ὁποῖος ἐτοποθετήθη ἐπὶ τρικεφάλου χαλκοῦ ὄφρα· ἐχώρισαν καὶ ἄλλο μέρος χάριν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο τῶν λαφύρων κατεσκευάσθη ὁ δεκάπηγος χαλκοῦς Ζεὺς· ἐχώρισαν καὶ ἄλλο μέρος χάριν τοῦ ἐν Ἴσθμῳ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο τῶν λαφύρων κατεσκευάσθη ὁ ἐπτάπηγος χαλκοῦς Ποσειδῶν. Ἀφοῦ ἐχώρισαν ταῦτα, τὰ ἄλλα τὰ διεμοίρασαν μεταξὺ των καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τόσα, ὅσων ἦτο ἄξιος.

4. Λέγεται δὲ πρὸς τούτοις ὅτι συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς· ὅταν ὁ Ξέρξης ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἄφησεν εἰς τὸν Μαρδόνιον τὴν πολυτελῆ σκηνὴν του μὲ τὰ πολύτιμα παραπετάσματα καὶ μὲ τὰ ἄλλα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐξαρτήματα· ἄφησε πρὸς τούτοις τὸ ἵπποστάσιόν του, τὸ βασιλικὸν μαγειρεῖον καὶ ὀλόκληρον τὸ ὑπηρετικόν του προσωπικόν.

5. Ὁ Πausanίας λοιπόν, βλέπων τὴν μεγάλην αὐτὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν χλιδὴν, διέταξε τοὺς ἀρτοποιοὺς καὶ τοὺς μαγείρους τοῦ βασιλέως νὰ ἐτοιμάσουν δεῖπνον ἐντελῶς ὅμοιον μὲ ἐκεῖνα τὰ δεῖπνα τὰ ὁποῖα ἠτοίμαζον εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ἐκεῖνοι ἔπραξαν ὡς διετάχθησαν.

6. Τότε ὁ Πausανίας εἶδε κλίνας χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς πολυτελῶς ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς καὶ ἐτοιμασίαν πολλῶν καὶ ποικίλων φαγητῶν καὶ γλυκυσμάτων, ἐξεπλάγη δὲ διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια εἶδεν ἐνώπιόν του. Τότε χάριν εἰρωνείας διέταξε καὶ τοὺς ἰδικούς του ὑπηρέτας νὰ ἐτοιμάσουν Λακωνικὸν δεῖπνον· καὶ παρέθεσαν οὗτοι τὸν μέλανα ζωμόν, χοίρειον κρέας, ἐλαίας τυρὸν καὶ σῦκα.

7. Ἄφοῦ δὲ καὶ τοῦτο ἠτοιμάσθη, ὁ Πausανίας προσεκάλεσε τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοὺς ὁποίους δεικνύων καὶ τὸ Περσικὸν δεῖπνον καὶ τὸ Λακωνικὸν εἶπεν:

«Ἄνδρες Ἕλληνες, ἔνεκα τούτου ἐγὼ σᾶς συνεκάλεσα ἐδῶ, ἐπειδὴ θέλω νὰ σᾶς δείξω τὴν ἀφροσύνην τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι ἐνῶ εἶχον τοιαύτην δίαιταν, ἦλθον πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὴν ἰδικὴν μας, ἢ ὅποια εἶναι τόσον πενιχρά».

32. Ἡ ωαίρις.

1. Μὴ πράσινοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ κάμποι;
κ' ἢ θάλασσα δὲν εἶναι γαλανή;
Παντοῦ ὁ ἴδιος ἥλιος μὴ δὲν λάμπει;
Ἴδιοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ οὐρανοί;
2. Γιατί κανεῖς, ὅταν ξενιτευθῆ,
—ἀφοῦ στήν ἴδια γῆ παντοῦ πλανᾶται—
γιατί μὰ μόνη γῆς γωνιὰ ποθεῖ;
γιατί, ὅπου κι ἂν πάγη, τὴ θυμᾶται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

33. Μυθολογία.

α) Θεογονία.

1. Ἡμεῖς σήμερον πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενός. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι πρῶτον ἔγινε μόνον τοῦ τὸ χάος, δηλαδὴ τὸ ἀπέραντον διάστημα, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται ἡ γῆ, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες. Ἐπειτα ἔγινεν ἐπίσης μόνη τῆς ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι, ἐφαντάζοντο ὡς πλατεῖαν καὶ κυκλικήν. Κατόπιν ἔγινεν ὁ οὐρανὸς ἴσος μὲ τὴν γῆν, τὸν ὁποῖον ἐφαντάζοντο ὡς στέγην τῆς γῆς καὶ ὡς κατοικίαν τῶν θεῶν.

2. Τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι ὡς θεοὺς, ἀποτελοῦντας συζυγικὸν ζεῦγος. Ἀπὸ τούτων ἐγεννήθησαν οἱ φοβεροὶ Τιτᾶνες, ἕξ ἄνδρες καὶ ἕξ γυναῖκες. Μεταξὺ τῶν Τιτάνων ἦσαν ἡ Θέμις, ἡ Μνημοσύνη, ἡ Ρέα, ὁ Ἰαπετὸς καὶ ὁ ἰσχυρότατος Κρόνος.

Κατόπιν ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων οἱ τρεῖς ὀνομαστοὶ υἱοὶ αὐτῶν, ὁ Κόττος, ὁ Βριάρεως καὶ ὁ Γύης. Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ τρεῖς οὗτοι, ὠνομάζοντο Ἐκατόγχειρες.

3. Ἐπειδὴ ὁ Οὐρανὸς ἐφοβεῖτο τοὺς Ἐκατόγ-

χειρας διὰ τὴν δύναμιν των, εὐθύς ὅτε ἐγεννῶντο ἐβύθιζεν αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐντὸς τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Ἡ μήτηρ αὐτῶν Γῆ ἠγανάκτει διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ πατρός, καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰ ἄλλα τέκνα τῆς. Ὁ Κρόνος διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τὴν μητέρα ἐτραυμάτισε τὸν πατέρα του καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀνίκανον νὰ βασιλεύῃ. Οὕτω τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀνέλαβεν αὐτός.

4. Κατόπιν ἐγεννήθη εἰς τὴν παραλίαν τῆς Κύπρου ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης ὠραιότατη ξανθὴ κόρη, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τοῦ κάλλους.

5. Καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ὡς θεοὺς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν ροδοκόκκινην αὐγὴν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον Ἡῶ, καὶ τὸν Ἑωσφόρον, δηλαδὴ τὸ φωτεινὸν ἄστρον, τὸ ὁποῖον ἀνατέλλει κατὰ τὸ ἕρος πρὸ τῆς αὐγῆς. Καὶ οἱ θεοὶ οὗτοι ἐπιστεύοντο ὡς τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς.

Ἡ γενεαλογία τῶν θεῶν δὲν φθάνει ἕως ἐδῶ μόνον· ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὅτι ἀπὸ τῆς Ρέας καὶ τοῦ Κρόνου, ἂν καὶ ἦσαν ἀδελφοί, ἐγεννήθη ἡ θεὰ Ἑστία, ἡ Δήμητρα, ἡ Ἥρα, ὁ Ἄδης, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ὁ Ζεὺς.

6. Πάντας τούτους ὁ Κρόνος κατέπινεν εὐθύς ὅτε ἐγεννῶντο· διότι εἶχε μάθει παρὰ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς ὅτι ἦτο πεπωμένον εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς ἐκ τῶν υἱῶν του· διὰ τοῦτο λοιπὸν κατέπινεν αὐτούς, ὅπως ἄλλοτε ὁ Οὐρανὸς ἔκρυπτεν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς τὰ ἰδικά του τέκνα.

7. Ἄλλ' ὅτε ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ ὁ Ζεὺς, ἤλθεν ἡ Ρέα πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς, τὴν Γῆν καὶ τὸν Οὐρανόν, διὰ τὴν τοὺς συμβουλευθῆναι, πῶς θὰ ἦτο δυ-

νατὸν νὰ γεννήσῃ τὸ ἀγαπητὸν τῆς τέκνον καὶ νὰ τὸ ἀποκορύψῃ ἀπὸ τὸν Κρόνον.

Ἐκεῖνοι δὲ ἔπεμφαν τὴν Ρέα ν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐγέννησε τὸν Δία. Καὶ τὸ μὲν βρέφος παρέλαβεν ἡ μήτηρ αὐτῆς Γῆ καὶ τὸ ἔκρουσεν εἰς ἄντρον βαθύ καὶ ἀπόκρημνον, ἡ δὲ Ρέα ἀφοῦ ἐσπαργάνωσε λίθον εὐμεγέθη, ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Κρόνον, ὁ ὁποῖος τὸν κατέπιε χωρὶς οὐδόλως νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπάτην.

8. Ὄταν ὁ Ζεὺς ἠνδρώθη ἔλαβε σύζυγον τὴν εὐρωστον καὶ θαλεράν Ἥραν, ἂν καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων εἶχε γεννηθῆ καὶ αὐτή.

Ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἐγεννήθη ὁ ἀτρόμητος Ἄρης καὶ ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς Ἥφαιστος, ὁ ὁποῖος ἦτο χωλός, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ θεὰ τῆς νεότητος Ἥβη.

Καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ προστάτις τῆς ἐργασίας, ἦτο θυγάτηρ τοῦ Διὸς· ἀλλ' αὕτη δὲν ἐγεννήθη ἐκ μητρός, ὅπως οἱ ἄλλοι θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς.

9. Ἐπιστεύετο δηλαδὴ ὅτι κάποτε ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς ἐπρήσθη ὑπερβολικά· ὁ Ζεὺς ἠσθάνετο φρικτοὺς πόνους, ἐκάλεσε τὸν υἱὸν του Ἥφαιστον καὶ τὸν διέταξε νὰ καταφέρῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς του πλῆγμα ἰσχυρὸν διὰ πελέκεως.

Ὁ Ἥφαιστος κατ' ἀρχὰς ἐφοβήθη καὶ ἠρνήθη, ἀλλ' ἔπειτα, ὅτε ὁ Ζεὺς ἐπιτακτικώτερα διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν του, κατέφερε τὸ κτύπημα καὶ ἀμέσως ἐπήδησεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἡ Ἀθηνᾶ πάνοπλος, ἥτοι μὲ τὸν θώρακα καὶ τὸ κράνος, μὲ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ.

10. Ὁ Ζεὺς ἀπέκτησε τέκνα ὄχι μόνον ἐκ τῆς Ἥρας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων γυναικῶν. Ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς Ξανθὸς Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, ἡ θεὰ τῆς ἀγνό-

τητος καὶ τῆς παρθενίας, ἦσαν τέκνα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς· ἐγεννήθησαν δὲ εἰς τὴν νῆσον Δῆλον. Καὶ ὁ Ἑρμῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς ἐκ τρίτης γυναικός, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Μαῖα· ἦτο δὲ ὁ Ἑρμῆς θεὸς τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ τῶν γραμμιάτων, πρὸς τούτοις δὲ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν.

β') Τιτανομαχία.

11. Ὅτε ὁ Ζεὺς ἔμαθε παρὰ τῆς μητρὸς του Ρέας ὅτι ὁ Κρόνος κατέπινε τὰ ἐξ αὐτῆς γεννώμενα τέκνα ἠσθάνθη στοργὴν πρὸς τοὺς καταποθέντας ἀδελφούς του καὶ ἐσκέφθη, πῶς τὴν μὲν μητέρα του θὰ ἀπαλλάξῃ τῆς ὀδύνης διὰ τὸν ἀφανισμόν τῶν τέκνων της, τοὺς δὲ ἀδελφούς του πῶς θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Διότι καὶ αὐτοί, ἐπειδὴ ἦσαν ἀθάνατοι, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθαροῦν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ Κρόνου, ἀλλ' εὐρίσκοντο εἰς αὐτὴν ὡσὰν νὰ ἦσαν κλεισμένοι ἐντὸς φυλακῆς.

12. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ζεὺς κατὰ συμβουλήν τῆς μάμμης του Γῆς ἔδωκεν εἰς τὸν Κρόνον φάρμακον, τὸ ὁποῖον οὗτος ἔπιε. Διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ φαρμάκου τούτου ἐξήμεσεν ὁ Κρόνος πρῶτον μὲν τὸν λίθον, ἔπειτα δὲ τὰ λοιπὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα εἶχε καταπίει.

Ὁργισμένοι κατὰ τοῦ Κρόνου οἱ ἐξεληθόντες ἐκ τῆς κοιλίας θεοὶ συμφωνοῦν μετὰ τοῦ Διὸς νὰ πολεμήσουν κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴν βασιλείαν.

13. Τοιοῦτοτρόπως κηρύσσεται πόλεμος μετὰ τῶν θεῶν. Καὶ οἱ μὲν Τιτᾶνες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κρόνου, καταλαμβάνουν τὸ ὑψηλὸν ὄρος Ὁρθρον, οἱ δὲ ἄλλοι θεοί, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Διὸς, καταλαμβάνουν τὸν Ὀλυμπον.

Ἐπὶ δέκα ὀλόκληρα ἔτη ἐμάχοντο κατ' ἀλλήλων καὶ τέλος τῆς μάχης δὲν ἐπήρατο, καὶ τὰ δύο μέρη ἦσαν ἐξ ἴσου ἰσχυρά. Ἄλλ' ὅτε ὁ Ζεὺς ὑπῆκουσεν εἰς τὴν συμβουλὴν τῆς μητρὸς του Γῆς καὶ ἔφερεν εἰς φῶς τοὺς Ἐκατόγχειρας ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, ὅπου τοὺς εἶχε κρύψει ὁ Οὐρανός, τότε πλέον ἢ νίκη ἤρχισε νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος τοῦ Διός. Πελωρίους βράχους λαμβάνουν μὲ τὰς στιβαρὰς χεῖράς των οἱ Ἐκατόγχειρες καὶ τοὺς ρίπτουν κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐπὶ τῆς Ὀρθουοῦς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τιτᾶνες ἀπαντοῦν μὲ τὴν αὐτὴν μανίαν καὶ σφοδρότητα.

14. Ἀπὸ τὸν θόρουβον τῶν ριπτομένων βράχων καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν μαχομένων σείεται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. ἡ δὲ βοῆ φθάνει μέχρι τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς.

Ὁ Ζεὺς ρίπτει κερανοῦς κατὰ τῶν ἀντιπάλων του καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα γεμίζει ἀπὸ ἀστραπᾶς καὶ βροντᾶς. Ἀπὸ τοὺς κερανοῦς μεταδίδεται τὸ πῦρ εἰς τὰ ἀπέραντα δάση, τὰ ὁποῖα φλέγονται. Καίει τὸ χῶμα καὶ βράζουσι τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τέλους ὁ Ζεὺς ἐνίκησε, τοὺς δὲ Τιτᾶνας ἐνέκλεισεν ἐντὸς σκοτεινοῦ χώρου εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, ὁπόθεν νὰ ἐξέλθουν δὲν εἶναι πλέον δυνατόν.

γ') Γιγαντομαχία.

15. Ἐπίστευον ἀκόμη οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅτι ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς ἐγεννήθησαν οἱ Γίγαντες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάστημα ὑπερφυσικὸν καὶ δύναμιν ἀκαταγώνιστον, ἡ μορφή των ἦτο φοβερά, ἡ δὲ κόμη των πυκνὴ καὶ μακρὰ, καθὼς καὶ τὸ γένειόν των.

Ἄλλ' οἱ Γίγαντες ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν δυνάμειος ὑπερηφανεύθησαν καὶ οὐδόλως ἐσέβοντο τοὺς

θεούς· ἠθέλησαν μάλιστα καὶ νὰ ἐκδιώξουν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Ὀλύμπου, διὰ νὰ γίνουν κύριοι τοῦ κόσμου αὐτοί.

16. Τότε φοβερὰ μάχη ἔγινε μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν Γιγάντων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Γίγαντες ἠκόντιζον κατὰ τῶν θεῶν εἰς τὸν Ὀλυμπον βράχους πελωρίους καὶ ἀνημμένους κορμούς δένδρων. Ἡ μάχη ἦτο ἀγρία καὶ δύσκολος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ θεοί, τοὺς δὲ Γίγαντας πάντας κατεκεραύνωσεν ὁ Ζεὺς.

δ') Κοσμογονία.

17. Ὅτε πλέον εἶχε συντελεσθῆ ὁ κόσμος τῶν ἀθανάτων, ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ πλασθῆ καὶ ὁ κόσμος τῶν θνητῶν, δηλαδὴ τὰ ζῶα πάντα καὶ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἔπλασαν τὰ θνητὰ γένη οἱ θεοί, ἀλλὰ ἐκράτησαν αὐτὰ ἄφωνα καὶ ἀκίνητα, χωρὶς ψυχὴν, ἐντὸς τῆς γῆς. Ὅτε δὲ ἔμελλον νὰ τὰ φέρουν εἰς τὸ φῶς, διέταξαν τὸν Προμηθεά καὶ τὸν Ἐπιμηθεά, υἱοὺς τοῦ Ἰαπετοῦ, νὰ ἐμφυσῆσουν εἰς αὐτὰ ψυχὴν καὶ νὰ δώσουν εἰς ἕνα-στον δυνάμεις, ὅπως ἀρμόζει.

18. Ἄλλ' ὁ Ἐπιμηθεὺς παρακαλεῖ τὸν Προμηθεά νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ μόνος τὸ ἔργον τοῦτο «καὶ ἀφοῦ ἐγώ», λέγει, «κάμω τὴν διανομὴν, ἔπειτα σὺ ἐπιθεώρησε τὸ ἔργον μου».

Ὁ Προμηθεὺς ἐδέχθη καὶ ὁ Ἐπιμηθεὺς ἤρχισε τὸ ἔργον του.

19. Καὶ εἰς ἄλλα μὲν ζῶα ἔδιδεν ἰσχὺν ἄνευ ταχύτητος, εἰς ἄλλα δέ, τὰ ὁποῖα ἄφηνεν ἀσθενέστερα, ἔδιδε ταχύτητα, διὰ νὰ δύνανται διὰ τῆς φυγῆς ν' ἀποφεύγουν τῶν ἰσχυρῶν ζῴων τὴν καταδίωξιν. Ἄλλα πάλιν ὤπλιζε μὲ ἰσχυροὺς ὄνυχας καὶ ὀδόντας καὶ μά-

λιστα μὲ σωματικὴν δύναμιν, ἄλλα δέ, τὰ ὁποῖα ἄφηνεν ἄοπλα, ἐπροοίκιζε μὲ ἄλλην ἱκανότητα, ὥστε νὰ διαφεύγουν τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὰ ἰσχυρὰ καὶ ὀπλισμένα ζῶα· δηλαδὴ ἄλλα μὲν ἔκαμνε μικρὰ, ὥστε νὰ τρουπώνουν εἰς σχισμὰς βράχων ἢ εἰς ὀπὰς τῆς γῆς, ἄλλα δὲ ἔκαμνε τόσον μεγάλα, ὥστε διὰ τοῦ μεγέθους των νὰ εἶναι φοβερά, εἰς ἄλλα δὲ πάλιν ἔδιδε πτερὰ διὰ νὰ πετοῦν καὶ νὰ φεύγουν.

20. Τοιουτοτρόπως εἰς ὅλα τὰ γένη τῶν ζῴων ἔδιδε κάποιαν ἰδιαιτέραν ὑπεροχὴν, ὥστε διὰ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς νὰ κατορθώνουν νὰ σώζονται ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα καὶ νὰ μὴ ὑπάρχη φόβος μήπως κανὲν γένος ἔξαφανισθῆ.

Ἄλλα καὶ διὰ νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τὴν ἐπιρριαν τῆς ἀτμοσφαίρας τὰ ἐνέδυσεν, ἄλλα μὲν μὲ πυκνὰς τρίχας, ἄλλα δὲ μὲ στερεὰ δέρματα, ὥστε οὔτε ψῦχος νὰ φοβοῦνται, οὔτε καύματα, καὶ ὅταν μεταβαίνουν νὰ κοιμηθοῦν νὰ ἔχουν στρωμνὰς ἕκαστον ἰδικήν του· ἄλλα καὶ ὡς ὑποδήματα εἰς ἄλλα μὲν ἔδωσεν ὀπλάς, εἰς ἄλλα δὲ ὄνυχας ἢ δέρματα στερεὰ καὶ ἀναιμα·

21. Καὶ τὰς τροφὰς ἀκόμη δὲν ὥρισε τὰς αὐτὰς δι' ὅλα, ἄλλα διαφορετικὰς δι' ἕκαστον γένος· εἰς ἄλλα μὲν ὥρισε νὰ τρώγουν χόρτα ἐκ τῆς γῆς, εἰς ἄλλα καρποὺς δένδρων, εἰς ἄλλα ρίζας φυτῶν, εἰς ἄλλα δὲ τέλος ὥρισε τροφήν τὴν βορὰν ἄλλων ζῴων. Τὰ ζῶα ταῦτα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς τροφή ἄλλων ζῴων, ἔκαμε νὰ εἶναι πολυγόνα, ὥστε διὰ τῆς πολυγονίας νὰ σφύζεται τὸ γένος των· τούναντίον δὲ τὰ ἰσχυρὰ ἔκαμε νὰ εἶναι ὀλιγογόνα.

22. Εἶχε τελειώσει τὴν διανομὴν ὁ Ἐπιμηθεὺς καί, κουρασμένος ὅπως ἦτο, ἐκάθισεν ἐπὶ ἐνὸς λίθου διὰ νὰ ἀναπαυθῆ. Ἐφαίνεται εὐχαριστημένος διὰ τὴν σχολιμότητα

τητα, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε μοιράσει τὰς δυνάμεις εἰς ὅλα τὰ ζῶα.

Αἴφνης ταράσσεται, σκιρτᾷ καὶ ἀνασηκώνεται ἀπὸ τὴν θέσιν του.

«Ἄλιμονον», λέγει, «ἐλησμόνησα τὸν ἄνθρωπον ἐντελῶς γυμνόν, χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως δύναμιν πῶς θὰ ἠμπορέσῃ αὐτὸς νὰ ζήσῃ, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς; Ἄ! ἀδύνατον· θὰ ἐξαφανισθῇ ἀμέσως εἴτε ὑπὸ τῶν θηρίων εἴτε ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῶν καυμάτων εἴτε ὑπὸ τῆς πείνης. Αἱ δυνάμεις πᾶσαι ἔχουν ἐξαντληθῆ εἰς τὰ ζῶα· τί νὰ κάμω τώρα;»

23. Ἐνῶ ὁ Ἐπιμηθεύς, σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικὸς διὰ τὴν ἀπροσεξίαν του, δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ, ἔρχεται ὁ Προμηθεύς, ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὴν διανομὴν τῶν δυνάμεων.

Ἐκπλήσσεται καὶ αὐτὸς διὰ τὸ λάθος τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἀνησυχεῖ διὰ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου.

Σκέπτεται ὅτι τὸ μόνον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος θὰ ἠδύνατο νὰ σωθῆ ἀπὸ παντὸς κινδύνου ἦτο τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ ζῶα.

24. Ἀλλὰ τὸ πῦρ εὐρίσκετο εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἡφαίστου καὶ δὲν ἐπετρέπετο νὰ δοθῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν τὸ ἐζήτει παρὰ τῶν θεῶν, δὲν θὰ τοῦ ἐδίδοτο. Τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ κάμῃ; Ἐπρεπε νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀφανισθῆ;

Ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο φοβερὰ διὰ τὸν Προμηθεά· ὅταν ἐσκέπτετο τὸν ἀφανισμόν τοῦ ὄραιοτάτου δημιουργήματος, ἠσθάνετο φρίκην. Λαμβάνει μίαν μεγάλην ἀπόφασιν. «Θὰ κλέψω», λέγει, «τὸ πῦρ ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ θὰ τὸ φέρω εἰς τοὺς ἀνθρώπους».

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε.

25. Τοιουτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι ἐξῆλθον εἰς τὸ φῶς ὀπλισμένοι μὲ τὸ πῦρ. Μὲ τὸ πῦρ ἠδυνήθησαν καὶ ἐργαλεῖα νὰ κατασκευάσουν καὶ ἄλλας ἀνάγκας αὐτῶν νὰ θεραπεύσουν.

Ἄλλ' ἐν τούτοις διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν

ἀγρίαν θύελλαν, ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα, ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα, κατέφευγον εἰς τὰ ἀνήλια βάρη τῶν σπηλαίων, τὰ ὅποια εἶχον ὡς κατοικίας.

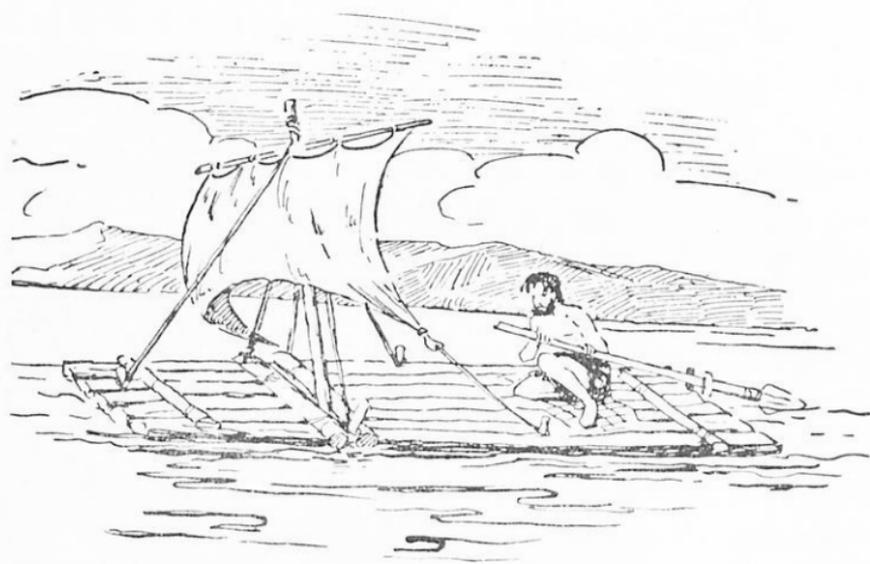
26. Δὲν ἦτο εὐκόλον διὰ τοὺς πρώτους ἐκείνους ἀνθρώπους νὰ καταβάλουν τόσην σκέψιν καὶ τόσους κόπους, ὥστε νὰ κόψουν λίθους ἀπὸ τοὺς βράχους καὶ ξύλα ἀπὸ τὸ δάσος διὰ νὰ κατασκευάσουν οἰκίας.

Ὁ Προμηθεὺς τοὺς ἐπροστάτευσε καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τοὺς ἐδίδαξε τὴν οἰκοδομικὴν καὶ τὴν ξυλουργίαν, καὶ τοιουτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι κατεσκεύασαν ὠραίας

κατοικίας εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα· δὲν ἐξοῦσαν πλέον, ὅπως οἱ μύρμηκες, εἰς τὰς τρύπας τῆς γῆς.

Καὶ τὰ πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν κύριοι τῆς θαλάσσης, ὁ Προμηθεὺς τοὺς ἐδίδαξε πῶς νὰ τὰ κατασκευάζουν.

27. Ἐκτὸς ὄλων αὐτῶν ὁ Προμηθεὺς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ γράμματα διὰ τῶν ὁποίων οἱ

ἄνθρωποι ἠδυνήθησαν καὶ τὰς τέχνας τῶν νὰ προβιβάσουν καὶ τὴν σκέψιν τῶν νὰ ἀναπτύξουν καὶ τὴν ἀνάμνησιν τῶν πράξεων τῶν παρερχομένων γενεῶν νὰ τὴν διατηροῦν διὰ τὰς μελλούσας γενεάς.

Ἄλλ' ἐνῶ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁ Προμηθεὺς ὑπῆρξε μέγας εὐεργέτης, διὰ τοὺς θεοὺς διέπραξεν ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν ποτὲ νὰ τοῦ τὸ συγχωρήσουν· ἔκλεψε πρᾶγμα ἀνήκον ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτοὺς καὶ τὸ ἔδωσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

28. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ζεὺς ἔμαθε τὴν κλοπὴν, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας του Κράτος καὶ Βίαν νὰ τὸν ὀδη-

γήσουν εἰς τὸ ὄρος Καύκασον, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν καρφώσουν ἐπὶ ἑνὸς βράχου. Διέταξε καὶ τὸν Ἡφαιστον νὰ κατασκευάσῃ σιδηροῦς πασσάλους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος νὰ καρφώσῃ τὰς χεῖρας τοῦ Προμηθέως.

Ἄφοῦ δὲ ἐκαρφώθη, ἤρχετο καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἷς ἀετὸς καὶ κατέτρωγε τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον τὴν νύκτα πάλιν ἀνεγεννᾶτο. Ἐμεινεν ἐκεῖ καρφωμένος ὁ Προμηθεὺς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις ὅτου ἀπληθυέρωσεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλῆς.

ε') Κατακλυσμός.

29. Μὲ τὰς συμβουλάς τοῦ Προμηθέως οἱ ἄνθρωποι εἶχον πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ ἀγροὶ παρεῖχον σῖτον ἀφθονον καὶ τὰ δένδρα καρποὺς ἀδρούς. Τὰ λιβάδια ἔτρεφον ἀμέτρητα βοσκήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἐλάμβανον τὸ κρέας, τὸ γάλα καὶ τὸν τυρὸν διὰ νὰ τρέφωνται, τὰ ἔρια διὰ νὰ ἐνδύωνται. Διὰ τῆς θαλάσσης μετεκομίζοντο πάντα ὅσα δὲν παρεῖχε μία χώρα καὶ τὰ ἐλάμβανεν ἀπὸ μίαν ἄλλην. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι ἔζων χωρὶς νὰ στεροῦνται οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων.

30. Ἄλλ' ὁμοῦς ὁ πρὸς τοὺς θεοὺς σεβασμὸς καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη ἐξέλιπον σχεδὸν παντελῶς. Οἱ ἄνθρωποι κατήνησαν ἀσεβεῖς καὶ ἀλαζόνες. Οὐδεὶς ἐσκέπτετο νὰ προσφέρῃ θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτούς, δι' ὅσα ἀγαθὰ παρέχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς ξένους δὲν τοὺς ἐδέχοντο εἰς τὰς οἰκίας των καὶ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀνθρώπους δὲν τοὺς εὐσπλαγχνίζοντο.

31. Διὰ τοῦτο ὠργίσθη ὁ Ζεὺς καὶ ἀπεφάσισε νὰ

ἀφανίσῃ τὸ ἀχάριστον καὶ ἀλαζονικὸν αὐτὸ γένος. Ἄλλ' ὑπῆρχεν ἄνθρωπος τις, ὁ ὁποῖος μόνος ἐξ ὄλων ἦτο εὐσεβῆς καὶ συνετός· ὠνομάζετο Δευκαλίων. Πρὸς τὸν Δευκαλίωνα λοιπὸν τοῦτον στέλλει ὁ Ζεὺς τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν διατάσσει νὰ κατασκευάσῃ πλοιάριον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου νὰ εἰσέλθῃ αὐτὸς μετὰ τῆς γυναικὸς του Πύρρας.

32. Κατόπιν μαῦρα σύννεφα ἐσκέπασαν τὸν οὐρανόν, ὁ ἥλιος ἐκρύφθη καὶ μέσα εἰς τὸ φοβερὸν σκότος ἤνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ· μετ' ὀλίγον πᾶσα ἡ Ἑλλὰς εἶχε καλυφθῆ ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας καὶ ἄλλας τόσας νύκτας τὸ πλοιάριον τοῦ Δευκαλίωνος ἐφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τὴν δὲ δεκάτην, ἐνῶ τὰ ὕδατα ἀπεσύροντο, κáθηται ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ ὕδωρ ἀπεσύρθη ἐντελῶς καὶ ἀνεφάνη ἡ γῆ, ἀλλ' οὐδεὶς πλέον ἔζη.

33. Ὃτε ὁ Δευκαλίων ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ πλοιάριόν του, ἀμέσως προσέφερεν εἰς τὸν Δία θυσίαν εὐχαριστήριον. Ὁ δὲ Ζεὺς ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν Ἑρμῆν διὰ νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι θὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν ὅ,τι δήποτε διὰ τῆς πρώτης εὐχῆς θὰ ζητήσῃ. Ὁ δὲ Δευκαλίων παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ ἀναπλάσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

34. Ὁ Ζεὺς διέταξεν αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκά του νὰ καλύψωσι τὸ πρόσωπόν των καὶ νὰ ρίπτωσιν ὄπισθέν των λίθους ἀποσπῶντες αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γῆν. Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ριπτόμενοι ἐγένοντο ἄνδρες, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς Πύρρας γυναῖκες.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνεπλάσθη.

34. Ὁ Παρθενών.

Α΄.

1. Εἶχε καταπαύσει ὁ Περσικὸς πόλεμος μὲ ἐριστικὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς ἑλληνικὸν καὶ ἦτο ἀτηγορευμένον εἰς τὰ περσικὰ πλοῖα νὰ πλέωσιν ἐντὸς αὐτοῦ. Αἱ νῆσοι πᾶσαι ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἤδη αὐτόνομοι προήγοντο εἰς δύναμιν καὶ πολιτισμόν.

Συντελεσται τῆς νίκης ὑπῆρξαν πάντες οἱ Ἕλληνες οἱ πολεμήσαντες κατὰ τῶν Περσῶν· ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἠδύναντο νὰ μεγαλοφρονῶσι διὰ τὴν νίκην οἱ Ἀθηναῖοι, τῶν ὁποίων ἡ σύνεσις καὶ ἡ φιλοπατρία ἤγγισε τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς.

2. Αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἐνόμισαν τοὺς Ἀθηναίους ὡς φυσικοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ πλεῖσται αὐτῶν ἀπετέλεσαν συμμαχίαν, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἵνα τοιουτοτρόπως εἶναι ἔτοιμοι ἐναντίον ἐνδεχομένης ἐπιβουλῆς ἐκ μέρους τῶν Περσῶν.

Αἱ σύμμαχοι πόλεις ἐπλήρωνον φόρον τακτὸν εἰς τὴν ἡγεμόνα πόλιν Ἀθήνας, ἣτις ὄφειλε νὰ εἶναι πάντοτε παρεσκευασμένη διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ.

3. Διὰ τῶν εἰσπραττομένων χρημάτων οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον στόλον ἀξιολογώτατον κατώρθωσαν νὰ συγκροτήσουν, ἀλλὰ καὶ περισσεύματα νὰ ἔχουν σημαντικά, ὥστε καὶ ἐξωτερικῶς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πόλεως νὰ ἐμφανίσουν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἄλλην αὐτῆς δύναμιν, τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν.

Καὶ πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ φροντίσουν διὰ τὸν ναὸν τῆς πολιούχου θεᾶς, τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς. Καὶ ἀνφοκοδόμησαν ναὸν περικαλλέστατον, ὁ ὁποῖος καλεῖται Παρθενῶν.

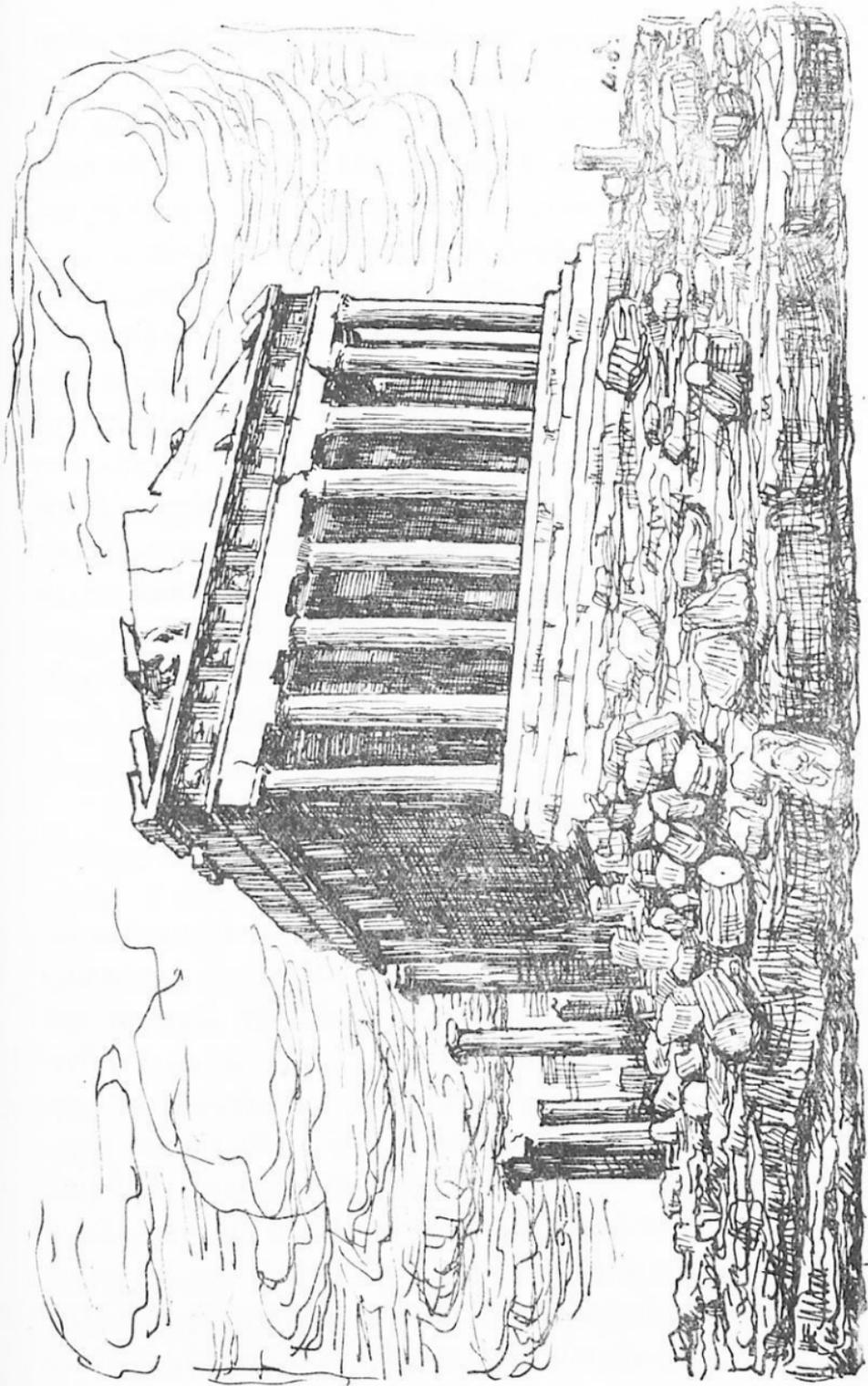
4. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ Παρθενῶνος ἤρχισε μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Δὲν εἶχεν ἀκόμη περατωθῆ ἡ περίστασις τοῦ ναοῦ, αἱ περιβάλλουσαι δηλαδὴ αὐτὸν κιονοστοιχίαι, ὅτε ἐπῆλθε τὸ 480 ἡ εἰσβολὴ τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Ξέρξην, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, οἱ Πέρσαι ἐπυρπόλησαν τὰς Ἀθήνας καὶ κατέστρεψαν τὰ ἱερά, μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰ καὶ τὸν ἀνοικοδομούμενον Παρθενῶνα.

5. Ἀπὸ τότε ἐγκατελείφθη ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἐπαυελήφθη μετὰ 33 ἔτη, ἤτοι τὸ 447, ὅτε αἱ Ἀθηναῖοι εὗρισκοντο εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ δόξαν.

Ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ ἦσαν δύο, ὁ Ἴκτινος καὶ ὁ Καλλικράτης, ὑπεράνω δὲ τούτων ὡς ἀνώτερος ἐπόπτης ἦτο ὁ φίλος τοῦ Περικλέους Φειδίας. Οὗτος δὲ εἶχεν ἀναλάβει καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἰδρυθῆ ἐντὸς τοῦ ναοῦ.

Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ναοῦ ἐπέβλεπε καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς, ὁ ὁποῖος τότε διηύθυνε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἀπόλυτος κύριος.

6. Ὁ Παρθενῶν εἶναι ναὸς περίτερος, ἔχει δὲ μῆκος 69.50 μ. καὶ πλάτος 31 μ. περίπου. Εἶναι κατασκευασμένος ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, πλὴν τοῦ ἀφανοῦς κρηπιδώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένον ἐκ πορφύρου λίθου. Ὁ ρυθμὸς του εἶναι δωρικὸς καὶ ἔχει εἰς μὲν τὰς στενὰς πλευρὰς τῆς περιστάσεως ὀκτὼ κίονας,

‘Ο Παρθενών.

εἰς δὲ τὰς μακρὰς δεκαεπτὰ τὸ ὕψος αὐτῶν εἶναι 10.45 μ. ἴσον μὲ 5.5 διαμέτρους.

Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος τοῦ ναοῦ, ὅπου εἶναι καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, λέγεται πρόναος, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς ὀπισθοδόμος. Τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου μέρος τοῦ ναοῦ λέγεται σηκός.

7. Ὁ σηκὸς διηρεῖτο εἰς δύο ἄνισα μέρη, εἰς τὸ μεγαλύτερον ἀμέσως μετὰ τὸν πρόναον, τὸ ὁποῖον εἶχε μῆκος ἑκατὸν ποδῶν (33 μ. περίπου) καὶ διὰ τοῦτο ἐλέγετο κυρίως ἑκατόμπεδον, καὶ εἰς τὸ μικρότερον τὸ συνεχόμενον μετὰ τοῦ ὀπισθοδόμου· τοῦτο δὲ ἐλέγετο κυρίως Παρθενῶν, ἦτοι θάλαμος τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, καὶ ἀπ' αὐτὸ ἔλαβεν ὁ ναὸς τὸ ὄνομά του. Εἰς τὸ ἑκατόμπεδον, πρὸς τὸ βᾶθος αὐτοῦ, ἦτο ἰδρυμένον τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

Ὁ ὀπισθοδόμος ἦτο εὐρύχωρος αἴθουσα, ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς ταμεῖον τῶν χρημάτων τῆς πόλεως.

B'.

8. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ μετεβλήθη ὁ Παρθενῶν (ἴσως τὸν Ε' αἰῶνα) εἰς ἐκκλησίαν τῆς νέας θρησκείας ἀφιερωμένην εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ πρῶτον καὶ κατόπιν εἰς τὴν Παναγίαν, τότε δ' ἔγιναν εἰς τὸ οἰκοδόμημα οὐσιώδεις μεταβολαί· οἱ χριστιανοὶ μετέθεσαν τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ εἰς τὸν ὀπισθοδόμον, τὸν θάλαμον τῆς Ἀθηνᾶς ἔκαμαν νάρθηκα, εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ὅπου ἦτο ὁ πρόναος, ἔκτισαν τὸ ἅγιον βῆμα.

9. Βραδύτερον πάλιν οἱ Τοῦρκοι μετέτρεψαν τὴν ἐκκλησίαν εἰς τζαμίον καὶ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν

αὐτοῦ ἔκτισαν μιναρέν, τοῦ ὁποίου ἡ κλίμαξ σώζεται μέχρι σήμερον.

10. Ἀλλὰ τὴν μεγίστην καταστροφὴν ἔπαθεν ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς τὸ 1687, ὅταν οἱ Ἑνετοὶ ὑπὸ τὸν Μοροζίνην ἐκανονιοβόλησαν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην Ἀκρόπολιν· μία βόμβα ἔπεσεν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀνέφλεξε τὴν ἐντὸς αὐτοῦ ἀποθηκευμένην πυρίτιδα καὶ μετέβαλεν εἰς τὰ σημερινὰ ἐρείπια τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον μὲ ὅλας τὰς ἀλλοιώσεις του διετηρεῖτο ἕως τότε ἐν τῷ συνόλῳ ἀκέραιον.

11. Δὲν ἤρκεσεν ὁμως καὶ αὐτό. Οἱ Τούρκοι παρεδόθησαν μετ' ὀλίγον, ὁ δὲ Μοροζίνης εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἠθέλησε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ δυτικὸν ἀέτωμα τοῦ ναοῦ καὶ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἑνετίαν ὡς λάφυρα τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοὺς ἵππους τῆς Ἀθηνᾶς. Κατὰ τὰς σχετικὰς δὲ ἐργασίας τὰ μάρμαρα ἐκρημνίσθησαν ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο καὶ συνετρίβησαν εἰς μικρὰ τεμάχια.

12. Τελευταῖον, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ Ἀγγλὸς Ἑλγιν, ἔχων τὴν ἄδειαν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸ οἰκοδόμημα τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀκόμη γλυπτὰ καὶ τὰ μετέφερεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἠγοράσθησαν διὰ τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Τοιοιουτρόπως κατοπτρίζονται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Παρθενῶνος αἱ περιπέτειαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

13. Ὡς οἰκοδόμημα ὁ Παρθενὼν ἦτο σεμνὸς καὶ μεγαλοπρεπής· ὡς πρὸς τὸ σύνολόν του δὲ βεβαίως δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἄλλος ναὸς ἐφάμιλλος μὲ αὐτόν, ἀλλ' οὔτε καὶ βραδύτερον παρήχθη.

14. Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον τοῦτο· διότι ὁ Παρ-

θενών ὠκοδομήθη εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὑψίστης πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν του συνέπραξαν, ἀφειδῶς διαθέτοντες πλουσιώτατα ὑλικά μέσα, ἐξαιρετικῶς μεγαλοφυεῖς καὶ μεγαλοουργοὶ ἄνδρες, πολιτικοί, ἀρχιτέκτονες καὶ πλάσται· τοιαύτη δὲ σύμπτωσις εὐνοϊκῶν ὄρων δὲν παρουσιάσθη πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Παρθενὸν ἀπέβη ἀθάνατον μνημεῖον, μαρτυροῦν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῆς νικηφόρου ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ἐπακολουθήσαντα ἀγαθὰ.

Περίστασις (ή)· αἱ περιβάλλουσαι τὸν ἀρχαῖον ναὸν κιονοστοιχίαι.

Περίπτερος (δ)· ναὸς ἔχων περίστασιν· δηλ. περιβαλλόμενος ἀπὸ κιονοστοιχίας εἰς ὅλας τὰς πλευράς.

Πρόναος (δ)· τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ἢ πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ στοὰ· ἐλέγετο καὶ *πρόδομος*· ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν νάρθηκα τῶν ἐκκλησιῶν.

Σηκός (δ)· τὸ κύριον μέρος τοῦ ναοῦ, ὁ μεταξὺ προνάου καὶ ὀπισθοδόμου γῶρος.

Ὀπισθοδόμος (δ)· στοὰ εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ ναοῦ, εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν.

Πρόστυλος (δ)· ὁ ἔχων πρὸ αὐτοῦ στοὰν ἐκ κιόνων καθ' ὅλην τὴν πλευράν.

35. Μεθόδιος καὶ Κύριλλος.

1. Εἶχον περάσει ὀκτακόσια ἔτη ἀφότου ὁ Χριστὸς ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν τὴν θρησκείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης. Εἶχον δεχθῆ τὸν χριστιανισμὸν πολλοὺς αἰῶνας πρότερον οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ

περισσότεροι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ὁμως ὑπῆρχον ἀκόμη λαοὶ εὐρωπαϊκοί, γείτονες τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, οἱ ὁποῖοι ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι εἰδωλόατραι.

2. Οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι, οἱ Ρουμᾶνοι, οἱ Ρῶσοι ἐπίστευον εἰς τὰ εἰδῶλα, ἦσαν δὲ ἀκόμη καὶ ἐντελῶς ἀγράμματοι καὶ ἀπολίτιστοι.

Οἱ λαοὶ οὗτοι, ἐπειδὴ ἦσαν γείτονες τῶν Ἑλλήνων, ἦρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτούς. Αἱ παραμεθόριοι ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ πρὸ πάντων ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους Κωνσταντινούπολις πολὺ συχνὰ ἐφιλοξένουν ἐμπόρους ἢ ἄλλους ταξιδιώτας τῶν γειτονικῶν τούτων λαῶν. Οὐδέποτε ἔλειπον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν Βούλγαροι, Σέρβοι, Ρουμᾶνοι, Ρῶσοι.

3. Ὅλοι αὐτοὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἔβλεπον τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῶν χριστιανῶν, πολλοὶ δὲ παρηκολούθουν καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς.

— «Ἄλλὰ διατί ἄδετε εἰς τοὺς ναοὺς σας;» ἠρώτων τινὲς ἐκ τῶν ἀπολιτίστων τούτων Σλάβων.

— «Δοξάζομεν τὸν Θεὸν μὲ ἄσματα, διότι παρέχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς», ἀπήντων οἱ χριστιανοί.

Ἐξεπλήσσαντο δέ, ὅταν ἐμάνθανον ὅτι αἱ ἀνημέραι λαμπάδες καὶ ὁ εὐώδης καπνὸς τοῦ λιβανωτοῦ ἀπετέλουν τὴν μόνην ὑλικὴν θυσίαν, τὴν ὁλοίαν προσφέρουν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸν Θεόν.

Καὶ ἔλεγον εἰς τοὺς Ἕλληνας:

— «Εἶναι λοιπὸν τόσον καλὸς ὁ Θεὸς σας, ὥστε νὰ ἀρκῆται εἰς τόσον μικρὰν θυσίαν;»

— «Ὁ Θεὸς μας, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἰδικὸς σας Θεὸς καὶ τοῦ κόσμου ὅλου, ζητεῖ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὄχι νὰ προσφέρουν θυσίας βοῶν ἢ προβάτων, ἀλλὰ νὰ ἀγα-

ποῦν τὸν πλησίον καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἐχθρός των. Εἶναι θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης».

4. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς χώρας τῶν Σλάβων μετέβαινον Ἕλληνες κατηχηταὶ καὶ ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι μὲ ζῆλον καὶ αὐταπάρησιν ἐκήρυσσον τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς λαοὺς τούτους, καὶ τὸ κήρυγμά των δὲν ἔμενεν ἄκαρπον, διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Σλάβους προσήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μὲ ἐξαιρετικὸν ζῆλον καὶ φιλανθρωπίαν ἦσαν οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀδελφοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος. Οἱ ἅγιοι οὗτοι ἄνδρες ἀνοίγουν τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἡμερώσεως εἰς τοὺς ἀγραμμάτους καὶ ἀπολιτίστους Βουλγάρους.

5. Ἐως τότε ὅσοι ἐκήρυσσον τὸν χριστιανισμὸν εἰς τοὺς Σλάβους ἔκαμαν τὴν λειτουργίαν ἑλληνιστὶ μὲν, ὅταν οἱ κηρύσσοντες ἦσαν Ἕλληνες, λατινιστὶ δέ, ὅταν ἦσαν ἀπόστολοι τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Καὶ τὸ εὐαγγέλιον ἀκόμη ἀνεγινώσκετο ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστὶ. Ἀλλὰ τί ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν οἱ λαοὶ οὗτοι ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ ἢ τὰ Λατινικὰ;

Διὰ τοῦτο ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, ἀφοῦ πρῶτον κατέγιναν ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης, ἐσκέφθησαν ἔπειτα νὰ μεταφράσουν εἰς αὐτὴν τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν λειτουργικὴν καὶ τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ βιβλία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκόλον πρᾶγμα.

6. Οἱ Βούλγαροι γλῶσσαν γραφομένην δὲν εἶχον καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν ὄλοι ἀγράμματοι. Ἄν ἐνίστε μερικοὶ εἶχον τὰ μέσα καὶ τὴν φιλομάθειαν νὰ διδαχθοῦν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὴν ἔγραφον. Ὅσακις δὲ εὗρισκοντο εἰς

τὴν ἀνάγκην νὰ γράφουν βουλγαρικὰς λέξεις ἢ φράσεις ἔγραφον αὐτὰς μὲ τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ἄλλὰ μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον μόνον δὲν ἐγράφοντο ἀκριβῶς ὅλαι αἱ βουλγαρικαὶ λέξεις. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριλλος ἐπενόησεν ἄριστον ἀλφάβητον τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης· αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου κάπως τροποποιημένα καὶ ἀπὸ ἕνδεκα νέα γράμματα. Τὸ ἀλφάβητον τοῦτο ὀνομάζεται *κυρίλλειον*.

7. Τοιοῦτοτρόπως τὰ παλαιότερα βιβλία τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης καὶ ὄλων τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν εἶναι αἱ μεταφράσεις τοῦ Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλοι Βούλγαροι ἐδιδάχθησαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ μετέφρασαν εἰς τὴν βουλγαρικὴν πολλὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα ἐκκλησιαστικά.

8. Καὶ διὰ μὲν τὴν μεγάλην προσήλωσίν των εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὰς προσπαθείας των πρὸς διάδοσιν αὐτοῦ ἡ Ὁρθόδοξος ἐκκλησία κατέταξε τὸν Μεθόδιον καὶ τὸν Κύριλλον μεταξὺ τῶν ἁγίων, οἱ δὲ Βούλγαροι, ἀναγνωρίζοντες αὐτοὺς ὡς θεμελιωτὰς τοῦ Βουλγαρικοῦ πολιτισμοῦ, τιμῶσιν ἔξαιρέτως καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου εἶναι ἡ ἔθνικὴ ἑορτὴ τῶν Βουλγάρων, τελεῖται δὲ τὴν 11ην Μαΐου.

36. Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

1. Τὸ στενότερον μέρος τοῦ λαιμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Πελοποννήσου, λέ-

γεται Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου, ἕνεκα τῆς πόλεως Κορίνθου, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτισμένη ἐκεῖ πλησίον, λέγεται δὲ καὶ ἀπλῶς Ἴσθμὸς, διότι εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἰσθμὸς ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ λέγεται μὲν καὶ σήμερον ἡ χώρα αὕτη Ἴσθμὸς, ἀλλὰ λέγεται καταχρηστικῶς, διότι ἔπαυσε νὰ εἶναι ἰσθμὸς· ἡ Πελοπόννησος δὲν εἶναι πλέον χερσόνησος εἶναι νῆσος.

2. Εἶναι τώρα πενήκοντα περίπου ἔτη, ἀφότου αἱ δύο θάλασσαι, ἡ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ ἡ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, ἠνώθησαν διὰ τῆς διώρυγος καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου χερσόνησος μετεβλήθη εἰς νῆσον.

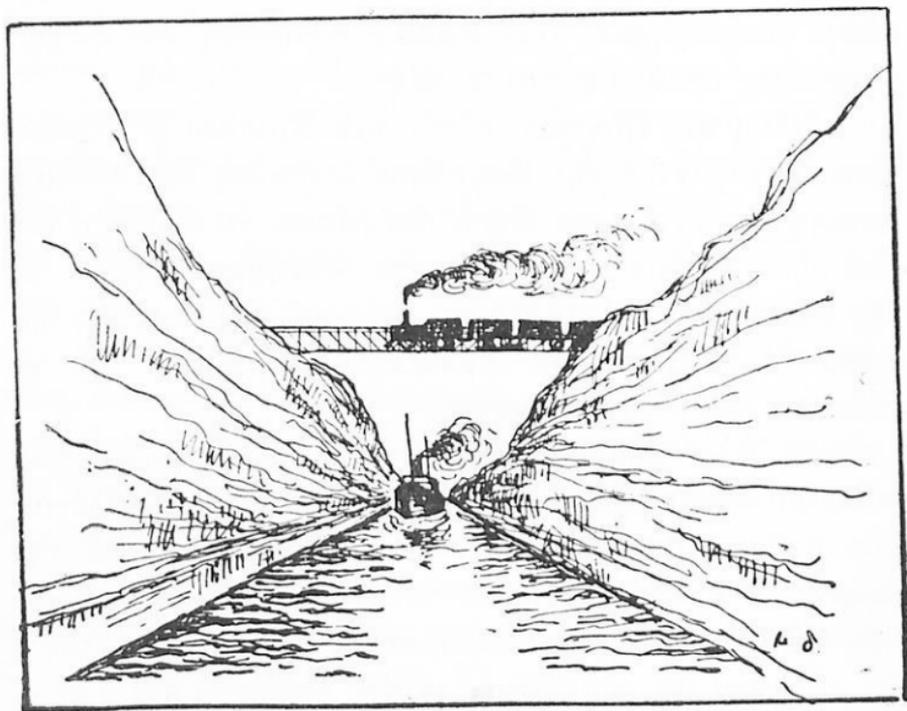
Διὰ τῆς διώρυγος ταύτης ὁ πλοῦς ἀπὸ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ ἀνατολικά καὶ τὰνάπαλιν συντομεύεται σημαντικῶς, ἀποφεύγονται δὲ καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους διατρέχει τις, ὅταν περιπλέῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ μάλιστα παρὰ τὰ ἀκρωτήρια αὐτῆς Μαλέαν καὶ Ταίναρον, ὅπου ἡ θάλασσα συνήθως εἶναι ταραχώδης.

3. Καὶ ἀφοῦ σήμερον, μὲ ὄλην τὴν πρῶδον τῆς ἀτμοπλοΐας καὶ τῶν κατὰ ξηρὰν συγκοινωνιῶν, νομίζεται ὠφελιμωτάτη ἡ διώρυξ τοῦ Ἴσθμοῦ, δύναται τις νὰ φαντασθῇ πόσον ὠφέλιμος θὰ ἦτο, ἂν ἐπετυγχάνετο τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ μὲν κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίαι ἐγίνοντο συνήθως μὲ ὑποζύγια, αἱ δὲ κατὰ θάλασσαν μὲ μικρὰ ἰστιοφόρα πλοῖα.

4. Ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, βαθύτατα εἰσδύων εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ, ἕνεκα τοῦ ἐπικινδύνου περίπλου τῆς Πελοποννήσου, τὸν θαλάσσιον σύνδεσμον μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς.

Ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου ἦτο βεβαίως ἐμπόδιον,

ἀλλ' οὐχὶ ἀνυπέρβλητον· προκειμένου νὰ περιπλεύσῃ τις τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ διατρέξῃ τοὺς κινδύνους ἑνὸς πολυήμερου καὶ ταραχώδους ταξιδίου, ἦσαν πολὺ μικρότεροι αἱ δυσχέρειαι καὶ οἱ κόποι νὰ μεταφέρωνται τὰ ἐμπορεύματα δι' ὑποζυγίων ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὰνάπαλιν· ἡ ἀπόστασις ἦτο μόλις ἑξ ἑκατομῆτρα.

5. Τοιοῦτοτρόπως τὰ ἐμπορεύματα, καὶ οἱ ταξιδιωτὰὶ ἀκόμη, μεταφερόμενοι ἀπὸ τῆς μιᾶς παραλίας εἰς τὴν ἄλλην, ἐπεβιβάζοντο πάλιν εἰς τὰ ἐκεῖ ἀναμένοντα πλοῖα καὶ οὕτω μετεκομίζοντο εἰς τὰς ἀντιθέτους παραλίας.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πλοῖα μετεφέροντο ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀκτῆς εἰς τὴν ἄλλην. Εἶχε κατασκευασθῆ μεταξὺ τῶν δύο ἀκτῶν ὁδὸς εὐθεῖα καὶ τροχήλατος, διὰ τῆς ὁποίας

ἐπὶ μεγάλων κυλίνδρων ἐξευγμένων, ὡς περίπου τὰ σημερινὰ φορητὰ ἀμάξια, μετεφέροντο τὰ πλοῖα καὶ οὕτω μετεβιβάζοντο ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ εὐθεῖα αὕτη ὁδὸς ἐλέγετο δίοικκος, ἡ δὲ ἀμοιβή, τὴν ὁποίαν ἐπλήρωναν οἱ πλοιοκτῆται, ἐλέγετο διαπόρια.

6. Καὶ θὰ ἐρωτήσετε βέβαια, διατί οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐπεχείρησαν νὰ διορύξουν τὸν Ἴσθμόν, ἀφοῦ μέγιστα ὠφελήματα θὰ εἶχαν ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο θαλασσῶν; Ἐπεχείρησαν, μικροὶ μου ἀναγνώσται, καὶ ἐπεχείρησαν εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν.

Ἦδη τὸν ἔβδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ ὁ Περίανδρος, ὁ τύραννος τῆς Κορίνθου, ὁ ὁποῖος καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα εἶχεν, ἀπεφάσισε νὰ διορύξη τὸν Ἴσθμόν. Πολυπληθεῖς ἐργάται συνηθροίσθησαν μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ σκληροῦ τυράνου, καὶ ἤρχισαν νὰ βυθίζουν τὴν σκαπάνην εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἐνώσουν τὰς δύο θαλάσσας.

7. Ἄλλ' ἡ προσπάθεια αὕτη πολὺ γρήγορα ἀνεκόπη· οἱ παλαιοὶ ἦσαν πολὺ προληπτικοί. «Ἄ!» ἔλεγον, «ἂν ὁ θεὸς ἤθελε τὴν Πελοπόννησον νῆσον, θὰ τὴν ἔκαμνεν ὁ ἴδιος· πῶς ἡμεῖς τὰ ἀσθενῆ πλάσματα ἐκείνου τολμῶμεν νὰ ἐναντιωθῶμεν εἰς τὰς θελήσεις του;»

Ἐνεκα τῆς προλήψεως ταύτης ἐκάμφθη καὶ ὁ ἰσχυρὸς τύραννος καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ἔργον ἐματαιώθη.

Καὶ ἄλλοι κατόπιν ἐφιλοδόγησαν νὰ συνδέσουν τὸ ὄνομά των μὲ τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ, ἡ ὁποία ἦτο τὸ σπουδαιότερον ζήτημα τῶν ναυτιλλομένων Ἑλλήνων καὶ ξένων. Ἀλλὰ μετ' ὀλιγοχρόνιον ἐργασίαν κατέλειπον αὐτό.

8. Λέγουν τινὲς ὅτι οἱ τότε μηχανικοὶ εἶχον τὴν γνώμην ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ ἦσαν ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Τί λοιπὸν

θὰ συνέβαινε, ἂν ὁ Ἴσθμὸς ἐτέμνετο καὶ ἠνοῦντο αἱ δύο θάλασσαι; Τὰ ὕδατα τοῦ Ἰονίου πελάγους θὰ εἰσώρμων διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ θὰ κατέκλυζον τὰς παραλίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ εἰδικῶς ἐλέγετο ὅτι ἡ νῆσος Αἴγινα θὰ ἐκαλύπτετο ὁλόκληρος ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

9. Ταῦτα λέγουν, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθῆ. Οἱ τότε μηχανικοὶ ἐγνώριζον καλῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης νὰ εἶναι ἀλλαχοῦ μεγαλύτερον καὶ ἀλλαχοῦ μικρότερον ἢ φυσικὴ ἀρχὴ τῶν συγκοινωνούντων ἀγγείων ἦτο εἰς αὐτοὺς γνωστή. Ἄλλη λοιπὸν ἦτο ἡ αἰτία ἐκείνη, ἡ ὁποία ἠμπόδιζε τοὺς μεγαλοπραγμῶνας ἐκείνους ἄνδρας νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ ἔργον των.

Ἦτο, καθὼς εἶπομεν, ἡ πρόληψις τῶν ἀνθρώπων, ὅτι τάχα ἡ μεταβολὴ τῆς Πελοποννήσου εἰς νῆσον ἦτο ἔργον ἀνευλαβὲς πρὸς τὸν θεόν, ὁ ὁποῖος, ἂν ἤθελε νὰ εἶναι νῆσος καὶ ὄχι χερσόνησος, θὰ τὴν ἔκαμνεν ὁ ἴδιος.

10. Ἄλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ ἐπιμονὴν ἐπεχείρησε τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Νέρων.

Μεγαλοπρεπεῖς ἑορταὶ ὠργανώθησαν διὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγίνετο ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν πλοῖα ἐκ πάντων σχεδὸν τῶν λιμένων τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου κατέπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμὸν φέροντα πανηγυριστὰς καὶ θαυμαστὰς τῆς μεγαλοπραγμοσύνης τοῦ Νέρωνος, οἱ πλησιόχωροι πάντες συνηθροίσθησαν, ὑπολογίζοντες αὐταρέσκως τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἀπεκόμιζον ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο θαλασσῶν. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν

ἔφθασεν ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατοῦ, ἵνα ὁ ἴδιος διὰ τῶν ἰδικῶν του χειρῶν ἐγκαινιάσῃ τὸ μεγαλύτερον ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐγνώριζεν ὁ τότε κόσμος.

11. Καὶ πρῶτον ἐπεκαλέσθησαν, σύμφωνα μὲ τὴν τότε θρησκείαν, τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν τῆς θαλάσσης, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης. Ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἔψαλε τὸν ὕμνον εἰς τοὺς θεοὺς τούτους καὶ κατόπιν λαβὼν χρυσοῦν δίκελλαν ἔσκαψε τὴν γῆν πρῶτος αὐτός, καὶ διὰ κοφίνου χρυσοῦ, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων του, μετεκόμισε τὸ χῶμα. Τὸ ἄπειρον πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχε συρρεύσει ἐκεῖ, μετὰ θαυμασμοῦ καὶ συγκινήσεως ἐπεκρότησε τὸν μεγαλοπράγμονα αὐτοκράτορα.

12. Οἱ ἐργάται ἦσαν πολυάριθμοι καὶ τὰ μὲν γεώδη μέρη ἀντετέθησαν πρὸς ἐσκαφήν εἰς τοὺς στρατιώτας, τὰ δὲ δυσέργαστα καὶ βραχώδη εἰς ἐξακισχιλίους Ἑβραίους, τοὺς ὁποίους εἶχε μεταφέρει ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, κατὰ τῆς ὁποίας τότε εἶχε φέρει εἰς πέρας εὐτυχῆ πόλεμον.

Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιχείρησις, ἡ ὁποία μετὰ τόσης σοβαρότητος διεξήγετο, δὲν ἐπροχώρησε πολὺ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐκεῖ ἐπανάστασιν.

13. Οὐδεὶς ἄλλος εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ἐργατῶν, οὐδὲ νὰ ἀντελεξέθῃ εἰς τὰς κολοσσιαίας δαπάνας, αἱ ὁποῖαι ἀπητοῦντο εἰς ἡμερομίσθια καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέσα τῆς ἐσκαφῆς. Ἐνεκα τούτου αἱ ἐργασίαι διεκόπησαν εὐθύς μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Νέρωνος.

14. Παρηλθὼν ἔκτοτε δέκα ὀκτὼ αἰῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔγινε πλέον σπουδαῖος λόγος περὶ

τομῆς τοῦ Ἴσθμοῦ. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21 ἐδημιουργήθη τὸ μικρὸν Ἑλληνικὸν κράτος, καὶ αἱ ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις, ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐφρόντιζον διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἤλθε καιρὸς νὰ σκεφθοῦν καὶ διὰ τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ· διότι αὕτη θὰ διηυκόλυνε μεγάλως τὴν συγκοινωνίαν τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἀνατολικῶν καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς πρωτευούσης.

15. Τὸ 1882 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξεχώρησε τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ εἰς Γαλλικὴν ἑταιρείαν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τυρό. Τὴν 25 Ἀπριλίου ἐωρτάσθησαν τὰ ἐγκαίνια μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ Νέρωνος. Στόλος τριάκοντα περίπου πλοίων, πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν, εἶχε μεταφέρει ἐκεῖ πλῆθος ἐορταστῶν· ὁ λαὸς τῶν περιχώρων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἶχε προσέλθει εἰς τὸν τόπον τῆς ἐορτῆς διὰ νὰ ἀντικρίσῃ τὸν βασιλέα του καθαγιαζόντα διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τὸ μέγα ἔργον.

Ἐψάλη ἀγιασμὸς καὶ δεήσεις ἀνεπέμφθησαν εἰς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ εὐοδώσεως τοῦ ἔργου. Κατόπιν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α΄ ἔσκαψεν ὁ ἴδιος μὲ ἀργυροᾶν σκαπάνην, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Χαρίλαος Τρικούπης ἀπέσυρε τὸ ἐσκαφὲν χῶμα μὲ ἀργυροῦν πύον καὶ ἔρριπεν αὐτὸ ἐντὸς χειραμάξης. Τὸ δὲ παριστάμενον πλῆθος ἐζητωκραύγαζε πλῆρες ἐλπίδων, ὅτι τὸ ἐγκαίνιασθὲν ἔργον θὰ ἐπερατοῦτο ἀπροσκόπτως καὶ ταχέως.

16. Ἡ τάφρος ἠνοιχθῆ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχον χαράξει οἱ μηχανικοὶ τοῦ Νέρωνος, διότι οἱ σημερινοὶ μηχανικοὶ ἐδέχθησαν καθολοκληρίαν τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν μηχανικῶν. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἢ ἐπὶ Νέρωνος γενομένη προσπάθεια δὲν

ἦτο πρόχειρος, ἀλλ' ὅτι ἐφηρμόσθη σχέδιον τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπόρροια μακρᾶς καὶ προσεκτικῆς μελέτης.

17. Αἱ ἐργασίαι τῆς Γαλλικῆς ἐταιρείας μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίμονον ἐργασίαν προσέκοψαν ἔνεκα κακοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἐνδεχομένων δαπανῶν καὶ ἀνεκόπη ἡ περαιτέρω διεξαγωγή αὐτῶν. Νέα ἐταιρεία, Ἑλληνικὴ αὕτη, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ, ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἡμιτελὲς ἔργον. Αἱ ἐργασίαι ἐπροχώρησαν ἀπροσκόπτως, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ 1893, αἱ δύο θάλασσαι, αἱ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διὰ στενῆς λωρίδος γῆς χωρισμένα, ἔδωσαν ἀμοιβαῖον ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ναυτιλλομένων καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος.

18. Ἡ κατασκευασθεῖσα διῶρυξ ἔχει μῆκος 6345 μέτρων, πλάτος καὶ βάθος 8 μέτρων. Ἐξωρούχθησαν 10 περίπου ἑκατομμύρια κυβικὰ μέτρα χώματος καὶ ἐδαπανήθησαν 60 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν.

Τὸ συντελεσθὲν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἦτο πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας, ἐνέπλησε χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ἡ παράδοσις αὐτοῦ εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν ἔγινε διὰ μεγαλοπρεπῶν ἐγκαινίων, τὰ ὁποῖα ἐωρτάσθησαν τὴν 25 Ἰουλίου τοῦ 1893.

19. Ὡς τόπος συγκεντρώσεως ὠρίσθη τὸ μικρὸν χωρίον Καλαμάκι, παρὰ τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τῆς διῶρυγος, ἀριστερὰ τοῦ εἰσπλέοντος.

Ὀλίγον πρὸ τῆς 11ης ὥρας τῆς ἡμέρας ταύτης στόλος ἕξ εἴκοσι πλοίων πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν κατέπλευσεν εἰς τὸ Καλαμάκι, ἡγουμένης τῆς θαλαμηγοῦ «Σφακτηρίας», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια· ἐπὶ δὲ τῶν ἐμπορικῶν ἐπέβαινον οἱ ἕξ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἐορτασταί.

20. Τὴν ἄφιξιν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐχαιρέτισαν διὰ κανονιοβολισμῶν ἄλλα πολεμικὰ πλοῖα, ἑλληνικὰ καὶ εὐρωπαϊκά, τὰ ὅποια εἶχον καταπλεύσει εἰς Καλαμάκι ἀπὸ τῆς πρωῖας ἐπίτηδες. Ἀμφότεραι δὲ αἱ ἄκται τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου ἦσαν πλήρεις κόσμου συρρεύσαντος ἐκ τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρίων.

21. Τὴν 11ην ἀκριβῶς ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, οἱ ὑπουργοί, οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι ἀπεβιβάσθησαν παρὰ τὴν ἀκτὴν, ὅπου ὑπὸ κομπῆν σκιάδα, ἐστολισμένην μὲ κλάδους μύρτων καὶ μὲ κυανόλευκα συμπλέγματα, ἐψάλη ἀγιασμός, χοροστατοῦντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας Κολιάτσου. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀγιασμοῦ ὁ βασιλεὺς ἐξεφώνησε τὸν ἐξῆς λόγον:

22. «Ζωηρὰν αἰσθάνομαι χαρὰν βλέπων περατωθὲν ἐπὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας ἔργον, ὅπερ ἀπὸ αἰῶνων ἀπησχόλησε τὸν κόσμον. Ἀπὸ τοῦ Περιάνδρου μέχρι τοῦ Νέρωνος ἐπεζητήθη εἰς μάτην ἡ διορυχὴ τοῦ Ἴσθμοῦ· ἀλλ' ὅτε πρό τινων ἐτῶν ὁ νοῦς ἀνδρῶν δραστηρίων πρὸς πᾶσαν μεγαουργὸν ἐπιχείρησιν συνέλαβε τολμηρότερα τοιαύτης φύσεως ἔργα, ἐθεώρησα ἔκτοτε δυνατὴν καὶ τοῦ ἔργου τούτου τὴν τελείωσιν...»

23. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου τοῦ βασιλέως ὁ Ἄνδρέας Συγγρός, πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας, εἶπε τὰ ἐξῆς:

«Μεγαλειότατε, ἀντὶ τῶν στρωμάτων γῆς, τὰ ὅποια πρότερον ἐχώριζον τοὺς δύο κόλπους, ἰδοὺ τώρα ἰσθὸς μόνον μετάξινος ἐμποδίζει τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον κόλπον μετάβασιν.»

»Τὴν τομὴν τοῦ κωλύματος τούτου ἄς εὐδοκήσῃ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης νὰ τελέσῃ τῇ βοηθείᾳ τῆς ψαλίδος ταύτης, τὴν ὁποίαν λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προ-

τείνῳ Αὐτῇ, κηρύττουσα οὕτω τὸ ἄνοιγμα τῆς διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου παγκοσμίου συγκοινωνίας».

24. Καὶ ἀμέσως ὁ Συγγρὸς προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα ἐπὶ χρυσοῦ δίσκου ψαλίδα ἐπίσης χρυσῆν. Ὁ δὲ βασιλεὺς λαβὼν τὸν δίσκον ἔδωκε τὴν ψαλίδα εἰς τὴν βασίλισσαν Ὀλγαν καὶ αὕτη ἔκοψε τὴν κυανόλευκον ταινίαν, ἣ ὁποία ἔφρασσε τὸ στόμιον τῆς διώρυγος.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἔχυσε τὸν ἀγιασμὸν εἰς τὴν διώρυγα, ὑπὸ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων καὶ ὑπὸ τὰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς τοῦ παρισταμένου πλήθους.

25. Κατόπιν ἡ βασιλικὴ συνοδεία ἐπεβιβάσθη τῆς «Σφακτηρίας», ἣ ὁποία πρώτη εἰσῆλθεν εἰς τὴν διώρυγα, ἠκολούθησαν τὰ λοιπὰ πλοῖα, τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ οὕτω ἀπετελέσθη μία γραμμὴ σημαιοστολιστῶν πλοίων διαπλεόντων τὴν διώρυγα. Σταθμεύσαντα ἐπ' ὀλίγον παρὰ τὴν Κόρινθον, διέπλευσαν καὶ πάλιν τὴν διώρυγα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ κατηυθύνθησαν εἰς Πειραιᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

37. Τὸ Ἀύλωνάριον.

1. Εἰς τὸ μέσον περίου τῆς Εὐβοίας, νοτίως τῶν διακλαδώσεων τῆς Δίρφυος καὶ εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τοῦ Αὐλωναρίου.

Ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι ἐπιμήκης, διαρρέεται δὲ κατὰ μῆκος ὑπὸ μικροῦ ποταμοῦ, ὃ ὁποῖος ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἶγαϊον.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς πεδιάδος ἐπὶ λόφου ἠρέμα ὑψουμένου εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωρίον. Αἱ οἰκίαι αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμέναι πᾶσαι πρὸς δυσμὰς καὶ νότον ὡς σκοπιαὶ πρὸς τὴν εὐφορον πεδιάδα, ἡ ὁποία παρέχει εἰς τοὺς Αὐλωναρίτας πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ λόφου ὑψοῦται μεγαλοπρεπῆς ἐνετικὸς πύργος δεσπόζων τῆς ὅλης περιοχῆς. Εἶναι ἀκέραιος, διασφύζονται δὲ ἀκόμη οἱ ἐξῶσται καὶ αἱ ἐπάλξεις του, τὰς ὁποίας ἤδη χρησιμοποιοῦν ὡς φωλεὰς πολυπληθεῖς κολοιοί.

2. Οἱ κάτοικοι τοῦ Αὐλωναρίου εἶναι πάντες σχεδὸν γεωργοί. Διὰ τοῦτο, ἂν ἔλθετε εἰς τὸ χωρίον ἡμέραν ἐργάσιμον, δὲν θὰ συναντήσετε παρὰ μόνον ὀλίγους τινὰς τεχνίτας εἰς τὰ ἐργαστήριά των. Ἡ ἀγορὰ

εἶναι ἔρημος ἀνθρώπων· τὰ μικρὰ ἐμπορικὰ καὶ τὰ παντοπωλεῖα εἶναι κλειστά· ἀνοίγουν μόνον τὴν πρωΐαν μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τῆς δύσεως μέχρι τοῦ δείπνου· κατόπιν ψυχὴ ζῶσα δὲν φαίνεται εἰς ὄλον τὸ χωρίον. Ἀναπαύονται καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, ἐγείρονται δὲ τὴν πρωΐαν ἀκμαῖοι καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὸ τίμιον ἔργον των.

38. Ἡ βρύση τοῦ χωριοῦ.

1. Ἐκεῖ πὸν πέντε γέρικα πλατάνια
θαρρεῖς ἕνα μὲ τ' ἄλλο παραβγαίνουν,
ποιό πρῶτο θὲ νὰ φτάσῃ στὰ οὐράνια,
γ' αὐτὸ ὄλο ψηλότερα πηγαίνουν.
2. Ἐκεῖ πὸν χορταράκι πρασινίζει
τὴν ὄρα τοῦ ζεστοῦ καλοκαιριοῦ
κι ἀκούεται νερὸ πὸν μουρμουρίζει
ἐκεῖ ναι ἢ κρῦα βρύση τοῦ χωριοῦ.
3. Ἐκεῖ στὴ μαργαριταρένια βρύση,
ὄλα τοῦ κάμπου τὰ πουλιὰ θὰ ῥηθοῦνε,
κ' οἱ πεταλοῦδες κι ὄλο τὸ μελίσι
μ' ὀλόδροσο νερὸ νὰ ποισθοῦνε.
4. Καὶ τοῦ χωριοῦ τὰ κοριτσάκια πάλι
θὰ μαζωχθοῦν στῆς βρύσης τῆ γωνιά
νὰ νύφουν τριανταφυλλένια κάλλη
καὶ νὰ γεμίσουν κόκκινα σταμνιά.

39. *Ἡ ζωὴ τῶν γεωργῶν.*

1. Ἄν παρακολουθήσετε γεωργοὺς μεταβαίνοντας εἰς τοὺς ἀγρούς των, θὰ τοὺς ἀκούσετε νὰ συζητοῦν διὰ τὰ γεννήματά των, διὰ τὰ καματερά των, διὰ τὰς γεωργικὰς ἐν γένει ἐργασίας των, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιζητοῦν τὴν τέρψιν καὶ τὴν χαρὰν.

— «Χθὲς ὅλην τὴν ἡμέρα ἔκαμνα ζευγάρι στὸν κάμπο. Κόπο δὲν ἐκατάλαβα· βλέπεις τὸ ὑνὶ νὰ χώνεται ἓνα γόνατο τοῦ βάρθους καὶ φραίνεται ἡ ψυχὴ σου», λέγει ὁ εἷς.

— «Ἐμεῖς χθὲς εἶχαμε γεννητούρια», ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος· «ἡ ἀγελαδίτσα μου ἡ Μελισσῶ ἐγέννησε ἓνα ἀρσενικὸ μοσχαρακί· εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ τὸ βλέπης. Θὰ τὸ κρατήσω γιὰ καματερό».

2. Οἱ γεωργοὶ εἶναι εὐδαίμονες, ἀλλὰ δὲν τὸ γνωρίζουν, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐτυχία των.

Ὅταν τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέψῃ ὁ γεωργὸς εἰς τὸν ἀπέριπτον οἶκόν του, παρακάθηται μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν τράπεζαν καὶ τρώγει τὸν ἄρτον του καὶ τὰ νόστιμα ἐδέσματά του, τὰ ὁποῖα δὲν ἠγόρασεν ἀντὶ χρημάτων, ἀλλ' ἐπόρισεν εἰς αὐτὸν ἡ φιλοπονία του.

Τὰς ἐσπέρας τοῦ χειμῶνος κάθηται παρὰ τὴν ἐστίαν καὶ ἀρέσκειται νὰ συνδαυλιζῇ τὴν πυράν, ἐνῶ ἡ σύζυγός του νήθει τὰ ἔρια τῶν προβάτων του, ἡ δὲ θυγάτηρ του ἄδουσα ὑφαίνει εἰς τὸν ἴστον τὰ ὠραῖα καὶ στερεὰ ἐγχώρια ὑφάσματα. Εὐφραίνεται ἀληθῶς ἡ ψυχὴ του, ὅταν ἀκούῃ τὴν θυγατέρα του νὰ τραγουδῇ:

*Μαλαματένιος ἀργαλειὸς κ' ἔλεφαντένιο χτένι,
χαρὰ στήνε τῇ λυγερῇ ποὺ τραγουδεῖ καὶ φαίνει.*

*Τιμὴ μεγάλη καὶ χαρὰ πὸν ᾿ν᾿ ἀργαλειὸς στὸ σπῖτι,
τὸ κάθε δόντι τοῦ χτενοῦ ἀξίζει μαργαρίτη.*

3. Κατακλίνεται καὶ ἀμέσως γλυκὺς ὕπνος κλείει τὰ βλέφαρά του. Ἄλλὰ μὲ τὴν πρώτην κραυγὴν τοῦ ἀλέκτορος διακόπτει τὸν ὕπνον του ἐννοεῖ ὅτι εἶναι αἱ πρῶται μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὧραι καὶ πρέπει νὰ δοθῇ συμπληρωματικὴ τροφή εἰς τὰ καματερά του.

Ἐγείρεται ἀπὸ τὴν κλίνην του ἡσύχως καὶ μεταβαίνει ψηλαφητῆ εἰς τὴν ἐστίαν ἀνάπτει τὸ φανάριον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐτοιμάσει ἀφ' ἐσπέρας ἢ σύζυγός του, καὶ κρατῶν αὐτὸ καταβαίνει διὰ τῆς καταπακτῆς εἰς τὸ κατώγειον.

Πλησιάζει τὰ καματερά του, τὰ ὁποῖα στοργικῶς θωπεύει. Ἀφοῦ ρίπει τὸ ἀναγκαῖον ἄχυρον εἰς τὴν φάτην, ἀναβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ κατακλίνεται πάλιν μέχρι τοῦ λυκαυγοῦς.

4. Τὸν χειμῶνα αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι εἶναι ὀλιγώτεραι καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ γεωργὸς ἐργάζεται μὲν, ἀλλὰ δὲν καταπονεῖται. Ὅταν ὁμως ἔλθῃ ἡ ἄνοιξις καὶ ἀρχίζουσιν νὰ λειώνουν τὰ χιόνια εἰς τὰ βουνά, ὁ γεωργὸς ἐργάζεται ἐντατικώτερον, αἱ παχυνθεῖσαι κατὰ τὸν χειμῶνα ἀγελάδες αἰσθάνονται τώρα τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρότρου βαρύτερον, τὸ δὲ ὑνίον, τὸ ὁποῖον εἶχε μαυρίσει ἔνεκα τῆς χειμερινῆς ἀχρηστίας, ἤδη διασχίζον τοὺς ἀγροὺς ἀρχίζει νὰ στίλβῃ.

Ἐνῶ ὁ γεωργὸς ἀσχολεῖται εἰς τὰς πρώτας τοῦ ἔαρος ἐργασίας, τὰ σπαρτὰ λαμβάνουν ὕψος καὶ πυκνοῦνται, ἡ δὲ χελιδὼν, ἐπανελθούσα ἀπὸ τὸ μακρινὸν ταξιδιὸν της, ἀναζητεῖ τὴν παλαιὰν φωλεάν της ἢ κτίζει νέαν. Ἡ ἄμπελος ἤδη ἀρχίζει νὰ πρασινίξῃ καὶ τὰ δένδρα ἀπολύουσιν νέους βλαστοὺς καὶ ἄνθη. Ἡ φύσις

στολίζεται μὲ τὸ πολυτελέστερον φόρεμά της. Παντοῦ χαρὰ Θεοῦ.

5. Κάποτε τὸ ἔαρ ἦτο θερμὸν καὶ ἄβροχον, ὁ δὲ πράσινος σῖτος ἤρχισε νὰ μαραίνεται καὶ νὰ ὠχριαῖ. Ἡ ἀπογοήτευσις ἦτο ζωγραφισμένη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀγαθῶν γεωργῶν. Ἐπανελημμένως ἤκουες νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν θεῖαν βοήθειαν. «Ρίξε, Θεέ μου, μία βροχὴ νὰ φάνε τὰ παιδιὰ μας ψωμί», ἔλεγον πολλάκις.

Ὅταν μετὰ ἀγωνίαν ἡμερῶν τινῶν ὀλίγαι βροχαὶ τοῦ Ἀπριλίου ἔσβησαν τὴν δίψαν τῆς γῆς, ἔλαμπον τὰ πρόσωπα τῶν γεωργῶν ἀπὸ χαράν. Καθ' ὃν χρόνον ἡ λεπτὴ βροχὴ ἐπότιζε τοὺς ἀπεξηραμμένους ἀγρούς, τοὺς ἤκουες νὰ λέγουν: «Δόξα νὰ ᾄχης, Θεέ μου, αὐτὴ δὲν εἶναι βροχὴ, εἶναι χρυσάφι». Καὶ λαϊκὸν γνωμικὸν παριστᾷ τὴν ἀξίαν τῶν ἔαρινῶν τούτων βροχῶν:

*Ἄν κάμη ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ καὶ ὁ Μάης ἄλλο ἓνα
χαρὰ στονε τὸ γεωργὸ πού ᾄχει στὴ γῆ σπαρμένα.*

40. Ἡ βροχὴ.

1. Ὁ ἥλιος βλέπει ἀπὸ ψηλὰ
μὲ μάτι φλογερό,
καὶ ἡ γῆ διψᾷ καὶ καίγεται
καὶ σκάζει γιὰ νερό.
2. Τὰ λούλουδα μαραίνονται
σὰν λιγοθυμισμένα,
καὶ τὰ φυτὰ ξηραίνονται
καὶ χάνοντ' ἓνα ἓνα.

3. *Ξάφνου ἀπ' τῆ δύσι ἐκεῖ μακριὰ
φωτίζουν ἀστραπὲς
καὶ τὶς ξανοίγουν τὰ χωριά
κ' οἱ γῶρες χαρωπές.*
4. *Ἀπ' ἀεράκι δροσερὸ
τὰ φύλλα ἀνατριχιάζουν
καὶ σὲ πολὺ, πολὺ νερὸ
τὰ σύννεφα ξεσπάζουν.*
5. *Βρέχει σὲ δάση φουντωτά,
βρέχει, σὲ κάμπους καὶ χωριά,
βρέχει ποτίζει τὰ σπαρτιά,
ποτίζει κάθε γῆς μεριά.*
6. *Ἀνθίζει σ' ὄλους τοὺς ἀγρούς
καὶ τ' ἄνανθο χορτάρι
καὶ σὸ χωράφι καθενὸς
μεστώνει τὸ σιτάρι.*
7. *Καὶ τρῶνε πλούσιοι καὶ φτωχοὶ
κ' εὐχαριστοῦνε τῆ βροχί.*

---

41. *Τὰ καμαλερά.*

Α'.

1. Ἡμέραν τινὰ τοῦ Νοεμβρίου εἶχομεν ἐκδράμει μετὰ τῶν μαθητῶν μου πρὸς ἐπίσκεψιν ἑνὸς λόφου, τὸν ὁποῖον οἱ ἐπιχώριοι ὀνομάζουν Καστρί.

Ἦτο ἡμέρα ἡλιόλουστος μετὰ πολυήμερους βροχάς, ἡ ἀτμόσφαιρα διαυγής καὶ ἡ θαλπωρὴ τοῦ ἡλίου ἐπιθυμητή. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ὑπῆρχεν ἀρχαιότατον φρούριον, τοῦ ὁποῖου τὰ σφζόμενα ἔχνη παρηκολουθήσαμεν μετὰ τῶν μαθητῶν.

Μετὰ βραχὺ μάθημα περὶ τῶν λεγομένων κυκλωπέων τειχῶν κατήλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα, καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ διεσκορπίσθησαν καθ' ὀμάδας καὶ ἔπαιζον, ἐγὼ δὲ ἐπλησίασα γεωργόν τινα, ὁ ὁποῖος ἠροτρία τὸν ἀγρὸν του.

2. Ἐκάθισα ἐπὶ σωροῦ λίθων καὶ παρηκολούθουν διὰ τοῦ βλέμματός μου τὸν γεωργόν, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε θὰ ἐνόμιζες ὅτι δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ ἑκατοντάδα μαθητῶν, τῶν ὁποίων αἱ χαρῶπαὶ φωναὶ ἐδόνουν τὸν ἀέρα.

Ἐξακολουθῶ νὰ τὸν παρακολουθῶ καὶ τὸν ἀκούω νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὰ καματερά του διὰ μιᾶς ἢ δύο

λέξεων, καὶ βλέπω ἐκεῖνα ἄλλοτε νὰ στρέφονται, ἄλλοτε νὰ σταματοῦν, ἄλλοτε νὰ καταβάλλουν μεγαλυτέραν δύναμιν, σύμφωνα μὲ τὴν προσταγὴν τὴν ὁποῖαν ἐλάμβανον.

Τὸν ἀκούω ἀκόμη νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτὰ ὡς πρὸς ἀνθρώπους, νὰ τὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ πολλάκις νὰ τοὺς τραγουδῇ ὡς διὰ νὰ τὰ κολακεύσῃ καὶ νὰ τὰ ἀνακουφίσῃ ἀπὸ τὸ βαρὺ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐκτελοῦν.

— «ὦ! ὦ! τῶν καλῶν μου τῶν βοδιῶν, τῶν καλῶν παλληκαριῶν», ἐπιφωνεῖ πολλάκις.

Ἄλλοτε πάλιν τραγουδεῖ.

*Πᾶνε τὰ μαῦρα στὸ νερό, τὰ γαλανὰ στ' ἄλωνα
τὰ ροῦσα καὶ τὰ μελισσὰ σ' ἓνα καλὸ περβόλι».*

Καὶ πάλιν ἐπιφωνεῖ:

— «Ἄ! ἄ! τὰ βόδια τὰ καημένα, τὰ πολυβασανισμένα».

Καὶ βλέπετε τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ ζῶα νὰ καταβάλλουν τὴν δύναμίν των καὶ νὰ σχίζουν τὴν γῆν ὅσο τὸ δυνατόν βαθύτερον.

3. Μετ' ὀλίγον, ἐπειδὴ ἐπλησίαζε μεσημβρία, διακόπτει τὴν ἄροσιν, ἀπαλλάσσει τοὺς βοῦς ἀπὸ τὸν ζυγὸν καὶ τοὺς ὀδηγεῖ ὑπὸ τὴν σκιὰν γηραιᾶς ἐλαίας· τοὺς τρίβει ἀπαλὰ εἰς τὸ πλατὺ μέτωπόν των, τοὺς ψιθυρίζει θωπευτικούς λόγους καὶ κατόπιν τοὺς ἀσπάζεται στοργικῶς ὑπεράνω τῶν ὀφθαλμῶν.

Εἶχα πλησιάσει τὸν καλὸν γεωργὸν καὶ τοῦ λέγω:

— «Αὐτὰ τὰ χάρδια ποὺ τοὺς κάμνεις, τὰ ἐννοοῦν; τὴν ἀγάπῃ ποὺ τοὺς δείχνεις τὴν καταλαβαίνουν ἄρα γε τὰ καματερά σου;»

— «Καὶ βέβαια, δάσκαλέ μου. Τὰ θέλουν τὰ χάρδια καὶ τὰ καταλαβαίνουν τὰ γατιά καὶ τὰ σκυλιά, γιατί

τάχα δὲν τὰ καταλαβαίνουν αὐτὰ τὰ εὐλογημένα ζωντανά, πὺ δουλεύουν γιὰ τὸ ψωμί μας;»

4. Εἶχε δίκαιον ὁ γεωργός. Πόσον ἀπατῶνται ὅσοι νομίζουν ὅτι τὰ κατοικίδια ζῶα δὲν μᾶς ἐννοοῦν ἢ ὅτι εἶναι ψυχρὰ καὶ ἀδιάφορα πρὸς τὴν συμπεριφορὰν μας!

Ἐὰν οἱ πτωχοὶ αὐτοὶ δοῦλοί μας εἶχον λαλιάν, πολλάκις θὰ μᾶς ἐξέφραζον τὴν εὐχαρίστησίν των διὰ τὰς θωπείας μας καὶ τὰς φροντίδας μας χάριν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποστροφὴν των διὰ τὴν βαναυσότητά μας.

B'.

1. Ἡ ἐπιπονωτέρα ἐργασία διὰ τοὺς βοῦς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν γεωργόν, εἶναι τὸ ὄργωμα. Εἶναι τὸ πρῶτον σχίσιμον τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον γίνεται μὲ τὸ ἄροτρον ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἔδαφος ἔχει σκληρυνθῆ.

— «Βογγοῦν τὰ βόδια, δάσκαλέ μου, στὸ πρῶτο ὄργωμα», μοῦ ἔλεγε κάποτε εἷς γεωργός. Καὶ προσέθεσεν, «ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς ποτάμι χύνομε τὸν ἰδρωτα γιὰ νὰ βαστοῦμε τὸ ὑνὶ βαθιά».

Ὁ γεωργός, ὅταν ἀροτριᾷ, προσπαθεῖ νὰ χώνη τὸ ὑνίον ὅσον ἢμπορεῖ βαθύτερον διὰ νὰ ἀνασκαφῆ τὸ χῶμα καὶ ἠλιασθῆ, ἔπειτα δέ, ὅταν βρέξῃ, νὰ ἀπορροφηθῆ ἀρκετὸν ὕδωρ. Τοιοῦτοτρόπως, ὅταν μετὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας σπαρῆ ὁ ἀγρός, θὰ ἔχῃ τὴν ἀναγκαίαν ἰκμάδα νὰ ἐκθρέψῃ τὸ φυτόν, τὸ ὁποῖον θὰ βλαστήσῃ ἀπὸ τὸ σπέρμα.

2. Ἡ περισσότερον χρόνον ἀπαιτοῦσα γεωργικὴ ἐργασία εἶναι ἡ ἄροσις, εἴτε ὄργωμα γίνεται μὲ αὐτὴν εἴτε σπορά. Ἄλλ' ὅσον ταχύτερον καὶ τελειότερον γίνε-

ται ἢ ἄροσις, τόσον ἢ δαπάνη εἶναι μικροτέρα καὶ τὰ κέρδη περισσότερα.

Ποῖος θὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ξύλινον ἄροτρον, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται σήμερον οἱ γεωργοί μας, εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἀνέσκαπτον τοὺς ἀγρούς των οἱ Ἕλληνες πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν;

Εἷς Ἕλληνας ποιητῆς ὀνομαζόμενος Ἡσίοδος, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ὀκτακόσια περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ, μᾶς περιγράφει εἰς ἓν ποίημά του τὸ ἄροτρον τῶν συγχρόνων του καὶ νομίζεις ὅτι ἔχεις ἐνώπιόν σου τὸ ἄροτρον τοῦ Πελοποννησίου ἢ τοῦ Κρητὸς γεωργοῦ. Ἔνεκα τούτου τὸ ξύλινον ἄροτρον τῶν γεωργῶν μας ὀνομάζεται *ἡσιόδειον*.

3. Ἦκουσα κάποτε τὸν διαπρεπῆ γεωπόνον Χασιώτην νὰ ὀμιλῇ εἰς μίαν συνάθροισιν γεωργῶν καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ νὰ προμηθευθοῦν νέα ἄροτρα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ὁποῖα ἤκουσα, μοῦ ἔκαμαν ἰδιαίτεράν ἐντύπωσιν οἱ ἐξῆς λόγοι του:

«Τὸ ἄροτρον μὲ τὸ ὁποῖον ἐσυνηθίσατε νὰ ζευγαρίζετε τὰ χωράφια σας πρέπει νὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς. Ἐξυπηρέτησε τὸν κόσμον χιλιάδες χρόνια, τοῦ ἀνήκει δόξα καὶ τιμὴ, καὶ δι' αὐτὸ πρέπει ἐν ἡ δύο ἀπὸ αὐτὰ νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον παρὰ τὴν φουστανέλλαν καὶ τὴν βράκαν τῶν πάππων μας, παρὰ τὰ καριοφίλια καὶ τὰ τρομπόνια καὶ τὰ γιαταγάνια, τὰ ὁποῖα μᾶς ἠλευθέρωσαν».

«Ἄλλ' ὅμως, ὅπως τώρα ὁ στρατός μας εἶναι ὀπλισμένος μὲ ὄπλα τέλεια, τοιοῦτοτρόπως καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἐφοδιασθῆτε μὲ γεωργικὰ ἐργαλεῖα τέλεια, τὰ ὁποῖα καὶ εἰσοδήματα μεγάλα θὰ σᾶς δώσουν καὶ θὰ σᾶς ἀνακουφίσουν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους σας».

4. Καὶ ἀληθῶς, τὰ σύγχρονα ἄροτρα δὲν εἶναι

πλέον ξύλινα, εἶναι σιδηρᾶ καὶ διαφόρων εἰδῶν, ἄλλα εἶναι ἔλαφρά, κατάλληλα δι' ὄρεινὰ ἐδάφη καὶ ἐπικλινεῖς ἀγρούς, καὶ ἄλλα βαρύτερα, κατάλληλα διὰ πεδιάδας. Ὑπάρχουν ἄροτρα συρόμενα ὑπὸ ἐνὸς ζώου, ἄλλα ὑπὸ δύο ζώων, ἄλλα ὑπὸ τριῶν καὶ ἄλλα ὑπὸ τεσσάρων.

Ὑπάρχουν πρὸς τούτοις ἄροτρα, τὰ ὁποῖα σύρονται ὑπὸ μηχανῶν βενζινοκινήτων, εἶναι τὰ λεγόμενα βενζινάροτρα. Αὐτὰ ὅμως χρησιμοποιοῦνται μόνον εἰς μεγάλας καὶ ἐκτεταμένας καλλιιεργείας.

Σήμερον εἰς τὰ ἀποξηραθέντα ἐδάφη τῆς Κωπαΐδος, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἀντικατεστάθησαν τὰ ἄροτριῶντα κτήνη διὰ τῆς μηχανῆς.

5. Ἄλλ' ἴσως δὲν εἶναι μακρὰν ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ὅπου ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν εἶναι ὁπωσδήποτε σημαντικὴ, οἱ βόες θὰ ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τὸ ἐπίπονον ἔργον τῆς ἀρόσεως. Οἱ γεωργοὶ θὰ δύνανται νὰ βυθίζουν τὸ ὑνίον εἰς τὴν γῆν χωρὶς νὰ συναισθάνωνται τὸν κόπον καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν καματερῶν των.

Θὰ διδάσκωνται τὴν λειτουργίαν τῆς μηχανῆς, ὡς οἱ ὁδηγοὶ αὐτοκινήτων, καὶ μετὰ μικρὰν ἀσκησιν θὰ δύνανται ἱππεύοντες ἐπὶ τοῦ αὐτοκινήτου ἀρότρου των νὰ καλλιιεργοῦν τὴν γῆν ταχέως, τελείως καὶ ἄνευ πολλοῦ κόπου. Τότε ἀντὶ στάβλου θὰ ὑπάρχη ἓν μικρὸν γκαράζ καὶ ἀντὶ ἀχυρῶνος ὀλίγη παρακαταθήκη βενζίνης.

42. Ὀργωμα.

1. Ζευγαρωμένα ταιριασὰ τὰ βόδια στὸ ζυγὸ
μέσ' στὰ βαθιὰ τὰ μάτια των τὴ συλλογὴ των κρύβουν
καὶ στὸ χωράφι τ' ἄσπαρτο σέρονουν, μὲ βῆμ' ἀργό,
σέρονουν τὸ ἀλέτρι πίσω των καὶ κάπου κάπου σκύβουν.
2. Σκύβουν νὰ ἰδοῦν πόσο τραχειά, πόσο σκληρὴ εἶν' ἡ γῆ,
ποῦ μ' ὄλη τους τὴ δύναμη σιγὰ σιγὰ θὰ σχίσουν,
κ' ἴσως μέσα στὰ μάτια των αὐτὴ εἶν' ἡ συλλογὴ
ποῦ καθρεφτίζονταν ἐκεῖ καὶ πρὶν ἀκόμ' ἀρχίσουν.
3. Τὸ ὑνὶ χαράζει ἀκούραστα τ' αὐλάκι τὸ βαθὺ
ξεσκάζοντας, τινάζοντας τὴν πέτρα, τὸ κοιτρώνι
κι ὁ ζευγολάτης ἄφρονος τὸ ἀλέτρι ἀκολουθεῖ
καὶ μὲ βουκέντρα σουβλερὴ τὰ βόδια του κεντρώνει.
4. Κι ὀργώνει, ὀργώνει ὀλημερίς τὸ ἀλέτρι τὸ βαρὺ
καὶ πάει ἔμπρὸς καὶ πάει ἔμπρὸς καὶ πίσω πάλι στρέφει
γιὰ ν' ἄρθῃ ὁ σπόρος ὕστερα νὰ πέσῃ καὶ νὰ βροῖῃ
βαθιὰ σκαμμένο κι ἀπαλὸ τὸ γῶμα ποῦ μᾶς τρέφει.
5. Καὶ θὰ φυτρώσῃ καὶ θὰ βγῆ τὸ φύτρο τὸ χλωρὸ
καὶ πράσινο τὸ σιάχν του τὸν ἥλιο θ' ἀντικρύσῃ,
καὶ θὰ μεστώσῃ, θὰ ψηθῆ μὲ τὸν καλὸν καιρὸ,
καὶ θὲ νὰ πάῃ στὸ μυλωνᾶ κι ἀλεύρι θὰ γυρίσῃ.
6. Εὐλόγημένο τρεῖς φορὲς τὸ ἀλέτρι τὸ βαρὺ,
εὐλόγημένα τρεῖς φορὲς τὰ βόδια, ὁ ζευγολάτης
κ' εὐλόγημένη τρεῖς φορὲς ἡ γῆ, ποῦ καρπερὴ,
μὲ δίχως βαρυνγόμεσι μᾶς δίνει τὰ καλά της.

43. Τὰ ὄσωροφόρα δένδρα.

1. Πρὸ εἴκοσι περίου ἐτῶν τὸ θέρος, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου, ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου διέμενον, εἷς περιοδεύων γεωπόνος. Ἄφου ἀπέθεσε τὰς ὀλίγας ἀποσκευάς του εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου θὰ ἐφιλοξενεῖτο, ἀμέσως ἐτρέπη πρὸς τοὺς ἀγρούς. Ἐκεῖ ὀδηγούμενος ὑπὸ δύο ἀγροτῶν περιήρχετο ἐξετάζων τὸ χῶμα τοῦ ἐδάφους, τὰ δένδρα, καὶ τὰ ἡμερα καὶ τὰ ἄγρια, ἀκόμη καὶ τοὺς θάμνους· πρὸς τούτοις δὲ ἐξίτηι διαφόρους πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, τοὺς ὁποίους συνήντα ἐργαζομένους εἰς τὰ κτήματά των.

Ἡ περιοδεία ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὴν δὲ ἐσπέραν ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ τοὺς εἴπη τὰς ἐντυπώσεις του καὶ συζητήσουν ὅλοι μαζί διὰ τὰ γεωργικά των ζητήματα.

2. Ἡ συζήτησις διήρκεσε πλέον τῶν δύο ὥρῶν. Ἦκουε προσεκτικὰ πᾶσαν ἀντίρρησιν ἢ γνώμην τῶν ἀγροτῶν καὶ προσεπάθει νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ εἰς τὴν μεθοδικωτέραν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ πατρις μας εἶναι τόπος κατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν ὄπωρῶν. Τὰ ἐλληνικὰ ροδάκινα εἶναι ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα πού ὑπάρχουν, τὰ δὲ ἀπίδια τῶν Πατρῶν, τὰ καλούμενα κοντοποδαροῦσες, οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου εὐρίσκονται. Καὶ ὅμως εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος αἱ ὄπωραι εἶναι εἶδος πολυτελείας».

«Ἐδῶ εἰς τὸν τόπον σας παρατηρῶ ὅτι ἐκτὸς τῶν σταφυλῶν καὶ τῶν σύκων, ἄλλας ὄπωρας δὲν τρώγετε. Περιῆλθον ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου σας, δὲν συνήντησα οὔτε μίαν κερασέαν, οὔτε μίαν ροδακινέαν,

οὔτε ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, οὔτε κἄν ἀπιδέας. Ἐν τούτοις ὁ τόπος σας εἶναι πλήρης ἀγρίων ἀπιδεῶν. Τίποτε δὲν σᾶς στοιχίζει νὰ ἐξημερώσετε δι' ἐμβολιασμοῦ αὐτὰς ταύτας ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκονται».

3. Μετὰ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως ἐπλησίασα τὸν γεωπόνον καὶ τοῦ λέγω:

— «Ἦθελα νὰ σᾶς κάμω μίαν εὐχάριστον ἐκπληξιν, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ θυσιάσετε τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς αὐριανῆς ἡμέρας».

— «Κατὰ τὸ πρόγραμμά μου πρέπει νὰ φύγω τὴν πρωϊαν», μοῦ ἀπαντᾷ. «Ἄλλὰ ποίου εἴδους ἐκπληξιν θὰ ἦτο αὐτή;»

— «Ἀπλούστατα, θὰ σᾶς παρεῖχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δρέψετε ροδάκινα ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ φυτοῦ ἐφάμιλλα πρὸς τὰ καλύτερα τοῦ Βόλου».

Ἡ ἐκπληξιν τοῦ ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐστήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπάνω μου, διαφορῶν, ἂν ὀμιλῶ σοβαρῶς.

— «Θὰ μεταβῶμεν», προσθέτω, «εἰς τὸν κῆπον τοῦ Βαρλάμου, ὁ ὁποῖος ἀπέχει ἀπ' ἐδῶ μίαν περιπού ὥραν».

4. Ὁ Βαρλάμος οὗτος ἦτο ἀγρότης φιλοπονώτατος καὶ νοημονέστατος, ἠγάπα δὲ ἐξαιρετικῶς τὴν δενδροκομίαν. Τὰ ἐλαιόδενδρά του διεκρίνοντο ἀπὸ τὰ ἄλλα τῶν συγχωρίων του, ἡ δὲ ἄμπελός του ἦτο μοναδικὴ εἰς τὸ χωρίον διὰ τὴν μεγάλην καρποφορίαν. Ἐπειδὴ τὰ παραγόμενα ἐκεῖ σῦκα ἦσαν κατωτέρας ποιότητος, ἐπρομηθεύθη φυτὰ ἀπὸ τὰ χωρία τῆς Κύμης καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη παρεσκεύαζεν ἄριστα σῦκα, ἐφάμιλλα πρὸς τὰ κυμαϊκά.

5. Τὴν πρωϊαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας μετὰ περίπατον μιᾶς ὥρας ὁ γεωπόνος καὶ ἐγὼ εὐρέθημεν εἰς τὸν κῆπον τῶν ροδακινεῶν. Οἱ χρυσιζοντες καρποὶ ἐντὸς τοῦ

πυκνοῦ καὶ θαλεροῦ φυλλώματος τῶν χαμηλῶν δένδρων ἀπετέλουν ὠραιότατον θέαμα. Ἦτο μεγαλυτέρα ἢ εὐχαρίστησις σας νὰ ἀπολαύετε τὴν ὠραιότητα τῆς εἰκόνας παρὰ ἢ ἐπιθυμία νὰ γευθῆτε τὸν εὐχυμον καρπὸν.

Ὁ γεωπόνος ἔμεινεν ἐκστατικὸς. Ἔσφιξε τὰς χεῖρας τοῦ Βαβλάμου καὶ τὸν συνεχάρη θερμότατα.

Ἐκαθίσαμεν ὑπὸ σκιὰν καὶ παρέθεσεν εἰς ἡμᾶς ὁ φιλόξενος ἀγρότης ἐντὸς μικροῦ κανίστρου ἀρκετὰ ροδάκινα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ ὠριμώτερα. Δὲν ἦσαν σκληρά, ὡς συνήθως εἶναι τὰ ροδάκινα, ἀλλὰ εὐκολομάσητα καὶ ἐγέμιζε τὸ στόμα ἀπὸ ἀρωματώδη χυμὸν.

— «Πράγματι», μοῦ λέγει ὁ γεωπόνος, «εἶναι ἐφάμιλλα πρὸς τὰ ροδάκινα τοῦ Βόλου. Δὲν εἶχον λοιπὸν ἄδικον νὰ σᾶς λέγω ὅτι ὁ τόπος σας σηκώνει τὰ ὀπωροφόρα δένδρα;».

6. Ἡ τιμὴ τῶν ὀπωρῶν τούτων ἦτο ἀξιόλογος καὶ ἐκ τῶν εἴκοσι ἢ εἰκοσιπέντε δένδρων, τὰ ὁποῖα κατελάμβανον ἡμισυ στρέμμα γῆς, εἰσέπραξε τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ἰδιοκτῆτης ὡς καθαρὸν κέρδος περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ εἰσέπραττεν ἐκ σίτου, τὸν ὁποῖον θὰ ἐλάμβανεν ἐκ τῆς καλλιεργείας δύο ἢ τριῶν στρεμμάτων γῆς.

7.—«Ἄλλὰ διατί δὲν φυτεύετε καὶ ἄλλας ροδακινέας, ἀφοῦ ἔχετε ἐδῶ τόπον διαθέσιμον;» τὸν ἐρωτῶ.

—«Προτιμῶ», μοῦ ἀπαντᾷ, «νὰ σπέρνω πότε σιτᾶρι καὶ πότε ἀραποσίτι διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὴν τροφήν τῆς οἰκογενείας. Ἐφέτος τὰ ροδάκινα ἀγοράζονται μὲ καλὴν τιμὴν, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν συμβαίνει πάντοτε. Πέρυσι δὲν ἦλθε ἔμπορος νὰ τὰ ἀγοράσῃ καὶ ἐπῆγαν ἔτσι χαμένα. Ποιὸς δίνει δύο ὀκάδες σιτᾶρι γιὰ νὰ πάρῃ μιὰ ὀκά ροδάκινα; Οὔτε μισὴ ὀκά δὲν δίνει».

—«Πολὺ καλὰ κάμνετε», λέγει ὁ γεωπόνος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Βαβλάμον. «Διὰ τῆς παραγωγῆς

πρέπει πρὸ παντὸς νὰ ἐξασφαλίξεται ἡ τροφή τῆς οἰκογενείας. Ὅτι ὑπολογίζετε, σεῖς διὰ τὸν οἶκόν σας, αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπολογίζει καὶ τὸ κράτος διὰ τὸ σύνολον τῶν κατοίκων, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν μίαν οἰκογένειαν».

«Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι βέβαια κατάλληλον πρὸς καλλιέργειαν ὀπωροφόρων δένδρων, ἀλλ' ἂν ὅλοι ἠσχολούμεθα εἰς τὴν μονομερῆ αὐτὴν καλλιέργειαν, ποῦ θὰ εὕρισκον κατανάλωσιν αἱ τόσον πολλαὶ ὀπῶραι, αἱ ὁποῖαι θὰ παρήγοντο; Αἱ ἐξωτερικαὶ ἀγοραὶ δὲν εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν μας, οὐδ' εἶναι αἱ ὀπῶραι ἐκ τῶν προϊόντων τῆς πρώτης ἀνάγκης».

«Διὰ τοῦτο τὸ κράτος συνιστᾷ κυρίως τὰς καλλιεργείας ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα εὕρισκουν κατανάλωσιν ἐντὸς τῆς χώρας μας, εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Καὶ τοιαῦτα προϊόντα δι' ἡμᾶς εἶναι οἱ δημητριακοὶ καρποί, τὰ ὄσπρια καὶ τὸ ἔλαιον, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ βάσις τῆς τροφῆς τοῦ λαοῦ».

«Δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια οὔτε πρέπει νὰ λείψῃ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, τῆς σταφίδος καὶ μάλιστα τοῦ καπνοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ μεγαλύτερον γεωργικὸν προϊόν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τούτων ἡ καλλιέργεια πρέπει νὰ γίνεται εἰς τόπους, ὅπου κατ' ἐξοχὴν εὐδοκимоῦν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν».

«Ἐνεκα τούτου τὸ κράτος ἐμποδίζει διὰ νόμου τὴν ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος καὶ τοῦ καπνοῦ. Ὅσον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ αὕτη πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν».

Μετὰ μίαν ὥραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μας ἀπεχαιρέτισαμεν τὸν προοδευτικώτατον ἀγρότην καὶ ἀπῆλθομεν.

44. Οἱ *ποντικοί*.

1. Ἀπὸ τὰ πλέον σιγαμερά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πλέον βλαβερά ζῶα εἶναι οἱ ποντικοί. Οἱ ποντικοὶ τῶν οἰκιῶν, ἂν λείψῃ ἢ γάτα, δὲν μᾶς ἀφήνουν ἀβλαβὲς τίποτε ἀπὸ τὰ φαγώσιμα, κουφώνουν τὸν ἄρτον, τρώγουν τὸ τυρί, τὸ ἀλεύρι, τὸ σιτάρι καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχομεν εἰς τὴν ἀποθήκην μας χάριν τῆς διατροφῆς μας. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πιθάρια τοῦ ἐλαίου πηγαίνουν, πολλὰκις δὲ πίπτουν ἐντὸς τοῦ ἐλαίου καὶ ἔνεκα τούτου ἀναγκαζόμεθα νὰ μὴ τὸ μεταχειρισθῶμεν διὰ τροφήν.

Τὰ φαγώσιμα καὶ οἱ καρποὶ ἐν γένει εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς θήκας ξυλίνας. Οἱ ὀδόντες τῶν ποντικῶν εἶναι κατάλληλοι νὰ σκάπτουν τὸ ξύλον καὶ νὰ ἀνοίγουν ὀπὰς. Οἱ κοπιῆρές των, τρεῖς εἰς ἐκάστην σιαγόνα, εἶναι τοξοειδεῖς καί, ἐνῶ μὲ τὴν πολλὴν χρῆσιν ἀποτριβονται, ἀναπτύσσονται συγχρόνως, ὅπως οἱ ὄνυχες. Ἡ δὲ σιαγὼν κινεῖται ὄχι μόνον ἄνω-κάτω, ἀλλὰ καὶ μέσα-ἔξω· καὶ αὐτὸ βοηθεῖ πολὺ εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ὀπῆς. Ἀλλὰ μήπως ἀφήνουν τὰ ἐνδύματα καὶ ἐν γένει τὰ ὑφάσματα ἄθικτα; καὶ βιβλία ἀκόμη καταστρέφονται ὑπὸ τῶν ποντικῶν.

2. Ὁ ποντικὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ τὸν ἐχθρὸν αὐτὸν κατορθώνομεν νὰ τὸν καταβάλλωμεν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν γαλῶν καὶ μὲ ἄλλα τεχνητὰ μέσα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ποντικούς τῶν οἰκιῶν ὑπάρχουν καὶ οἱ ποντικοὶ τῶν δασῶν καὶ τῶν κήπων. Αὐτοὶ τρώγουν τὰ νέα φυτὰ, τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων, ἀναβαίνουν εἰς τοὺς κλάδους καὶ τρώγουν τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς τρυφεροὺς βλαστούς· διὰ τοῦτο λέγονται κοινῶς κλαδοπόντικα.

3. Ἄλλὰ τὸ βλαβερώτερον εἶδος ποντικῶν εἶναι οἱ ὀνομαζόμενοι ἀρουραῖοι. Εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Φθιώτιδος.

Τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξιν μένουσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ ἀκαλλιέργητα μέρη· κατόπιν, ὅταν παύσουν αἱ βροχαί, καταβαίνουν εἰς τοὺς ἐσπαρμένους ἀγρούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιφέρουσιν μεγίστην ζημίαν καὶ πολλάκις παντελῆ καταστροφὴν. Ἀναφέρεται ὅτι θερισταὶ μετέβησαν ἀφ' ἐσπέρας εἰς τι ἀγρόκτημα τῆς Θεσσαλίας διὰ νὰ θερίσουν τὴν ἄλλην ἡμέραν· ὅταν ὅμως τὴν πρωΐαν ἐξύπνησαν εὖρον τὸν ἀγρὸν θερισμένον καὶ τὸν καρπὸν μαδημένον ἀπὸ τοὺς ἀρουραίους. Ὅπου πέσουν οἱ ἀρουραῖοι εἶναι ὄργη Θεοῦ.

4. Ὁ διαπρεπὴς γεωπόνος Παναγιώτης Γεννάδιος ἀναφέρει ὅτι εἰς τὰ 1886 ἦτο τόσον μεγάλη ἡ καταστροφὴ τῶν ἀγρῶν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τοὺς ἀρουραίους, ὥστε πολλοὶ Θεσσαλοὶ γεωργοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ χωρία των.

Ἄλιμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἂν τὰ βλαβερὰ αὐτὰ ζῷα δὲν εἶχον τοὺς ἐχθροὺς των. Καὶ οἱ ἐχθροὶ των εἶναι πολλοί, τὰ κουνάβια, οἱ νυφίτσες, αἱ γλαῦκες, οἱ ἀκανθόχοιροι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὄφεις καταδιώκουν τοὺς ποντικούς ἀμειλίχτως.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀρουραίους εἶναι δυνατὸν οὗτοι νὰ ἐξολοθρευθοῦν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ἂν τύχη τὸ ἔτος τοῦτο νὰ εἶναι βροχερόν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι οἱ ἀγρόται δὲν περιμένουν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῶν ποντικῶν καὶ ἀπὸ τὰς βροχὰς διὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν φοβερὸν αὐτὸν κίνδυνον. Μεταχειρίζονται καὶ ἄλλα μέσα, τὰ ὁποῖα διδάσκει ἡ γεωπονικὴ ἐπιστήμη.

45. Τὸ κουνάβι.

1. Τὸ κουνάβι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν κοιμᾶται εἰς τὴν φωλεάν του ἐντὸς κοιλότητος δένδρου ἢ εἰς σχισμὴν βράχου, περιμένει δὲ τὴν νύκτα διὰ νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἀναζητήσῃ τὴν τροφήν του· τότε ἀκριβῶς καὶ οἱ ποντικοὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς τρύπας των διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῶν φυτῶν καὶ τῶν καρπῶν. Ὅσοι ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὴν τύχην νὰ συναντηθοῦν μὲ τὰ κουνάβια δὲν προλαμβάνουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς φωλεάς των.

Τὸ κουνάβι ἔχει τρίχωμα πυκνόν, μαλακὸν καὶ στιλπνόν· τὸ δέρμα του μεταβάλλεται εἰς πολύτιμον γουναρικὸν καὶ διὰ τοῦτο πωλεῖται εἰς τοὺς γουναράδες πολλάκις ἀντὶ χιλίων καὶ πλέον δραχμῶν τὸ ἓν.

Αὕτῃ εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἔγινεν ἀμείλικτος διώκτης τοῦ κουναβιοῦ. Ἐνῶ αὐτὸ κἀθεταί εἰς τὴν φωλεάν του καὶ περιμένει νὰ νυκτώσῃ διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀνθρώπου, δέχεται τὴν ἐνοχλητικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κυνὸς διὰ νὰ ἀντικρύσῃ κατόπιν τὸ δίκαννον τοῦ κυνηγοῦ.

2. Πρὸ εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὑπηρετοῦν εἰς ἓν χωρίον γεωργικόν. Εἰς τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων ἔτυχε νὰ συνοδεύσω εἰς μικρὰν κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν ἓνα φίλον μου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκ τῶν καλυτέρων κυνηγῶν τοῦ χωρίου.

Εἰς μίαν στιγμὴν μου λέγει: «ὁ σκύλος κάτι μυρίστηκε, ἴσως βγάλωμε κουνάβι».

Ἦτο μία χονδρὴ παλαιὰ ἐλαία, τῆς ὁποίας ὁ κορμὸς εἶχε κοιλανθῆ ἔνεκα ἀποσαθρώσεως τοῦ ξύλου. Ὁ κύων περιῆρχετο τὸν κορμὸν ἀνήσυχος καί, ἐνῶ

ἐγαύγιζεν ἐλαφρά, ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν κύριόν του, ὡσὰν νὰ τοῦ ἔλεγε: «πρόσεξε! ἐδῶ ἔχομε σπουδαῖο κυνήγι».

Καὶ ἀληθῶς ὁ φίλος μου ἐπρότεινε τὸ ὄπλον, ὅπως ὅταν πρόκειται νὰ σκοπεύσῃ, καὶ κύπτων πρὸς τὰ

ἐμπρὸς εἶχεν ἐντείνει τὴν προσοχὴν του, ἐνῶ συγχρόνως ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἐλαίαν.

3. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ κύων ἐπήδησεν ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ δένδρου καὶ ἀμέσως ἠκούσαμεν ὀξεῖς γουρλισμοὺς καὶ γαυγίσματα πόνου. Ἐξαφνα φαίνεται τὸ κουνάβι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κορμοῦ, ἀλλὰ πρὶν κατορθώσῃ νὰ φύγῃ, δέχεται τὰ σφαιρίδια τοῦ κυνηγοῦ καὶ πίπτει εἰς τὸ ἔδαφος ἀσπαιρον.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐπήδησεν ἔξω ἀπὸ τὴν κοιλότητα καὶ ὁ κύων μὲ τὸ ρύγχος αἰμόφυρτον καὶ κατεσχισμένον· διότι τὸ κουνάβι δὲν ἀφήνει τὴν φωλεάν του ἀνυπεράσπιστον· ἀντεπιτίθεται κατὰ

τοῦ κυνός, τὸν ὁποῖον, ἂν τύχη νὰ εἶναι μικρός, δύναται νὰ πνίξη.

Ἀμέσως ἔλαβεν ὁ κυνηγὸς τὸ θήραμα ἀπὸ τὴν φουντωτὴν οὐρὰν τοῦ καὶ τὸ ἐσήκωσεν ἐπάνω. Ἐνῶ δὲ ἐθαυμάζαμεν τὴν ὠραιότητά του, ἔξαφνα ἐστράφημεν πρὸς τοὺς πλησίον πυκνοὺς βάτους, ὅπου ἠκούσαμεν κάποιαν ἀναταραχήν.

Δὲν ἦτο τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Ἐν τούτοις ὁ φίλος μου μὲ πικρὸν μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη μου λέγει: «Κάποιοι ποντικοί, φαίνεται, μᾶς παρακολουθοῦσαν καὶ σὰν εἶδαν τὸ κουνάβι νεκρὸ ἐχόρευαν ἀπὸ τὴν χαρά των».

. . . . .

4. Εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον ἦσαν πολλὰ κουνάβια. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ τιμὴ τοῦ δέρματός των ηὐξήθη σημαντικῶς, τὰ ἐκυνήγησαν πολὺ καὶ ἠλατιώθησαν. Ὑπολογίζεται ὅτι ἐφονεύοντο χίλια κουνάβια τὸ ἔτος.

Ἀλλὰ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ ὁποῖα καλλιεροῦνται καὶ εὐδοκιμοῦν εἰς τὴν νῆσον, ἤρχισαν νὰ ξηραίνονται. Τὰ κλαδοπόντικα ἐπολλαπλασιάσθησαν καταπληκτικῶς καὶ ἐκτὸς τῆς ζημίας τὴν ὁποίαν ἐπιφέρουν εἰς τοὺς καρπούς, περιτρώγουν καὶ τὸν φλοιὸν τῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα ἔνεκα τούτου ξηραίνονται.

5. Τὸ κουνάβι, ἡ ἰκτίς, εἶναι ζῷον παροιμιώδους σκληρότητος. Ὅταν συλληφθῆ εἰς τὸ δόκανον, ὡσὰν νὰ γνωρίζῃ ποία τύχη τὸ περιμένει κόπτει τὸν πόδα του καὶ φεύγει.

Ἐν τούτοις, ἂν συλληφθῆ, ὅταν ἀκόμη εἶναι νεογνόν, τιθασεύεται καὶ γίνεται ἡμερον ὅσον καὶ ἡ γάτα. Εἰς κυνηγὸς εἷς τι χωρίον τῆς Ἀρκαδίας εὔρε φωλεὰν

κουναβιοῦ μὲ μικρά. Κατώρθωσε καὶ συνέλαβεν ἓν ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ ἔτρεφε κλεισμένον εἰς κλωβίον.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἑβδομάδας τὸ μικρὸν αὐτὸ θηρίον εἶχε συνηθίσει τόσον πολὺ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκογενείας, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὸ κλωβίον· αὐτὸ δὲ δὲν ἀπεμακρύνθη διόλου ἀπὸ τὴν οἰκίαν.

Συνεφιλιώθη μὲ τὴν γάταν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἔπαιζε, καὶ ποτὲ δὲν ἐδοκίμασε νὰ βλάβῃ τὰς ὄρνιθας τῆς οἰκογενείας. Ἐμεγάλωσε καὶ σημεῖα ἀγριότητος δὲν ἔδειξεν. Ἐπαιζε μὲ τὸν κύριόν του μὲ πολλὴν χάριν, ἀνέβαινεν εἰς τοὺς ὤμους του καὶ ἐκοιμᾶτο παρὰ τοὺς πόδας του.

Μόνον ὁ κύων τῆς οἰκίας δὲν ἠθέλησε νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις μαζί του. Ὅσάκις τὸ ἔβλεπε, ἐξηγριούτο καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ἤξευρε νὰ ἀπομακρύνεται ἢ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν προστασίαν τῶν κυρίων του.

---

46. Ἡ νυφίτσα.

1. Ἡ νυφίτσα εἶναι πολὺ μικρὸν ζῷον· ἔχει μῆκος δέκα ἕως δεκαλέντε ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, οἱ δὲ πόδες τῆς εἶναι κοντοί· ἔνεκα τούτου ἠμπορεῖ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰς τρύπας τῶν ἀρουραίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιφέρει φοβερὸν ὄλεθρον. Ὑπολογίζεται ὅτι φονεύει ἑκατὸν ἀρουραίους ἐντὸς μιᾶς νυκτός, ἐνῶ κάμνει τὸ γεῦμά της μὲ ἓνα μόνον. Ἡ νυφίτσα εἶναι ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ποντικῶν.

Ἐννοεῖται ὁμως ὅτι ἡ νυφίτσα δὲν ἀποφεύγει τὴν ποικιλίαν εἰς τὸ φαγητόν της. Ἄν συναντήσῃ φωλεὰν πέρδικος, τρώγει τὰ ἀβγά της ἢ τοὺς νεοσσούς της· ἡ ἰδία τύχη περιμένει καὶ πᾶσαν ἄλλην φωλεὰν πτηνοῦ, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κτίζουν τὰς φωλεάς των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ δένδρα πολλάκις ἀναβαίνει καὶ συλλαμβάνει πτηνά.

2. Τὸν χειμῶνα ὁμως ὑποφέρει ἀπὸ τροφὴν ἢ νυφίτσα. Διὰ τοῦτο πλησιάζει τὰς οἰκίας καὶ τὴν νύκτα λεηλατεῖ τὸν ὀρνιθῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τρυπώσῃ.

Ἐννοεῖται ὁμως ὅτι ἡ ζημία, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ μικρὸν αὐτὸ θηρίον, δὲν πρέπει διόλου νὰ λογαριάζεται ἀπέναντι τῆς ὠφελείας, τὴν ὁποίαν τοῦ προσφέρει μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν ποντικῶν.

Ἡ σκληρότης τῆς νυφίτσας εἶναι ὄση καὶ τοῦ κουναβιοῦ, ἀλλὰ ἡ τόλμη της εἶναι μεγαλυτέρα. Ὄταν τὸν χειμῶνα πλησιάζῃ τὰς οἰκίας, πολλάκις δὲν διστάζει νὰ εἰσχωρῇ ἐντὸς αὐτῶν καὶ νὰ σχίξῃ ἐνδύματα ἢ ἄλλα ὑφάσματα· φαίνεται δὲ ὅτι αἰσθάνεται μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς καταστροφῆς.

3. Ἴδου πῶς ἐξηγεῖ ὁ λαὸς τὴν ἰδιοτροπίαν αὐτὴν τῆς νυφίτσας:

«Ἡ νυφίτσα ἄλλοτε ἦτο μία κόρη ξανθὴ καὶ εὐμορφη, ξεχωριστὴ ἀπὸ ὅλα τὰ κορίτσα τοῦ χωριοῦ. Ἦτο ἀκόμη καὶ πολὺ φίλεργη· ποτὲ δὲν τὴν ἔβλεπες χωρὶς δουλειά».

«Στὴ γειτονιά πού ἐπήγαιναν τὰ καλοκαιρινὰ βράδια γυναῖκες καὶ κορίτσα, ποτὲ δὲν ἐκάθητο μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα· εἶχε πάντοτε τὴ ρόκα της καὶ ἔγνεθε

ἢ ἔξαινε μαλλιά. Μολονότι ἦτο πτωχή, εἶχε πολλά προικιά, καὶ ὅλα καλορραμμένα καὶ καλοσυγυρισμένα».

«Δι' αὐτὸ ὁμως τὰ ἄλλα κορίτσα τοῦ χωριοῦ τὴν ἐξήλεσαν καὶ τὴν ἐκακολογοῦσαν τόσον πολύ, πὺ ἡ νυφίτσα τὸ ἐπῆρε μεγάλο καημὸ καὶ εἶπε: «Θεὲ μου, γλύτωσέ με ἀπὸ τὸ κακὸ πὺ μ' εὗρῆκε καὶ κάμε με ἕνα ἀγριομερινό».

«Τοιοιτοτρόπως ἡ εὐμορφη ξανθοῦλα τοῦ χωριοῦ ἔγινεν ἡ νυφίτσα τῶν ἀγρῶν. Διετήρησε τὸ χρῶμά της, ὄχι ὁμως καὶ τὴν ψυχὴν της· ἔγινε σκληρὴ καὶ ἐκδικητικὴ. Ὅσάκις εὗρίσκει εὐκαιρίαν τρυπώνει εἰς τὰ σπίτια καὶ ξεσχίζει τὰ προικιά τῶν κοριτσῶν».

4. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν οἱ ἄνθρωποι εἶχον προλήψεις. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ γάμος καὶ ἐτακτοποιοῦν τὴν προῖκα τῆς νύμφης, τὴν τελευταίαν νύκτα πρὸ τοῦ γάμου ἐτοποθέτουν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἦτο ὁ ρουχισμὸς τῆς νύμφης, ἕνα πιάτο τηγανῖτες μὲ μέλι καὶ ἔλεγαν:

*Κόπιασε, κυρὰ νυφίτσα,
γιὰ νὰ φᾶς τοὺς τηγανῖτες,
μὴν πειράξης τὰ προικιά,
θὰ σοῦ κάμωμε χρυσᾶ,
ὀλόχρυσα, ὀλάργυρα.
Θὰ σοῦ δώσωμε γαμπρό,
νὰ παντρευτῆς, νὰ σπιτωθῆς,
νὰ γενῆς νοικοκυρούλα
νὰ μὴν τρέχῃς πιά στὴ ρούγα.*

Τοιοιτοτρόπως ἐνόμιζαν ὅτι ἐκολάκευαν τὴν νυφίτσα καὶ αὐτὴ θὰ ἀπέφευγε νὰ σχίσῃ τὸν ρουχισμὸν τῆς νύμφης.

5. Ποῖος θὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ σκληρότατον αὐτὸ

θηρίον δύναται νὰ τιθασευθῆ, ἂν συλληφθῆ νεογνόν; Εἰς τὴν ἀρχαιότητα γάτες δὲν ὑπῆρχον, ὑπῆρχον ὁμως ποντικοί, οἱ ὅποιοι βέβαια δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον ἐπιζήμιοι ἀπὸ ὅσον εἶναι σήμερον. Πρὸς καταδίωξιν λοιπὸν αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἔτρεφον εἰς τὰς οἰκίας των νυφίτσες. Αὐταὶ ἦσαν αἱ γαλαὶ τῶν ἀρχαίων.

Ἄλλὰ καὶ κουνάβια ἐξημέρωναν οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ζῶα ταῦτα πολλάκις παρὰ τὴν ἐξημέρωσίν των ἔβλαπτον τὰ κατοικίδια πτηνά, ἀφ' ὅτου ἐξημερώθη ἡ γάτα, κατέστη αὕτη ὁ μοναδικὸς διώκτης τῶν ποντικῶν τῆς οἰκίας μας.

47. Ἡ γλαυξ.

1. Πόσον ἀδικοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὴν γλαυκα, τὸ ἀθῶον καὶ ἄκακον αὐτὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ! Ἐάν ποτε σταθῆ εἰς τὴν στέγην τῆς οἰκίας μας ἢ εἰς δένδρον τῆς αὐλῆς μας, σπεύδομεν νὰ τὸ ἀποδιώξωμεν ἢ καὶ νὰ τὸ φονεύσωμεν. Τὸ θεωροῦμεν κακὸν οἰωνόν, προάγγελον συμφορᾶς.

Ἄν τυχὸν ἔχωμεν ἀσθενῆ εἰς τὴν οἰκίαν μας, νομίζομεν ὅτι ἡ γλαυξ ἦλθε νὰ μᾶς προαγγεῖλῃ μὲ τὴν θρηνώδη φωνήν της τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου μας. Ἴσως συμπτώσεις τινὲς ἐγέννησαν τὴν ἀδικωτάτην αὐτὴν πρόληψιν.

2. Καὶ ὁμως ἡ γλαυξ εἶναι ἀβλαβέστατον καὶ ὠφελιμώτατον πτηνόν· εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εὐεργετῶν τοῦ ἀγρότου καὶ ἀκούραστος συνεργάτης του χωρὶς νὰ τὸν ζημιώσῃ εἰς τίποτε.

Τίποτε ἀπὸ τὴν βλάστησιν δὲν ἐγγίξει, οὔτε τοὺς ἀγρούς οὔτε τοὺς κήπους βλάπτει. Ἀπὸ ὅσα ἡμεῖς χρειαζόμεθα εἰς τὴν ζωὴν μας, τίποτε δὲν χρειάζεται ἢ γλαύξ, οὔτε σῖτον οὔτε ὀπώρας οὔτε κἂν λάχανα ἢ

ἄγρια χόρτα. Ἀπὸ τὸ ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὅποιον πίνει διὰ νὰ σβήνῃ τὴν δίψαν της, δὲν εἶναι φόβος μήπως στερεύσουν αἱ πηγαὶ μας ἢ ξηρανθοῦν οἱ κῆποι μας.

3. Μὲ τί λοιπὸν τρέφεται ἡ γλαύξ; Ὅταν τὸ ἀκούσετε, ἀναγνώσται μου, θὰ ἐννοήσετε τὸ μέγεθος

τῆς ἀχαριστίας μας. Ἡ γλαυξ τρέφεται μὲ ὅ,τι βλάπτει τὸν γεωργόν, μὲ κάμπας, μὲ σκώληκας, μὲ ἄλλα ἔντομα βλαπτικὰ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ μάλιστα μὲ ποντικούς. Ὑπολογίζεται ὅτι μίᾳ γλαυξ φονεύει κατ' ἔτος ἄνω τῶν δύο χιλιάδων ποντικῶν ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς· διὰ τοῦτο λέγεται ἡ πτερωτὴ γάτα τοῦ γεωργοῦ.

Ἐπειδὴ ὁμως πολλάκις κατασκευάζει τὴν φωλεάν της εἰς ἀχυρῶνας καὶ ἀκατοικήτους οἰκίας, εἶναι δὲ καὶ τὸ λάλημά της θρηνητικόν, ἔγινε πτηνὸν μισητὸν καὶ ἀνεπιθύμητον. Συνδέεται μὲ θλιβερὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θεωρεῖται προάγγελος ἐρημώσεως καὶ καταστροφῆς.

4. Ἴδου πῶς ἐξηγεῖ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὸ θρηνητικὸν λάλημα τῆς γλαυκὸς εἰς μίαν παράδοσιν:

Μία μάννα εἶχεν ἑννέα παλληκάρια καὶ μία μονάκριβη θυγατέρα, τὴν Ἀρετὴν, ὠραιάν καὶ μοσχαναθρεμμένην. Ἦτο τὸ καμάρι τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μάννας, ἡ ὁποία, ὅπως ἀναφέρεται εἰς ἓν δημοτικὸν τραγούδι

*σὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, σ' ἄφεγγα τὴν χτενίζει,
σ' ἄστρι καὶ στὸν ἀγγερινὸ ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.*

Ὅλοι οἱ καλοὶ νέοι καὶ ἀπὸ τὸν τόπον της καὶ ἀπὸ τὰ ξένα μέρη τὴν ἐζήτησαν εἰς γάμον.

Ἡ μάννα ἤθελε γαμβρὸν ἐντόπιον, διὰ νὰ τὴν ἔχη πλησίον της, ἀλλὰ οἱ ἀδελφοὶ της ἐπροτιμοῦσαν ἓνα ξένο παλληκάρι διὰ τὴν ὠραιότητά του καὶ τὰ πλούτη του. Καὶ αὐτῶν ἡ γνώμη ὑπερίσχυσεν.

Ἄλλὰ τῆς εὐτυχίας ἡ ἐποχὴ παρῆλθε καὶ ὅπως λέγει τὸ αὐτὸ δημοτικὸν τραγούδι:

ἤρθανε χρόνοι δίσεχτοι, μῆνες φαρμακωμένοι
κ' ἔπεσε τὸ θανατικὸ κ' οἱ ἐννιά ἀδελφοὶ πεθάναν,
ἀπόμειν' ἡ μάννα μοναχὴ σὺν καλαμιᾷ στὸν κάμπο.

Ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια καὶ ἡ Ἀρετὴ, ἡ μονά-
κριβη καὶ μοσχαναθρεμμένη κόρη, ἐπόθησε τὴν μη-
τέρα της καὶ τοὺς ἀδελφούς της. Ἀγνώριστη τώρα
ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον της καὶ διηυθύνθη εἰς τὸ πα-
τρικὸ της σπίτι, ἀλλὰ

*βρίσκει τὴν πόρτα σφαιλιστὴ καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα,
βλέπει τοὺς κήπους της ξερούς, τὰ δέντρα μαραμμένα.*

Ἡ μητέρα κλεισμένη εἰς τὸ ἀρχοντικὸ της σπίτι,
ὅπου ἄλλοτε ἡ χαρὰ καὶ ἡ ζωὴ ἔσφουζαν, ἐθρηνοῦσε
διαρκῶς τὴν σκληρὴ μοῖρα τῆς οἰκογενείας της.

Ἄλλὰ τώρα ἐθρηνοῦσαν δύο, μάννα καὶ θυγα-
τέρα.

Καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Θεὸς ἵνα ἀπαλλάξῃ
αὐτὰς ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὴν ὀδύνην, μετεμόρφωσεν
ἀμφοτέρας εἰς γλαῦκας.

48. Αἶ ἀκρίδες.

1. Αἶ ἀκρίδες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς
γεωργικῆς καλλιέργειας. Ἦνωμένοι εἰς τεράστια σμήνη
ἐμφανίζονται ὡς νέφη, τὰ ὁποῖα πολλάκις εἶναι τόσον
πυκνά, ὥστε ὁ ἥλιος καλύπτεται. Ἀλίμονον εἰς τὸν τό-
πον, ὅπου θὰ πέσουν τὰ σμήνη αὐτά· ὅ,τι πράσινον, ὅ,τι

χλωρὸν ὑπάρχει, σχεδὸν ἢ βλάστησις ὅλη ἀφανίζεται, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, αἱ ἄμπελοι, οἱ κῆποι, τὰ μποστάνια, τὰ φυτὰ τοῦ ἀραβοσίτου καὶ τῶν ὀσπρίων ἀπογυμνοῦνται ἀπὸ τὰ φύλλα των ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἢ καὶ μιᾶς ὥρας. Ἐνῶ χθὲς ἐβλέπατε τὸ κτῆμα σας θαλερὸν καὶ ἀκμαῖον καὶ ἡ καρδία σας ἐπληροῦτο χαρᾶς καὶ ἐλπίδων, σήμερον τὸ βλέπετε εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε δὲν δύνασθε νὰ συγκρατήσετε τὰ δάκρυα.

2. Ἄπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα καταστροφῶν ἐξ αἰτίας τῶν ἀκρίδων. Εἰς τὰ 1500, σύννεφα ἀκρίδων ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἔπесαν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐφαγαν ὅλα τὰ γεννήματα, τὰς ἀμπέλους, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα μὲ τοὺς καρπούς των, ἀκόμη καὶ τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων, ὥστε ὅσα δὲν ἐξηράνθησαν μόλις μετὰ τρία ἔτη ἔδωσαν νέους βλαστούς.

Ὁμοίαν καταστροφὴν ἐπέφερον αἱ ἀκρίδες πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, εἰς τὰ 1927, εἰς τὴν νησίδα Ἁγίου Εὐστράτιον πλησίον τῆς Λήμνου. Σμήνη κατεξήραναν ὅλην τὴν νησίδα, δὲν ἔμειναν οὔτε ἄγρια χόρτα. Οἱ κάτοικοι, μὴ ἔχοντες τροφὰς διὰ τὰ βοσκήματα καὶ τὰ ἄλλα κτήνη των, ἠναγκάσθησαν νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὴν Λῆμνον καὶ νὰ τὰ πωλήσουν.

Ἄλλὰ τὰ δεινὰ τῶν κατοίκων τούτων δὲν ἐτελείωσαν. Ὄταν ἤρχισαν νὰ ἀποθνήσκουν αἱ ἀκρίδες, ἔλιπτον κατὰ σωροὺς εἰς τὰς αὐλὰς των, εἰς τὰ φρέατα, εἰς τὰς πηγὰς· τοιοῦτοτρόπως καὶ νεκρὰ ἀκόμη ἐξηκολούθουν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ὁ ἀῆρ ἐμολύνθη καὶ ἡ δυσσομία ἦτο ἀφόρητος. Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα των καὶ κατέφυγον ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο.

3. Ὄταν ἡ ἀκρίς ἐνσκήψῃ εἰς ἓνα τόπον, ἐνσκήπτει ὡς ὀργὴ Θεοῦ, ὡς θεομηνία· χρειάζεται σύντονος

προσπάθεια και πολλά μέσα διὰ νὰ καταπολεμηθῇ. Ἡ γεωπονικὴ ἐπιστήμη μᾶς διδάσκει τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα καταστρέφομεν τὰς ἀκρίδας ἢ τοῦλάχιστον περιορίζομεν τὰς ἐκ τοῦ κακοῦ τούτου ζημίας.

Ἄλλ' ἴσως δὲν γνωρίζετε ὅτι εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου σημαντικώτατα συνεισφέρουν τὰ πτηνά. Τὰ ψαρόνια ἔρχονται εἰς τὸν τόπον μας εἰς τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου διὰ νὰ διαχειμῶσουν. Τὴν τροφήν των ἀναζητοῦν εἰς τὸ ἔδαφος, ὡς αἱ ὄρνιθες, καὶ τρώγουν σκόληκας καὶ κατὰ προτίμησιν τὰ φά τῶν ἀκρίδων, τὰ ὁποῖα εἶναι χωμένα εἰς τὸ ἔδαφος.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ βοηθοῦν καὶ τὰ στρουθία, οἱ σπῖνοι, οἱ κορυδαλοί, αἱ πέρδικες καὶ ἄλλα πτηνὰ ἀκόμη.

4. Ὑπάρχει ἐν εἴδει ἀποδημητικῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀγιοπούλια. Αὐτὰ ἔρχονται τὸν Μάϊον καὶ διαμένουν τέσσαρας μῆνας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διεξάγουν ἄγριον πόλεμον κατὰ τῶν ἀκρίδων. Ὀρμοῦν κατὰ τοῦ σμήνους μὲ πραγματικὴν μανίαν. Δὲν ἀρκοῦνται εἰς ὅσας τρώγουν. Ἄλλὰ μὲ τὸ ράμφος, μὲ τοὺς ὄνυχας, μὲ τὰς πτέρυγας φονεύουν ἀκαταπαύστως καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡσὰν νὰ πρόκειται περὶ πατροπαραδότων ἐχθρῶν.

Τὰ ἀγιοπούλια εἶναι ἀπὸ τοὺς καλυτέρους φίλους καὶ συμμάχους τοῦ γεωργοῦ.

---

49. Ὠφέλιμα πτηνά.

1. Ἐκ τῶν ὠφελιμωτέρων πτηνῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ χελιδὼν, ἡ ὁποῖα μὲ τὴν ἄφιξίν της

ἀπὸ μακρινὰς χώρας μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ἀνοιξιν. Κτίζει τὴν φωλεάν της ὑπὸ τὰ γείσα τῶν οἰκιῶν ἢ ὑποκάτω τῶν ἐξωστῶν ἢ εἰς ἄλλα ὑπόστεγα μέρη, ἵνα προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς βροχῆς. Τὴν βλέπομεν διαρκῶς διασχίζουσαν τὸν ἀέρα ὡς βέλος, οὐδέποτε δὲ καθυμένην ἐπὶ θάμνου ἢ δένδρου.

Κατὰ τὰς διαδρομὰς ταύτας, ἡ χελιδὼν δὲν κάμνει περιπάτον ἀναψυχῆς, ἀλλ' ἀναζητεῖ τὴν τροφήν της καταδιώκουσα τὰ εἰς τὸν ἀέρα ἔντομα, οἶον μυίας, κώνωπας, μικροὺς κανθάρους, ψυχὰς καὶ ἄλλα. Ἄπειρον πλῆθος ἐπιβλαβῶν ἢ καὶ ὀχληρῶν ἐντόμων συλλαμβάνει καθ' ἐκάστην ἡ χελιδὼν διὰ τοῦτο ἀποβαίνει ὠφελιμωτάτη εἰς τὸν ἄνθρωπον.

2. Ἐπίσης ἐκ τῶν ὠφελιμωτέρων πτηνῶν εἶναι καὶ ὁ κόκκυξ, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ ἡ χελιδὼν, θεωρεῖται ἄγγελος τῆς ἀνοιξεως. Ἄλλ' οὗτος δὲν κατοικεῖ μετὰ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, οὔτε φαίνεται διόλου εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη· ἀγαπᾷ τὰ βουνὰ καὶ ζῆ εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς δρυμούς, μακρὰν τῶν κατοικουμένων τόπων.

Ὅταν μὲ τὴν πρώτην θαλπωρὴν τῆς ἀνοιξεως ἐμφανισθῆ, νομίζεις ὅτι μὲ τὴν ἠχηρὰν καὶ μονότονον κραυγὴν του, ἀκουομένην εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις, ἀφυπνίζει τὴν φύσιν ἀπὸ τὸν χειμερινὸν λήθαργον, Ὑπάρχει ἔν ἔθμιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ πρώτην φορὰν ἀκούων κραυγὴν τοῦ κούκκου, ἐρωτᾷ: «πόσα χρόνια θὰ ζήσω;» Καὶ ὁ κοῦκκος ἱκανοποιεῖ αὐτὸν τελείως, διότι ἡ κραυγὴ του ἐπαναλαμβάνεται οὐχὶ σπανίως ἑκατοντάκις.

3. Ἡ ζωὴ τοῦ κούκκου ὑπὸ τοῦ λαοῦ θεωρεῖται ζωὴ ἀλήτου. Δὲν πλέκει φωλεάν, ὅπως τὰ ἄλλα πτηνά, διὰ τὴν ἐναποθέσιν τὰ ῥά του καὶ ἐπώασιν αὐτά, οὔτε

κοπιάζει νὰ ἐκθρέψη τοὺς μικροὺς του νεοσσούς. Ἄλλ' ὅταν πρόκειται νὰ γεννήσῃ, ἐναποθέτει τὰ φά του ἀνὰ ἓν εἰς ξένας φωλεάς· τοιουτοτρόπως ἐπράζονται αὐτὰ καὶ ἐκτρέφονται οἱ νεοσσοὶ του ὑπὸ ξένων πτηνῶν, ἀγνοούντων ὅτι ἐκτρέφουν τὸν ἐχθρὸν τῆς μικρᾶς οἰκογενείας των.

Εἶναι δὲ ὁ νεοσσὸς τοῦ κούκκου ἀκόρεστος· καὶ δὲν ἀρκεῖ ὅτι καταναλίσκει ἀπίστευτον ποσὸν τροφῆς, ὥστε οἱ θεοὶ γονεῖς του μόλις δύνανται νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν πεῖνάν του· μετ' ὀλίγον ἐξαπλώνεται ἐντὸς τῆς φωλεᾶς κατὰ τρόπον ἀχάριστον καὶ ἀναίσχυντον. Ἐπειδὴ δὲ μεγαλώνει ταχύτερον τῶν γνησίων τέκνων τῆς φωλεᾶς, διαρκῶς στρεφόμενος καὶ ὠθῶν τοὺς θετοὺς ἀδελφούς του κατορθώνει νὰ κρημνίσῃ αὐτούς, τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον, ἔξω τῆς φωλεᾶς. Λέγουν ἀκόμη ὅτι μετ' ὀλίγον ἐπιχειρεῖ νὰ καταβροχθίσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐκθρέψαντας αὐτὸν θετοὺς γονεῖς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές.

4. Καὶ ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα παρατηρεῖ ὁ λαός, εἶναι ἀληθῆ· ἀλλ' ἄρα γε εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι εἶναι ἄστοργον πτηνὸν καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς νεοσσούς του; Ὁχι, τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ὁ κούκκος δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅπου ἄφησε τὰ φά του καὶ ὅταν ἐκκολαφθῶσιν οἱ νεοσσοί, παρακολουθεῖ αὐτοὺς μετὰ μεγάλης στοργῆς μέχρι τελείας ἀναπτύξεώς των.

Ἄλλὰ διατί λοιπὸν δὲν κοπιάζει καὶ αὐτὸς νὰ ἐξεύρη τὴν ἀναγκαίαν τροφήν διὰ τοὺς νεοσσούς του καὶ τοὺς ἐκθρέψη;

Τὸ ράμφος τοῦ κούκκου εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ συλλαμβάνῃ μόνον τὰς δηλητηριώδεις ἀκανθωτὰς κάμπας, αἱ ὁποῖαι καταστρέφουν τὴν βλάστησιν τῶν δέν-

δρων· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μεγίστη ὠφελιμότης, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸ πτηνὸν τοῦτο. Ἐὰν λοιπὸν ὁ κοῦκκος ἐξέτρεφε τοὺς νεοσσούς του μὲ τὴν δηλητηριώδη αὐτὴν τροφήν, ὁ εὐπαθὴς καὶ τρυφερὸς αὐτῶν στόμαχος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν χωνεύσῃ καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἀπέθνησκον. Εἶναι ἐν τούτοις σκληρὸν ὅτι ἡ ζωὴ αὐτῶν ἐξαγοράζεται μὲ τὸν ἐξαφανισμὸν τῶν θετῶν ἀδελφῶν των.

50. Ἡ σιτοργὴ ἀρὸς τὰ ὠληνά.

1. Τὸ κυνήγιον τῶν πτηνῶν εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον εὐχάριστος ἐνασχόλησις. Καὶ ὅμως ποῖος ἠξεύρει ὅτι ἐκπληροῦντες τὴν εὐχαρίστησίν μας αὐτὴν διαπράττομεν ἔγκλημα ἐναντίον τῆς υἰείας μας καὶ τῶν συμφερόντων μας;

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν πτηνῶν, ἐφ' ὅσον εἶναι νεαρά, τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπιβλαβῶν εἰς τὰ φυτὰ ἐντόμων.

Ἡ ὑπαρξίς των καὶ ὁ πολλαπλασιασμός των συντελοῦν εἰς τὴν προφύλαξιν τῆς γεωργίας ἀπὸ παντοίων ἐχθρῶν, οἷον ἀπὸ τῶν ἀκριδῶν, ἀπὸ τῶν διαφορῶν καμπῶν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν ζουφίων.

2. Εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος ἐμποδίζει τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ νὰ ἐξεύρουν τὴν τροφήν των, πολλάκις τρέφουν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι βέβαια τοῦτο ἀπίστευτον καὶ ὅμως συμβαίνει.

Ὅταν τὸν χειμῶνα ἢ χιῶν καλύπτῃ τὸ ἔδαφος ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ μῆνας, τὰ

πτηνά δὲν διστάζουν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ δένδρα τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κήπου, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὑπόστεγα τῶν οἰκιῶν. Κανεὶς δὲν θὰ τὰ ἐνοχλήσῃ·

χρῆσις ὄπλου κατ' αὐτῶν δὲν γίνεται, λίθοι καὶ ἑλάστιχα δὲν ὑπάρχουν διὰ τοὺς πτωχοὺς ἰκέτας, ἀλλὰ τροφή καὶ ἀγάπη.

Τὰ ψιχία τῆς τραπέζης τοῦ ἑσπερινοῦ γεύματος

συλλέγονται ἐπιμελῶς καὶ τὴν πρωϊαν ρίπτονται εἰς τὰ πτηνά. Τὰ δὲ παιδιά τῆς οἰκογενείας, ὅταν τὴν πρωϊαν ἐξυπνήσουν, σπεύδουν εἰς τὸ ὑπόστεγον τῆς οἰκίας νὰ περιποιηθῶν τοὺς ξένους των τρίβουν τεμάχια ἄρτου καὶ σκορποῦν τὰ τρίμματα εἰς τὸ ἔδαφος, τὰ δὲ πτηνὰ πετοῦν πρὸ τῶν ποδῶν των καὶ ὡς ὄρνιθες συλλέγουν τὰ ψιχία, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν παιδίων πετοῦν καὶ τσιμποῦν τὸν ἄρτον. Δὲν φοβοῦνται μήπως τὰ συλλάβουν, ἀλλὰ καὶ ἂν τὰ συλλάβουν, δὲν θὰ τὰ βλάψουν, θὰ τὰ θωπεύσουν καὶ θὰ τὰ ἀπολύσουν ἀμέσως.

Ἡ προθυμία τῶν παιδίων καὶ οἱ γέλωτες, τὸ περὺγισμα τῶν πτηνῶν καὶ τὸ κελάδημά των, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὥραιας εἰκόνας τῆς χειμερινῆς ζωῆς τῆς βορείου Εὐρώπης.

3. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας φροντίδας καταβάλλουν ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι χάριν τῶν πτηνῶν. Κρεμοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ παράθυρά των μικρὰν συσκευὴν ὁμοίαν πρὸς κιβώτιον, ὅπου καταφεύγουν κατὰ τὸ δριμὺ ψῦχος πολλὰ πτηνὰ καὶ εὐρίσκουν ὄχι μόνον θαλπωρὴν, ἀλλὰ καὶ τροφήν.

Ὅταν κάποτε ἐταξίδευσσα εἰς τὴν βόρειον Εὐρώπην σιδηροδρομικῶς, εἶδον εἰς πολλὰ μέρη νὰ ὑψοῦνται εὐρύχωροι περιστερεῶνες ἐπὶ χονδροῦ στύλου ἔξω εἰς τοὺς ἀγρούς, μακρὸν τῶν κατοικημένων τόπων. Ἐνόμισα βέβαια ὅτι ἐκεῖ κάπου ἐκτρέφονται περιστραί, μάτην ὅμως ἀνεζήτησαν διὰ τοῦ βλέμματός μου περιστρεῶς νὰ πετοῦν ἢ νὰ βόσκουν ἐκεῖ πλησίον.

Τὰ κατασκευάσματα αὐτὰ δὲν εἶναι περιστερεῶνες, εἶναι καταφύγια τῶν πτηνῶν, εἰς τὰ ὅποια εὐρίσκουν ἄσυλον κατὰ τὰς παγερὰς νύκτας ἢ ὅταν τὸ ψῦχος τῆς ἡμέρας εἶναι ἐξαιρετικῶς δριμύ. Κατα-

σκευάζονται δὲ τὰ καταφύγια ταῦτα ἀπὸ τὰς κοινότη-
τητας ἢ καὶ ἀπὸ ιδιώτας εἰς τὴν περιοχὴν τῶν κτη-
μάτων των.

Ἄλλ' εἰς τὴν ὠραίαν πατρίδα μας, ὅπου ὁ χειμὼν
εἶναι μαλακός, τὰ πτηνὰ δὲν ἔχουν ἀνάγκην τοιού-
των περιποιήσεων· θὰ εἶναι ἀρκετὸν δι' αὐτά, ἐὰν τὰ
ἀφήνωμεν ἀνενόχλητα.

4. Ἐκ τῶν διαφόρων πτηνῶν τὰ ἐπιδημητικὰ
εἶναι τὰ χρησιμώτερα εἰς τὴν γεωργίαν, οἱ δὲ ἀπα-
γορευτικοὶ τῆς θήρας νόμοι ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὴν
προστασίαν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τούτων. Παντα-
χοῦ δὲ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐνισχύεται διὰ παν-
τὸς τρόπου ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν πτηνῶν τούτων,
διότι παρατηρήθη ὅτι εἰς τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας
ταῦτα σπανίζουσιν, ὑπερπληθύνονται τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς
τὴν γεωργίαν ζώφια.

51. Κυνήγιον διὰ τοῦ ἱέρακος.

1. Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ κυνηγετικοῦ ὄπλου,
δηλαδὴ πρὸ διακοσίων περίπου ἔτων, τὸ κυνήγιον τῶν
πτηνῶν ἐγένετο διὰ δικτύων, διὰ παγίδων, διὰ βρόχων
καὶ ἰσοβέργων, ὅπως καὶ σήμερον ἀκόμη γίνεται εἰς πε-
ριστάσεις τινάς, παραδείγματος χάριν διὰ δικτύων εἰς
τὸ κυνήγιον τῶν ὀρυτύγων. Ἀλλὰ τὸ κυνήγιον τοῦτο
ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐπιδιωκόντων κέρδος μᾶλλον ἔξ αὐ-
τοῦ παρὰ τέρψιν.

Ἐπῆρχε τότε καὶ ἓν ἄλλο εἶδος κυνηγίου, τὸ
ὁποῖον ἐγένετο μόνον χάριν τέρψεως καὶ ὄχι χάριν
κέρδους.

Τὸ κυνήγιον τοῦτο ἐγίνετο διὰ τῶν ἰεράκων! Ἐκπλήττεσθε βέβαια, καὶ δὲν ἔχετε ἄδικον. Θὰ ἐρωτήση τις, πῶς εἶναι δυνατὸν διὰ τῶν ἀγρίων καὶ αἰμοβόρων τούτων πτηνῶν νὰ γίνῃ κυνήγιον ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου;

2. Καὶ ὁμως ἐγίνετο. Συνελάμβανον τοὺς ἰέρακας, νεοσσοὺς ἀκόμη, τοὺς ἐξημέρωνον, τοὺς ἐγύμναζον καὶ τοὺς ἔκαμνον πειθηνίους, ὅπως περίπου τοὺς κύνας, καὶ τοιοῦτοτρόπως τοὺς μετεχειρίζοντο εἰς τὸ κυνήγιον.

Σήμερον ὁ κυνηγὸς λαμβάνει τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου, ζώνεται τὰς φυσιγγιοθήκας του, ἀναρτᾷ τὸν σάκκον του, προσλαμβάνει, ἐὰν ἔχη, καὶ τὸν κύνα του, καὶ οὕτω μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὴν ἐρημίαν διὰ νὰ θηρεύσῃ πέρδικας, χῆνας, ψαρόνια, ὀρτύκια καὶ ἄλλα πτηνά.

Τότε ὁ κυνηγὸς ἀντὶ ὄπλου καὶ φυσιγγιοθηκῶν προσελάμβανε τὸν ἰεράκά του, ὁ ὁποῖος πειθηνίος εἰς τὰ νεύματα τοῦ κυρίου του ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ του βραχίονος.

3. Ὅταν ἔφθανεν εἰς τὸν τόπον τοῦ κυνηγίου καὶ ἔβλεπεν ὁ θηρευτὴς πτηνόν τι, ἐξαπέλυε τὸν ἰέρακα κατ' αὐτοῦ καὶ μὲ ἰσχυρὰν φωνὴν τὸν ἐνεθάρρουνεν.

Ὁ ἰέραξ ὡς βέλος ἐρρίπτετο κατὰ τοῦ ταλαιπώρου πτηνοῦ, τὸ ὁποῖον παρακρῆμα συνελάμβανε. Εἰς δευτέραν διαταγὴν τοῦ θηρευτοῦ ὁ ἰέραξ πετᾷ πάλιν εἰς τὸν βραχίονα τοῦ κυρίου του κρατῶν σφικτὰ μεταξὺ τῶν ὀνύχων του τὸ θήραμα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ τὸ φάγῃ, διότι πεινᾷ.

Ἄλλὰ θὰ τὸν ἀφήσῃ ὁ θηρευτὴς νὰ φάγῃ τὴν πέρδικα ἢ τὴν χῆνα; Ὅχι βέβαια. Κόπτει τὴν κεφαλὴν τοῦ θηράματος καὶ τοῦ δίδει τὸν ἐγκέφαλον, κατόπιν σχίζει τὴν κοιλίαν καὶ τοῦ δίδει τὰ σπλάγχνα. Ἐνῶ δὲ ὁ ἰέραξ τρώγει λαιμάργως, ὁ θηρευτὴς μὲ

ἐπιτηδειότητα ἀποσύρει κρυφίως τὸ θήραμα καὶ τὸ ρίπτει εἰς τὸν σάκκον· εἶναι ἀδύνατον δι' ἄλλου τρόπου νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ θήραμα ἀπὸ τοὺς ὄνυχάς του. Τοιοῦτοτρόπως κρατεῖ τὸν ἱέρακα πεινασμένον καὶ ἕτοιμον διὰ νέον κυνήγιον. Διότι, ἐὰν ὁ ἱέραξ κορεσθῆ, δὲν εἶναι πλέον πρόθυμος νὰ κυνηγήσῃ.

4. Τὸ κυνήγιον τῶν πτηνῶν δὲν ἦτο πάντοτε ἀκίνδυνον διὰ τὸν ἱέρακα. Ὅσάκις ὄρμα κατὰ πτηνοῦ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα βόσκουν ἀγεληδόν, ἐκινδύνευε νὰ κατασπαραχθῆ ὑπ' αὐτῶν. Πολλάκις ὁ ἱέραξ κατέπιπεν ἄπνους ἐπὶ τῆς γῆς ἢ θανασίμως τραυματισμένος ἢ μὲ τὰς πτέρυγας ἐξηρῶμενας. Τοῦτο ἰδίως συνέβαινε εἰς τὸ κυνήγιον τῶν χηνῶν καὶ τῶν γεράνων.

Τὰ πτηνὰ ταῦτα δὲν ἀφήνουν τὸν σύντροφόν των εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μὲ γενναιότητα καὶ αὐτοθυσίαν σπεύδουν πρὸς βοήθειάν του· καὶ ἄλλα μὲν δάκνουν τὸν ἱέρακα, ἄλλα προσπαθοῦν νὰ ἀποσύρουν τὸ κρατούμενον πτηνὸν καὶ ἄλλα δι' ἄλλου τρόπου βλάπτουν αὐτόν, μέχρις ὅτου ἐπιτύχουν τὸν σκοπόν των.

Οὐδέποτε θὰ κατώρθωνε μόνος ὁ ἱέραξ νὰ κυνηγήσῃ χῆνα ἢ γέρανον· ἀλλ' εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ θηρευτὴς ἔρχεται ἀρωγὸς τοῦ ἱεράκος· δι' ἰσχυρῶν φωνῶν κατορθώνει νὰ διασκορπίξῃ τὰ πρὸς βοήθειαν σπεύδοντα πτηνὰ καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἱέραξ κομίζει τὴν λείαν εἰς τὸν κύριόν του.

5. Ἀλλὰ πῶς συλλαμβάνουν τοὺς ἱεράκας καὶ κατορθώνουν νὰ τοὺς ἐξημερώσουν;

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους οἱ νεοσσοὶ τῶν ἱεράκων εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι, ὥστε ἐξέρχονται ὀλίγον ἀπὸ τὴν φωλεάν των· πετοῦν πέριξ αὐτῆς καὶ ἀγρεύουν, ἂν ἐπιτύχουν μικρὸν τι πτηνὸν καὶ ἀνίσχυρον, οἷον κόσσυφον, κίγλαν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὅταν δὲ οἱ γονεῖς

των πλησιάζουν κρατοῦντες εἰς τοὺς ὄνυχάς των πέριδικα ἢ περιστερὰν ἢ μικρὸν ὀρνίθιον, ἐξέρχονται πάλιν ἐκ τῆς φωλεᾶς των καὶ σπεύδουν νὰ λάβουν τὴν κομιζομένην λείαν διὰ νὰ κορέσουν τὴν πεινάν των.

6. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἐποχὴν ἄνθρωποι εἰδικοί, οἱ καλούμενοι ἱερακάριοι, περιέρχονται τὰ ὄρη ἀναζητοῦντες φωλεὰς ἱεράκων. Ἀλλὰ τὰς φωλεὰς των οἱ ἱερακες κτίζουν εἰς τὰς σχισμὰς ἀπροσίτων βράχων ἢ εἰς τὰς κορυφὰς ὑψηλῶν καὶ πυκνῶν δένδρων, ὅπου οὔτε ἡ πονηρὰ ἀλώπηξ δύναται νὰ φθάσῃ, οὔτε ἡ γαλῆ νὰ ἀναρριχηθῆ, οὔτε ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου νὰ τὰς διακρίνῃ. Διότι οἱ ἱερακες, πλὴν τῶν ἀρπακτικῶν τούτων ζώων, φοβοῦνται καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ μόλις τὸν ἀντιληφθῶν ἀπομακρύνονται ἢ κρύπτονται ἐπιμελῶς.

Δὲν δύνανται ὁμως νὰ φυλαχθοῦν καὶ ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκαστος θηρευτῆς ἔχει μίαν συρίκτραν, τὴν ὁποίαν κατασκευάζει ἀπὸ νεαρὸν κλάδον κερασέας· ἀφαιρεῖ δὲ ἐπιτηδειότατα τὸ ξύλον καὶ μένει ὁ φλοιὸς ὡς σωλήν· τὸν σωλῆνα τοῦτον μεταβάλλει εἰς συρίκτραν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνεται φωνὴ ὁμοία πρὸς τὸν κρωγμὸν τῶν ἱεράκων.

7. Περιέρχεται λοιπὸν ὁ θηρευτῆς πλησίον τῶν ἀποτόμων βράχων καὶ τῶν ὑψηλῶν δένδρων συρίζων καὶ διὰ τοῦ βλέμματός του ἀνερευνᾷ τὸν ὀρίζοντα.

Οἱ νεοσσοὶ ἐκλαμβάνοντες τὸν συριγμὸν ὡς φωνὴν τῶν γονέων των περιχαρεῖς πηδῶσιν ἐκ τῆς φωλεᾶς πρὸς συνάντησίν των καὶ ἀπόλαυσιν τῆς κομιζομένης τροφῆς.

Τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὸν θηρευτὴν· ἡ φωλεὰ ἀνεκαλύφθη. Κόπτει οὗτος ἀμέσως πολλοὺς κλάδους δένδρων καὶ κατασκευάζει μικρὰν καὶ χαμηλὴν καλύβην,

ὥστε μόνος αὐτὸς νὰ χωρῇ. Τοποθετεῖται ἐντὸς τῆς καλύβης ὑπτιος καὶ ὑπεράνω αὐτῆς ἀφήνει νὰ περυγίξῃ μία περιστερά, τὴν ὁποίαν κρατεῖ δεμένην ἀπὸ τοὺς πόδας διὰ λεπτοῦ καὶ ἰσχυροῦ νήματος· πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀφήνει εἰς τὴν στέγην ὀπῆν, ὥστε νὰ δύναται δι' αὐτῆς νὰ ἐξάγῃ τὴν χειρὰ του εὐκόλως.

8. Οἱ ἱερακιδεῖς, βλέποντες ἐκ τῆς φωλεᾶς τῶν τὴν περιστερὰν περυγίζουσαν ὑπεράνω τῆς καλύβης, ὀρμῶσι κατ' αὐτῆς καὶ τὴν συλλαμβάνουν ἀλλ' ὁ θηρευτῆς σύρει διὰ τοῦ νήματος τὴν περιστερὰν πρὸς τὴν στέγην τῆς καλύβης, μετ' αὐτῆς δὲ σύρονται καὶ οἱ νεοσοῖ. Ἡ στιγμή αὐτὴ εἶναι ἡ κρισιμωτέρα στιγμή τοῦ κυνηγίου· ἐξάγει μετὰ δεξιότητος τὴν χειρὰ του διὰ τῆς ὀπῆς καὶ συλλαμβάνει αὐτοὺς ἀσφαλῶς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου συλλαμβάνει ἀρκετοὺς ἱερακιδεῖς, τοὺς ὁποίους κομίζει εἰς τὸν οἶκόν του.

Χρειαζέται πολὺς κόπος καὶ μεγάλη ἐπιτηδειότης διὰ νὰ ἐκθρέψῃ τις αὐτοὺς καὶ ἐκγυμνάσῃ, ὥστε νὰ καταστοῦν ἡμεροὶ καὶ κατάλληλοι διὰ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον συνελήφθησαν· χρειαζέται δὲ καὶ χρόνος ἀρκετός· πέντε ἕως ἕξ μῆνες μόλις ἀρκοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Καὶ δὲν ἀποβαίνουσι τοιοῦτοι πάντες οἱ συλληφθέντες ἱερακιδεῖς, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι ἀποδεικνύονται σκληροτράχηλοι καὶ ἀφνεῖς, ἄλλοι ἀποθνήσκουν καὶ ἄλλοι δραπετεύουν πρὸς τοὺς οἰκείους τόπους καὶ τὴν φυσικὴν τῶν δίαιταν.

9. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἡ διὰ τῶν ἱεράκων θήρα ἦτο τοῦ συρμοῦ· οἱ μεγιστᾶνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡμιλλῶντο ποῖος θὰ συντηρήσῃ τοὺς περισσοτέρους καὶ τοὺς μᾶλλον ἡσκημένους εἰς τὴν θήραν ἱέρα-

κας· εἶχον δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ἱερακάρηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφοριῶν ἢ διὰ τῶν ἱεράκων θήρα εἰσήχθη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, κατέστη δὲ καὶ ἐκεῖ προσφιλὴς καὶ διεξήγετο μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἄλλ' ἔκτοτε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς θήρας βαθμηδὸν μὲ τὴν τελειοποίησιν τῶν πυροβόλων ὄπλων ἐγκατελείπετο καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέλιπε καθ' ὀλοκληρίαν.

52. Κόραξ καὶ ἀγέωσις.

1. Κόραξ εἰς ἄκραν ὑψηλὴν
κλάδου ἐκάθητο ἐλαίας,
μέλαιναν εἶχε τὴν στολὴν
καὶ εἰς τὸ ράμφος εἶχε κρέας.
2. Εἰς τὰ χαμόκλαδα κοντὰ
ἀλώπηξ ἴσταται δολία,
τοὺς ρώθωνας αὐτῆς κεντᾶ,
τοῦ κρέατος ἢ εὐωδία.
3. Τρέχει, προφθάνει... περιπτὸς
ὁ κόπος, μάτην ἢ σπουδὴ της.
Τί ὕψος! κ' εἶναι πτερωτὸς
ὁ εὐτυχὴς ἰδιοκτῆτης.
4. Κατ' ἄλλον τρόπον μελετᾶ
εἰς τὰ νερά της νὰ τὸν φέρῃ,
βλέπει ἐπάνω, χαιρετᾶ
καὶ ταῦτα εὐγενῶς προφέρει:

5. — «Καλῶς μᾶς ὄρισες ἐδῶ,
ἀέρα, φίλτατε, νὰ πάρῃς,
τρελλαίνομαι ὅταν σὲ ἰδῶ,
πόση κομψότης, πόση χάρις!
6. Τίς ἔχει τόσην καλλονήν,
τίς πτέρυγας ποικιλωτέρας!
Τί κριμα! ἂν εἶχες καὶ φωνήν
θὰ ἦσο τῶν πιτηνῶν τὸ τέρας».
7. «— Φωνήν δὲν ἔχω; νὰ καθῆς!
(ἐντός του εἶπε) θὰ σὲ δείξω,
περίμενε νὰ τρελλαθῆς
μόλις τὸ στόμα μου ἀνοίξω».
8. Καὶ πλατὺς φάρυγξ ἀνοιγείς
δύο τραχέα κρά! ἐβγάξει
καὶ παρ τὸ κρέας κατὰ γῆς,
καὶ χάπ! ἢ πονηρὰ τ' ἀρπάξει.
9. Ἀκόμη τρέχ' εἰς τὸ βουνόν,
καὶ ἀφοῦ ἔχαψε τὸ κρέας
γελῶσα λέγ' εἰς τὸ πιτηνὸν
τὰς λέξεις ταύτας τελευταίας:
10. «— Μάθε, ὦ φίλτατον πουλί,
μάθε, ὦ ἄνθος τῶν κοράκων,
πῶς τῶν εὐπίστων ἢ φυλῆ
τρέφει τὸ γένος τῶν κολάκων»

53. Ο ἵσσωος.

1. Οἱ ἀγρόται τῶν πεδινῶν χωρίων τῆς Ἑλλάδος χρησιμοποιοῦν ὡς φορητὸν ζῶον συνήθως τὸν ἵππον διότι ὁ ἵππος καὶ βάρος δύναται νὰ φέρῃ ὅσον περίπου ἢ ἡμίονος, καὶ πρὸ πάντων διότι εἶναι ταχὺς καὶ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν γίνεται καὶ γρηγορότερα καὶ καλύτερα.

Ἄλλὰ καὶ πειθήνιος εἶναι ὁ ἵππος, ὁ δὲ βηματισμός του εἶναι στρωτὸς καὶ δὲν ταράσσει τὸν ἀναβάτην. Ὅταν εἶναι μικρᾶς ἡλικίας, εἶναι ζωηρὸς καὶ ἀτίθασος· ἀλλ' ἢ ζωηρότης του αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἔχει. Λαμάζεται ὁμως σὺν τῷ χρόνῳ καὶ γίνεται ζῶον εἰρηνικώτατον καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸν κύριόν του προθυμότατα. Ἐπανειλημμένως εἶδον ἵππους ὀδηγουμένους ὑπὸ παιδίων ὀκτῶ ἕως δέκα ἐτῶν.

2. Ἄλλὰ πῶς συμπεριφερόμεθα εἰς τὸν πρόθυμον αὐτὸν ὑπηρέτην μας;

Πολλάκις ἢ συμπεριφορά μας εἶναι σκληρά. Τὸν φορτώνομεν οὐχὶ ὅσον ἠμπορεῖ νὰ βαστάσῃ, ἀλλὰ ὅσον ἔχομεν ἀνάγκην νὰ μεταφέρωμεν ταχέως. Θέτομεν εἰς τὴν ἅμαξαν περισσότερον βάρος, καὶ τὸ φιλότιμον ζῶον προσπαθεῖ πνευστιῶν καὶ κάθυγρον ὑπὸ τοῦ ἰδρώτος νὰ σύρῃ αὐτήν, ἐνίοτε δὲ δέχεται καὶ μαστιγώσεις ἀπὸ σκληρὸν ἀμαξηλάτην.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τοῦτο πάντοτε. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ περισσότεροι, οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἵππου καὶ αἰσθάνονται τὰς ἀνάγκας του.

3. Ὅτε, πρὸ πολλῶν ἐτῶν, μετετέθην εἰς τὰς

Ἀθήνας, αὐτοκίνητα δὲν ὑπῆρχον· αἱ ἄμαξαι καὶ τὰ ἄλλα ὀχήματα ἐσύροντο ὑπὸ ἵππων. Μετέφερα τὰς ἀποσκευάς μου ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν εἰς τὴν κατοικίαν μου δι' ἄμαξιου συρομένου ὑπὸ ἑνὸς ἵπου.

Ἀφοῦ ἔφθασε τὸ ἀμάξιον πρὸ τῆς θύρας, ἐπήδησε κάτω ὁ ἀμαξηλάτης, ἐθώπευσε τὸν ἵππον του, τρίβων αὐτὸν διὰ τῶν δακτύλων εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ρινὸς μέρος τῆς κεφαλῆς, τὸν ἠσπᾶσθη ὑπεράνω τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ τότε μόνον ἤρχισε νὰ ἐκφορτώνη τὰς ἀποσκευάς.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβλεπον τόσην τρυφερότητα ἀνθρώπου πρὸς τὸ ὑποζύγιόν του. Ἐν τούτοις ὁ ἀγαθὸς ἀμαξηλάτης, νομίσας τὴν προσοχὴν μου ὡς ἐκπληξιν, ἐστράφη πρὸς ἐμὲ καὶ εἶπε:

4. «Τὰ ἄλογα, κύριε, ὑποφέρουν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα, διότι εἶναι φιλότιμα καὶ ἀνέχονται τοὺς κόπους χωρὶς νὰ διαμαρτύρωνται. Τὰ μουλάρια, ἂν τὰ παραφορτώσης, κάμνουν στόπ, ὅπως καὶ οἱ γκαμηλες, καὶ ἄλλα κλωτσοῦν, ἀλλὰ τὰ καημένα τὰ ἄλογα τραβοῦν ὅσον ἠμποροῦν, γίνονται μούσκεμα ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα, ἀλλὰ δὲν σὲ ἀφήνουν στὴ μέση τοῦ δρόμου. Τὸ σκυλί, ὅταν τὸ κτυπήσης, δὲν θὰ σὲ δαγκάσῃ, ἀλλὰ θὰ οὐρλιάσῃ, τὸ γατὶ θὰ σὲ γρατσουνίσῃ· τὸ ἄλογο ὅμως ποτὲ δὲν φωνάζει, ὅταν δέχεται μαστιγώματα ὅταν πληγιάζῃ κάτω ἀπὸ τὸ σαμάρι ἢ ἀπὸ τὰ χάμουρα».

Ἦδη ὅμως γνωρίζουν οἱ ἀγρόται ὅτι τὰ ὑποζύγια τῶν ἐξαντλοῦνται καὶ ἀχρηστεύονται ἐνωρίτερον, ζοῦν ὀλιγώτερα ἔτη, ὅταν τὰ ἐξαναγκάζουν ἢ νὰ τρέξουν γρηγορώτερα ἢ νὰ φορτωθοῦν περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἠμποροῦν.

5. Ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν ὅτι τότε, ὅσοι εἶχον ἵππους, πολλάκις τοὺς ἔκοπτον τὰς

τρίχας τῆς οὐρᾶς διὰ νὰ φαίνεται ωραία ὡς θύσανος. Διότι βέβαια αὐτοὶ οὐδεμίαν ἐνόχλησιν ἠσθάνοντο ἀπὸ τὰς μυίας ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἀρέσκονται νὰ τσιμποῦν τὰ ἄλογα εἰς τὰ σκέλη. Οὔτε ἐσκέφθησάν ποτε, διατί ὁ ἵππος ἀενάως πλήττει τὰ σκέλη του μὲ τὴν οὐράν.

Διηγοῦνται ὅτι εἷς πανδοχεὺς ὑπελόγιζε τὴν τροφήν τοῦ ἵππου μὲ μακρὰν οὐράν εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἐζήτει δι' ἵππους μὲ κοντὴν οὐράν. Διότι οὗτοι ὑπέφερον τόσον πολὺ ἀπὸ τὰ κεντήματα τῶν μυιῶν, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ φάγουν ὅσον τὰ ἄλλα.

6. Ἡ ἐταιρεία πρὸς προστασίαν τῶν ζῴων κατῴρθωσε νὰ γίνῃ νόμος, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ σκληρότης κατὰ τῶν ζῴων τιμωρεῖται τώρα ποινικῶς. Ἐὰν κακοποιήσετε τὸν ἵππον σας ἢ τὸν ὄνον σας, ὁ ἀστυφύλαξ σᾶς καταγγέλλει εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τιμωρεῖσθε, ἀλλὰ καὶ οἰοσδήποτε ἄλλος δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ σᾶς καταγγείλῃ.

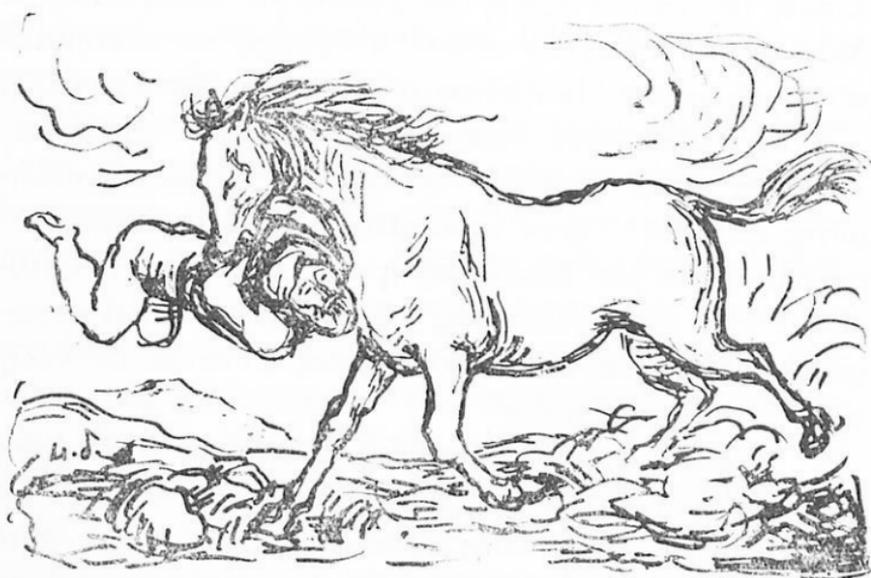
Ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἦτο ἀναγκαῖος δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν ἢ δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσουν ὅτι ὄχι μόνον ἡ στοιχειώδης εὐσπλαγγνία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον μας ἀπαιτεῖ νὰ μὴ ταλαιπωροῦμεν τὰ ζῶα μας.

7. Οἱ Ἄραβες ἀγαποῦν τόσον πολὺ τοὺς ἵππους των, ὥστε τοὺς θεωροῦν σχεδὸν ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας των· ποτὲ δὲν τοὺς κακομεταχειρίζονται, τοὺς περιποιοῦνται στοργικῶς, τοὺς θωπεύουν ὡς μικρὰ παιδία καὶ τοὺς ὀμιλοῦν ἀκόμη τρυφερῶς. Καὶ τὸ φιλότιμον ζῶον προσπαθεῖ νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν κύριόν του μὲ ἀφοσίωσιν ἀνθρώπου.

54. Ὁ ἵσως τοῦ Χασάνη.

1. Οἱ ἀραβικοὶ ἵπποι εἶναι περίφημοι διὰ τὴν ταχύτητα, διὰ τὴν ἀντοχήν, διὰ τὴν ὠραιότητα, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν.

Εἰς ἓν ὠραῖον ἀραβικὸν ποίημα ὑμνεῖται τὸ κατόρ-

θωμα τοῦ ἵππου ἑνὸς Ἄραβος, ὀνομαζομένου Χασάνη. Ἴδου ἡ ἱστορία του:

Πολλοὶ Ἄραβες ζοῦν βίον ληστρικόν. Ἐχουν κατασκηνώσεις ἐντὸς τῆς ἐρήμου εἰς μέρη ἀπόκρυφα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξορμῶντες ἐπιτίθενται ἔφιπποι ἐναντίον καραβανίων, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ πράγματα ἀρπάζουν καὶ χρήματα λαμβάνουν.

Εἰς μίαν τοιαύτην ληστειάν, ἐνῶ οἱ λησταὶ διμοίραζον τὴν λείαν των, κατέφθασε μικρὰ δύναμις στρατιωτῶν ἀπὸ γειτονικὴν πόλιν, ἡ ὅποια ἐπετέθη κατ' αὐτῶν.

2. Ἦδη τὰ πράγματα μετεβλήθησαν καθ' ὀλοκλήριαν. Συνήφθη συμπλοκή, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν ληστῶν νὰ φονευθοῦν, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ συλληφθοῦν.

Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων ἦτο καὶ ὁ Χασάνης, τοῦ ὁποίου ὁ ἵππος δὲν εἶχε πάθει τίποτε κατὰ τὴν συμπλοκήν, αὐτὸς ὅμως ἦτο τραυματίας.

Τὴν νύκτα, ἐνῶ ὁ Χασάνης ἦτο ἐξαπλωμένος κάτω ἀπὸ μίαν σκηνήν μὲ τὸν ἕνα πόδα τραυματισμένον, ἤκουσε τὸν χρεμετισμὸν τοῦ ἵππου του. Οὗτος ἐκυκλοφόρει μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐλεύθερος, ἀλλ' εἶχε τοὺς δύο πόδας συνδεδεμένους δι' ἑνὸς λωρίου, ὡς συνηθίζεται εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὥστε νὰ δύναται μὲν νὰ βαδίζει, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τρέχη.

3. Ὁ Χασάνης ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ τὸν ἀγαπητόν του ἵππον διὰ τελευταίαν φορὰν, κατώρθωσεν ἔρπων νὰ τὸν πλησιάσῃ:

— «Πτωχέ μου φίλε», τοῦ εἶπε, «τί θὰ γίνῃς εἰς τὰ χέρια τῶν στρατιωτῶν; Θὰ σὲ κλείσουν χωρὶς ἄλλο εἰς κανένα στενόχωρον στάβλον, ὅπου δὲν θὰ ἔχῃς οὔτε ἐλευθερίαν οὔτε ἀέρα. Πήγαινε πίσω εἰς τὴν σκηνήν μου. Εἶπὲ εἰς τὴν γυναϊκά μου ὅτι δὲν ἔχει πλέον σύζυγον καὶ φίλησε τὰ χέρια τῶν παιδιῶν μου».

Ἄφου εἶπεν αὐτὰ ὁ Χασάνης ἔκοψε μὲ τὰ δόντια του τὸ λωρίον, μὲ τὸ ὁποῖον εἶχον δεθῆ οἱ πόδες τοῦ ἵππου, καὶ τὸν ἤλευθέρωσεν.

4. Ὄταν ὁ ἵππος ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεσμά του καὶ εἶδε τὸν κύριόν του νὰ κεῖται πρὸ αὐτοῦ τραυματίας, ἔκυψε, τὸν ἤρπασε μὲ τοὺς ὀδόντας ἀπὸ τὴν δερματίνην ζώνην του καὶ ἔφυγε καλπάζων. Διέσχισεν ὄρη καὶ κοιλάδας, ἔφθασε δὲ μετὰ πολλὰς

ώρας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κυρίου του. Μόλις τὸ πιστὸν ζῶον ἀπέθεσε μαλακὰ τὸν κύριόν του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔπεσε νεκρὸν ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν.

55. Ὁ κύων.

1. Ὁ κύων εἶναι τὸ πρῶτον ζῶον, τὸ ὁποῖον ἐξημέρωσεν ὁ ἄνθρωπος· εἶναι ὁ πρῶτος καὶ παλαιότατος σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου.

Πρὶν ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος δοκιμάσῃ τὸ γάλα τοῦ προβάτου, τῆς αἰγὸς καὶ τῆς ἀγελάδος, πρὶν κατασκευάσῃ τὰ ἀπὸ ἔρια ἢ ἀπὸ τρίχας ἐνδύματά του· ὅταν ἀκόμη ἐκάλυπτε τὴν γυμνότητά του μὲ δέρματα ἀγρίων ζῶων, τὰ ὁποῖα ἐφόνευεν ἄγριος ἢ ἡμιάγριος καὶ αὐτός, τότε εἶχε συμφιλιωθῆ μετὰ τοῦ κυνός, τότε ὁ κύων εἶχε γίνεи κατοικίδιον ζῶον.

2. Ὁ κύων ὑπερέχει πάντων τῶν ζῶων, ὅσα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξημερώθησαν, κατὰ τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν. Τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς ὀλοκλήρου ποιμνίου, καὶ τὰ βοσκήματα ὑπακούουν περισσότερον εἰς αὐτὸν παρὰ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ποιμένος. Ἡ ἀσφάλεια τοῦ ποιμνίου καὶ ἡ τάξις εἰς αὐτὸ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς προσπαθείας του καὶ τῆς δραστηριότητός του.

Τὸ ποίμνιον διὰ τὸν κύνα εἶναι λαὸς ὑποτεταγμένος εἰς αὐτόν, εἶναι ὑπήκοός του, τὸν ὁποῖον ὅμως ὀδηγεῖ καὶ προστατεύει· οὐδέποτε μεταχειρίζεται τὴν δύναμίν του ἐναντίον του, ἐκτὸς μόνον διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν. Εἶναι ἄριστος βοηθὸς τοῦ ποιμένος καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ποιμνίου.

3. Παρακολουθεί τὸν κύριόν του εἰς τὸ κυνήγιον μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ προσέχει νὰ ἀκούσῃ τὸ σύνθημα τῆς καταδιώξεως τοῦ θηράματος καὶ ἀνυπομονεῖ νὰ συμπλακῇ μετ' αὐτοῦ, διότι εἶναι βέβαιος περὶ τῆς νίκης· ἀδιαφορεῖ ποῖος εἶναι ὁ ἀντίπαλός του, εἴτε λαγὸς

εἴτε ἀλώπηξ εἴτε λύκος, δὲν διστάζει νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον του.

Ὅταν τὴν νύκτα κακοποιός τις ἐπιχειρήσῃ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν σας ἢ εἰς τὸν κήπὸν σας, ἔξυ-

πνᾶ ἀμέσως καὶ ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ, διὰ δὲ τῶν ὑλακῶν σᾶς εἰδοποιεῖ περὶ τοῦ κινδύνου.

4. Ἐκ τῶν ἀπείρων παραδειγμάτων, τὰ ὅποια ἀποδεικνύουν πόσον πιστὸς φύλαξ εἶναι ὁ κύων, σᾶς ἀναφέρω ἔν ἀπὸ τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰσηλθὲν ἱερόσυλος περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε οἱ φύλακες τοῦ ναοῦ ἐκοιμῶντο. Ἀφήρесе χρυσᾶ καὶ πολύτιμα ἀναθήματα νομίζων ὅτι οὐδεὶς τὸν ἀντελήφθη.

Καὶ οἱ μὲν φύλακες, πράγματι, ἐξηκολούθουν νὰ κοιμῶνται, παρέμενεν ὅμως ἄγρυπνος φρουρὸς ἔξωθεν τοῦ ναοῦ εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ ὁ κύων.

Οὗτος, ὅταν εἶδε τὸν ἱερόσυλον νὰ φεύγη, ἐπέτέθη κατ' αὐτοῦ καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ τὸν παρακολουθῇ ὑλακτῶν μὲ ὄλην τὴν δύναμίν του.

5. Μάτην ὁ ἱερόσυλος ἔρριπτε κατὰ τοῦ κυνὸς λίθους κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ τεμάχια ἄρτου καὶ κρέατος. Οὔτε τοὺς λίθους ἐφοβήθη τὸ πιστὸν ζῷον οὔτε τὴν τροφήν ἐδέχετο, ἀλλὰ παρηκολούθησε τὸν κλέπτην μέχρι τῆς οἰκίας του.

Οὔτε ἐκ τῆς οἰκίας ἀπεμακρύνθη, ὅταν ὁ ἱερόσυλος ἐκλείσθη ἐντὸς αὐτῆς, ἀλλὰ παρέμενεν ἔξωθεν καὶ ἐξηκολούθει νὰ ὑλακτῇ, μέχρις ὅτου ἐξύπνησαν οἱ γείτονες, οἱ ὅποιοι ἀνεγνώρισαν τὸν κύνα καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀνεκάλυψαν τὴν γενομένην ἱεροσυλίαν.

Καὶ τὸν μὲν κλέπτην ἐτιμώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅπως ἤρμοξε, τὸν δὲ κύνα ἐτίμησαν νὰ τρέφεται δημοσίᾳ δαπάνῃ.

6. Εἶναι τόσον μεγάλη ἡ ἀφοσίωσις τοῦ κυνὸς εἰς τὸν κύριόν του, ὥστε, ἐνῶ ἐξαγριοῦται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ μὲ αἰμοβορίαν ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ, οὐδόλως ὀργίζεται κατὰ τοῦ κυρίου του ἢ μέλους τῆς

οικογενείας του, όταν τυχόν κακοποιηθῆ ὑπ' αὐτῶν δέχεται καὶ ραβδίσματα ἀκόμη ἀδιαμαρτυρήτως, κύπτει τὴν κεφαλὴν, καταβιβάζει τὴν οὐρὰν ὑπὸ τὰ σκέλη καὶ φεύγει διὰ νὰ κρυφθῆ εἰς ἀπόκεντρον μέρος τῆς οἰκίας ἢ τῆς αὐλῆς.

Ἄλλὰ ποίαν χαρὰν αἰσθάνεται, όταν ἀμέσως πάλιν τὸν καλέσετε προσηνῶς καὶ τὸν θωπεύσετε! Λησμονεῖ ἀμέσως τὴν βαναυσότητά σας καὶ περιχαρῆς πηδᾷ ἐπάνω σας, σᾶς λείχει τὰς χεῖρας καὶ παντοιοτρόπως σᾶς ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του. Ὁ κύων δὲν μνησικακεῖ.

7. Οὐδὲ λησμονεῖ ποτὲ τὸν κύριόν του, ὁσαδῆποτε ἔτη καὶ ἂν παρέλθουν. Ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ εἰκοσαετῆ ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰθάκην ἄγνωστος εἰς ὄλους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σύζυγόν του Πηνελόπην. Ἐνῶ δὲ ἐβάδιζε πρὸ τῶν στάβλων, εἶδε τὸν γηραιὸν κύνα του Ἄργον νὰ κατάκειται ἐπὶ σωροῦ κόπρου ἐτοιμοθάνατος. Εὐθύς ὡς εἶδε τὸν Ὀδυσσεῦ ὁ Ἄργος ἔσεισε τὴν οὐρὰν του καὶ προσεπάθησε νὰ ἐγερθῆ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀντελήφθη τὴν προσπάθειαν τοῦ πιστοῦ ζώου καὶ μόλις συνεκράτησε τὰ δάκρυα, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῶν ἄλλων. Μετ' ὀλίγον ὁ κύων ἀπέθανεν, ἀφοῦ μετὰ εἴκοσιν ἔτη εἶδε καὶ ἀνεγνώρισε τὸν κύριόν του.

8. Ἄλλὰ καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας προσφέρουν εἰς τὸν ἄνθρωπον οἱ κύνες. Ἄν τύχη νὰ ταξιδεύσετε εἰς τὰς Βρυξέλλας ἢ εἰς τὴν Λιέγην τοῦ Βελγίου καὶ μεταβῆτε τὴν πρωΐαν εἰς τὴν ἀγορὰν, θὰ ἴδετε ἀπειράριθμα ἀμαξίκια μὲ φροῦτα ἢ λαχανικά συρόμενα ὑπὸ κυνῶν.

Οἱ κύνες οὗτοι συνηθισμένοι μὲ τὸν πολὺν κόσμον εἶναι ἡμεροὶ καὶ μὲ τὰς χαρωπὰς ὑλακὰς των καὶ μὲ τὰ παιγνίδια των φαίνονται μᾶλλον εὐχαριστη-

μένοι παρὰ κουρασμένοι. Συνήθως κάθε άμαξάκι σύρει εἷς κύων, υπάρχουν όμως και μεγαλύτερα άμαξάκια, τὰ ὁποῖα σύρονται ὑπὸ δύο ἢ τριῶν κυνῶν.

Οἱ χωρικοὶ προτιμοῦν τοὺς κύνας, διότι εἷς καλὸς κύων, κατάλληλος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, στοιχίζει ὀλιγώτερα και συντηρεῖται εὐθηνότερα παρὰ εἷς ὄνος και κάμνει σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἐργασίαν.

9. Ὑποθέτω ὅτι κάτι θὰ ἔχετε ἀναγνώσει ἢ θὰ ἔχετε ἀκούσει περὶ τῶν κυνῶν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, μοναστηρίου εἰς τὰς Ἑλβετικὰς Ἄλπεις. Οἱ μοναχοὶ τοῦ μοναστηρίου τούτου ἐκτρέφουν και γυμνάζουν καταλλήλως ἓν εἶδος δυνατῶν και εὐφυῶν κυνῶν, οἱ ὁποῖοι διατρέχοντες τὰς ἐγγὺς τοῦ μοναστηρίου χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις ἀναζητοῦν τοὺς τυχὸν ἀτυχήσαντας εἴτε ἔνεκα ψύχους εἴτε ἔνεκα ἄλλων αἰτιῶν ὀδοιπόρους.

Κρατοῦν εἰς τὸ στόμα των καλάθιον μὲ ἀναψυκτικὰ χάριν τῶν ὀδοιπόρων τούτων. Ὅταν δὲ ἡ παροχὴ τῶν βοηθειῶν των εἶναι ἀνεπαρκής, σπεύδουν εἰς τὸ μοναστήριον και δι' εἰδικοῦ κώδωνος, τὸν ὁποῖον γνωρίζουν ἐκ προηγουμένης ἀσκήσεως νὰ κτυποῦν, εἰδοποιοῦν τοὺς μοναχοὺς περὶ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μοναχοὶ σπεύδουν και αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν κυνῶν πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων ὀδοιπόρων.

Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Βέρνης φυλάσσεται βαλσαμωμένον τὸ σῶμα κυνὸς τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ὁ ὁποῖος μόνος ἔσωσε τεσσαράκοντα ἀνθρώπους. Ὁ κύων οὗτος ἔκαλεῖτο Βάρης.

10. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνεκάθεν ὑπῆρχον τρία εἶδη κυνῶν, ὁ οἰκιακός, ὁ ποιμενικός και ὁ κυνηγετικός κύων. Καλοὶ κυνηγετικοὶ κύνες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον ἰδίᾳ εἰς τὴν Λακεδαίμονα, οἱ δὲ ὑπερβολι-

κῶς ἀγαπῶντες τὸ κυνήγιον ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐφρόντιζον καὶ ἐπρομηθεύοντο λαγωνικοὺς κύνας. Τώρα ἐννοεῖτε διατί οἱ κυνηγετικοὶ κύνες λέγονται μέχρι σήμερον λαγωνικὰ σκυλιά.

11. Ὁ κύων εἶναι φιλοφρονέστατον καὶ κολακευτικώτατον ζῷον οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ κάμη κακὸν ἐκουσίως εἰς τὰ μέλη ἢ εἰς τὰ κατοικίδια ζῶα τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν διατρέφεται. Μολονότι εἶναι ἐκ φύσεως ἐχθρὸς τῆς γαλῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν συχνότατα συμπλέκεται, ἐν τούτοις τὴν συγκάτοικον γαλῆν οὐδέποτε βλέπτει. Οὐχὶ σπανίως βλέπομεν τὴν γαλῆν νὰ κοιμᾶται μετὰ τοῦ κυνὸς ἢ καὶ νὰ συντρῶγουν ἐν πλήρει ὁμονοίᾳ.

12. Ἄλλ' ἐν τούτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ ἄκακον τοῦτο ζῷον εἶναι δυνατὸν νὰ προξενήσῃ μέγα κακὸν ἀκουσίως.

Οἱ κύνες πάσχουν ἐνίοτε τὴν νόσον λύσσαν, τῆς ὁποίας τὸ μικρόβιον εὐρίσκεται εἰς τὸν σάλον τοῦ κυνός. Εἶναι λοιπὸν ἐνδεχόμενον, ἐνῶ φιλοφρόνως σᾶς λείχει νὰ σᾶς μεταδώσῃ τὴν φοβερὰν νόσον, ἂν τυχὸν εἰς τὸ μέρος ὅπου σᾶς λείχει ἔχετε μικρὰν ἀμυχήν.

Ἡ νόσος αὕτη ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς μὲ δυσθυμίαν τοῦ κυνός καὶ ἀνορεξίαν, μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἐξαγριώνει αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε δύναται νὰ ἐπιτεθῇ καὶ κατὰ τοῦ κυρίου του, διότι δὲν τὸν ἀναγνωρίζει πλέον, τὸν ἔχει λησμονήσει.

56. Ἡ ἀγρία τῆς σμέρνας.

1. Δύο ἐβδομάδας ἐνὸς θέρους διέμεινα μετὰ καλοῦ συναδέλφου καὶ φίλου εἰς ἐρημικὴν τινα παραλίαν τῆς Εὐβοίας. Ἡ ἀκτὴ τοῦ τόπου τούτου εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον βραχώδης καὶ μόνον μικρὸν μέρος αὐτῆς ἔχει ἀμμώδη αἰγιαλὸν μετὰ μικροῦ ὄρου, εἰς τὸν ὁποῖον προσορμίζονται ἢ ἀνασύρονται ἀλιευτικαί τινες λέμβοι.

Κατὰ τὰς δέκα πέντε ἡμέρας τοῦ παραθερισμοῦ μας, τὰς περισσοτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας διηρχόμεθα παρὰ τὴν θάλασσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνυπόδητοι, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα σχεδὸν ἡμίγυμνοι.

2. Μίαν πρωίαν, περιπατοῦντες εἰς τὴν βραχώδη ἀκτὴν, συλλαμβάνομεν μικρὸν ὀκτάποδα, ὃ ὁποῖος εἶχε μείνει εἰς μίαν κοιλότητα τοῦ βράχου κατὰ τὴν ἄμπωτιν, δηλαδὴ ὅταν εἶχον ἀποσυρθῆ τὰ ὕδατα ἕνεκα τῆς παλιρροίας.

— «Αὐτό», μοῦ λέγει ὁ σύντροφός μου, «εἶναι κατάλληλον δόλωμα διὰ τὸ ψάρευμα τῆς σμέρνας, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ διασκεδαστικόν».

Ἐχοντες λοιπὸν τὸ μικρὸν αὐτὸ ὀκταποδάκι καὶ μίαν ἰσχυρὰν πετονιὰν μεταβαίνομεν εἰς τὸ ἄκρον βράχου, ὃ ὁποῖος ὑπερεῖχε τῆς θαλάσσης μόλις ἓνα πόδα.

— «Τώρα», μοῦ λέγει, «χρειάζεται ὀλίγη ὑπομονή. Πρόσεχε βαθιὰ στὰ νερὰ καὶ σὲ λίγο θὰ ἰδῆς νὰ προβάλῃ ἓνα κεφάλι φιδιοῦ».

Ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία καὶ τὰ ὕδατα διαυγέστατα· διερχόμεθα καλῶς ὁ βυθός, ὃ ὁποῖος ἦτο δύο ἕως τρία μέτρα μόνον. Ὁ φίλος μου καθισμένος ἔτριβε τὸ ὀκταπόδι μὲ ἐπιμονὴν σιγὰ-σιγὰ ἐπὶ τοῦ βράχου

παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα παρέσυρον τὴν ἀποτριβομένην ἐπίδερμίδα τοῦ ὀκταποδιοῦ.

Εἶχε παρέλθει ἡμίσεια περίπου ὥρα καὶ ἠρχίσασμεν νὰ ἀδημονοῦμεν διὰ τὴν μονότονον καὶ ἄκαρπον αὐτὴν ἐνασχόλησιν, ὅτε αἴφνης βλέπομεν νὰ προβάλλῃ ἀπὸ

μίαν σχισμὴν τοῦ βράχου μία μαύρη ἐπιμήκης κεφαλὴ, πράγματι κεφαλὴ φιδιοῦ, καὶ ἀμέσως κατόπιν ὁλόκληρον ὄφιοειδὲς σῶμα, κιτρινωπὸν μὲ καστανὰ στίγματα.

2. Τὸ ὀκταπόδι ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον ἐπιθυμητὴν τροφήν τῆς σμέρνας· ἡ ὄσμή του, καθὼς τριβεται ἐπὶ

τοῦ βράχου καὶ ἀφρίζει, τὴν προσελκύει πολλάκις ἀπὸ βάθος δέκα μέτρων. Οἱ ἀλιεῖς γνωρίζουν τοῦτο καὶ τὴν ἀλιεύουν πάντοτε μὲ δόλωμα ὀκταποδιοῦ.

Καὶ τότε κόπτομεν ἓνα χαλόν, τὸν καρφώνομεν εἰς τὸ ἄγκιστρον καὶ τὸ ρίπτομεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ σμέρνα ἐξάγει ἀπὸ τὴν σχισμὴν τοῦ βράχου τὴν κεφαλὴν τῆς, τὸ παρατηρεῖ καί, ὡσὰν νὰ ὑποπτεύῃ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει, περισκοπεῖ τὰ πέριξ καὶ τέλος μὲ δισταγμὸν τινα δαγκάνει τὸ δόλωμα· ὄχι ὅμως ὀλόκληρον, ὀλίγον μόνον, ὡσὰν νὰ θέλῃ νὰ τὸ δοκιμάσῃ, ἂν εἶναι νόστιμον. Ἐπαναλαμβάνει τὸ δάγκωμα, τὸ τραβᾷ καὶ κατορθώνει νὰ τὸ φάγῃ χωρὶς νὰ συλληφθῆ. Τρυσώνει πάλιν εἰς τὴν φωλεάν τῆς καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται ἀπὸ ἄλλην τρυπάν, ἀναδεύεται πλησίον τοῦ βράχου καὶ φαίνεται ὅτι περιμένει νέον γεῦμα.

3. Καὶ πράγματι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχομεν περάσει εἰς τὸ ἄγκιστρον ἄλλον χαλόν· τὸν ρίπτομεν παραπλεύρως τῆς σχισμῆς τοῦ βράχου καὶ ἡ λεπτὴ κεφαλὴ τῆς σμέρνας προβάλλει καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ δόλωμα· ἀλλὰ δὲν τὴν ἀφήνομεν νὰ τὸ φάγῃ· ἐνῶ αὐτὴ πλησιάζει, ἡμεῖς τὸ ἀποσύρομεν πρὸς τὰ ἄνω. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ, πονηρὰ πάντοτε, ἀποσύρεται πρὸς τὴν φωλεάν τῆς· ἀφήνομεν τὸ δόλωμα πάλιν νὰ πλησιάσῃ καί, μόλις ἐπρόβαλε τὴν κεφαλὴν τῆς, ἀποσύρομεν αὐτό. Πέντε ἢ ἕξ φορὰς ἐπανελήφθη τὸ παιγνίδιον τοῦτο· τὴν τελευταίαν φορὰν, γαργαλιζομένη ἀπὸ τὴν εὐάρεστον ὀσμὴν καὶ ἀνυπομονοῦσα νὰ ἀπολαύσῃ τὸ ἐπιθυμητὸν γεῦμα, ὀρμᾷ ἀποφασιστικῶς καὶ χάφτει μὲ τὸ μεγάλο στόμα τῆς ὀλόκληρον τὸ δόλωμα μετὰ τοῦ ἄγκίστρου.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα εὐρέθη ἐπὶ τοῦ βράχου ἐλισσομένη μανιωδῶς, ἀλλὰ μὲ ἐν κτύπημα εἰς τὴν

ράχιν διὰ ξύλου ἐστρώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀκίνητος· διότι διὰ τοῦ κτυπήματος ἐθραύσθη ἡ σπονδυλικὴ στήλη.

4. Ἡ σμέρνα εἶναι γενναῖον ζῷον. Ἄν δὲν ἔχετε τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ τὴν ἀνασύρετε εὐθὺς ὡς καταπῆ τὸ δόλωμα, σφηνοῦται εἰς τὴν φωλεάν της καὶ ματαίως σεῖς θὰ σύρετε τὴν πετοινίαν· εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ἀποσπάσετε ἀπὸ τὴν τρυπάν της. Εἰς τὸ τέλος ἀνασύρετε τὸ ἄγκιστρον μὲ ἓν τεμάχιον ἀπὸ τὰ χεῖλη της, ὄχι ὁμως καὶ τὴν σμέρναν.

Τὸ ἄγκιστρον προσδένεται εἰς τὴν πετοινίαν μὲ σύρμα διότι, ἂν δεθῆ μὲ τρίχινον ἢ μετάξινον νῆμα, τὸ κόπτει ἀμέσως.

5. Ἡ σμέρνα ἢ, ὡς καλεῖται ἐπιστημονικῶς μύραινα, εἶναι εἶδος ἐγγέλυος. Ὅπως οἱ ἄλλοι ἐγγέλεις, οὕτω καὶ ἡ μύραινα ἀντέχει πολὺ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Ὅταν βόσκη εἰς βρυσσκεπεῖς ὑφάλους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἄμπωτιν ὑπέρκεινται τῆς θαλάσσης, δὲν σπεύδει νὰ ἀποσυρθῆ μετὰ τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ παραμένει ἐπ' αὐτῶν μέχρι τῆς πλημμυρίδος, χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε.

Ὅταν, ἐβδομάδας τινὰς βραδύτερον, ἐκόμισα εἰς τὴν κατοικίαν μου μίαν σμέρναν διὰ νὰ παρασκευάσωμεν τὸ γεῦμά μας, ἡ μήτηρ μου, μόλις ἀντίκρισε τὸν παράδοξον ἰχθύν, ἐφρικίασε καὶ μοῦ λέγει:

— «Τί μοῦ τῶφερες τὸ φίδι; πάρ'το νὰ μὴ τὸ βλέπω».

Μάτην προσεπάθησα νὰ τὴν πείσω ὅτι εἶναι ψάρι καὶ ἔχει νόστιμην σάρκα καὶ κάμνει καλὴν σούπαν. Ἦτο ἀδύνατον νὰ πεισθῆ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ σμέρνα δὲν ἀγοράζεται εὐκόλως.

57. Ἡ νύξ.

1. Πόσον ἦσυχά κοιμᾶται
καὶ ἡ θάλασσα κ' ἡ γῆ!
Εἰς τὰ δάση μας πλανᾶται
μαυροφόρα ἡ Σιγή.
2. Σιγανὴ καὶ μυρωμένη
πνέει ἡ αὔρα τοῦ βουνοῦ.
ἀπὸ τ' ἄστρα στολισμένοι
εἶν' οἱ θόλοι τοῦρανοῦ.
3. Ἐκοιμήθηκε τ' ἀηδόνι
στὰ δλόδροσα κλαδιά,
καὶ ὁ ὕπνος καμαρώνει
στὰ κρεββάτια τὰ παιδιά.
4. Κάπου-κάπου ψιθυρίζει
σὸ ρυάκι τὸ νερό,
τὸν αἰθέρα διασχίζει
ἓνα σύρμα φωτερό.
5. Ἄς κοιμᾶται ὄλ' ἡ πλάσις
καὶ τὸ κῶμα καὶ ἡ γῆ,
ἄς κοιμῶνται αἱ ἐκτάσεις
στοῦ ἀπείρου τῆ σιγῆ.
6. Ἐνας ἄγρουπνος τὰ σκέπει
νυκτοφύλαξ κραταιός,
μὲ τὸν ἄπνον τὰ βλέπει
ὀφθαλμόν του ὁ Θεός.

58. Τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας.

1. Ἐὰν ρίψετε ἐν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος καὶ παρατηρήσετε τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς νοτίου Εὐβοίας, θὰ ἴδετε ὅτι ἀπὸ τοῦ μέσου περιήπου αὐτῆς μέχρι τοῦ νοτιωτάτου ἀκρωτηρίου Καφηρέως σχηματίζεται μία κοιλότης, εἰς κόλπος πολὺ ἀνοικτὸς ἐν εἶδει τόξου. Ὁ κόλπος οὗτος εἶναι τὰ περίφημα Κοῖλα τῆς Εὐβοίας.

Τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας παρουσιάζουν φαινόμενον παράδοξον, μοναδικὸν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν φυσᾷ βορρᾶς ἡ ἀπηλιώτης καὶ ἐγείρονται πελώρια κύματα εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὁ ἄνεμος δὲν φθάνει εἰς τὰ Κοῖλα, ἀλλὰ κοπάζει πέραν αὐτῶν. Ὡστε δύνασαι νὰ κάθησαι εἰς τὴν παραλίαν ταύτην τῆς Εὐβοίας καὶ νὰ βλέπῃς τὰ κύματα θραυόμενα εἰς τὰς βραχώδεις ἀκτάς, χωρὶς ἐν τούτοις οὔτε ριπὴ ἀνέμου νὰ διαταράσῃ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς σου.

2. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης λέγουν ὅτι αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ἡ ἀπότομος κλίσις τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Ὀχης, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Καφηρέα καὶ ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν.

Ὅπωςδήποτε καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ κόλπος οὗτος καὶ μάλιστα πλησίον τοῦ Καφηρέως ἀποβαίνει παγὶς εἰς τὰ ἱστιοφόρα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων οἱ κυβερνήται ἀγνοοῦν τὴν ἰδιοτροπίαν ταύτην τῶν Κοίλων τῆς Εὐβοίας. Διότι, ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὴν ἀκτῖνα τῆς νηνεμίας, γίνονται ἔρμαιον τῶν κυμάτων, ἀπωθοῦνται μεθ' ὀρμῆς πρὸς τὴν βραχώδη ἀκτὴν καὶ οὕτω συντριβόνται.

3. Κυμαῖος ναυτικός, γνωρίζων τὸ Αἰγαῖον σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, μοῦ ἔλεγε πρὸ ἐτῶν:

— «Όταν ἀνοίγωμε ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Κύμης καὶ ταξιδεύωμε πρὸς τὸν Καφηρέα, βάνομε πλώρη ὅσον ἤμποροῦμε ἀνοιχτὰ γιὰ νὰ ξεφύγωμε ἀπὸ τὴ φύχτα τοῦ νησιοῦ. Γιατὶ ἂν μᾶς πάρῃ ὁ καιρὸς καὶ μᾶς ρίξῃ κοντὰ στὴ στεριά, ὁ ἄνεμος κοπάξει καὶ τὸ καράβι δὲν ἀκούει παννιά. Τότε, ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ, τίποτε δὲν μᾶς σφύξει».

Αἱ ἀκταὶ αὗται τῆς Εὐβοίας ἀποτελοῦν τὸν τάφον ἀναριθμῆτων πλοίων. Διηγοῦνται ὅτι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ὅτε δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει ἀκόμη ἡ ἀτμοπλοῖα, οἱ κάτοικοι χωριῶν τινῶν παρὰ τὸν Καφηρέα μεθ' ἐκάστην μεγάλην τρικυμίαν κατήρχοντο εἰς τὴν παραλίαν πρὸς συλλογὴν ναυαγίων. Καί, ὡς λέγουν, οὐχὶ σπανίως ἀπεκόμιζον σημαντικὰ κέρδη ἐκ τῶν μακαβρίων τούτων εὐρημάτων.

4. Ἐνταῦθα εἶναι ὁ τάφος ὀλοκλήρου Περσικοῦ στόλου. Ἐνθυμεῖσθε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ὅτι ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίαν διέταξε διακόσια πλοῖα νὰ περιπλεύσουν τὴν Εὐβοίαν διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ νὰ καταλάβουν τὸν πρὸς νότον ἔκπλουν τοῦ Εὐρίπου. Τοιοῦτοτρόπως ἐνόμιζεν ὁ βασιλεὺς ὅτι θὰ ἠμπόδιζε τὸν ἀπόπλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, καὶ θὰ συνελάμβανεν αὐτὸν αἰχμάλωτον.

Οἱ πλοίαρχοι τῶν Περσικῶν πλοίων καὶ ἱκανοὶ ναυτικοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες ἦσαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν θυελλώδη ἐκείνην νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν περιέπλεον τὴν νότιον Εὐβοίαν, ἀγνοοῦντες τὴν παγίδα τῶν ἀκτῶν αὐτῆς, ἐνέπεσαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐτάφησαν ἅπαντες εἰς τὸ ὑγρὸν μνημα, χωρὶς νὰ σωθῆ ἰσὺς εἷς, ὁ ὁποῖος νὰ ἀναγγείλῃ τὴν συμφορὰν.

59. Ὁ Βοριᾶς.

Ὁ κῆρ Βοριᾶς παράγγειλε στεριά καὶ τοῦ πελάγου:

«Ὅσα πουλάκια στή βοσκή, ὅλα φωλίτσες φτιάστε,
κι ὅσα καράβια στὸ γιालό, ὅλα λιμάνι πιάστε».

Ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα λιμάνι πιάδουν,
κ' ἓνα καράβι ξακουστό, λιμάνι δὲ γυρεύει.

«Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κῆρ Βοριᾶ, φουρήσης δὲ φουρήσης,
τι ἔχω καράβι ἀπὸ καρνά, καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,
ἔχω παννιὰ μεταξωτὰ κι' ἀντέρες σιδερένιες,
ἔχω κ' ἓνα ναυτόπουλο ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,
κ' ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γνωρίζω»

«Ἀνέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσανὸ κατάρτι,
ἀνέβα ξάντα τοὺς καιροὺς, τὸ τί καιρὸς μᾶς παίρνει».

Παιζογελῶντας ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει

— Τὸ τί ἔχεις βρὲ ναυτόπουλο καὶ κλαῖς κι' ἀναστενάζεις;

— Τί γὰρ σοῦ πῶ, ἀφέντη μου, τί γὰρ σ' ὁμολογήσω;

εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα ματωμένα,

εἶδα τὴ δύση κ' ἔστραφτε κι' ἀνατολὴ βροντάει,

καὶ τῆς Ἀτιάλειας τὰ βοννὰ χαλάζει κατεβάζουν».

Ἀκόμα ὁ λόγος ἔσπεκε κ' ἡ συντυχιὰ ποκράτειε,

βαρεῖα φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ καράβι τρίζει,

γίνεται ἡ ἀντίνα τέσσερα καὶ τὰ παννιὰ κομμάτια,

γεμίζει ἡ θάλασσα κουπιὰ κ' ἡ ἄμμο παλληκάρια,

καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο πάει μὲ τὰ κατάρτια.

Σαράντα μέρες ἔπλεε, σαράντα μερονύχια,

ἀπ' τὶς σαράντα κ' ὕστερα πάνω σὲ πέτρα ἀνέβη.

Ψιλὴ φωνίτσα ἔρριξε ὅσο κι' ἂν ἐδονάστη.

— Σῶρε φωνὴ στή μάννα μου, σῶρε στήν ἀδερφή μου.

Καὶ πῆρε ἡ μάννα τοὺς γιालοὺς κ' ἡ ἀδερφή τὶς ἄκρες,

πῆγαν καὶ τὸν εὐρήκανε στὴν ἄμμο ξαπλωμένο.

— Μῆτσο μου, ποῦ 'ν' τὰ χέρια σου καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά σου;

— Τὰ χέρια μου 'ναι στὰ κουπιὰ καὶ τὰ μαλλιά στὴν πλώρη εἶνε καὶ τὸ κορμάκι μου στὴν ἄμμο ξαπλωμένο.

60. Ἡ τρικυμία.

1. Πρὸ εἰκοσιπέντε περίπου ἐτῶν ἐταξίδευσαν ἀτμοπλοϊκῶς ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Κύμην. Τὸ ἀτμόπλοιο ἐλέγετο «Ποσειδῶν» καὶ ἦτο ἐν ἀπὸ τὰ παλαιὰ καὶ μικρὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας μας, ἐξετέλει δὲ τὴν γραμμὴν Πειραιῶς-Κύμης-Σκύρου μετ' ἐπιστροφῆς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος.

Ὅταν ἐπεβιβάσθην εἰς τὸ ἀτμόπλοιο, ἦτο μίαν ὥραία ἐσπέρα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου. Πάντες σχεδὸν οἱ ἐπιβάται εὐρίσκοντο εἰς τὸ κατάστρωμα κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτὸς δροσιζόμενοι ἀπὸ τὴν θαλασσίαν αὔραν καὶ τερόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνταύγειαν τῆς θαλάσσης, τὴν ὁποίαν ἐφώτιζεν ἡ πανσέληνος.

2. Εὐρισκόμην μετ' ἄλλων τινῶν ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ συνδιελεγόμεθα ἀναβάλλοντες τὴν κάθοδόν μας εἰς τοὺς κοιτῶνας, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόπνοια ἐκ τοῦ ἐλαιοχρωματισμοῦ καὶ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ἐπιβατῶν ἦτο ἀποπνικτική.

Εἶχομεν πλησιάσει εἰς τὸ Σούνιον, ὅτε εἷς τῶν συνομιλητῶν εἶπε:

— «Τὸ φεγγάρι ἔχει ἀλώνει, καὶ φοβοῦμαι μήπως ἀλλάξει ὁ καιρὸς».

— «Θὰ κουνηθοῦμε λίγο», ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος.

Καὶ ἀληθῶς, ὅτε διεπλέομεν τὸ μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας διάστημα, ἤρχισε νὰ φυσᾷ ἐλαφρὸς ἄνεμος, ἡ σελήνη ἐκρύφθη ὑπὸ πυκνὰ νέφη καὶ λεπτὴ βροχὴ ἠνάγκασε πάντας, ὅσοι ἐκοιμῶντο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, νὰ κατέλθουν εἰς τοὺς κοιτῶνας ἢ εἰς τὰ ὑπόστεγα μέρη τοῦ πλοίου. Ἀστραπαὶ διεκρίνοντο μακρὰν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὑπόκωφοι μακριναὶ βρονταὶ ἔπληττον τὰς ἀκοάς μας.

3. Πέντε ἢ ἕξ ἐπιβάται ἐμείναμεν ἐπὶ τῆς γεφύρας μετὰ τοῦ πλοίαρχου, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηεν τὸ ἤδη κλυδωνιζόμενον πλοῖον βοηθούμενος ὑπὸ ἐνὸς ναύτου. Ὁ δὲ καιρὸς ἐξηκολούθει νὰ χειροτερεύῃ.

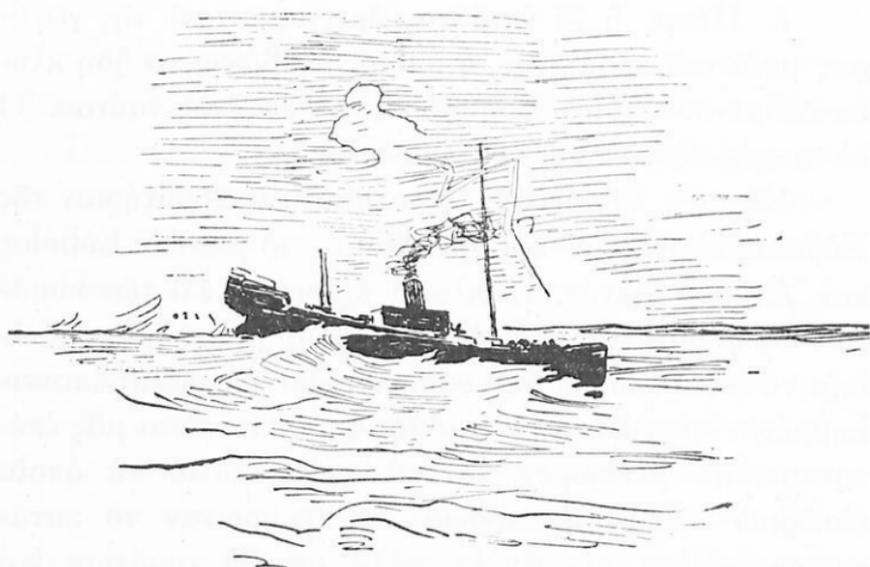
Εἶχομεν φθάσει εἰς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας Γεραιστὸν καὶ διεπλέομεν τὸ μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Ἄνδρου στενόν. Τὸ πλοῖον ἐχόρευεν ἐπὶ τῶν κυμάτων ὡς φλοιὸς καρύου, ἐνῶ ραγδαία βροχὴ μᾶς ἠμπόδιζε νὰ διακρίνωμεν ποῦ εὕρισκόμεθα· ἀστραπαὶ ἐπανειλημμέναι διέσχισον τὴν ἀτμόσφαιραν, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐπέτρεπον νὰ βλέπωμεν τὰ πελώρια κύματα, τὰ ὁποῖα εἰσώρμων ἀπὸ τῆς πρῶρας καὶ ἐσάρωναν τὸ κατάστρωμα. Ἦτο μία ἀγρία πάλη μεταξὺ κυμάτων καὶ πλοίου.

Εἶχομεν καταληφθῆ πάντες ὑπὸ τινος καταπλήξεως καὶ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀρθρώσωμεν οὔτε λέξιν. Μόνον ἡ αὐστηρὰ φωνὴ τοῦ πλοίαρχου διέκοπτε τὴν σιωπὴν δίδοντας διαταγὰς εἰς τὸν χειριζόμενον τὸ πηδάλιον ναύτην· δεξιὰ, ἀριστερά, εὐθεῖα, ἦσαν αἱ μόναι λέξεις αἱ ὁποῖαι ἠκούοντο.

4. Εὕρισκόμεθα εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ παρὰ τὸν Καφηρέα, ὅτε ὁ πλοίαρχος διατάσσει ἐντόνως ἀριστερά!

Δὲν εἶχεν ἐκφωνήσει ἀκόμη τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τῆς λέξεως καὶ ἀκούομεν μίαν φωνήν: «ἀθεόφοβε, μᾶς ἔπνιξες!»· συγχρόνως δὲ διακρίνομεν ἓνα ἄνθρωπον ὡς σκιὰν νὰ ἀπωθῆ μεθ' ὀρμῆς τὸν ναύτην ἀπὸ τὸ πηδάλιον καὶ νὰ τὸ ἀρπάξῃ αὐτός, ὁ ὁποῖος δίδει εἰς τὸ πλοῖον εὐθείαν γραμμὴν πλεύσεως.

5. Περίεργον! οὔτε ὁ ναύτης οὔτε ὁ πλοίαρχος ἐπεχείρησαν νὰ ἀντιστοῦν. Ἔφησαν τὸν ἄγνωστον αὐτὸν

ἄνθρωπον νὰ πηδαλιουχῆ, ἐνῶ αὐτοὶ ἔμενον κατάπληκτοι καὶ ἄναυδοι. Μετ' ὀλίγον τοῦ λέγει ὁ πλοίαρχος:

— «Ἔχεις δίκιο, ἔχεις δίκιο· πρέπει νὰ πᾶμε κόντρα στὸν καιρό· ἀλλὰ ποιὸς εἶσαι;».

— «Ἄφοῦ τὸ κατάλαβες, πάρε τώρα τὸ τιμόνι σου καὶ τράβα ἴσια γιὰ τὴ Σκῦρο».

Αὐτὰ ἀπήντησεν ὁ ἄγνωστος ἐπιβάτης καὶ ἀπεσύρθη πάλιν ἀφανῆς πρὸς τινὰ γωνίαν τῆς γεφύρας.

Ἦτο ἀπόμαχος Κυμαῖος ναυτικὸς ὑπερεξηκοντού-

της, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ διέπλευσεν ἐπανελημμένως τὴν Μεσόγειον ἀπὸ Κύμης μέχρι Μασσαλίας μὲ ἰδιόκτητον ἰστιοφόρον, καὶ ἀφοῦ ἐγνώρισε τὸ Αἰγαῖον ὡς ἴδιον ἀγρόν, ἤδη ἔζη μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἀπολαύων τὰ ἀγαθὰ τῶν τιμίων κόπων του.

6. Μετὰ τινὰς ὥρας ὁ καιρὸς ἤρχισε νὰ γίνεται μαλακώτερος καὶ τὴν πρωίαν, ἐνῶ ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν Σκῦρον, ὁ ἄνεμος εἶχε κατασιγάσει, τὰ νέφη διελύθησαν καὶ ὁ ἥλιος κατηύγαξε τὴν θάλασσαν ἐντελῶς γαληνιαίαν.

Οἱ ἐπιβάται ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰς θέσεις των ὡς οἱ κοχλῖαι ἀπὸ τὰς τρύπας των μετὰ βροχήν. Κανεῖς δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταποντισθῶμεν. Ἐάν ἔστρεφε τὸ πλοῖον ἀριστερά, θὰ ἐπληττον αὐτὸ τὰ πελώρια ἐκεῖνα κύματα ἀπὸ τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ θὰ τὸ ἔρριπτον εἰς τοὺς βράχους τοῦ Καφηρέως· διότι ἡ ἀντίστασις τὴν ὁποίαν θὰ κατέβαλλεν ἡ ἔλιξ τοῦ πλοίου δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ὄθησιν τῶν κυμάτων.

61. Τὸ ναυλόπουλο.

1. Μὲ καρὰβι στὰ ταξίδια
τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ
καὶ στῆς θάλασσας τὰ φῖδια
τὰ μικρᾶτα του περνᾷ.

2. Ὁ βοριάς δὲν τὸ τρομάζει,
οὔτ' ἢ ἄπιστη νοτιά,
οὔτε χιόνι, οὔτε χαλάζι,
οὔτε κύματα πλατιά.

3. Πεταχτὸ σὰν τὸ ξεφτέρι
ἀνεβαίνει σὰ παννιὰ
καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι
λύνει-δένει τὰ σχοινιά.

4. Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα
τὸ φυλάγει μοναχῆ
τῆς μαννούλας του ἢ λαχτάρα,
τῆς μαννούλας του ἢ εὐχή,

5. ποὺ ἐλπίζει παλληκάρι
νὰ τὸν δῆ καμμιὰ φορά,
νὰ τὸν ποῦν μικρὸ Κανάρη
μέσ' στ' ἀθάνατα Ψαρά.

---

62. Ὁ ἐλέφας.

1. Διὰ νὰ ἰδῆτε ἐλέφαντα μὲ ὄλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν, τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, πρέπει νὰ εὐρίσκεσθε εἰς τὰ παρθένα δάση τῆς Κεϋλάνης ἢ εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ὁ ἐλέφας ζῆ ὡς ἀπόλυτος κύριος τῶν ἀπεράντων αὐτῶν καὶ ἀειθαλῶν ἐκτάσεων.

Ἐκεῖ θὰ τὸν ἴδετε νὰ τρώγῃ χόρτον, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τοῦ στόματός του, ἢ νὰ λυγίζῃ μὲ τὴν προβοσκίδα του τοὺς κλάδους τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ νὰ τρώγῃ τοὺς εὐχύμους καρπούς των ἢ τὰ τρυφερὰ βλαστάρια των.

2. Καὶ εἶναι μὲν βεβαίως ὁ ἐλέφας θηρίον, ἀλλ' ἐν

τούτοις εἶναι ἐντελῶς ἀκίνδυνος εἰς τὸν ἄνθρωπον, καθὼς ὅλα τὰ χορτοφάγα. Πλὴν δὲ τούτου τιθασεύεται εὐκολώτατα καὶ γίνεται πολὺ ἀγαθὸν καὶ πρᾶον ζῶον.

Σήμερον εἰς τὴν Κεϋλάνην καὶ τὴν Ἰνδικὴν ὁ ἐξημερωμένος ἐλέφας τρέφεται ἐντὸς στάβλου παρὰ τὴν οἰκίαν καὶ χρησιμοποιεῖται ὅπως τὰ ἄλλα ὑποζύγια. Ἐξυπηρετεῖ τὸν κύριόν του εἰς ὄλας του τὰς ἀνάγκας, μεταφέρει βάρη μεγάλα, κόπτει διὰ τῆς προβοσκίδος ξύλα, συλλέγει χόρτον καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνει ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου του.

3. Εἶναι ἀπίστευτος ἢ καλοκαγαθία καὶ ἡ νοημοσύνη τοῦ ζῴου τούτου. Ἐὰν παρακολουθήσωμεν καθ' ὁδὸν ἐλέφαντα, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ κυρίου του, θὰ ἀκούσωμεν τὸν Ἰνδὸν νὰ τοῦ ὁμιλῇ, καὶ θὰ ἴδωμεν τὸν ἐλέφαντα νὰ προσηλώνη πρὸς αὐτὸν τοὺς μικροὺς ὀφθαλμούς του.

— «Λοιπόν, Ἀτζαλῆ», λέγει ὁ Ἰνδός, «δῶσέ μου τὴν προβοσκίδα σου νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸν λαιμόν σου· εἶμαι πολὺ κουρασμένος».

Ὁ ἐλέφας, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ τὸν φορτωθῇ, ἐκβάλλει κραυγὴν διαμαρτυρίας καὶ φέρει τὴν προβοσκίδα πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος.

— «Ἄ! δὲν θέλεις», λέγει ὁ Ἰνδός, «τὸ ἐννοῶ, προτιμᾶς νὰ εἶμαι πλησίον σου διὰ νὰ σοῦ ὁμιλῶ. Ἀλλὰ συλλογίσου, Ἀτζαλῆ μου, ὅτι βαδίζομεν ἀπὸ τὸ πρωί, καὶ τὸ βράδυ εἰς τὸ χάνι δὲν θὰ σοῦ δώσω ζάχαρι καὶ ρίζι».

Ὁ Ἀτζαλῆς, ὅταν ἤκουσε ζάχαρι καὶ ρίζι, δύο φαγητά, τὰ ὁποῖα πολὺ ἀγαπᾶ, φέρει τὴν προβοσκίδα εἰς τὸν ὀδηγόν του καὶ τὸν καθίζει εἰς τοὺς ὄμους του.

4. Εἰς τὰς ἀπολιτίστους χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου τὰ θηρία δὲν σπανίζουσιν, ὁ ἐλέφας προσφέρει

ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν κύριόν του. Ὅταν τὰ τέκνα πλουσίου τινὸς θελήσουν νὰ κάμουν μικρὰν ἐκδρομὴν ἢ καὶ περίπατον, παραλαμβάνουν ὡς συνοδὸν τὸν ἐλέφαντα, ὅπως ἡμεῖς παραλαμβάνομεν τὸν κύνα μας. Οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει ἀπὸ τοὺς ὄφεις ἢ ἀπὸ ἄλλα θηρία.

Ὅταν ἀκούσῃ τὴν φωνὴν θηρίου τινός, τοποθετεῖ τὰ παιδιά μεταξὺ τῶν προσθίων ποδῶν του καὶ ἐκβάλλει κραυγὰς θυμοῦ. Δυστυχία εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ δοκιμάσῃ νὰ βλάβῃ κανὲν παιδίον· ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, εἴτε λέων εἴτε ἄρκτος εἴτε τίγρις, θὰ συντριβῇ εἰς τὴν στιγμήν.

5. Ἡ δύναμις τοῦ ἐλέφαντος εἶναι ἀκαταμάχητος· οὐδὲν θηρίον δύναται νὰ τὸν καταβάλῃ. Εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Γάγγου ζῆ ἢ περίφημος τίγρις τῆς Βεγγάλης. Αἱ τίγρεις τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τόσον ἄγριαι, ὥστε δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τοῦ ἐλέφαντος καὶ δέχονται τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ πάντοτε κατασυντρίβονται ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ τρομεροῦ ἀντιπάλου. Καὶ τὴν τεραστίαν αὐτὴν δύναμίν του ὁ ἐλέφας χρησιμοποιεῖ, ὅταν εἶναι ἐξημερωμένος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ κυρίου του, ὑπακούων εἰς μόνον τὸ νεῦμά του.

6. Μὴ φαντασθῆ δέ τις, ὅτι ὁ ἐξημερωμένος ἐλέφας, διαιτώμενος εἰς τὸν στάβλον ἀποβαίνει ἐπικίνδυνος εἰς τὰ ἄλλα κατοικίδια ζῶα. Ἐντελῶς τὸ ἐναντίον συμβαίνει. Εἶναι τόσον ἀγαθὸς πρὸς αὐτά, ὥστε πολὺ προσέχει μήπως πατήσῃ κανέν. Καὶ ἐνῶ, ὅπως εἴπαμεν, προθύμως ὑπακούει εἰς τὸν κύριόν του διὰ νὰ τὸν ἐξυπηρετήσῃ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτὸν διὰ νὰ βλάβῃ κατοικίδιον ζῶον.

7. Εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ὁ ἐλέφας ἦτο πολὺ γνωριμώτερος, παρὰ σήμερον. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Με-

γάλου Ἀλεξάνδρου ἐχρησιμοποιοῦν τοὺς ἐλέφαντας εἰς τὰς μάχας, ὅπως ἐχρησιμοποιοῦν καὶ τοὺς ἵππους. Ἀλλὰ καὶ πρὸ δεκαετηρίδων τινῶν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐχρησιμοποιοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς.

Εἰς τὴν Συρίαν φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο τότε οἱ ἐλέφαντες, ὅπως σήμερον εἰς τὴν Κεϋλάνην καὶ τὴν Ἰνδικήν.

8. Πολλὰ διηγοῦνται οἱ παλαιοὶ περὶ τῆς πραότητος καὶ τῆς νοημοσύνης τοῦ ζώου τούτου.

Λέγουν, παραδείγματος χάριν, ὅτι εἰς τὴν Συρίαν παιδία τινὰ ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τὸ σχολεῖον ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν στάβλον ἑνὸς ἐλέφαντος· θέλοντα δὲ νὰ τὸν πειράξουν ἐκεντοῦσαν τὴν προβοσκίδα του μὲ τὰς γραφίδας των, διότι τὸ ἄκρον τῆς προβοσκίδος του εἶναι τρυφερὸν καὶ εὐαίσθητον. Ὁ ἐλέφας ἐστενοχωρεῖτο, ἐξέβαλε κατ' ἀρχὰς κραυγὰς θυμοῦ, ἀλλὰ τὰ παιδία ἐξηκολούθουν νὰ τὸν πειράξουν. Τέλος ὀργίζεται καὶ ἀρπάζει διὰ τῆς προβοσκίδος του ἓν παιδίον καὶ τὸ σηκώνει ὑψηλὰ μὲ τὸν σκοπόν, καθὼς ἐφαίνετο, νὰ τὸ τινάξῃ κατὰ γῆς.

Ἀλλά, ὅτε τὰ ἄλλα παιδία καταληφθέντα ὑπὸ φόβου, ἐξέβαλλον γοερὰς κραυγὰς, ὁ ἐλέφας κατεβίβασε τὸ παιδίον ἡσύχως καὶ ἐναπέθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς γῆς.

9. Λέγουν, πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ ἐλέφας ὄχι μόνον ἀναγνωρίζει τὸν κύριόν του, ὁ ὅποῖος τὸν τρέφει, ἀλλὰ καὶ δεικνύει πρὸς αὐτόν, καθὼς καὶ πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, στοργὴν καὶ συμπάθειαν. Ἴδου τί διηγοῦνται:

Μίαν φορὰν εἰς τὴν Ἰνδικήν ἀπέθανεν ἡ γυνὴ τοῦ τρέφοντος τὸν ἐλέφанта καὶ ἄφησε τέκνον τριάκοντα ἡμερῶν.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς ὁ ἐλέφας

ἐπλησίαζε πρὸς τὸ μέρος, ὅπου κατέκειτο τὸ ὄρφανόν βρέφος, καὶ ἐφαίνετο ὅτι ηὐχαριστεῖτο νὰ τὸ βλέπῃ. Ὅσάκις δὲ ὠδηγεῖτο εἰς ἐργασίαν καὶ ἔνεκα τούτου ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ βρέφος, ἐστενοχωρεῖτο καὶ δὲν ἐλάμβανε τροφήν.

10. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τὴν μεγάλην πρὸς τὸ βρέφος στοργὴν του ἦτο τὸ ἐξῆς: Ἡ τροφὸς ἐτοποθέτει τὸ λίκνον τοῦ βρέφους μεταξὺ τῶν προσθίων ποδῶν τοῦ ἐλέφαντος. Καθ' ὅλας τὰς ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ βρέφος ἐκοιμᾶτο, ὁ ἐλέφας κρατῶν διὰ τῆς προβοσκίδος δέσμην χόρτου ἐκίνει αὐτὴν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του, διὰ νὰ ἀποδιώκῃ τὰς μυίας, ὁσάκις δὲ πάλιν ἔκλαιεν, ἄφηνε τὸ χόρτον καὶ ἐκίνει τὸ λίκνον, μέχρις ὅτου τὸ βρέφος ἐκοιμᾶτο.

11. Ἰδιαιτέρως δὲ περὶ τῆς νοημοσύνης τοῦ ἐλέφαντος διηγοῦνται τὰ ἐξῆς πράγματα:

Ὁ ἐπιστάτης ἐνὸς ἐλέφαντος παρεῖχε τὸν κάδον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔτρωγε τὴν κριθὴν του, οὐχὶ πλήρη, ἀλλὰ μέχρι τοῦ μέσου, τὸ δὲ ἄλλο ἡμισυ ἐπῶλει οὗτος πρὸς ἴδιον ὄφελος.

Ὅτε δὲ ἡμέραν τινὰ ἦτο παρὼν ὁ κύριος τοῦ ἐλέφαντος, ὁ ἐπιστάτης ἐκόμισε τὸν κάδον πλήρη κριθῆς, ἀλλ' ὁ ἐλέφας ἐννοήσας τὴν πονηρίαν τοῦ ἐπιστάτου, ἔχυσεν ἔξω τοῦ κάδου διὰ τῆς προβοσκίδος τὸ ἡμισυ μέρος τῆς κριθῆς, ὥστε νὰ ἐννοήσῃ ὁ κύριος τὴν γινομένην ἀπάτην.

12. Ἄλλος δὲ πάλιν ἐπιστάτης ἐλέφαντος ἔρριπτεν εἰς τὴν κριθὴν χῶμα, ἵνα τοιουτοτρόπως ὁ ἐλέφας τρώγῃ ὀλιγοτέραν, πωλῆ δὲ αὐτὸς τὴν ὑπολειπομένην καὶ εἰσπράττῃ τὸ ἀθέμιτον κέρδος.

Ἡμέραν τινὰ, ἐνῶ ὁ ἐπιστάτης παρεσκευάζε τὸ φαγητόν του, ὁ ἐλέφας λαμβάνει διὰ τῆς προβοσκίδος ποσότητα τέφρας καὶ ρίπτει αὐτὴν ἐντὸς τῆς χύτρας

63. Πίδηκοι ἐπιβάται.

1. Ἐταξίδεα ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ὑπῆρχεν εἷς πίδηκος ἀκούων εἰς τὸ ὄνομα Μῖμος, ἀνῆκε δὲ εἰς τὸν μάγειρον τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἦτο τόσον ἐξημερωμένος ὁ Μῖμος, ὥστε περιεφέρετο ἐλεύθερος εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ πλοίου ἐκτὸς τῶν κοιτωνίσκων τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, ὅπου δὲν τοῦ ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθῃ.

Ἦτο ἀγαπητὸς εἰς ὅλους διὰ τὰ παιγνίδια του ἐδέχετο δὲ καὶ δῶρα, οἷον χουρμάδες, μπανάνες, φιστίκια, τὰ ὁποῖα ἔτρωγε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν Ἄνσεῖς δὲν τοῦ ἐδίδατε, δὲν ἐδίσταζε νὰ σᾶς τὰ ἀρπάσῃ ὁ ἴδιος εὐθύς, ὡς εὕρισκεν εὐκαιρίαν.

2. Ἐκαμνεν ὁμως καὶ ἄτακτα παιγνίδια, διὰ τὰ ὁποῖα ἐτιμωρεῖτο. Ἦρπαζε τὰ πηλήκια τῶν ναυτῶν, τὰ ἐφόρει ὁ ἴδιος καὶ σᾶς ἐκοίταξεν, ὡσὰν νὰ σᾶς ἔλεγεν: «ὦραῖα μοῦ πηγαίνει». Ἄν ὁμως δὲν ἐσπεύδατε νὰ τοῦ τὸ ἀφαιρέσετε, θὰ τὸ ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπανελημμένως εἶχε κάμει. Πολλάκις ἔκλεπτε διάφορα μικρὰ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα κατεδιώκετο ἐπιμόνως, διότι ἄλλως θὰ ἔρριπτοντο καὶ αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἄλλοτε ἐκάθητο εἰς τὸ μαγειρεῖον πλησίον τῆς ἐστίας καί, ὁσάκις τοῦ ἐδίδετο εὐκαιρία, κάτι ἤρπαζε. Πολλάκις ἔκαιε τὰς χεῖράς του ἐνῶ προσεπάθει νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι τὸ ὁποῖον ἐψήνετο εἰς τὴν πυράν. Μόλις ὁμως κατέπαυον οἱ πόνοι, ἤρχιζε πάλιν.

3. Τρεῖς φορὰς εἰς ὅλον τὸ ταξίδιον ἄφησαν τοὺς λοίρους, τοὺς ὁποίους μετέφερε τὸ ἀτμόπλοιον, νὰ κυ-

κλοφοροῦν εἰς τὸ κατάστροφμα διὰ νὰ κινηθοῦν ὀλίγον. Τὰς ἡμέρας αὐτὰς ὁ Μῖμος ἦτο εὐτυχέστατος.

Ἐκρύπτετο ὄπισθεν βαρελλίου τινὸς ἢ εἰς γωνίαν τινὰ καὶ αἰφνιδίως ἐπήδα εἰς τὴν ράχιν τοῦ πρώτου χοίρου, ὁ ὁποῖος διήρχετο ἀπὸ ἐκεῖ. Τὸ ζῶον ἔτρεχε πε-

ρίφοβον πρὸς μεγάλην διασκέδασιν τοῦ Μίμου. Ἐνίοτε ὅμως ὁ Μῖμος ἀνετρέπετο ἀπὸ τοὺς χοίρους καὶ εἰς τοὺς γέλωτας τῶν ἐπιβατῶν ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ ἀπαντοῦσε: «Μὲ μένα γελᾶτε;»

4. Ἐκτὸς τοῦ Μίμου ὑπῆρχον εἰς τὸ ἀτμόπλοιον καὶ τρεῖς ἄλλοι πίθηκοι μικρόσωμοι μὲ ἐρυθρὸν δέρμα. Αὐτοὶ ἠρέσκοντο νὰ ἀκολουθοῦν τὸν Μῖμον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀνεβίβαζεν εἰς τὴν ράχιν του καὶ τοὺς περιέφερεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον. Ὅταν ὅμως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτας ἤρχισαν νὰ θωπεύουν τοὺς μικροὺς ὁμοφύλους του, ὁ Μῖμος ἐξηλοτύπησε καὶ ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς δύο ἀπὸ αὐτούς. Θὰ ἔρριπτε καὶ τὸν τρίτον, ἂν δὲν παρενέβαινον οἱ ἐπιβάται.

Μετ' ὀλίγον ἔλησμόνησεν ὁ Μῆμος τὴν ἀφορμὴν τῆς ζηλοτυπίας του καὶ περιεφέρετο εἰς τὸ ἀτμόπλοιον μαζὶ μὲ τὸν περισωθέντα πίθηκον μὲ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν. Ἄλλ' ἰδοὺ τί τοῦ ἔκαμε:

5. Μίαν ἡμέραν δύο ναῦται ἠσχολοῦντο εἰς τὸν χρωματισμὸν μέρους τοῦ καταστρώματος. Τὴν μεσημβρίαν ἀπεσύρθησαν διὰ νὰ γευματίσουν, ἀλλ' ἄφησαν ἐκεῖ τὸ δοχεῖον τοῦ χρώματος καὶ τὰ πινέλα. Ὁ Μῆμος ἐσκέφθη ὅτι ἡ εὐκαιρία αὐτὴ δὲν ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ ἄκαρπος. Ἐπλησίασε λοιπὸν μὲ τὸν μικρὸν σύντροφόν του, ἤρπασε τὸ πινέλο καὶ τὸν ἐχρωμάτισε λευκὸν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

Μόλις εἶχε τελειώσει τὸ χρωμάτισμα ὁ Μῆμος, καὶ ἤρχοντο οἱ ναῦται διὰ νὰ συνεχίσουν τὴν ἐργασίαν των. Ἀπὸ τὰς ἀπειλητικὰς φωνάς των ἐφοβήθη καὶ μὲ ἓν ἄλμα εὐρέθη εἰς τὸν ἰστόν ἀνερορικήθη ὑψηλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ παρατήρει μὲ προσοχήν, τί συνέβαινεν εἰς τὸ κατάστρωμα.

6. Ἐπὶ δύο ἡμερονύκτια ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπάνω περιφοβος, καὶ ἴσως θὰ ἔμενεν ἀκόμη, ἂν δὲν τὸν ἠνάγκαζεν ἡ πείνα νὰ κατέλθῃ. Ἐξέλεξε τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκαθήμην εἰς τὸ κατάστρωμα διὰ νὰ ὀλισθήσῃ κατὰ μῆκος τοῦ χονδροῦ σχοινίου μέχρι τῶν ποδῶν μου. Μὲ παρατήρει περίλυπος καὶ ἔντρομος, ὡσὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: «γλύτωσέ με ἀπὸ τὸ ξύλο».

64. Πορεία διὰ τῆς ἐρήμου.

1. Αἱ κάμηλοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ μᾶς δεχθοῦν εἰς τὴν ράχιν των· ἀλλὰ ἐπροτιμήσαμεν νὰ προχωρήσωμεν περὶ κάμωντες τοιουτοτρόπως τὸν πρῶτον περιπατόν μας εἰς τὴν ἔρημον. Ἀναζωογονημένοι ἀπὸ τὸν καθαρόν καὶ δροσερὸν ἀέρα τῆς πρωίας ἐβαδίζαμεν μὲ ὄρεξι, ἃν καὶ σκελετοὶ καμήλων σκορπισμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐφάνεροναν ὅτι τὸ ταξίδιον εἰς τὴν ἔρημον δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένον κινδύνων.

2. Μετὰ περίπατον τριῶν ἢ τεσσάρων χιλιομέτρων ἐπὶ τῆς ἄμμου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Μωυσῆ, ὅπου ἐκτὸς τοῦ ὕδατος ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ φοίνικες. Θερμοί, ὅπως ἡμεῖθα, ἀπὸ τὸν περίπατον ἠσθάνθημεν μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ ἐξαπλωθῶμεν ὑπὸ τὴν σκιὰν καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν δροσερότητα μιᾶς ἐλαφροῦς αὔρας. Τὰ καραβάνια συνήθως διανυκτερεύουν ἐδῶ διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν πορείαν των τὴν πρωίαν. Ἡμεῖς ὅμως εἶχομεν ἄλλο πρόγραμμα καί, μόλις εἶδαμεν νὰ πλησιάσῃ ἡ συνοδεία μας, ἐσηκώθημεν. Αἱ κάμηλοι ἐγονάτισαν ἔμπροσθέν μας καὶ ἡμεῖς ἀνέβημεν. Ὅταν ἐσηκώθησαν, ἤρχισαμεν τὸ καθαυτὸ ταξίδιον εἰς τὴν ἔρημον.

3. Τώρα ἔχομεν ἐνώπιόν μας μίαν θάλασσαν ἀπὸ ἄμμον· ἐπομένως εἶναι καιρὸς νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὸ πλοῖον, τὸ ὅποῖον μᾶς μεταφέρει. Σήμερον ἐδοκίμασα διὰ πρώτην φορὰν τὴν καβάλλαν ἐπὶ τῆς καμήλου. Εἶχα ἀκούσει τρομερὰ πράγματα δι' αὐτήν. Κάποιος Ἄγγλος συγγραφεὺς λέγει: διὰ νὰ λάβωμεν ἰδέαν αὐτῆς ἀρκεῖ νὰ καθίσωμεν εἰς ἓν σκαμνίον ἄνευ ἐρεισινώτου ἐπὶ ἐνὸς κάρου, τὸ ὅποῖον νὰ σύρεται ἐπὶ ἀγρῶν ὠργωμέ-

νων. Εἷς φίλος μου, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει τὸ ταξίδιον τῆς ἐρήμου, μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ σπονδυλική μου στήλη θὰ ἔσπαζεν.

4. Μολονότι δὲν ἔτυχέ ποτε νὰ ταξιδεύσω ἐπὶ κάρου, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἦτο πολὺ ἐνοχλητικὸν τὸ κούνημα, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐπροξένει τὸ βάδισμα τῆς καμή-

λου, ὅσον δὲ διὰ τὸ σπάσιμον τῆς σπονδυλικῆς μου στήλης βεβαιῶ ὅτι κατὰ τὰς δύο πρώτας ὥρας τοῦ ταξιδίου ἐπερίμενα νὰ ἀκούσω τὰ κόκκαλά μου νὰ κάμνουν κράκ, ἀλλὰ κατὰ περιέργον τρόπον τίποτε δὲν ἔπαθα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ταξίδιον ὀλοκλήρου μηνὸς εὐρίσκω ὅτι ἡ καβάλλα ἐπὶ τῆς καμήλου δὲν εἶναι δυσάρεστος. Εἶναι ἀργή καὶ κουνιστή, ἀλλὰ ὀλίγος καιρὸς χρειάζεται διὰ νὰ συνηθίσῃ τις.

5. Ἔχω ἀπόφασιν νὰ ἀναλάβω τὴν ὑπεράσπισιν τῆς καμήλου, ἐνὸς ζώου, τὸ ὁποῖον προσφέρει σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὴν ὠραιότητά της ἢ διὰ τὸν χαρακτῆρά της δὲν ἔχω τίποτε τὸ καλὸν

νά εἶπω. Δὲν παραβάλλεται βέβαια μὲ τὸν ἵππον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὀμαλὸν σῶμα, κυρτὴν ράχιν καὶ χυτοὺς πόδας. Τὸ μόνον καλοκαμωμένον μέλος τοῦ σώματος τῆς καμήλου εἶναι τὰ ἄφτια τῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι μικρὰ καὶ ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἄφτια τοῦ ποντικοῦ. Ἡ ὄλη ὅμως ἐμφάνισίς τῆς δὲν εἶναι διόλου ὠραία.

6. Ἄλλὰ καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς δὲν εἶναι καλύτερος. Διαρκῶς παραπονεῖται καὶ διαμαρτύρεται. Ἐνίοτε βρυχᾶται ὅπως ὁ λέων. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ φορτωθῆ, παύει νὰ παραπονῆται καὶ μεταφέρει τὸ φορτίον τῆς ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν. Ὡς πρὸς τοῦτο ὁμοιάζει μὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι πάντοτε παραπονοῦνται, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐκτελοῦν τὰ βαρέα καθήκοντα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀνατίθενται. Ἐνῶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι φαίνονται μαλακοὶ καὶ πρόθυμοι, κατορθώνουν καὶ ἀποφεύγουν πᾶσαν βαρεῖαν ἢ δυσάρεστον ἐνασχόλησιν.

7. Τὸ ζῶον τοῦτο εἶναι καταλληλότατον διὰ φόρτωμα, διὰ νὰ ἱππεύσετε ὅμως ἐπ' αὐτοῦ, μόνον ἐξ ἀνάγκης θὰ ἐδέξεσθε. Ὅταν σταθῆτε παραπλεύρως τοῦ ζώου, τοῦ ὁποίου ὁ ὕβος φθάνει πολὺ ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν σας, θὰ ζητήσετε κλίμακα διὰ νὰ ἀναβῆτε τόσον ὑψηλά. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται νὰ ἀναβῆτε σεῖς, ἢ κάμηλος γονατίζει καὶ κατακλίνεται μὲ τὸ στήθος, ὥστε σεῖς ἠμπορεῖτε νὰ τοποθετηθῆτε εἰς τὸ σάγμα τῆς χωρὶς κόπον.

Ὅταν σηκωθῆ τὸ ζῶον διὰ νὰ βαδίση, ἠμπορεῖτε νὰ καθίσετε εἴτε ὅπως ἱππεύουν συνήθως οἱ ἄνδρες εἴτε ὅπως αἱ γυναῖκες βλέποντες πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἡ στάσις τὴν ὁποίαν προτιμοῦν οἱ Ἄραβες εἶναι μὲ τὰ πόδια σταυρωμένα ἐπάνω ἀπὸ τὸν λαιμὸν τῆς καμήλου.

65. Τὸ αἷμα καὶ ἡ ψεύξις.

1. Ἐκαστος ἐξ ὑμῶν ἔχει ἴδει κάποτε αἷμα νὰ τρέχη εἴτε ἀπὸ κόψιμον εἴτε ἀπὸ ἀμυχήν· ἀλλὰ κανεὶς βέβαια δὲν αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν νὰ τὸ βλέπη· μερικοὶ μάλιστα βλέποντες τὸ αἷμα λιποθυμοῦν, διότι νομίζουν ὅτι κάτι σοβαρὸν πρόκειται νὰ πάθουν.

Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν πολλοὶ ἄνθρωποι συνήθιζον νὰ πηγαίνουν εἰς ἰατροὺς ἢ καὶ εἰς κουρεῖς διὰ νὰ τοὺς παίρνον αἷμα, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀπώλεια ὀλίγου αἵματος εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ὑγείαν. Σήμερον ὅμως οἱ ἰατροὶ δὲν ἐπιτρέπουν ἀφαιμᾶξεις παρὰ μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις.

Τὸ νὰ χάσῃ ὀλίγον αἷμα εἰς ὑγιᾶς ἄνθρωπος δὲν βλάπτει. Μεγάλῃ ὅμως αἰμορραγία εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ φέρῃ καὶ θάνατον· καὶ τὸ ἥμισυ αἷμα τοῦ ὀργανισμοῦ μας ἐὰν χάσωμεν, ὁ θάνατος εἶναι ἀναπόφευκτος.

2. Ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός μας ἀπὸ τὸ αἷμα ἔγιναν. Ὅταν γεννώμεθα ἔχομεν βάρους τριῶν περιέπου ὀκάδων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ βᾶρος αὐτὸ αὐξάνει καὶ φθάνει τὰς τεσσαράκοντα, τὰς πενήκοντα, τὰς ἐξήκοντα ὀκάδας· δὲν εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους φθάνει τὰς ἐβδομήκοντα καὶ ὀγδοήκοντα ὀκάδας· ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄνθρωποι τῶν ὁποίων τὸ βᾶρος ὑπερβαίνει τὰς ἑκατὸν ὀκάδας. Ὅλοι λοιπὸν αὐταὶ αἱ σάρκες καὶ τὰ ὀστέα, ἀκόμη καὶ τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου, αὐξάνουν μὲ τὸ αἷμα.

3. Τώρα θὰ ἐρωτήσετε, ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ εἰς ἓν ὠρισμένον ὁπωσδήποτε βάρος, τότε τὸ αἷμα ποίας ὑπηρεσίας προσφέρει εἰς τὸ σῶμα;

Θὰ ἦτο βέβαια πολὺ καλὸν εἰς ἡμᾶς, εἰάν φθάνοντες εἰς μίαν ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μὲν ἀνάστημα μας οὐδόλως αὐξάνει, τὸ δὲ βάρος μας εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σταθερόν, εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν δὲν εἶχομεν μεγάλην ἀνάγκην τοῦ αἵματος.

Τότε βέβαια δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ καθήμεθα εἰς τὸ τραπέζι τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν διὰ νὰ τρώγωμεν οὔτε θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταβαίνωμεν ἐκάστην πρωΐαν εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ ἀγοράζωμεν τροφίμα καὶ νὰ ἀπασχολῆται ἡ μήτηρ μας νὰ μαγειρεύῃ καὶ πολλάκις νὰ μὴ ἔχῃ καιρὸν νὰ κάμῃ κάτι καλύτερον.

Ἄλλὰ τὸ σῶμά μας καὶ τὰ ὄργανά μας φθείρονται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ συγχρόνως ἀνανεοῦνται μὲ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον ρέει εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος διὰ τοῦτο ὁπουδήποτε καὶ ἂν κεντηθῶμεν μὲ τὴν βελόνην θὰ ρεῦσῃ αἷμα.

4. Ἡξεύρετε βέβαια ὅτι αἱ τροφαὶ τὰς ὁποίας λαμβάνομεν γίνονται αἷμα· ἀλλὰ διὰ ποίου τρόπου;

Ἡ πρώτη ἐνέργεια πρὸς μεταβολὴν τῆς τροφῆς εἰς αἷμα γίνεται εἰς τὸ στόμα. Τὴν μασῶμεν καλῶς, τὴν ἀναμιγνύομεν μὲ σάλον, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὄχι μόνον διὰ τὴν χώνευσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐκόλον κατάποσιν. Ὅταν μασηθῇ ἡ τροφή καλῶς, μεταβάλλεται εἰς βώλους, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ φάρυγγος κατέρχονται εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει ἡ τροφή νὰ σταματᾷ εἰς τὸν φάρυγγα καὶ τότε πίνομεν ὀλίγον ὕδωρ διὰ νὰ κατέλθῃ. Ἐὰν σκεφθῆτε πότε σᾶς συμβαίνει αὐτό, θὰ εὔρετε καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον συμβαίνει. Δὲν

εἶναι δύσκολον νὰ τὸν εὗρητε. Ὄταν βιάζεσθε νὰ φάγετε γρήγορα εἴτε διότι πεινᾶτε πολὺ εἴτε διότι τὸ φαγητὸν εἶναι ἐξαιρετικῶς καλόν, οὔτε ἡ μάσησις οὔτε ἡ σιάλωσις γίνεται κανονικὴ καὶ ἔνεκα τούτου ὁ σηματοζόμενος βῶλος δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ πέψις δὲν γίνεται καλή.

5. Οἱ κύνες καταπίνουν τὴν τροφήν των πολὺ ὀλίγον μασημένην καὶ τὰ πτηνὰ ἐντελῶς ἀμάσητον, ἀφοῦ βέβαια δὲν ἔχουν ὀδόντας. Ἀλλ' ὁ στόμαχος τῶν ζώων ἐν γένει εἶναι πολὺ διαφορετικὸς. Ὁ ἰδικὸς μας στόμαχος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ χωνεύσῃ τὰς τροφάς, ὅπως χωνεύει ὁ στόμαχος τῶν ζώων. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τρώγωμεν πολὺ σιγὰ καὶ ὅταν ἀκόμη εἴμεθα πολὺ πεινασμένοι.

6. Εἰς τὸν στόμαχον ἡ τροφή ἀναμιγνύεται μὲ ἐν ὑγρὸν τὸ ὁποῖον ἐκκρίνεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα τοῦ στομάχου καὶ ἀνακινεῖται διαρκῶς ἀπὸ συσπασμοὺς τῶν τοιχωμάτων αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἡ τροφή μεταβληθῇ εἰς παχύρρευστον ὑγρὸν, ὅπως εἶναι περίπου τὸ γλύκισμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κρέμαν πρὶν πήξῃ. Ἀλλὰ μόνον ἡ καλῶς μασημένη τροφή μεταβάλλεται εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

Ὄταν ἡ τροφή κατέρχεται εἰς τὸν στόμαχον κακῶς μασημένη, τὰ μικρὰ τεμάχια τοῦ ἄρτου ἢ τοῦ κρέατος παραμένουν ἀχώνευτα καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν πεπτικὸν σωλῆνα χωρὶς νὰ ἀφήσουν ἐντὸς αὐτοῦ τὰς θρεπτικὰς των οὐσίας. Ἐνίοτε συμβαίνει καὶ κάτι χειρότερον· ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ πέψις τῶν ἀμασῆτων τεμαχίων δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ, πάσχουν ἐν εἶδος σήψεως ἐντὸς τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος καὶ προκαλοῦν πυρετόν. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς θὰ ἠναγκάσθητε κάποτε νὰ λάβετε καθαρτικὸν ἔλαιον,

διότι ὁ ἰατρὸς διέγνωσε στομαχικὸν πυρετόν. Ὁ στομαχικὸς πυρετὸς πολλάκις προέρχεται ἀπὸ τὴν σῆψιν τῶν ἀμασῆτων τροφῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὄποιον δὲν ἐκτελεῖ τὸ στόμα μὲ τοὺς ὀδόντας του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ὁ στόμαχος· οἱ συσπασμοὶ τοῦ στομάχου εἶναι τόσον ἀπαλοί, ὥστε, ἂν τύχῃ νὰ καταπίωμεν ῥᾶγας σταφυλῆς χωρὶς νὰ τὰς θραύσουν οἱ ὀδόντες, ἐξέρχονται αὐταὶ ἀπὸ τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, ὅπως εἰσῆλθον, ἀμετάβλητοι.

7. Ἀφοῦ λοιπὸν εἰς τὸν στόμαχον μεταβληθῆ ἡ τροφή εἰς παχύρρευστον ὑγρὸν, κατόπιν τὸ ὑγρὸν τοῦτο εἰσέρχεται εἰς ἓνα μακρὸν σωλῆνα, τὸν ὄποιον ὀνομάζομεν ἔντερα. Ἐδῶ ἡ τροφή ὑφίσταται λεπτομερεστέραν πέψιν· ἀναμιγνύεται μὲ διάφορα ἄλλα ὑγρά, ἐκ τῶν ὄποιων σπουδαιότερον εἶναι τὸ ὑγρὸν τῆς χολῆς, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅλα τὰ μέρη τῆς καλῶς μασημένης τροφῆς χωνεύονται ἐντελῶς.

Εἰς ὅλα τὰ τοιχώματα τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων ὑπάρχουν ἀνοίγματα λεπτοτάτων σωλῆνων, διὰ τῶν ὄποιων ἀπομυζῶνται ὅλαι αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι τοῦ χυλοῦ.

Οἱ μικροὶ οὗτοι σωλῆνες ἐνοῦνται εἰς μεγαλυτέρους σωλῆνας, καὶ οὗτοι εἰς ἀκόμη μεγαλυτέρους, οἱ ὅποιοι ἐκβάλλουν εἰς μίαν μεγάλην φλέβα καὶ δι' αὐτῆς τὸ ἀπομυζόμενον ὑγρὸν χύνεται εἰς τὴν καρδίαν. Εἰς τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας θὰ μάθετε πῶς τὸ ὑγρὸν αὐτὸ μεταβάλλεται εἰς αἷμα.

8. Ἀφοῦ ἡ αὔξις, ἡ συντήρησις καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ αἷμα, ἐννοεῖ ἕκαστος πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ δυνάμεθα νὰ ἀποφεύγωμεν οὐ μόνον τὰς βλαβεράς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνωφελεῖς τροφάς. Εἶναι δὲ τοῦτο πολὺ σπουδαιότερον διὰ τοὺς

νέους, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς αὐξήσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ.

9. Ἡ πλέον ἐπικίνδυνος συνήθεια τοῦ τόπου μας εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου καὶ τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὅπως εἶναι τὸ κονιάκ, ἡ μαστίχα, ἡ μπύρα καὶ ἄλλα.

Τὰ ποτὰ ταῦτα φρόνιμον εἶναι νὰ ἀποφεύγη τις καὶ νὰ τὰ δοκιμάζῃ ἀκόμη, διότι ὅταν συνηθίσῃ εἰς τὴν πόσιν αὐτῶν, ἡ ἐπιθυμία αὐξάνει διαρκῶς καὶ πολλάκις καταλήγει εἰς ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα.

Εἰς τὸν τόπον μας συνηθίζεται πολὺ ὁ οἶνος. Εἰς τὸ τραπέζι μετὰ τῶν φαγητῶν παρατίθεται καὶ ἡ φιάλη τοῦ οἴνου. Καὶ εἰς μὲν τοὺς μεγάλους μικρὰ ποσότης ἴσως δὲν εἶναι βλαβερά, εἰς τοὺς μικροὺς ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται οὐδὲ σταγῶν νὰ βρέχῃ τὰ χεῖλη των.

10. Ὁ στόμαχός μας εἶναι εἰς ἀσκὸς μὲ τὰ τοιχώματά του πολὺ ἐλαστικά· ὅταν μετὰ τὸ φαγητὸν μᾶς παρουσιάσῃ ἡ μήτηρ ἓν γλύκισμα, θὰ εὐρεθῇ χῶρος εἰς τὸν στόμαχόν μας νὰ τοποθετηθῇ καὶ αὐτό, μολονότι πρὸ μιᾶς στιγμῆς εἴχομεν τελειώσει τὸ γεῦμά μας· ἐὰν δὲ ἡ μήτηρ ἔχῃ τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς προσφέρῃ καὶ δεύτερον γλύκισμα, θὰ καταβροχθίσωμεν καὶ αὐτό. Ἄλλὰ τότε τί συμβαίνει; Ὁ στόμαχός μας ἐκτείνεται, φουσκώνει καὶ λαμβάνει μεγαλυτέρας διαστάσεις. Καὶ ὅταν σπανίως γίνεται τοῦτο, ὁ στόμαχος συστέλλεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν κανονικὴν του χωρητικότητα, ὅταν ὅμως γίνεται ἐπανελημμένως, δὲν συστέλλεται πλέον, ἀλλὰ παραμένει εὐρύτερος τοῦ κανονικοῦ καὶ τότε αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ τρώωμεν πολὺ, συνηθίζομεν εἰς τὴν πολυφαγίαν.

Τοῦ πολυφάγου ὁ στόμαχος ἐργάζεται περισσότερον τοῦ δέοντος καὶ ἐξαντλεῖται ταχύτερον· εἰς τὸ τέλος

ὄλοι οἱ πολυφάγοι καταντοῦν στομαχικοί, γίνονται δύστροποι καὶ πολλοὶ ἀποθνήσκουν προώρως. Τοῦναντίον δὲ ἡ ὑγεία τοῦ στομάχου, ἡ ὁποία προφυλάσσεται μὲ τὴν ἐγκράτειαν ἀπὸ τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν, οὐ μόνον μᾶς ἐξασφαλίζει καλὴν ψυχικὴν διάθεσιν καὶ εὐζωίαν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὑπόσχεται μακροβιότητα καὶ γῆρας ἄλυπον.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

	Σελ.
1. Ἀδαμάντιος Κοραῖς, <i>Αὐτοβιογραφία Κοραῖ</i>	3
2. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἵππος Βουκεφάλας, <i>Πλουτάρχ.</i> <i>Ἀλέξανδρος</i>	4
3. Ἡ Κωπαῖς, <i>Πολίτου παραδόσεις</i>	7
4. Ὁ μικρὸς πατριώτης, <i>Ντεαμίτσι Καρδία</i>	8
5. Μάννα, (<i>ποίημα Γ. Μαρτινέλη</i>)	13
6. Ὁ μικρὸς πειστής, <i>Ντεαμίτσι Καρδία</i>	14
7. Τὸ καλὸ παιδί, (<i>ποίημα Δ. Καμπούρογλου</i>)	27
8. Τὸ σπίτι μου, (<i>ποίημα Κ. Παλαμᾶ</i>)	28
9. Ὁ τόπος τῶν Εὐσεβῶν, <i>Λυκοῦργος κατὰ Λεωκράτους</i> <i>καὶ Πανσανίας</i>	29
10. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι, <i>Ἡρόδοτος</i>	31
11. Τραγούδια τοῦ γάμου, (<i>Ν. Πολίτου ἐκλογαί</i>)	38
12. Ταφὴ τοῦ Ἑκτορος, <i>Ἰλιάδος Ω</i>	39
13. Βάσιγκτων καὶ Φιλοποίμην, <i>Δ. Μελάς καὶ Πλουτάρ-</i> <i>χον Φιλοποίμην</i>	48
14. Δάμων καὶ Φιντίας	50

	Σελ.
15. Οἱ χωριανοί, (ποίημα Γ. Ἀθάνα)	53
16. Ἡ σωτηρία τοῦ Ἀρίονος	54
17. Τιμωρία ἀσεβοῦς, <i>Ἡμερολόγιον Σκόκου</i>	59
18. Οἶκος τυφλῶν	64
19. Οἱ δύο πτωχοί, (ποίημα Γ. Δροσίη)	69
20. Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου καὶ οἱ Ρωμαῖοι, <i>Πλουτάρχου Πύρρος</i>	70
21. Καλὸν ἀντὶ κακοῦ, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ	79
22. Τὰ ἀλεστικά τοῦ μυλωνᾶ, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

23. Ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ	92
24. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος, <i>Συναξάρια τοῦ Ἁγίου, Ἀδαμαντίου Θεσσαλονίκης, Ἐρωτόκριτος</i>	95
25. Πόλεμοι τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν, <i>Ζαμπελίον Βυζαντιναὶ Μελέται, καὶ Θεοφάνης</i>	101
26. Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, <i>Ζαμπελίον Βυζαντιναὶ Μελέται, καὶ Θεοφάνης</i>	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

27. Ἡ ναυμαχία τῆς Λήμνου, <i>Πρίντεζη Πολεμικὰ διηγήματα</i>	111
28. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, <i>Αἰσχύλον Πέρσαι</i>	118

	Σελ.
29. Γαλήνη, (ποίημα Δ. Σολωμοῦ)	127
30. Ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, Ἡρόδοτος	128
31. Τὰ λάφυρα τῶν Πλαταιῶν, Ἡρόδοτος	134
32. Ἡ πατρις, (ποίημα)	136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

33. Μυθολογία, Ἡσίοδος, Πλάτων. Πρωταγόρας, Αἰσχ. Προμηθεύς, Μυθολογία <i>Decharme</i>	137
34. Ὁ Παρθενών, Τσουντα Ἱστορία τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἄλλοθεν	149
35. Μεθόδιος καὶ Κύριλλος	154
36. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου	157

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

37. Τὸ Αὐλωνάριον	167
38. Ἡ βρῦση τοῦ χωριοῦ, (ποίημα Γ. Δροσίνη)	168
39. Ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ	169
40. Ἡ βροχή, (ποίημα Ι. Πολέμη)	171
41. Τὰ καματερά, Ἰ. Σορδῖνα Τὰ ἐργαλεῖα τῶν ὀργω- μάτων	172
42. Ὀργωμα, (ποίημα Ι. Πολέμη)	178
43. Τὰ ὄπωροφόρα δένδρα	179

44. Οἱ ποντικοί, <i>N. Ἀναγνωστόπουλος: Ἀκρίδες, Ἀρουραῖοι, Ποντίκια. Ἡρ. Καραλέκας: Γεωργικὴ Ζωολογία καὶ ἄλλοθεν</i> . . .	183
45. Τὸ κουνάβι . . . . . » . . . . . » . . . . . » . . . . . »	185
46. Ἡ νυφίτσα . . . . . » . . . . . » . . . . . » . . . . . »	188
47. Ἡ γλαύξ . . . . . » . . . . . » . . . . . » . . . . . »	191
48. Αἱ ἀκρίδες . . . . . » . . . . . » . . . . . » . . . . . »	194
49. Ὁφέλιμα πτηνά	196
50. Ἡ στοργὴ πρὸς τὰ πτηνά	199
51. Κυνήγιον διὰ τοῦ ἱέρακος	202
52. Κόραξ καὶ Ἀλώπηξ, (<i>ποίημα Ἀλ. Ραγκαβῆ</i>)	207
53. Ὁ ἵππος	209
54. Ὁ ἵππος τοῦ Χασάνη, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ	212
55. Ὁ κύων, <i>Γ. Ψάλτης: Οἱ σκύλλοι, ἐκδ. Ἑλλ. Γεωργικῆς Ἑταιρείας ἀρ. 99</i>	214
56. Ἡ ἀλιεῖα τῆς σμέρονας	220
57. Ἡ νύξ, (<i>ποίημα Ἀγγ. Βλάχου</i>)	224
58. Τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας	225
59. Ὁ Βοριᾶς, (<i>δημοτικόν</i>)	227
60. Ἡ τρικυμία	228
61. Τὸ ναυτόπουλο, (<i>ποίημα Ἡλ. Τανταλίδου</i>)	231
62. Ὁ ἐλέφας, <i>Πλούταρχος καὶ Ἀθήναιος</i>	232
63. Πίθηκοι ἐπιβάται, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ	237
64. Πορεία διὰ τῆς ἐρήμου, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ	240

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

65. Τὸ αἷμα καὶ ἡ πέψις	243
-----------------------------------	-----

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Τὰ ἀναγνώσματα, εἰς
τὰ ὅποια ἀναφέρονται
βοηθήματα ἢ πηγαί, εἶ-
ναι καθολοκληρίαν δια-
σκευαί. Τὰ δὲ λοιπὰ εἶ-
ναι συντεθειμένα ἐπὶ
τῇ βάσει ἐγκύρων συγ-
γραμμάτων ἢ ἀμέσου
ἐποπτείας.

Διορθωλέα

Σελ. 32 στ. 15 αντί μεταφέρουν γράφε *όδηγήσουν.*

0020561355
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ "ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,
ΙΔΡΥΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ
"ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ,,
ΑΘΗΝΑΙ (ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ 44)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αὐγούστου 1934

Ἄριθ. } Πρωτ. 51231, 51232
      } Διεκ.

Π ρ ο ς

τὸν κ. Βασίλειον Φάβην συγγραφέα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταυταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1ην πράξιν αὐτῆς ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναγνωστικὸν Ε' Δημοτικοῦ» βιβλίον σας διὰ μίαν τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1934 ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς διατάξεις τῆς ἀρμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

Ν. Σ Μ Υ Ρ Η Σ

Ἄρθρον 6ον τοῦ Προεδρικοῦ διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλοῦνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης τιμῆς ἄνευ βιβλιοσήμου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 21,00

(Δεδεμένον Δραχ. 3 ἐὰν εἴη)

ἀριθ. ἀδείας πνευματικῆς 60130
7-10-34